

ASAMIYA SAHITYAR CHANEKI

OR

TYPICAL SELECTIONS

FROM

ASSAMESE LITERATURE

Vol. II

VAISNAVA PERIOD

Part II

EDITED BY

HEMCHANDRA GOSWAMI

ASSAM CIVIL SERVICE

PUBLISHED BY THE

UNIVERSITY OF CALCUTTA

1924

বিষয়	পৃষ্ঠা
শ্রীবিষ্ণু ভাবতী	
ভাগৱত-বঙ্গ ...	৫৭০—৫৮১
স্বকবি নাৰায়ণদেৱ ।	
বেহুলা লক্ষ্মীন্দৰ ...	৫৮২—৫৯৪
চন্দ্রচূড় আদিত্য ।	
উৎকণ্ঠ ...	৫৯৫—৬০১
বিষ্ণু ভাবতী ।	
ঈশ চৰিত্ৰ ...	৬০২—৬০৮
ৰামচৰণ ঠাকুৰ ।	
শঙ্কৰচৰিত ...	৬০৯—৬১৯
কৃষ্ণানন্দ দ্বিজ ।	
পূৰ্ণ ভাগৱত ...	৬২০—৬২৬
ভকতীয়া কঁকৰা ।	
কঁকৰা ...	৬২৭—৬২৯
দামোদৰ দাস ।	
মহাভাবত স্ৰোণ পৰ্ব ...	৬৩০—৬৪৮
বল্লভ মিশ্ৰ ।	
ব্ৰহ্মগীতা ...	৬৪৯—৬৬১
গীতা-কীৰ্ত্তন ...	৬৬২—৬৮২
অনিকল্প ।	
গীতা ...	৬৮৩—৬৯৭

বিষয়	পৃষ্ঠা
বামানন্দ দ্বিজ ।	
বংশীগোপাল চবিত্র ...	৬২৮—৭২৩
নবোত্তম ঠাকুর ।	
ভক্তিপ্রেমারলী ...	৭২৪—৭৩৯
ভূষণ দ্বিজ ।	
শঙ্করদেৱৰ জীৱন চবিত্র ...	৭৪০—৭৪৮
দামোদৰ দ্বিজ ।	
মহাভাবত শ্লোপকৰ্ণ ...	৭৪৯—৭৬২
গোপীনাথ পাঠক ।	
মহাভাবত ভ্ৰোগপৰ্ণ... ...	৭৬৩—৭৮১
কবিশ্যামবায় দাস ।	
গুৰুলীলা ...	৭৮২—৮১৪
শ্ৰীৰাম যজ্ঞমণি ।	
গোপাল আতাৰ চবিত্র ...	৮১৫—৮৩০

বুলিস মোহোৰ সম বীৰ কোথা আছে ।
 . মোৰ বাণে আপনে জানিবি হৰি পাছে ॥
 হৰৰ বচন শুনি হাসি নাৰায়ণ ।
 বুঢ়া বয়সত কেনে বুদ্ধি জৈলা ছয় ॥
 তোন্ধাৰ আমাৰ কিছু নাহি বোল চাল ।
 কেহে অকাৰণে হৰ পাৰহ পাচাল ॥
 সকল দানৱে মোক ৰাতি দিনে ঘাসে ।
 বাণাসুৰে নাভিক বান্ধিল নাগপাশে ॥
 তাহাৰ উদ্ধাৰ কাজে মই আইলোঁ বণে ।
 তুমি কি কাৰণে দম্ভ কৰা মোৰ সনে ॥
 হৰ বোলে হৰি বোঝ আপোনাৰ চিত্তে ।
 বাণাসুৰ তোহোক ঘানিল কেন মতে ॥
 অনিৰুদ্ধে অকাজ কৰিল যেন মনে ।
 পৃথিবীত হেন কাজ কৰে কোন জনে ॥
 যেবে নাহি শুন কথা শাস্ত্ৰ বেৱহাৰ ।
 প্ৰথমে বুলিব গিয়া বাপক কহাৰ ॥
 পিতৃ দত্তা কহা হেন কহে সৰ্বজননে ।
 বৰ্বৰ বাদৱ সব আমি জানি মনে ॥
 ধৰ্ম্ম এড়িল বুলি দানৱ ৰাজ্যক ।
 গাৱেৰ গৰবে গিয়া হৰিল উষাক ॥
 পথ এৰি যে জনা বিপথে কৰে গতি ।
 তাক সংহাৰিব হেন শাস্ত্ৰৰ যুগুতি ॥
 উচিত বান্ধিল বাণাসুৰে তোৰ নাতি ।
 তাত কেনে যুজিবাক আইলে কোপ মতি ॥
 তই অকাৰণে সে কৰিতে আছ দম্ভ ।
 শকৰ থাকিতে কি বাণেৰ আছে মন্দ্ৰ ॥
 বোড়শ সহস্ৰ গোপী তোন্ধাৰ ৰমণী ।
 পৰম কামুক তুমি জিহুৱনে জানি ॥

ভাল মন্দ লোক-চৰচাক নাহি লাজ ।
 কিবা বাতি কিবা দিন তিৰি লয়া কাজ ॥
 শঙ্কৰৰ বচনে হৰিব ভৈল হাস ।
 বোলে মন দিয়া শুন শুন দিগবাস ॥

সকল শাস্ত্ৰৰ কথা জানিয়া আপোনে ।
 ভবে কেনে অকাজ কৰহ বাত্ৰি দিনে ॥
 সহস্ৰেক মুখে য়েবে বৎসৰেক কহি ।
 তোমাৰ কথাৰ তেবে অৱসান নাহি ॥

দক্ষ প্ৰজাপতি যন্ত্ৰ কৰিল যখনে ।
 নাদিল তোমাক তাক কপালী কাৰণে ॥
 পৰম্পৰে মহামায়া একথা শুনিয়া ।
 প্ৰাণ পৰিহৰিল তোমাৰ লাজ পায় ॥

কামে উন্নত পাছে ভৈলা তুমি আতি ।
 লাখে লাখে হৰিলাহা মুনিৰ যুবাতি ॥
 যথানে তথানে দেবী লগত আবাসে ।
 অৰ্দ্ধ অঙ্গ কৈলে তিৰি কাম অভিলাসে ॥

কিবাট কোচৰ যত আছে বা যুবতী ।
 বোল কাৰ সনে নাহি অনুভব বতি ॥
 হেন সে কামুক তুমি ছয়া ত্ৰিপুৰাৰি ।
 কোন লাজে আনক বোলহ কামচাৰী ॥

সকল শাস্ত্ৰৰ নয় তোমাৰ বেজাৰ ।
 ভবে কেনে বিষ ভুঞ্জ পিঙ্গ চিতাচাৰ ॥
 যে অস্থি পৰশি তাৰ কথা আছে স্নান ।
 হেন হাৰ গলাত কৰিলে পৰিধান ॥

গৰু পূজিবে হেন কহে সৰ্ব জন ।
 পণ্ডিত হইয়া তাত চৰ কেন মন ॥
 নিলাজ বুলিয়া সে ছয়িলা মোৰ জাতি ।
 বোলহ শঙ্কৰ তুমি উপজিলে কতি ॥

পকাইলা মাথাৰ কেশ ভৈল পুজ নাতি ।
 তথাপি লাগুট হৈয়া ভ্ৰম পশুপতি ॥
 যথায়ৈ তথায়ৈ দেবী কোলে সৰ্ববন্ধণে ।
 আমাক নিলাজ বোল হয় হেন জনে ॥
 গোৱাল বুলিয়া সে দুখিলা আমা জাতি ।
 বোলহ শঙ্কৰ তুমি উপজিলে কতি ॥
 কাহাৰ তনয় তুমি কুলক নজানি ।
 ভূত লয়া শ্মশানে বসহ শূলপাণি ॥
 কোন কাজে ভূত পতি বখানা অপুনা ।
 তাৰ আগে কহো তোক নাজানে যে জনা ॥
 বুলিলা মই থাকিতে বাণেৰ নাহি ভয় ।
 কাটিবো বাণেৰ কে বাখিবে বাহু চয় ॥
 দৈত্যেৰ সহায় তুমি হইল আপোনে ।
 যেবে বল আছে বণ কৰ মোৰ সনে ॥
 সৰ্বকালে দানৱ ধৰ্ম্মৰ কৰে নাশ ।
 হেন পাপিষ্ঠেৰ পক্ষ ভৈল দিগবাস ॥
 দেৱতা এৰিয়া ভৈল দানৱেৰ ভিত্তি ।
 তাৰ ফল ভুঞ্জ মোৰ শৰে পশুপতি ॥
 হৰিৰ বচন তবে শুনিয়া ঈশান ।
 মহা কোপে জ্বলিলন্তু অগনি সমান ॥
 ললাটৰ নয়নে অনল জ্বলে কোপে ।
 ডবাইলা সকল দেৱ শঙ্কৰেৰ কাপে ॥
 ধনু ধৰি হৰিক চাপিয়া কোপ মনে ।
 অধৰ কামুৰিয়া গৰ্জ্জিল মনে মনে ॥
 হাসে নাবায়ণ শুনি হৰেৰ কাহিণী ।
 হাসি হাসি পৰিহাস বোলে চক্ৰপাণি ॥
 গৰ্জ্জন সংগ্ৰামে নাজিনিব ত্ৰিপুৰাৰি ।
 মৰণে অধিক দুঃখ য়েবে বণ হাৰি ॥

স্বস্থ হুয়া যুদ্ধ কৰ যত বল আছে ।
 বণ পৰিহৰিয়া পলায়া জোনো পাছে ॥
 বোল শুনি কোপ কৈল বুয়ভ বাহন ।
 ধনুত জুবিলে নাবাচ শত বাণ ॥

দশন কামুৰি হৰে প্ৰহাবিল শৰ ।
 ত্বৰিতে ভেদিল গোবিন্দৰ কলেবৰ ॥
 শৰছোট পায়ৱ ত্ৰিভুবণ অধিকাৰী ।
 মেঘ বাণ ধনুত জুবিলে শ্ৰীহৰি ॥

মদ্র অভিষেকি বাণ হানিল তখনে ।
 শিলা বৃষ্টি বিদ্যুত বৰিষে মেঘগণে ॥
 শঙ্কৰেব সেনাগণ ঢাকিলেক জলে ।
 কত চুব ভৈল পাথৰৰ মহাখেলে ॥

জলত ভাসিয়া কতো মৰে সেনাগণ ।
 দেখিয়া শঙ্কৰেব কুপিত ভৈল মন ॥
 মহাভয়ঙ্কৰ অগ্নি অন্ত্ৰ লৈল কৰে ।
 স্বৰ্গ মৰ্ত্য পাতাল দেখিয়া কাম্পে ডৰে ॥

উল্কাৰয় নিবন্তৰে দেখি দশো দিশ ।
 হৰেব অন্ত্ৰেৰ ৰূপ আতি অসদৃশ ॥
 শঙ্কৰে মাৰিল শৰ কৰি হুহুকাৰ ।
 পৃথিৱী গগণে অগ্নি ভৈল অন্ধকাৰ ॥

হাহাকাৰ কৰে গগণত দেৱ গণে ।
 গকড়ে সহিতে হৰি দহিব দহনে ॥
 দৈত্য গণে জানিল সংগ্ৰাম ভৈল জয় ।
 সিংহ নাদ কবিল হৰিষে আতিশয় ॥

অগ্নি অন্ত্ৰ আশ্বে হেন দেখি নাৰায়ণ ।
 বৰুণ অন্ত্ৰ প্ৰহাবিল ভুতক্ষণ ॥
 জল পাইয়া সকল অনল ভৈল নাশ ।
 শংখ নাদ কৈল হৰি জগতনিবাস ॥

শব নাশ হৈল হেন দেখি ত্ৰিপুৰাৰি ।

ধনুত জুবিল ভয়ঙ্কৰ অস্ত্ৰ চাৰি ॥

পঞ্চাশ বান্ধস বোঁজ অজিবস বাণ ।

ধনুত জুবিয়া শীত্ৰে কবিল সন্ধান ॥

চাৰি শব আন্তে যেন চাৰি বমদণ্ড ।

গোবিন্দে মাৰিল পাৰি শব পৰচণ্ড ॥

সমিৰণ সাৰিএ বাসব সমোহন ।

শঙ্কৰেৰ চাৰি অস্ত্ৰ কাটিল তখন ॥

শব কাটি গোবিন্দে বৈষ্ণৱ শব ধৰি ।

ধনুত জুবিল হৰি শঙ্খ নাদ কৰি ॥

প্ৰলয় কালৈৰ যেন সূৰ্য্যোৰ উদয় ।

দেখিয়া পলাইল সবে যত সেনাচয় ॥

সেনাৰ তৰাস দেখি কোপে উমাপতি ।

ত্ৰিপুৰ দহন শূল লৈল শীত্ৰ গতি ॥

টোণৰ বৈষ্ণৱ শব লৈল শীত্ৰকৰি ।

জুবিয়া মোহন বাণ হানিলন্ত হৰি ॥

স্তম্ভিয়া বহিল তবে অস্ত্ৰ লয়া হৰে ।

বিষ্ণু শঙ্কৰৰ যুদ্ধ আতি ভয়ঙ্কৰে ॥

নাবহে পবন উৰ্দ্ধি নাবহে সাগৰ ।

কাল্পে স্ত্ৰবাস্ত্ৰৰ যক্ষ গন্ধৰ্ব্ব-কিন্নৰ ॥

দানব মানব কাল্পে নাগ বিভাধৰ ।

স্ত্ৰব স্ত্ৰধাকৰ কাল্পে দেৱতা অমৰ ॥

পৃথিৱী পাতাল কাল্পে জাৰ স্ত্ৰবপুৰী ।

কাল্পে সব অচল স্ত্ৰমেক আদি কৰি ॥

পদভৰে গাঁড়িত ভইল বহুমতী ।

চলিল পৃথিৱী যথা আছে লোকপতি ।

কান্দিয়া পৃথিৱী গিয়া পশিল শবদে ।

বিধানত অক্সাদেই আহন্ত থিয়ানে ॥

পৃথিবীৰ কৰুণা শুনিয়া লোক পতি ।
 যতেক দেৱতা গণ কৰিয়া সজ্জতি ॥
 যথা হৰি হৰে বণ কৰে দুয়োজনে ।
 দেৱগণ লৈয়া ব্ৰহ্মা আইল আপোনে ॥

ব্ৰহ্মা বোলে দেৱ দেৱ পৰম ঈশ্বৰ ।
 নমো শূল পাণি নমো নমো চক্ৰধৰ ॥
 নমো পীতাম্বৰ নমো নমো দিগবাস ।
 শ্ৰীবৎস অঙ্কিত নমো ভসম বিনাশ ॥

নমো লক্ষ্মীনাথ নমো নমো উমাপতি ।
 বৃষভ বাহন নমো নমো খগপতি ॥
 এবমাদি ব্ৰহ্মায়ে কবিল বহু স্তুতি ।
 হাত যোৰে মধুৰ বচনে নিগদতি ॥

ব্ৰহ্মা বোলে শুনহ শঙ্কৰ দামোদৰ ।
 সত্য বোলে একে কায় হৰি যে হৰৰ ॥
 অঙ্ককক বধিতে যে কালে দুয়োজনে ।
 সেবেলাৰ ৰূপ তুমি পাশবিলা কেহে ॥

বৃষভত নাৰায়ণ গোবীয়ে সহিতে ।
 খটাজত শূল আতি শোভে দুই হাতে ॥
 ভস্ম লেপিত বাঘ চাল আৰ অঙ্গে ।
 কঙ্কণ কুণ্ডল হাৰ মহা দিব্য বঙ্গে ॥

গকড়ৈৰ উপৰে চৰিয়া উমাপতি ।
 দক্ষিণত লক্ষ্মী শোভে বামে সবস্বতী ॥
 কণ্ঠত কোমল পীতবাস শৰীৰত ।
 শঙ্খ চক্ৰ গদা পদ্ম ধৰিয়া হাতত ॥

ব্ৰহ্মা বোলে ভূত নাথ পাশবিলা কেনে ।
 একয়ে শৰীৰ ভিন্ন কৰ কি কাৰণে ॥
 হৰি হৰি এক তমু নাহি কিছু ভিন্ন ।
 স্মৃষ্টি নাশ কৰিবাব পাতিলাহা চিন ॥

গোবিন্দক মানুষ কৰিয়া হেন মানি ।
 আপুনাৰ শৰীৰ আপুনে নাহি জানি ॥
 হৰিব শৰীৰ হৰ দেখ ভাল মতে ।
 ব্ৰহ্মাৰ বচন হৰ দৃঢ় লৈল চিতে ॥
 গোবিন্দৰ শৰীৰ নিৰীখে উমাপতি ।
 এ বায়ু বৰুণ বৈশ্বানৰ বহুমতী ॥
 দিনকৰ কুব্জৰ বৰুণ স্তূথানিধি ।
 আপুনাক দেখে আগে পাছে দেখে বিধি ॥

গন্ধৰ্ব্ব কিম্বৰ যক্ষ বক্ষ বিজ্ঞাধৰ ।
 দানৱ মানৱ যক্ষ সপত সাগৰ ॥
 নদী নদ মহীধৰ গ্ৰহগণ যত ।
 অষ্টবসু দিগপাল নক্ষত্ৰ সমস্ত ॥

বেদ আদি চতুৰ্দশ শাস্ত্ৰ দিবা বাতি ।
 হৰিব শৰীৰে সবে দেখে শশুপতি ॥
 বণ এবি আকাশক গৈল দেৱ দুই ।
 দুই তনু এক হৰি হৰ কপ হুই ॥

অৰ্দ্ধেক শৰীৰ নীল অৰ্দ্ধেক ধৱল ।
 অৰ্দ্ধেক অমৃত পিয়ে অৰ্দ্ধেক গৰল ॥
 অৰ্দ্ধেক বাঘৰ ছাল অৰ্দ্ধেক পীতবাস ।
 অৰ্দ্ধেক চন্দন আৰ ভসম বিলাস ॥

উষক ত্ৰিশূল আৰ অৰ্দ্ধ গদা চক্ৰ ।
 অৰ্দ্ধেক কোস্তভ মনি অৰ্দ্ধেক ভুজঙ্গ ॥
 অৰ্দ্ধ অঙ্গে কমল ভবাণী অৰ্দ্ধ অঙ্গ ।
 বতন কুণ্ডল হাৰ অপৰ ভুজঙ্গ ॥

দুই দেৱে এক তনু থাকি কতোক্ষণে ।
 বণ এড়ি কৈলাসে লবিল বৃষজ্ঞানে ॥
 গকড়ৰ উপৰে আইল লক্ষীপতি ।
 দেখিয়া ব্ৰহ্মাৰ অতি হৰষিত মতি ॥

হৰি হৰ যেখন তৈইল একেকাই ।
 আৰ কেহো নাদেখি ত্ৰাণায়ৈ বিনায় ॥
 হৰিবংশ পুণ্য কথা মধুময় বাণী ।
 শুনিলে সম্পদ বাঢ়ে খণ্ডয় বিধিনি ।

মনেৰ বাঞ্ছিত সিদ্ধি বাহ্যক প্ৰৱণে ।
 হৰি পৰশনে কবি পীতাম্বৰে ভণে ॥

শ্ৰীমদ কন্দলি

কাণথোৱা

সুমতি যাযোবে   উৰে কানাই
হবে কাণথোৱা আসে ।
সকল শিশুৰ   কাণ খাই খাই
আসয় তোমাৰ পাশে ॥
মাত্ৰৰ বচন   শুনি পাশ চাপি,
হাসিয়া সোধে কানাই ।
কেনেকুৱা গোটে   কাণ খাই ফুৰে
চিনাওঁ হাবলী আই ॥
তাৰ নাম শুনি   সুমতি নাসয়,
ডৰে কাম্পে মোৰ বুক ।
দেখিলে লৱবি   পলাইবাক পাৰো,
সত্বেৰে চিনাওঁ মোক ॥
অনাদি স্বৰূপে   জগত অজিলোঁ,
চৰাচৰ ভেদ কৰি ।
সকল জগত   প্ৰতিপাল কৰি,
আত্মাকপে আছোঁ ধৰি ॥
ব্ৰহ্মা মহেশ্বৰ   আদি কৰি যত,
সমস্ত মোৰ অৰ্জন ।
মই যে নজানো   সিভো কাণথোৱা,
অজি আছে কোন জন ॥
বিষ্ণুকপে মই   বৈকুণ্ঠৰ হস্তে,
চড়িয়া গকড় স্বৰূপে ।
সমস্তে জগত   বিচাৰি চাহিলোঁ,
কুৰিয়া অতি প্ৰৱন্ধে ॥

স্বৰগী নৰকী   দুৰ্জ্জন মহন্ত,
 বিচাৰি ফুৰিলোঁ পাছে ।
 সিয়ো কালে মই   লগ নপাইলোঁহো,
 কাণখোৱা কৈত আছে ॥
 প্ৰথমতে মই   অৱতাৰ ভৈলোঁ,
 দিব্য মন্ত্ৰ ৰূপ ধৰি ।
 চাৰিও বেদক   পাতালৰ হস্তে,
 আনিলো সৰ্জে উদ্ধাৰি ॥
 পাছে সেহি ঠাই   বঢ়াই মন্ত্ৰ কাই,
 জুৰিলোঁ সাগৰ তীৰ ।
 সিয়োকালে মই   লাগক নাপাইলোঁ,
 কাণখোৱা কেন বীৰ ॥
 কুৰ্মৰূপে মই   মন্দৰ ধৰিলোঁ,
 সাগৰ মথিবে লাগি ।
 যত জলচৰ   খলকি সাগৰ,
 সমস্ত গৈলন্ত ভাগি ॥
 কাল কুট বিষ   অগনি পালিজে,
 লক্ষ্মীয়ে বজাইলা পাছে ।
 সিয়োকালে মই   লাগক নপাইলোঁ,
 কাণখোৱা কৈত আছে ॥
 ববাহ স্বৰূপে   পৃথিৱী উদ্ধাৰি,
 আনিলো দাস্তৰ আগে ।
 হিবগ্যাক নামে   বীৰকো বধিলোঁ,
 যুদ্ধকৰি মহাভাগে ॥
 মোক ভয়ে যত   অস্ত্ৰৰ দৰিলা,
 কম্পি গৈলা ত্ৰিজগত ।
 সিয়োকালে মই   লাগক নপাইলোঁ,
 কাণখোৱা কেন যত ॥

ক্ষটিকৰ স্তম্ভে   বাজ ভৈলৌ মই,
নবসিংহ ৰূপ ধৰি ।

হীৰণ্যক নামে   দৈত্যক বধিলৌ,
নখ অগ্ৰে বুক চিৰি ॥

জটাৰ ছাতিত   মেঘ উকুৱাইলৌ
মেদিনী কম্পিল। দৰে ।

সিয়োকালে মই   লাগক নপাইলৌ,
সিতো আছে কাৰ ঘৰে ॥

বামন স্বৰূপে   দেব কাৰ্য্য সাধি,
বলিক ছলিবে গৈলৌ ।

দান লওঁ বুলি   তিনি পদ ভূমি,
ত্ৰৈলোক্য জুৰিয়া লৈলৌ ॥

উপায় কৰিয়া   বলিক ছলিলৌ,
পঠাইলৌ পাছে স্নতলে ।

কাগখোৱা নামে   বীৰ গোট আছে,
মুগুনিলৌ সিয়ো কালে ॥

শ্ৰীবাম স্বৰূপে   সীতাৰ নিমিত্তে,
ভৈলৌ সাগৰৰ পাৰ ।

সবংশে ৰাৱণ   ৰাক্ষস বধিলৌ,
খণ্ডিলৌ ভূমিৰ ভাৰ ॥

দেৱাস্থৰ নৰ   ভালুক বানৰ,
সবে আইলা মোৰ কাছে ।

লক্ষ্য নগবীত   কাণে মুগুনিলৌ,
কাগখোৱা কৈত আছে ॥

হলিবাম ৰূপে   লাক্ষ্মণ বধিলৌ,
সম কৰি খাল বাম ।

সকল পৃথিৱী   ৰিচাৰি চাছিলৌ,
লৈলৌ হলধৰ নাম ॥

আগিলোঁ ইবাব কৃষ্ণ অৱতাৰ,
 বন্ধে আছোঁ তয়ু ঘৰে ।
 কাণখোৱা নাম শুনি মোৰ গাৱ,
 তবতৰি কাম্পে দৰে ॥
 যুমতিৰ ছলে নিচুকিয়া মই,
 চক্ষু মেলি আছোঁ চাই ।
 কেনকুৱা গোটে কাণ খাই ফুৰে,
 চিনায়ো হাবলী আই ॥
 কৃষ্ণৰ বচন শুনিয়া যশোদা,
 ভয় হয় বহি আছে ।
 একোৱে উত্তৰ দিবাক নপাৰি,
 হাসি মাতিলন্ত পাছে ॥
 মিছা সে বুলিয়া মুখে স্তন দিয়া,
 কৃষ্ণক সাবতি ধৰি ।
 শ্ৰীধৰ কন্দলি কহে কৃষ্ণ কেলি,
 ডাকি বোলা হৰি হৰি ॥

ঘোষা—উঠা উঠা হৰিএ, চান্দ বয়ন, অ হৰি হৰি পদ্য নয়ন, পুহাইল নিশি,
 মেলা খেন্গুগণ, উঠা উঠা হৰিএ ॥

উঠিয়ো কৃষ্ণাই হাবলী বোপাই,
 বোৰ তাপ তেজি মনে ।
 পুহাইল বজনী উঠা বাহুমণি,
 বুলি ডাকে শিশুগণে ।
 যশোদাৰ বাণী শুনি চক্ৰপাণি,
 বোলন্ত নমাতা মাৱ ।
 ভোমাব আতাই বোপাই বোলন্তে,
 দুজুবাই মোৰ গাৱ ॥

হংস ৰূপে মই স্বৰ্গক কল্পাইলোঁ,
 ত্ৰাণ্যৰ সভাত বৈলোঁ ।
 মুনি সমস্তৰ সংশয় ছেদিলোঁ,
 আত্মতত্ত্ব জ্ঞান কৈলোঁ ॥
 মুনি সিদ্ধ সবে সাদৰিলে মোক,
 প্ৰণামিলা সৃষ্টিকৰে ।
 আবে আসি মই ত্ৰীকৃষ্ণৰ বেষণ,
 ভৈলোঁ আসি তমু ঘৰে ॥
 ব্যাস ৰূপে মই চাৰিও বেদৰ,
 কবিলোঁহোঁ শাখা ভেদ ।
 জ্ঞান কৰ্ম্ম ভক্তি প্ৰবৃত্তি নিবৃত্তি,
 দিলোঁ সবে পৰিচ্ছেদ ॥
 বেদৰ বহুস্ত ভাগৱত ধৰ্ম্ম,
 নিবন্ধিয়া থৈলোঁ পুনু ।
 মুঢ়তো অধিক কৰি আবে তুমি,
 মোক বোলা জব কানু ॥
 অশ্বৰ ভয়ে পূৰ্বে দেৱগণে
 চিন্তিলে গৈয়া আমাক ।
 চতুৰ্ভুজ ৰূপে আসি ভাৱকণে,
 দেখা দিলোঁ তান্বাসক ॥
 মোৰ ৰূপ দেখি চমক লাগিলে,
 ত্ৰিদশে পৰিল ঢলি ।
 আবে তুমি মোক বিণ্ণটিয়া মাতা,
 কলিয়া কলিয়া বুলি ॥
 মোহিনী স্বৰূপে, সাগৰ মথিলোঁ,
 আসিল লক্ষ্মী বজাই ।
 ত্ৰাণাদিক ভেজি, মোক ভজিলেক,
 হৃদয়ত দিলোঁ ঠাই ॥

হেন লক্ষ্মীপতি আসি তোৰ ঘৰে,
কাল গুণি আছে বই ।

ধান্ত মুঠি দিয়া, ফল কিনি খাও,
তাহাত মৰিলি দেই ॥

তাও অনন্তবে, ধনন্তরী কপে,
অমৃতৰ ঘট ধৰি ।

সাগৰৰ হস্তে, বাজ ভৈলৌ মই,
জগত প্ৰখ্যাত কৰি ॥

মোহিনী স্বৰূপে, অমৃত পিয়াইলৌ,
সাধিলো দেৱৰ কাম ।

তোৰ ঘৰে আসি, বৰ বশ পাইলৌ,
লৈলো দধিচোৰ নাম ॥

কপিল স্বৰূপে, কৰ্দ্দমৰ ঘৰে,
ছয়া মই অৱতাৰ ।

দেৱহুতি নামে, মাতৃক তাৰিলো,
কহিলো তব বিচাৰ ॥

এৰে আসি মই, তযু ঘৰে আছৌ,
দেহক কৰিছৌ ছন্দ ।

আছোক আমাত, জ্ঞান সূখি লৈবা,
দিনে পতি কৰা ছন্দ ॥

বামন স্বৰূপে, বলিক ছলিলৌ,
বিশ্বৰূপ দৰশাইলৌ ।

স্বৰ্গৰ দ্বাৰত, বাজ ভৈলো আমি,
গজাক আনি নমাইলৌ ॥

সেহি পদ জল, শিবত ধৰিল,
মহেশে বাটত পাই ।

এৰে তুমি বোক, বিশ্বটিয়া বাজ,
দিল্লী সান্ধি খোজা দাঙ্গ ॥

হৰি অৱতাবে, গজেন্দ্ৰক মই,
মুকুতি পদক দিলো ।

নিজ কপে মই, স্বৰ্গক চাহিলোঁ,
আপুনি উৎপত্তি ভৈলো ॥

পৃথু অৱতাবে, সাত পৃথিবীৰ,
ভৈলোহেঁ এক নৃপতি ।

বাগেৰ কালৰ, পুত্ৰ পাইলি মোক,
মাতস ভই বিগুটি ॥

দুৰুৰ তপক, আচৰিয়া মই,
ঋষভ স্বৰূপ হই ।

দ্বিতিত্ৰয় কপে, বহু নৃপতিক,
নিস্তাৰিলোঁ জ্ঞান কই ॥

জীৱশ্বে ঈশ্বৰক, থাপিলো স্বৰ্গত,
এক দুৰ্ব্ব কপ ধৰি ।

গোৱালৰ জীউ, হয় তুমি মোক,
কবাহা এত চাতুৰী ॥

নাবদ স্বৰূপে, ভাগৱত ধৰ্ম্ম,
কৰিলো মই বিদিত ।

নৰ নাৰায়ণ, কপে তপ কৰোঁ,
জগতৰ চিন্তো হিত ॥

আন অৱতাৰ, হয় বাৰম্বাৰ,
জগত কৰি বৰূণ ।

এবে আসি মই তমু ঘৰে আছোঁ
ভোমাৰ জিজ্ঞাসি মন ॥

আনো যত মোৰ, মহিমা আছয়,
কহিবাক লাগে কিক ।

মই হেন পুত্ৰৰ, মাৱ বোলাইবাক,
ভোমাৰ আছে অধিক ॥

কিছু কিছু কৰি,   দেখি আছা মায়া,
তথাপি কৰা আক্ৰোশ ।

এক ক্ষেণিতেকে,   স্মৰতি হবাইবোঁ,
নেদিবাহা মোক দোষ ॥

কাঠ বাজী বুলি   জগতে হাসয়,
দেখিলে স্মৰে হৰি ।

এবে আসি তমু   পুত্ৰ ভৈলোঁ। য়েবে,
সিটো দুঃখ দূৰ কৰি ॥

তথাপি আমাৰ   স্নেহ নজানস,
নকৰা মোত বিশ্বাস ।

আগে যে আছিল।   তেনয় কৰিবো,
দিন চাৰি বাট চাস ॥

মোহোৰ মুখত   লাজ লাগে আব,
ভোমাৰ গুণ কহন্তে ।

দুই ওঠ কাটি   তেজ বহি যাই,
বাশৰ বাঁশী বজাস্তে ॥

চাৰি বাতি সোণাৰ   বাঁশী গঢ়াই নেদ,
বাজ পটেশ্বৰী ছই ।

গাতত পোতন্তে   পেতাৰি বান্ধন্তে,
ধনত লাগিবে জুই ॥

গৰুশালি লাগি   অন্ন দি পঠোয়া,
সিয়ো হোৱে এক মুঠি ।

এগবাহ মাৰিলে   এগবাহ নাটে,
যাওঁ আধাপেটী উঠি ॥

গৰু আগুৱাস্তে   ধাতু যাই মোৰ,
কণ্টক বনত সন্ধি ।

চোপবাতি দিন   লৱৰি ফুৰন্তে,
নও আভনাক পিন্ধি ॥

অমৃত সমান   কবি যুত্ৰ হাস,
চাক দস্ত দবশাই ।

ত্ৰক্ষাণ্ডৰ স্তম্ভ   মানিলা যশোদা,
কৃষ্ণৰ মুখক চাই ॥

শুনা সভাসদ   হুয়া নিঃশব্দ,
শিশু গোবিন্দৰ কেলি ।

কৃষ্ণৰ অৰুণ   চৰণ পঙ্কজ,
কৰিবা মনে সেরালি ॥

শ্ৰীধৰ কন্দলি   কহে কৃষ্ণ কেলি,
কৃষ্ণৰ ভকতি কাম ।

কৃষ্ণক ভকতি   মিলোক মুকুতি,
ডাকি বোলা বাম বাম ॥

ঘুনুচা ।

ঘোষা—নমো দয়াশীল   জগত আধাৰ,
দৈৱকী নন্দন দেৱ ।

তোমাৰ চৰণে   পশিলো শৰণ,
কৃপা কৰা প্ৰভু দেৱ ॥

অনন্তৰে দ্বাৰী পাছে দ্বাৰ পৰিহৰি ।
অভ্যন্তৰে চলি গৈল অতি শীঘ্ৰ কৰি ॥
লক্ষ্মীৰ আগত কথা কহে হেঠ মাথে ।
দুৱাৰত বহিয়া আছন্ত জগন্নাথে ॥

যেন লাগে আজ্ঞা মোক দিয়ে লক্ষ্মী আই ।
শুনি দেবী মাতিলন্ত পৰিচাক চাই ॥
লক্ষ্মীয়ে বোলন্ত শুনা শুনা মোৰ বাক ॥
দ্বাৰ ছাড়ি আসিবাৰ নেড়া বাদবক ॥

যাদৱায়ে আসিবে নালাগে মোৰ ঠাই ।
 যুগুচাৰ বাড়ী লাগি চলোক দুনাই ।
 হেন শুনি পৰিচা ত্বৰিতে গৈলা চলি ।
 দ্বাৰত বহিল গৈয়া বান্ধিয়া শিকলি ॥
 তাৰ পাচে প্ৰভু পৰিচাক আদেশিলা ।
 দ্বাৰ ছাড়ি দেহ বুলি দ্বাৰীক মাতিলা ॥
 শুনি দ্বাৰী বোলে লক্ষ্মী দিয়া আছে হাক ।
 দ্বাৰ মেলি দিবাৰ নোৱাৰা যাদৱাক ॥
 তাৱক্ষণে ঠাকুৰত জনাওক যাই ।
 দ্বাৰী দ্বাৰ নেদে বাধিলেক লক্ষ্মী আই ॥
 হেন শুনি কৃষ্ণে পাছে কৰি হেঠ মাথ ।
 পৰিচাক অশেষ বুলিলা জগন্নাথ ॥
 কহ গৈয়া লক্ষ্মী কিয় এত ক্ৰোধ কৰে ।
 দ্বাৰ মূলে বহি আছো মই নিবন্তৰে ॥
 দ্বাৰ মেলি দিয়োক যাওঁ দৌলৰ ভিতৰে ।
 ক্ষুধায়ে তৃষ্ণায়ে দুঃখে মোক আতি পীড়ে ॥
 তাৱক্ষণে পৰিচা দৌলক গৈলা চলি ।
 লক্ষ্মীৰ আগত কহে কৰি কৃতাজ্জলি ॥
 নমো নমো লক্ষ্মী মাৰ হুয়োক প্ৰসন্ন ।
 তোমাক লাগিয়া কৃষ্ণে বুলিলা বচন ॥
 আঠ দিনা ভৈল মই এৰি গৈলো সজ ।
 তাতে লক্ষ্মী কিসক আমাক কৰে খজ ॥
 দ্বাৰ ছাড়ি দিয়ো লক্ষ্মী কোপ পৰিহৰি ।
 অভ্যস্তৰ লাগি চলি যাওঁ শীঘ্ৰ কৰি ॥
 হেন শুনি পৰিচাক মাতে লক্ষ্মী মাৰ ।
 যাদৱাৰ বাক্যে মোৰ নুজুৰাই গাৱ ॥
 কথাকো নকৈল মোক গৈল পৰিহৰি ।
 পৰৰ ভাৰ্য্যাক যেন পৰে যায় এড়ি ॥

যাদৱৰ কথা মোত কহিবে নালাগে ।
অন্য যিবা কথা আছে কহ মোৰ আগে ॥
মই বিনে যাদৱায়ে বহুিবাক পাবে ।
যাদৱ নঠৈলে দিন নাযায় কি মোৰে ?

সুন্দৰী ৰমণী ভাৰ্যা পাইলন্ত যাদৱ ।
আউৰ কি লাগিয়া আসিবন্ত মোৰ ঠাই ॥
যুগুচাক সম মই নোহোঁ ৰূপৱতী ।
নিলে সব মন হৰি নাগৰী যুবতী ॥

এতেকে আমাক ত্যজি গৈলন্ত আপনে ।
দ্বাৰকাতে কত দুঃখ দিয়া আছে মনে ॥
শিশুকাল হন্তে যাদৱাৰ ধৰো আল ।
তথাপিভো তান্ত মই নোবোলাইলো ভাল ॥

আক তান ভাল বোলাইবেক কোন নাৰী ।
ভাল বোলাইবাক পাবে যুগুচা সুন্দৰী ॥
নাচাও যাদৱাৰ মুখ নাসন্তোক হৰি ।
যুগুচাৰ বাড়ী লাগি যাওক বাহুড়ী ॥

হেন বাক্য বুলি লক্ষ্মী মৌন ছয়া বৈলা ।
শুনিয়া পৰিচা তৱক্ষণে চলি গৈলা ॥
কোপ মনে লক্ষ্মী বুলিলন্ত যত বাণা ।
ঠাকুৰৰ আগে সব কহিল কাহিনী ॥

অশেষ কৰিলো মই লক্ষ্মীক প্ৰবোধ ।
তথাপি লক্ষ্মীৰ মনে নপালন্ত ক্ৰোধ ॥
দ্বাৰ ছাড়ি তথাপি নেদন্ত লক্ষ্মী মাৱে ।
বোলে বাহুড়ীয়া যাওক যুগুচাৰ ঠাৱে ॥

লক্ষ্মীৰ বচন শুনি পাছে জগন্নাথ ।
বড় লজ্জা ছয়া পাচে চপড়াইলা মাথ ॥
সৰ্বজনে শুনিলে লক্ষ্মীৰ কোপ কাৰ্য্য ।
নাহি মাভ বোল সবে এড়িলেক দাঙ ॥

ভৈলেক মধ্যাহ্ন কাল বেলা ষোল দণ্ড ।

ভৈল ঘোৰ মহাবৌদ্ধ মিলিল প্ৰচণ্ড ॥

ক্ষণে মেঘ দিয়া কৰে দেৱে ববিষণ ।

চাপিবাক থান নাপাৱন্ত প্ৰজাগণ ॥

ক্ষুধায়ে তৃষায়ে পীড়া কৰে আতিশয় ।

বৌদ্ধতাপে পোড়ে কতো ৰুপ্তিত তিতয় ॥

মহা দুঃখে কষ্টে কতো প্ৰাণী বোলে বাক ।

আবেসে উচিত লক্ষ্মী কৰে যাদৱাক ॥

যাহাৰ প্ৰসাদে ত্ৰৈলোক্যৰ সুখ হৱে ।

ব্ৰহ্মা মহেশ্বৰে যাক সৰ্ব্বদায়ে সেৱে ॥

কব ঘোৰ কৰি দেৱগণে আছে চাই ।

আমাৰ পাশক লক্ষ্মী পুণঃ আছে চাই ॥

তেবেতো হৈবেক মহা ঐশ্বৰ্য্য আমাৰ ।

এহি বুলি দেৱগণে বাঞ্ছয় অপাৰ ॥

লক্ষ্মী বিনে সংসাৰত নাহিকে জীৱন ।

লক্ষ্মী নভৈলাত হোৱে ত্ৰৈলোক্য উছন্ন ॥

হেনয় ভাৰ্য্যাক পায় আছে যদুৰাই ।

তথাপিতো তাক এৰি চলে অন্ত ঠাই ॥

গাৱ নসহন্ত লক্ষ্মী মাৱে কৰে দণ্ড ।

লক্ষ্মীত যে দোষ নাহি যাদৱাসে মন্দ ॥

হেন কথা অন্তো অন্তো সৰ্ব্ব জনে কহে ।

ক্ষুধায়ে তৃষায়ে দেহা কাহাৰো নবহে ॥

পুনৰপি পৰিচাক পঠাইলা মাধৱে ।

তথাপিতো ক্ৰোধ ভাৱ নেড়ে লক্ষ্মী মাৱে ॥

ধাত্মাৰ উপৰি ধাৱ দিলন্ত পঠাই ।

নাসন্তোক যাদৱা বোলন্ত লক্ষ্মী আই ॥

এহিমতে য়েবে তিনি পৰ বহি গৈল ।

শুনিকোক তাত পাছে যেন কথা ভৈল ॥

ঠাকুবৰ পাশত স্তম্ভদ্রা বৰনাৰী ।
 ক্ষুধায়ে তৃষায়ে দুঃখ সহিতে নাপাৰী ॥
 মাতি আনি প্ৰবোধ কৰিলা পৰিচাক ।
 শীঘ্ৰ কৰি পঠাই দিলা লক্ষ্মীৰ পাশক ॥

দ্বাৰ ছাড়ি দেওক লক্ষ্মী অভ্যন্তৰে যাওঁ ।
 ক্ষুধায়ে তৃষায়ে মই বৰ দুঃখ পাওঁ ॥
 হেন শুনি পৰিচা ত্বৰিতে গৈল ধাই ।
 লক্ষ্মীৰ আগত কথা কহন্তু ছুলাই ॥

স্তম্ভদ্রায়ে পাঠাই মোক দিলন্ত নিশ্চয় ।
 তোমাৰ ননন্দ খানি দুঃখক পাৱয় ॥
 ইবেলিসে চলি গৈলোঁ যাদৱৰ সঙ্গ ।
 কি কাৰণে লক্ষ্মীৰ আমাক লাগি খঙ্গ ॥

ৰোদ্ৰত শুকাই কতো বৃষ্টিত তিতয় ।
 ক্ষুধায়ে তৃষায়ে দেহা অধিকে দহয় ॥
 বোলা মোক লক্ষ্মী শীঘ্ৰ দ্বাৰ দিউক মেলি ।
 আপোন খানক মই শীঘ্ৰে যাঁও চলি ॥

যেন লাগে প্ৰবোধ দিয়োক লক্ষ্মী আই ।
 শুনি লক্ষ্মী মাতিলন্ত পৰিচাক চাই ॥
 গালে হাত দিয়া লক্ষ্মী মাতিলন্ত পাছে ।
 স্তম্ভদ্রা ননন্দ তেহো দ্বাৰে বহি আছে ॥

ননন্দখানি দুঃখ পাৱে সঞ্জে যাদৱাৰ ।
 ইকি কথা মোত কহি আছে একবাৰ ॥
 আপুনি সে গৈল লৰি যাদৱাৰ সঞ্জে ।
 ননন্দয়ে দুঃখ পাৱে যাদৱাত খঞ্জে ॥

স্তম্ভদ্রা পালেক দুঃখ দোষ ভৈল মোৰ ।
 দ্বাৰ ছাড়ি দিয়ো দ্বাৰী আসোক সত্বৰ ॥
 শুনিয়া পৰিচা পাছে শীঘ্ৰে গৈলা চলি ।
 দ্বাৰীত কহিলা গৈয়া দ্বাৰ দিয়ো মেলি ॥

সুভদ্রাত জনাইলেক দ্বাৰ দিলে এৰি ।

শুনিয়া সুভদ্রা তারক্ষণে গৈল লৰি ॥

আপোনাৰ গৃহত পশিল বিদ্যমান ।

সুভদ্রাৰ কথা আবে খণ্ড এহি মান ॥

অনন্তৰে বলভদ্র বুদ্ধিত স্মৃজান ।

দেখন্তে গৈলন্ত সূৰ্য্য বেলা অৱসান ॥

কেন দুঃখ পাও মই বলোৱে বোলয় ।

পঠাইলেক পৰিচাক লক্ষ্মীৰ আলয় ॥

কহ গৈয়া লক্ষ্মী মোক দ্বাৰ দেন্ত মেলি ।

শুনিয়া পৰিচা তারক্ষণে গৈলা চলি ॥

লক্ষ্মীৰ আগত কথা কহিলা নিঃশেষে ।

তোমাক লাগিয়া বলো মাতিলা অশেষে ॥

মোক কেনে যাইবেক নেদন্ত লক্ষ্মী আই ।

মোৰ দোষ নাহিকই যাদবা বিনাই ॥

মাতি নিলে ঠাৰে ঠাৰে গৈলোঁ তাৰ সঙ্গ ।

তাতে লক্ষ্মী মোক এত মান কৰে খঙ্গ ॥

স্কুধায়ে তৃষায়ে তনু কাষ্প অতি মোৰ ।

যত দুঃখ পাইলো পৃথিবীত অগোচৰ ॥

দ্বাৰ ছাড়ি দেন্তো মই দৌল লাগি যাওঁ ।

ঘোৰ বাত বৃষ্টিত মই বৰ দুঃখ পাওঁ ॥

পৰিচাৰ বাক্য হেন শুনি লক্ষ্মী মাৱে ।

গালে হাত দিয়া বসিলন্ত লজ্জা ভাৱে ॥

কিনো মই নাৰী মন্দ বোলাইলো জগতে ।

যাদৱাৰে গুণে দুঃখ পাইলা জেঠালতে ॥

মই আজি লজ্জা পাইলো যাদৱাৰ গুণে ।

জেঠালেতো মোক ভাল সুবুলিব মনে ॥

যি হৌক সি হৌক পাছে দ্বাৰ দিয়ে মেলি ।

বলোত জনাইলা কথা কৰি কৃতান্তলি ॥

ভোমাক বাইবাক দ্বাৰ দিলে লক্ষ্মী মার ।
 শুনি বলভদ্র ভৈল আনন্দিত ভার ॥
 তারক্ষণে বলভদ্র গৈল অভ্যন্তবে ।
 থাকিলন্ত বলভদ্র আপোনাৰ ঘৰে ॥
 বলভদ্র কথা আবে এহিমাণে থওঁ ।
 শুনা আত পৰে কথা যেন ঠান কওঁ ॥
 অনন্তবে মনে বিমৰিষি যত্নবাই !
 পুনৰপি পৰিচাক দিলন্ত পঠাই ॥
 নীত্ৰবেগে পাণ্ডা গৈয়া ছয়া অবনত ।
 কবপুট কৰি কহে লক্ষ্মীৰ আগত ॥
 লক্ষ্মীকেসে দিয়া গৈলেন যত ধন বিত্ত ।
 তথাপিভো মোক কোপ কৰে বিপৰীত ॥
 দিন বেলা গৈল ভৈল সূৰ্য্য অবসান ।
 ক্ষুধায়ে তৃষায়ে মোৰ যেন ফুটে প্রাণ ॥
 দ্বাৰ ছাৰি দিয়োক লক্ষ্মী নকৰি আক্ৰোশ ।
 ইবাৰ জানিবা সবে মোৰ ভৈল দোষ ॥
 আক গৃহ ছাড়ি মই নযাওঁ নযাওঁ ।
 শুনিয়ে পৰিচা এবে কথা এক কওঁ ॥
 এহিবাৰ কথা যদি সত্য নাপাই মোৰ ।
 আক বাৰ গৈলে মোক নেদিবে দুৱাৰ ॥
 এহি মতে পৰিচাক দিলন্ত পঠাই ।
 দ্বাৰ ছাড়ি প্ৰভুক দিয়োক লক্ষ্মী আই ॥
 হেন শুনি লক্ষ্মী মাৰে বুলিলা বচন ।
 যাদৱায়ে মোক আৱে দিয়া গৈল ধন ॥
 মুখত মধুৰ তান কপট হৃদয় ।
 বচনেক কৈলে মুখে ধন নাহি হয় ॥
 চৈত্ৰ মাসে তান ভাই গোবিন্দ ঠাকুৰ ।
 পুন্স চোৰ পৰি গৈল মালিৱাৰ ঘৰ ॥

তাক দণ্ডি কৰি তিনি শত টকা লৈলা ।
মোক নেদি সিতো টকা কাক লাগি নিলা ॥ .
পৰিচায়ে বোলে আই তুমি মহাভাগী ।
প্ৰভু বোলে তাক থৈছোঁ লক্ষ্মীক যে লাগি ॥

লক্ষ্মী বোলে যদি মোক লাগি থৈয়া আছে ।
দিয়োক পঠাই মই তাক পাওঁ পাছে ॥
তাবক্ষণে পৰিচায়ে কৃষ্ণে জনাইলা ।
তোমাক লাগিয়া প্ৰভু কথা এক কৈলা ॥

গোবিন্দ প্ৰভুক চোৰ পায় স্বৰূপত ।
বন্দি কৰি লৈয়া আছে টকা তিনি শত ॥
মোক লাগি দিয়ে যদি প্ৰভু সিতো ধন ।
শুনি হাস্ত কৰি প্ৰভু বুলিলা বচন ॥

লক্ষ্মীক সে লাগি তাক থৈয়া আছোঁ সাক্ষি ।
লক্ষ্মী বিনে আন মোৰ কোন প্ৰিয়া আছি ॥
হাচটি মেলিয়া পাছে টকা তিনি শত ।
তাবক্ষণে বাকি দিলা ৰূপৰ খালত ॥

লক্ষ্মীক দিয়োক বুলি আদেশ কৰিলা ।
আথে বেথে পৰিচা লক্ষ্মীৰ হাতে দিলা ॥
লক্ষ্মীৰ আগত থৈয়া মাতন্তু বিনাই ।
ধন দিয়া মোক পঠাইলন্তু যদুৰাই ॥

ধন দেখি হাস্ত কৰিলন্তু লক্ষ্মী মাৰে ।
ইতো ধন মোক লাগি থৈয়াছে যাদৱে ॥
ঠাকুৰৰ বাক্য সত্য পায় একবাৰ ।
দৌল লাগি আসন্তোক ছাড়ি দিয়ে দ্বাৰ ॥

শুনি ৰহে পৰিচা দ্বৰিতে গৈল চলি ।
দ্বাৰীত জনাইলা গৈয়া দ্বাৰ দিয়ে-মেলি ॥
ঠাকুৰত বাৰ্ত্তা গৈয়া দুৱাৰী জনাই ।
তোমাক যাইবাৰ আন্তৰ্জা দিলে লক্ষ্মী আই ॥

হেন শুনি ঠাকুরৰ আনন্দ মিলিল ।
দশো দিশো শুনি প্রজা আনন্দ কৰিল ॥
নানা বাস্তৱ ভাঙ কৰে প্রজাবা সকল ।
দশো দিশ হানি কৰে জয় স্তম্ভল ॥

উকলী জোকাৰ বজ্জে দেয় ঘনে ঘন ।
পৰিচা সকলে কৰে কৃষ্ণৰ কীৰ্ত্তন ॥
সন্ধ্যা সময়ত কৰি অনেক উৎসৱ ।
দৌলৰ ভিতৰ গৈয়া পাইলন্ত মাধৱ ॥

অসিলন্ত প্রভু লক্ষ্মী দেখি হাস্য কৰি ।
খেদ ছাড়ি আগ বাঢ়ি প্রভুক সাদৰি ॥
নিজ থানে গৈল নিয়া অনেক আশ্বাসে ।
মহা বজ্জে লক্ষ্মী দেৱী কৃষ্ণক উপাসে ॥

বাৱন পঞ্চাশ ভোগ দিলা ভাৱে ভাৱে ।
পৰম কোঁতুকে ভোগ দিলন্ত যাদৱে ॥
পৰিচাৰ পাণ্ডা মানে গৈলা থানে থানে ।
দৌলত থাকিলা প্রভু আতি বঙ্গ মনে ॥

জগন্নাথ পুৰাণৰ ইতো কথা সাৰ ।
নিবন্ধিলোঁ পদ অৰ্থ কৰিয়া বিচাৰ ॥
শুনা নব নাৰী লোক আন কাম হেলি ।
যুগুচাৰ সঙ্গে যাদৱাৰ যাত্ৰা কেলি ॥

কৃষ্ণ বিনে গুণ গতি দাতা নাহি আন ।
এক চিন্ত মনে কৰা হৰি পদ ধ্যান ॥
হৰি ভক্তি বিনে আয়ু যায় আলে জালে ।
উপায় নাপায়া কেতিয়ক ধৰে কালে ॥

কলিকালে অল্প আয়ু পাই সব নব ।
ছকুড়ি শতক বৰ্দ্ধি পঞ্চাশ বৎসৰ ॥
আত পৰে কলিত অধিক আয়ু নাই ।
পাতকৰ বলে সে ইহাবো ক্ষয় যাই ॥

এহি ছয় ভাগ আয়ু কলিকালে দেখা ।
 টুটি চাৰি মানে মনে ধৈৰ্য্য ধৰি দেখা ॥
 যেতিয়াকণে মাতৃ গৰ্ভে শৰীৰক ধৰে ।
 আয়ু টুটন্তে সে যায় মনত নধৰে ॥
 এহি মতে আয়ু যায় সমস্ত লোকৰ ।
 শৰীৰ বাঢ়ন্তে যায় ইৰিষ সবাৰ ॥
 মৱৰ গৰ্ভত যেতিয়াকণে লৱে ঠাই ।
 সেহি কণ হন্তে আয়ু টুটন্তে সে যাই ॥
 দিন পক্ষ মাস ভেদ যাবে গণি চাৱে ।
 দশ মাস দশ দিন গৰ্ভৰ বজাৱে ॥
 দিনে দিনে কায় বাঢ়ে দুৰ্য্যোৰ সংসাৰ ।
 এহি মতে আছা জানা মৰণৰ ডৰ ॥
 এড়ি আন বৃথা কথা জয়া শুদ্ধ মতি ।
 সততে চিন্তিয়ে আত্মা কৃষ্ণৰ ভকতি ॥
 নমো নাৰায়ণ তযু চৰণ যুগল ।
 ইবাৰ আমাৰ জন্ম নকৰা বিফল ॥
 নাজানো তোমাৰ স্তুতি মই মূঢ় মতি ।
 নকৰা বঞ্চিত প্ৰভু ইবাৰ সম্প্ৰতি ।
 দুঃখৰ কৰুণানিধি কৃপাৰ সাগৰ ।
 মই দুঃখিতক দয়া কৰা দামোদৰ ॥
 যেন মতে তৰো ইতো দুৰ্য্যোৰ সংসাৰ ।
 পুনঃ যেন জন্ম মৃত্যু নাহিকে আমাৰ ॥
 এহি মানে কৃপা কৰা প্ৰভু দেৱ হৰি ।
 নমো নমো কৃপা তযু চৰণত ধৰি ॥
 ত্ৰিধৰ কন্দলী কহে কৃষ্ণৰ বিজয় ।
 আক এক মনে যিতো শুনয় নিশ্চয় ॥
 কৃষ্ণৰ বিজয় ইতো শুনা বঙ্গ মনে ।
 বাম কৃষ্ণ বুলি চলা বৈকুণ্ঠ ভুবনে ॥

ভাগৱত-মিশ্ৰ ।

সাত্বত তন্ত্ৰ

জয়তি জয়তি কৃষ্ণ ভকত বান্ধৱ ।
পতিত পাৱন দীন দয়ালু মাধৱ ॥
জয়তি শঙ্কৰ ভকতৰ প্ৰিয়কৰ ।
জয়তি নাৰদ প্ৰিয় ভক্ত গোবিন্দৰ ॥

গুৰুৰ চৰণ মনে কৰি নমস্কাৰ ।
সাত্বত তন্ত্ৰৰ পদ কৰিবো প্ৰচাৰ ॥
কুতাঞ্জলি বোলো শুনা সমাজিক লোক ।
মন্দ মতি দেখি নিন্দা নকৰিবা মোক ॥

যেন লোহা ভ্ৰমে চুম্বকৰ সমীপত ।
মোৰো চিত্তে কৃষ্ণে প্ৰবৰ্ত্তাইলা সেহিমত
মনৰ কামনা মোৰ জানা সমুদায় ।
সৎসঙ্গত কৃষ্ণ যশে বসে মজো যাই ॥

যিভে কৃষ্ণ সৃষ্টি স্থিতি প্ৰলয় কালত ।
বহুবিধ ৰূপ প্ৰকাশন্তু ভালমত ॥
হেনয় পৰমানন্দ মূৰ্তি মাধৱ ।
শৰণ পশিলো হৰি কৰিয়ো বান্ধৱ ॥

মহেশ্বৰ নাৰদৰ অমৃত সন্বাদ ॥
আদৰে গুনিয়ো পাপ কৰিয়ো উচ্ছাদ ॥
আছন্তু শঙ্কৰ বসি কৈলাশ শিখৰে ।
জগতৰ কল্যাণ কৰিয়া নিবন্তৰে ॥

দিনেক নাৰদ ঋষি আতি বগ্ন মনে ।
 বিনয়ে পুচিলা শুনি আছা সৰ্ব্বজনে ॥
 নাৰদ বদতি দেৱ প্ৰভু মহেশ্বৰ ।
 শুনিবাক ইচ্ছা মোৰ কথা গোবিন্দৰ ॥

যি কাৰণে কৃষ্ণে যিবা স্বৰূপ ধৰন্তু ।
 যি কালত জাত হোন্তু প্ৰভু ভগৱন্ত ॥
 যিমতে কৰন্তু লীলা বান্ধৱ মুৰাৰি ।
 কহিয়োক তাক পুচো প্ৰভু ত্ৰিপুৰাৰি ॥

অবতাৰ নিত যিবা বিৰাণ্ট শৰীৰ ।
 প্ৰথমে কহিয়ো তাক তুমি মহাবীৰ ॥
 শঙ্কৰ বদতি সাধু ভক্ততে উত্তম ।
 যিহেতু পুচিলা কৃষ্ণ কথা মনোৰম ॥

অৱতাৰ সকলৰ আৰো বিৰাণ্টৰ ।
 সহস্ৰ বৎসৰ কহি নাপাও তাৰ পাৰ ॥
 তথাপিতো তন্ত্ৰৰূপে সাবক উদ্ধাৰি ।
 কহিবো যিমতে মোত কহিচন্তু হৰি ॥

জয় নমো গোপকণ্ঠী কৃষ্ণক সাক্ষাৎ ।
 কহিবো পৰমানন্দ ভক্তি বাঢ়ে যাত ॥
 প্ৰথমে কৰোহো সৃষ্টি লীলা নিকপণ ।
 আছিল পৰ্বত এক সত্য নিৰঞ্জন ॥

সিবেলা প্ৰপঞ্চ বিনে মায়া যে অসন্ত ।
 স্থিতি ৰূপে ৰহি দুই প্ৰকাৰ ভৈলন্ত ॥
 চৈতন্য স্বৰূপ এক পুৰুষ বোলন্ত ।
 জড় ৰূপে অপৰক প্ৰকৃতি বোলন্ত ॥

ব্ৰহ্ম হেন বুলি যাক জানৈ জ্ঞানি গণে ।
 ভগৱন্ত বুলি যাক ভজৈ ভক্ত জনে ॥
 সেহি বেলা ভৈল কাল কৰ্ম্মজ্ঞে স্বভাৱ ।
 সবাবো পৃথক কহো লক্ষণ প্ৰভাৱ ॥

পুৰুষ বুলিয়া যাক ইন্দ্রৰ সাক্ষাত ।
তান শক্তি গুণ সাম্য প্ৰকৃতি প্ৰখ্যাত ॥
গুণ ক্ষোভকাৰি কাল লীলা মাধৱৰ ।
ধৰ্ম্মতত্ত্বাদিৰ হেতু জানা সমস্তৰ ॥

সকলৰ পৰিণাম যাত হস্তে হয় ।
সুক্ষ্মৰূপ তাহাক স্তম্ভৰ বুলি কয় ॥
কাল কৰ্ম্ম স্তম্ভৰত পুৰুষ বহিয়া ।
প্ৰকৃতিক ক্ষোভ তেবে কৰিলা চাহিয়া ॥

তেবে জ্ঞান কৃষ্ণ ৰূপ মহতত ভৈল ।
তেন্তে তিনি বিধ অহঙ্কাৰ স্ৰজি বৈল ॥
সাধ্বিক অহঙ্কাৰ হস্তে দেৱ ভৈল জাত ।
ৰাজসত দুইবিধ ইন্দ্রই প্ৰখ্যাত ॥

ত্বক চক্ষু মনোমুখ আবৰ বসনা ।
বুদ্ধি সমে এহি জ্ঞানেন্দ্রিয় বিতোপনা ॥
বাক্য পাণি পাৰ আৰো উপস্থ চৰণ ।
এহি কৰ্ম্মেন্দ্রিয় আৰো শুনা মাত্ৰাগণ ॥

প্ৰথমে তামস হস্তে শব্দ মাত্ৰা ভৈল ।
তাত হস্তে আকাশ ব্যাপক হয় বৈল ॥
আকাশত পবন পৰ্শত বায়ু জাত ।
বায়ু হস্তে ৰূপ তাতো তেজৰ প্ৰখ্যাত ॥

ৰূপ হস্তে বস তাত হস্তে জল নাস ।
জল হস্তে গন্ধ তাত ভূমি অন্ন পাস ॥
ইসৰ শক্তি সবে পৰত অৱ্যয় ।
ভূমিতে সবাৰে গুণ দেখা মহাশয় ॥

মহত আদিত্য গণ যতেক আছয় ।
পুৰুষৰ কাৰ্য্য অবতাৰ জানা হয় ॥
পুৰুষ ইচ্ছায়ে মিলি সবে তত্ৰ গণে ।
অজ্ঞে বিৰাটক যত্ন কৰয় যতনে ॥

ভিতৰে পঞ্চাশ কোটি বিস্তাৰ হৱয় ।
দশ গুণাধিক সাতে আবৰি আছয় ॥
ইহাকে বুলিয়া জানা গৃহ পুৰুষৰ ।
অচেতনে জলে আছে সহস্ৰ বৎসৰ ॥

যেবে নাৰায়ণ ৰূপে পুৰুষ পশিলা ।
চেতন লভিয়া তেবে বিৰাট বসিলা ॥
অভিমানী জীব তাৰ বৈবাহ্য হোৱয় ।
তান অন্তৰ্য়ামী নাৰায়ণ নিৰাময় ॥

সৰ্বৰ অৱতাৰৰ কাৰণ নাৰায়ণ ।
যাব অংশে বজ্জো গুণে ব্ৰহ্মা উতপন্ন ॥
শত গুণে বিষ্ণু ভৈল থাপি জগতক ।
তমো গুণে কদ্ৰ ৰূপে ভৈল সংহাৰক ॥

হুয়া শক্তি সূক্ষ্ম এহি গুণ অৱতাৰ ।
অংশঅৱতাৰ আবে কহো আসম্ভাৰ ॥
ব্ৰহ্মা অঙ্গে মৰিচি অঙ্গিৰা অত্ৰি ক্ৰতু ।
দক্ষ ভৃগু কৰ্দমাৰ্দ্দি সবে সৃষ্টি হেতু ॥

আসম্ভাৰ পুত্ৰ পৌত্ৰ যতোক হোৱয় ।
মাধৱৰ তেজ যুক্ত জানিবা নিশ্চয় ॥
বিষ্ণু অঙ্গে ধন্ব যজ্ঞ চতুৰ্দশ মনু ।
মনু সূত্ৰ দেবগণ সবে বিষ্ণু তনু ॥

কদ্ৰ অংশে তমো গুণে কদ্ৰগণ জাত ।
সংহৰক সৰ্প আদি আনো অসংখ্যাত ॥
সম্মেপে কহিলোঁ গুণময় অৱতাৰ ।
লীলা অৱতাৰ আবে কবিবো বিস্তাৰ ॥

যিতো পৰমাত্মা কৃষ্ণ পুৰুষ সংজ্ঞায় ।
জগত পালিত ভৈলা নমো তান পায় ॥
নাৰদন্তু কহিলন্তু দয়ালু শঙ্কৰে ।
প্ৰথম পটল সাজ সাধুত তন্ত্ৰেবে ॥

শঙ্কৰ বদতি শুনা নাৰদ প্ৰস্তুত ।
হয় গ্ৰীৱ ৰূপ হৰি ধৰিলা অন্তত ॥
মাৰি দুই দৈত্য মধুকৈটভ দুৰ্ব্বাৰ ।
আপোনাৰ কীৰ্ত্তি বেদ কৰিলা উদ্ধাৰ ॥

সনকাদি চাৰি ৰূপ ধৰি নাৰায়ণ ।
লোকক নিৰুদ্ভিপৰ কৰিতে শোভন ॥
শুদ্ধ চিত্ত সমস্তত কহি মহাযোগ ।
আপুনিয়ো আচৰিলা ত্যজি সবে ভোগ ॥

দেৱত নাৰদ তমু হুয়া ভগৱন্ত ।
আতি শুদ্ধ পঞ্চৰাত্ৰ যোগ কহিলন্ত ॥
যিতো মোক্ষ ধৰ্ম্ম তেস্তে কৃষ্ণে কহিচন্ত ।
তাক পুনঃ বিশেষ সিন্ধ্যাত কহিলন্ত ॥

ব্ৰহ্মাৰ বচন পালিবাক নাৰায়ণে ।
ববাহ স্বৰূপে ভূমি আনা বজ্জ মনে ॥
সেহিবেলা আদি দৈত্য হিৰণ্যাক্ষ নাম ।
দশনে চিৰিয়া সাধিলন্ত দেৱকাম ॥

ভূমিৰ তলত আছা অনন্ত সাম্প্ৰাত ।
নাগগণে মুনিগণে সৈবৈ চৰণত ॥
যাৰ এক ফলাত সমস্তে ভূমি খান ।
শ্বেতসৰিষপ যেন প্ৰকাশে শোভন ॥

তাহান তলত আছা কুৰ্ম ৰূপ হৰি ।
বহল পিঠিত আছা ব্ৰহ্মাণ্ডক ধৰি ॥
পিতৃ পতি অৰ্য্যমাদি যাক উপাসন্ত ।
পদ্মতন্ত্ৰ সমজাত অনন্ত শোভন্ত ॥

কৃপাময় অবতাৰ শুনা মুনিবৰ ।
পাঞ্চ বৰিষতে ধ্ৰুবে ত্যজি নিজ ঘন ॥
তমু উপদেশে বধুবনে আৰাধিতে ।
সাক্ষাতে কৃপায়ে দেখা দিলা ভগৱন্তে ॥

আপোনাৰ নিজলোক দিলা বজ্জমনে ।
 প্ৰদক্ষিণে স্তুতি যাক কৰে মুনিগণে ॥
 কৰ্দমৰ তপস্শাত শুক্ল কপ ধৰি ।
 তাক বৰ দিলা কণ্ঠা মমূৰ কুমাৰী ॥
 আনন্দ লোতকে এক তীৰ্থ বিৰচিলা ।
 যজ্ঞ অবতাৰ কহো শুনা তান লীলা ॥
 কচিৰ সম্ভান আঙ্কতিত উপজিলা ।
 দৈত্য অৰণ্যক যেন মতে নিড়লিলা ॥
 ত্ৰৈলোক্যক পালি ইন্দ্ৰ আপুনি ভৈলন্ত ।
 সূৰ্যজ্ঞ নামক ধৰি কীৰ্ত্তি থাপিলন্ত ॥
 কপিল স্বৰূপে দেবহুতিত জন্মিলা ।
 নিজ ভক্তি যোগ দেবজ্ঞতিত কহিলা ।
 সাম্ৰাজ্য যোগ কহিলন্ত দেব আশুৰিত ।
 চিন্তা বুদ্ধি জড় জাত হোৱে শুদ্ধচিন্তা ॥
 দত্তাত্ৰেয় অবতাৰে অত্ৰিৰ তনয় ।
 যোগেশ্বৰ ঈশ্বৰ পৰম কৃপাময় ॥
 চৰিষা গুৰুত যত শিখিলন্ত অৰ্থ ।
 যদু প্ৰহ্লাদত সবে কৈলা পৰমার্থ ॥
 ধৰ্ম্মৰ ঘৰিণী মূৰ্ত্তি মহা ভাগ্যৱতী ।
 তাস্ত দুই ৰূপে জন্মিলন্ত লক্ষীপতি ॥
 নব নাৰায়ণ ৰূপে ঋষিতে প্ৰধান ।
 লোক উপকাৰে তপ কৰা অৱিশ্ৰাম ।
 ক্ৰোধক জিনিলা যিভো কাম কোন হয় ।
 যাৰ কৰ্ম্ম শুনি ইন্দ্ৰ ভৈলন্ত বিস্ময় ॥
 নাভিৰ তনয় ভৈলা ঋষভ নামত ।
 পুত্ৰগণ সমে ধৰ্ম্ম কহিলা প্ৰজাত ॥
 মহাযোগী সকলৰ যতেক আচাৰ ।
 আপুনিয়ো আচৰিলা নিষ্ঠা দেখাই তাৰ ॥

যিবেলা ব্রহ্মাত পুচিলন্ত পুত্ৰগণে ।
বিস্ময়ৰ চিত্ত এড়াএৰি হৈব কেনে ॥
ব্রহ্মাৰ আগত হংস ৰূপে অৱতাৰ ।
কটাক্ষতে ছেদি লাস হয় তাসম্বাৰ ॥

মৃতক বেনৰ বাহু মথি দ্বিজগণ ।
পৃথু অৰ্চি জপ তৈল লক্ষ্মী নাৰায়ণ ॥
লোক ক্ষুধাৰ্ত্তিতক দুহিলা বসুন্ধৰি ।
ভাৰ্য্যা সমে গৈল বৈকুণ্ঠ নগৰী ॥

দক্ষৰ যজ্ঞত ভৃগু আদি মুনিগণে ।
আবাধন্তে অৱতাৰ ভৈলা নাৰায়ণে ॥
আঠ বাহু দেখি স্তুতি কৰিলেক গণে ।
যজ্ঞ প্ৰৱৰ্ত্তাই চলি গৈলা বঙ্গ মনে ॥

প্ৰিয়ব্ৰত বংশে জাত গয় অবতাৰ ।
বাহু প্ৰতিপালি ধৰ্ম্ম কৰিলা বিস্তাৰ ॥
তাহান যজ্ঞক ইন্দ্ৰে অসুয়া কৰিল ।
সামান্য ইন্দ্ৰৰ স্পৰ্দ্ধা মদক দেখাইল ॥

কামদেৱ অৱতাৰে লক্ষ্মী সমে হৰি ।
কেতুমাল্য বৰিষে আচন্ত মূৰ্ত্তিধৰি ॥
সম্বস্বৰ পুত্ৰ দিনে বাত্ৰি কৰে সেৱ ।
লক্ষ্মীক ৰসিয়া তৈতে আচা কামদেৱ ॥

প্ৰাচীন বৰ্হিৰ পুত্ৰ দশ প্ৰচেতাৰ ।
তপস্বাত ব্যক্ত ভৈলা সাগু অৱতাৰ ॥
নিজ পদসেৱা তাসম্বাক গৃহে দিলা ।
ঋষিকণ্ঠা মানি দিয়া অন্তৰ্দ্ধান ভৈলা ॥

ভূমিতাৰ গৰ্ভে বেদ শীৰা ব্ৰাহ্মণত ।
বিধু অৱতাৰ স্বাবোসিসৰ কালত ॥
যাৰ ব্ৰহ্মচৰ্য্য গুণ শিখি মুনি গুণে ।
আনকো শিখাইলা তাৰা আতি বঙ্গ মনে ॥

তৃতীয় মনুৰ কালে ধৰ্ম্মৰ ভাৰ্য্যাত ।
 স্নানতাৰ গৰ্ভে সত্যসেন ভৈলা জাত ॥
 দুৰ্ঘ জঙ্ঘ বাঙ্কসক বধিয়া বণত ।
 ইন্দ্রৰ সহায় হয় পালিলা জগত ॥

চতুৰ্থ মনুত হৰি অৱতাৰ হয় ।
 গজেন্দ্রৰ স্তুতি শুনি সৰোবৰ গৈয়া ॥
 গ্ৰাহৰ মুখৰ পৰা তাক উদ্ধাৰিলা ।
 সংহাৰ জনৰ তাৰি বৈকুণ্ঠক নিলা ॥

পঞ্চম মনুৰ কালে বৈকুণ্ঠ সাক্ষাত ।
 শূদ্ৰৰ ভাৰ্য্যাত লক্ষ্মী সমে ভৈলা জাত ॥
 লক্ষ্মী প্ৰাৰ্থিবাৰ অৰ্থে বৈকুণ্ঠ দেখাইলা
 কীৰ্ত্তি প্ৰকাশিলা সৰ্বৰ জগত পালিলা ॥

নাবদ বদতি প্ৰভু দয়ালু শঙ্কৰ ।
 নাহিকে তৃপ্তি শুনি কথা গোবিন্দৰ ॥
 তথাপি সম্প্ৰতি মোৰ মিলিছে কোঁতুক ।
 কেনমতে ভক্তি ভেদ কহিয়ে প্ৰস্তুক ॥

যাক জানি লোকে অনায়াসে সাধে গতি ।
 কহিয়োক সেহি ভক্তি যোগক সম্প্ৰতি ॥
 শিৱ নিগদতি সাধু শুনিয়ে উত্তম ।
 পুচিলাহা ইটো কথা মহা গুহ্যতম ॥

একান্ত ভক্তত বিনে নকহো আনত ।
 ইহাৰ কাৰণ কহো শুনিয়ে সম্প্ৰতি ॥
 যি কালত মোৰ ধ্যানে কৃষ্ণ তুৰ্ঘ ভৈলা ।
 অভক্তত ভক্তি কহিবাক নিষেধিলা ॥

হেন শুনি ময়ো তান চৰণত ধৰি ।

পুচিলো কাহাক কয়ো ভক্ত বুলি হৰি ॥

শুনি প্রীত হয় মোক বুলিলা বচন ।

শুনিয়েক স্থিৰ কহে ভক্তৰ লক্ষণ ॥

মোৰ ধ্যান নিষ্ঠা মোতে মাত্র প্রাণ যাব ।

মোৰ যশ শ্রৱণে উৎসুক তাসম্বাৰ ॥

এহি সব ভক্তি জগতকে শুদ্ধ কৰে ।

তাসম্বাত ভক্তি ভেদ কৈবা নিবস্তুৰে ॥

তোমাৰো বাঢ়িবে ভক্তি কহিলে লোকত ।

আৰো এক বাক্য বোলো শুনিয়ে সাম্প্রত ॥

যদি সাধাবণো তযু বক্যে নিষ্ঠা হয় ।

সসাধনে ভক্তি তাতে কৈবা মহাশয় ॥

এহি বুলি গৈলা প্রভু ভকত বৎসল ।

কহিবো তোমাত ভক্তি যোগক সকল ॥

একে মাত্র বিষ্ণু ভক্তি মহা হুমঙ্গল ।

প্রাতি বুলি কহে যাক ভকত সকল ॥

নিগুণ অনন্ত যিতো আনন্দ উত্তম ।

আতি সুখ কপ যাব নাহিকে উপম ।

কিন্তু জ্ঞান কৰ্ম লীলা ভেদ তিনি হয় ।

নামত নিগুণ ভাগৱতী প্রেমময় ॥

তিনিয়ে গুণক শুনা সাধনে যুগুত ।

জ্ঞানময় নিগুণাকে শুনিয়ে প্রস্তুত ॥

সৰ্ব অস্তুর্যামীতে অখণ্ড মনোগতি ।

মোক্ষতো অধিক এহি নিগুণা ভকতি ॥

সকল ইন্দ্রিয়চয় জ্ঞান কৰ্মময় ।

স্বাভাবিক ৰূপে যদি বিষ্ণুতে ৰময় ॥

ভাগৱতী ভক্তি আকে বুলি কৰ্মময় ।

পৰম পবিত্র মুক্তি সুখক লভয় ॥

সৎসঙ্গত হৰি লীলা শ্ৰৱণ কীৰ্ত্তনে ।
 উপজয় যাত মহা প্ৰেম অনুক্ষণে ॥
 প্ৰেমময় ভক্তি ইতো সাধুব সঙ্গত ।
 সৰ্বদা উত্তম আৰ কি কৈবো মহত ॥

ইসৰ ভক্তিৰ শুনা সাধন সম্প্ৰতি ।
 যাৰ আশ্ৰয়ত হোৱে কৃষ্ণত ভকতি ॥
 অনুৰূপে স্বধৰ্ম্ম অৰ্গিব ঈশ্বৰত ।
 হিংসা শূন্য পূজা কৰিবেক প্ৰতিমাত ॥

শ্ৰৱণ দৰ্শন স্পৰ্শ স্তুতি নমস্কাৰ ।
 বিষয়ত বিৰকতি গুৰুসেৱা সাৰ ॥
 নিবৃত্তি শাস্ত্ৰত শ্ৰদ্ধা প্ৰীতি উত্তমত ।
 সমানত মিত্ৰভাব দয়া দুঃখিতত ॥

হৰিৰ মূৰ্ত্তিৰ ধ্যান শ্ৰৱণ কীৰ্ত্তন ।
 সমস্তে ভূততে হৰি দৃষ্টি অনুক্ষণ ॥
 নিগুণা ভকতি হোৱে এহি সে সাধনে ।
 যাক পায় মোক্ষ কোন মানে ভক্ত জনে ।

শুনা আৰে ভাগবতী ভক্তিৰ সাধন ।
 যাক জন কৰিবাক লাগে অনুক্ষণ ॥
 গুৰু উপদেশ লৈয়া ভকতে সহিতে ।
 সৰ্ববল্লিয় হৰিপদ সেবাবে সততে ॥

বচনে লৈবেক নাম কৰ্ণৰ শ্ৰৱণ ।
 হস্তে গোবিন্দৰ গৃহ প্ৰতিমা সেৱন ॥
 জিহ্বায়ে লৈবেক হৰি নৈবেদ্য দ্ৰব্যক ।
 নাসায়ে লৈবেক হৰি নিৰ্ম্মাণ্য গন্ধক ॥

হৰিৰ নিৰ্ম্মাণ্যচয় শিৰে ধৰিবেক ।
 সাদৰে চক্ষুৱে ভকতক চাহিবেক ॥
 মনে কপ চিন্তিব অৰ্ঘ্যোজ্ঞে নমস্কাৰ ।
 ঈশ্বৰৰ অৰ্থে ধন আনিব সম্ভাৰ ॥

এতেকে সাধনে যেবে সবে ইন্দ্ৰিয়ৰ ।
স্বাভাবিক বতি য়েবে ভৈল গোবিন্দৰ ॥
আকে বুলি ভাগৱতী ভক্তি স্নশোভন ।
যাক পায় ভক্তে মুকুতিতো নেদে মন ॥

এবে প্ৰেম ভকতিৰ শুনয়ো কাৰণ ।
বিশ্বাস কৰিয়া স্থিৰ কৰি বুদ্ধি মন ॥
একান্ত ভক্তকে গুৰু মানিবে প্ৰথমে ।
তান উপদেশে লৈব সৎসঙ্গ যতনে ॥

গোবিন্দৰ চাৰিবিধ লীলা শুনিয়েক ।
কীৰ্ত্তনো কৰিবে তাক তাকে স্মৰিয়েক ॥
শ্ৰৱণ কীৰ্ত্তন পৰ যিসব হোৱয় ।
তাসম্বাক প্ৰশংসা কৰিব সততয় ॥

শ্ৰৱণ কীৰ্ত্তন প্ৰশংসাক স্মৰণক ।
যদি কোনো জনে নপাৰয় কৰিবাক ॥
নাম আবৃত্তিত সৰ্বদায় প্ৰৱৰ্ত্তিব ।
নামৰ প্ৰসাদে সবে আপুনি সিজিব ॥

সৰ্বদায়ে মহন্তত কৰিবেক প্ৰীতি ।
তেবেসে হৈবেক কৃষ্ণ দেৱত ভকতি ॥
এহি প্ৰেমময় ভক্তি ভকতে লভিয়া ।
সংসাৰতে জীয়া থাকে আনন্দে মজিয়া ॥

পায়ে ভক্তে কৃষ্ণৰূপ লীল গুণ ত্ৰীয়া ।
ভক্তি স্নখ বিনে ভক্তে তাতো নেদে হিয়া ॥
যদি কৰে আন সিতো ভক্তিৰ সাধন ।
নাহি তাত দোষ যাত হৰিব সেবন ॥

কিস্তু যি ভক্তিত নিষ্ঠা তাকে সে পাৱয় ।
কলভেদে ভেদ সাধনত ভেদ নয় ॥
পৃথকে কহিলো ভক্তি যোগ সসাধন ।
নিজাম যে কলৰূপ দুয়ো স্নশোভন ॥

সকাম সগুণ ভক্তি হোৱয় বিস্তৰ ।
 আউৰ কিবা কহিবো পুচিয়ো মুনিবৰ ॥
 নাৰদ বদতি দেৱ দেৱ মহেশ্বৰ ।
 ভক্তিৰ যতোক বিধি কৈবা নিবন্তৰ ॥

কিমত নিষেধ কৈয়ো কিমত তন্ত্ৰন ।
 হানিৰ কাৰণ কৈয়ো বুদ্ধিৰ কাৰণ ॥
 সৰ্ব সাধনতে মোক্ষ কোন বা সাধন ।
 শুনিবাক শ্রদ্ধা মোৰ কৰিয়ো বৰ্ণন ॥

পশুপতি বদতি শুনিয়ে মুনিবৰ ।
 সকল প্ৰশ্নৰ মই দিবোহো উত্তৰ ॥
 কহিছো যতোক সবে ভক্তিৰ সাধনে ।
 তাত বিনে সমস্তে নিষেধ জানা মনে ॥

দেহ নিৰ্বাহক বিনে অধিক বিষয় ।
 কৰিলে ভক্তিক স্তম্ভ কৰায়ে নিশ্চয় ॥
 সঙ্কেপে কহিলো মই নিষেধ তোমাত ।
 ভক্তি বিনাশক দোষ শুনিয়ে সাম্প্ৰত ।

নিগুণা ভক্তিৰ দোষ প্ৰাণী হিংসা হৈলে
 ভাগৱতী নাশ হোৱে অহঙ্কাৰ কৈলে ॥
 প্ৰেমময় নাশ হোৱে সন্তৰ ঘেষত ।
 নিজ গুণ অনাদৰে সবে ভক্তি হত ॥

আৰো যেবা ঘেষ কৰে আপোন গুণক ।
 ভক্তি কৰন্তেয়ে সিহঁত যাইবে নৰকক ॥
 দোষ দৃষ্টি কৰিলে আপুনি দোষী হয় ।
 সেহি সেহি দোষৰ যে ফলক পায় ॥

মনুষ্য বুদ্ধিক যিহঁত গুণত কৰয় ।
 কুঞ্জৰ স্নানৰ মতে সবে ব্যৰ্থ হয় ॥
 সৰ্বসাধনতে মুখ্য গুণসেৱা জানা ।
 তেবে মাধৱত ভক্তি হুইবে মনে মানা ॥

যিহে মহাজনে গুৰু বাক্যক কৰয় ।
ইহাকে সে গুৰু সেৱা বুলিয়ো নিশ্চয় ॥
নিগুণা ভকতে কৰিবেক ভূত দয়া ।
ভাগৱতী ভকতৰ নিষ্ঠা মন কায়া ॥

প্ৰেমময়ী ভকতৰ প্ৰীতি বৈষ্ণৱত ।
হৰিব যশস্তা শুনিবেক অবিৰত ॥
তিনি বিধ মোক্ষ এহি সাধন ভক্তিৰ ।
আৰো মুখ্য অৰ্থ কহো শুনা মহাবীৰ ॥

সৰ্বমূল কৃষ্ণ পাদ পদ্মত শৰণ ।
যাত মহা ভকতি শ্ৰবয় সৰ্বক্ষণ ॥
যেন আৰা' যটব যে বহি যাই জল ।
শৰণ দিনাই ভক্তি তেজয় বিফল ॥

নাৰদ বদতি প্ৰভু শুনা গদাধৰ ।
কৃষ্ণপাদ শৰণক কহিয়ো সত্বৰ ॥
যাত বিনে ভকতি কৰিয়ো পাৰে শ্ৰম ।
কিমত শৰণ তাক কৰা নিকপণ ॥

শুন্যোক সৰ্বজনে কৰি এক মন ।
লভি আছা নবতনু আতি অঘটন ॥
মহাপুৰুষাৰ্থ ইতো সাধে নৰকায় ।
কিন্তু ক্ষণ ভঙ্গ ইতো নৰহে সদায় ॥

হেন সময়ত আত্মকাৰ্য্য সাধ্য্যোক ।
সম্ভুত বিশ্বাসে কৃষ্ণ কথা শুন্যোক ॥
মোৰ বাক্য বুলি উপহাস নকৰিক ।
শাস্ত্ৰত আছয় জানি কথাক মানিবা ॥

মনে অবগাহি আকে কৰি আছো সাৰ ।
শ্ৰৱণ কীৰ্ত্তন বিনে নেদেখো নিস্তাৰ ॥
মোহৰ ভৰসা এহি মানে সে জনিবা ।
কৃপাময় কৃষ্ণে জানি আকে মোক দিবা ॥

মই মহা বিষয়ী ভক্তিৰ নহো পাত্ৰ ।
 কেবলে জানিবা নাম কৰি আছে মাত্ৰ ।
 মোৰ মুখে নচাৰোক বাম কৃষ্ণ নাম ।
 ভাগৱত মিশ্ৰে কহে বোলা বাম বাম ॥

নাৰদ বদতি প্ৰভু শুনৱ মৃত্যুঞ্জয় ।
 কবিলো তোমাৰ মুখে সকলো নিগ্নয় ॥
 সাক্ষত তন্ত্ৰত মোক কহিলা উত্তম ।
 এক খানি সংশয় মিলিছে মনোবম ॥
 বেদৰ বিহিত হিংসা যজ্ঞত কবিলে ।
 কিচো বধ নাহি হেন বেদবাদী বোলে ॥
 হিংসাক নিষেধ তুমি কৰিলা ইহাত ।
 শ্ৰুতি স্মৃতি কেনে বহে কহিয়ো আমাত ।
 শিৱ নিগদতি মুনি ! শুনিয়ে নিশ্চয় ।
 প্ৰবৃদ্ধি নৃবৃদ্ধি কৰ্ম দুই বিধ হয় ॥
 প্ৰবৃদ্ধি কৰ্মত স্বৰ্গলোক চলি যায় ।
 পুণ্য শেষে পৃথিৱীত উপজে দুনাই ॥
 প্ৰবৃদ্ধি নিষ্ঠক চয় প্ৰকাৰ নিয়মে ।
 অনুজ্ঞাসে মাত্ৰ বেদে দিয়াছে সংযমে ॥
 হিংসা পুনো কদাপি বেদৰ মত নুই ।
 যদি শুনৱ বাগান্ধক অনুজ্ঞাসে হুই ॥
 অহিংসা পৰম ধৰ্ম বেদৰ বচন ।
 বেদৰ নিবৃদ্ধি অৰ্থ জানিবা শোভন ॥
 শুনৱ সভাসদ ! কৃষ্ণ কথা মনোহৰ ।
 পৰম সৰ্ববশ্ব ইতো তকত জনৰ ॥
 তন্ত্ৰ বুলি আক নকৰিবা অৱহেলা ।
 ভকতি সূত্ৰৰ জানা আছে আত মেলা ॥
 কৃপায়ে কহিলা যাক দয়ালু শঙ্কৰ ।
 শুনিলন্ত্ৰ সাদৰে নাৰদ মুনিবৰ ॥

ইহাক শুনিলে হইবে অরশ্যে কুশল ।
 হেন জানি শুনিয়োক ত্যজিয়া বিকল ॥
 কৃষ্ণবে সে কথায়ে চিত্তক কবে শান্ত ।
 এতেকে কথাত কবা চিত্তক একান্ত ॥
 কৃষ্ণব কিঙ্কবে কহে ভাগৱত মিশ্র ।
 বাম বাম বুলি তবা সংসার তমিশ্র ॥

চবি ।

শঙ্কর বদতি মুনি হিংসার কহিলো কথা
 বেদব যে মুহি অভিপ্রায় ।
 বিশেষত ভকতব হিংসা কৰ্ম্ম ত্যাগ হয়
 যাতে হরি সন্নাতো আছয় ॥
 ময়ো আগমত যিবা হিংসাক বিহিয়া আছে
 কামুকব ফলব কাৰণে ।
 মোব অভিপ্রায় মুহি জানিবাহা সাৰে সাৰ
 যাতে আন্তা দিলা নাৰায়ণে ॥
 এতেকে তুমিও মুনি কাম্যকৰ্ম্ম পৰিহৰি
 কৃষ্ণ কথা শুনা বাতি দিন ॥
 প্ৰবৃত্তি শাস্ত্ৰক তুমি কদাচিতো নাচৰিবা
 শুনিলে মলীন হৈবে মন ॥
 পৰমার্থ পৰ যিতো নজানিয়া মুঢ় জনে
 পশু মাৰি দেৱক যজয় ।
 কাম ভোগ অবসানে আনন্দে পথত তাক
 পশুসবে বাতত কাটয় ॥
 নিবৃত্তি শাস্ত্ৰব মাঝে হৰি ভকতি সে মুখ্য,
 বিশেষত কৃষ্ণ লীলা কথা ।
 জগতৰ হুমজল ইহাক কীৰ্ত্তন কবা,
 কৰ্ণে আক শুনিয়ে সৰ্ব্বথা ॥

যাবা অশ্রু দেবতার   শরণ ভজন ছাৰি,
কুষণ্ডে সে শরণ পায় ।

ইহ পবলোকে তাঁরা   কুতর্থা হবিঁবে প্রিয়,
আনন্দতে বৈকুণ্ঠে চলয় ।

কহিলে! তোমাত এহি : উত্তম সাক্ষত তম,
ইসে বিষ্ণু ভক্তৰ জীৱন ।

সর্বসিদ্ধি প্রদায়ক   শ্রবণ কীর্ত্তন আতি,
 কৃଷণ ভক্তি উপজে শোভন ॥

ভক্তিক লভিলে যদি   আব কিবা পারে ফল,
যাতো হবি হোস্তু তাত বশ্য ।

ভক্তি সি হুগম পথ   পূৰ্বে সৰ্ব মনোবধ,
জ্ঞান ভক্তি পৰম বহুস্ত ॥

সাহিত্য তন্ত্ৰৰ সাৰ   সংগ্ৰহ শুনিয়ে মুনি,
বিবাটৰ জন্ম কৈলো যাত ।

শ্রীবিষ্ণুৰ অৱতাৰ   পূৰ্ণ অঙ্গ কলা ভেদ,
ভক্তি যোগ কহিলো তোমাত ॥

ভক্তিব লক্ষণ মই   পৃথকে পৃথকে কৈলো,
যুগ ধৰ্ম্য মোহৰ সাধন ।

বিষ্ণু নাম সহস্রেক   নামব মহিমা গই,
তোমাত কবিলো নিকপণ ॥

বিষ্ণু নাম বৈষ্ণৱৰ অপৰাধ নিৰোপিলো,
তাৰো কহিলোহে প্ৰায়শ্চিত্ত ।

সৰ্বসাধাৰণ বহুস্তম্ভিক   নিকাশণ কৰিলোহে,
তন্ত্ৰব কাৰণ যথোচিত ॥

হিংসা বিধি নিষেধক   সকলে তোমাত কৈলো,
তোমাৰ প্ৰশ্নৰ অনুসাবে ।

[illegible]

বিষ্ণুপুৰাণ ।

ষমৰ নগৰ   বহলে বিস্তৰ,
                  মানস সিতো পৰ্বত ।
 পূৰ্বৰ দিপক   বেড়িয়া প্ৰকাশে,
                  কুণ্ডলকাৰে মধ্যত ॥
 তাৰে উপৰত   সঙ্কমণি নামে,
                  নগৰ আতি বিচিত্ৰ ।
 ঈশ্বৰে নিৰ্মিত   দেখি ভয় ভীত,
                  পৰম আতি পৱিত্ৰ ॥
 চাৰি ভিত্তি দৃঢ়   সূৰ্য্যৰ গঢ়,
                  উশূত জোজন উচ্চ ।
 ইন্দ্র নীল মণি   দিল তাতে টানি,
                  সূৰ্য্যক কৰিয়া ওছ ॥
 পদ্মবাগ আনি   দিল তাতে চানি,
                  মহা নীল জিকমিক ।
 সিতো নগৰিত   আতি বিপৰীত,
                  নজানি দিল ৰাজ্যক ॥
 অনেক পুতলা   সাজি সাজি থৈলা,
                  পুৰুষৰ কতো বেশে ।
 খাণ্ডা বাক ধৰি   যেন যুজ কৰে,
                  কতো ধৰি আছে ঠেস ॥
 অনেক বমণী   মুণ্ডত ওৰণি,
                  নাচিবাক যেন সাজে ।
 কতো নটে ভাতে   কৰতাল ঠুকে,
                  নাচনীৰ যেন কাছে ॥
 আসি সিলাকুটি   বিচিত্ৰত কৰি,
                  কাটি সিংহ ব্যাঘ্ৰ হাতী ।
 ববাহ বানৰ   মহিষ বিস্তৰ,
                  আনি আছে যেন মাতি ॥

উত্তরব ধাব   দেখিবে সুসাব,
ঘণ্টা নাদে স্তম্ভিত ।

নানা বথ গণে   সুবর্ণ ভোবণে,
চামবে কবে শোভিত ॥

বেলু বীণা বায়   শুনন্তে উৎসব,
নানাবিধ নৃত্য গীত ।

ঋক যজু সাম   পড়ে অবিশ্রাম,
 যোগীৰো মোহই চিত্ত ॥

হেন সুমঙ্গল   বসিয়া সকল,
উত্তর দ্বারক চানি ।

সেই ছাবে যাই   যমপূব পাই,
পুণ্যবস্ত্র মহামানি ॥

ସତ୍ୟବାଦି ଷଡ଼   ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ ନିବନ୍ଧ,
ଆନୋ ଷଡ଼ ମହାବ୍ରତୀ ।

দ্বিজক সুশ্রমা   কবে দিন নিশা,
অতিথিক কবে প্রীতি ॥

গ্রীষ্মকালে জল   দিলেক সকল,
শিতকালে অগ্নি দান ।

বিভে। গৃহবাসী   মনব সম্ভোষি,
 দবিস্রক দিয়ে দান ॥

পিড়ত ভকতি   কবিল প্রগতি,
 পব দুখ কবে দূব ।

এহি পুণ্য বলে   উত্তৰব ঘাবে,
স্বখে যাই বমপুৰ ॥

আত্ম অনন্তবে   পশ্চিম দিশে,
শুনা ছাৰ বেন হেন ।

শাস্ত্রক দিগ্‌বি
অর্থ অনুসৰি;
কহিবো তাৰ প্ৰমাণ ॥

পদ

যমৰ পুৰিত কিনো আতি বিপৰীত ।
 পশ্চিমৰ দ্বাৰ বিশ্বকৰ্ম্মে বিৰচিত ॥
 বন্ধে স্তম্ভিত দ্বাৰ দেখি মনোহৰ ।
 বৈদূৰ্য্য বান্ধিলা খাটখৰি নিবন্তৰ ॥

ফটিকৰ স্তম্ভ ইন্দ্র নীল দিলে ঘট ।
 স্তূৰ্ণৰ পাটে আতি কৰে ফটফট ॥
 মৃদঙ্গ পন্নৰ ভেৰি কৰে কোলাহল ।
 বাৱে বাত কৰতালৰ আশ্ফাল ॥

শিৱত ভকত যত যোগী নিবন্তৰ ।
 পশ্চিমৰ দ্বাৰে যাই পশে অভ্যন্তৰ ॥
 সমস্তে তীৰ্থত যিবা কৰি আছে স্নান ।
 জলৰ মধ্যত থাকি যিবা এৰে প্ৰাণ ॥

মহাপথে গৈয়া সিতো কৰে তনু ত্যাগ ।
 ভোজনক এৰি মৰে যিটো মহাভাগ ॥
 মিত্ৰ ভাৰ্য্যা গোস্বামী লোকৰ নিদানে ।
 আপুনাৰ এৰে প্ৰাণ যিতো মহাজনে ॥

পঞ্চ অগ্নি বুলি আছে এক মহাত্ৰত ।
 শুনা তাৰ কহো আমি বিধি যেন মত ॥
 গ্ৰীষ্মকালে চাৰি দিশে বহুিৰ অন্তাপ ।
 উপবত কৰে আৰো সূৰ্য্যৰ প্ৰতাপ ॥

তাৰ মাজে থাকি ব্ৰহ্মা চিস্তিবে সদায় ।
 থাকে বুলি পঞ্চ অগ্নি ব্ৰত সমুদায় ॥
 পৰ্ব্বন্তৰ পৰা পৰি মৰে যিবা নৰে ।
 অগ্নিত প্ৰবেশি যিবা তনু ত্যাগ কৰে ॥

এহি পুণ্যৱন্ত লোক তপৰ প্ৰভাৱে ।
পশ্চিমৰ দ্বাৰে গৈয়া যম পুৰ পাৱে ॥
দক্ষিণ দিশৰ কহৌ দ্বাৰৰ মহিমা ।
যতেক যাতনা তাৰ কোনে পাৱে সীমা ॥

দ্বাৰত অনেক আছে প্ৰাণী নিবন্তৰ ।
শুনি মহাভয় মিলে দেখি লাগে ডৰ ॥
দক্ষিণ দ্বাৰক চানি শুনি হাহাকাৰ ।
নাহিকে প্ৰকাশ তাৰ ঘোৰ অন্ধকাৰ ॥

বজ্জকিট ব্যাঘ্ৰ সিংহ কুকুৰ শৃগাল ।
ডাঁহ, মহ, বিছা, সৰ্প, ভালুক, বীড়াল ॥
বাটভেণ্ট আছে সবে পাপী আসে বুলি ।
আমি সবে বেড়ি তাক মাৰিবো সমুলি ॥

পথত কণ্টক বেড়ি আছে নিবন্তৰে ।
পৰম সঙ্কট পথ জানিবা পাপৰে ॥
ব্ৰাহ্মণক মাৰে শিশু বৃদ্ধক বিঘাতে ।
আতুৰ প্ৰাণীক যিভো সমৰত কাটে ॥

বিশ্বাস কৰিয়া যিভো শৰণে পশয় ।
তাকো বধ কৰি যিবা পাপ আচৰয় ॥
জীৱধ কৰে মহা পাপক নচাই ॥
দক্ষিণৰ দ্বাৰে মৰি যম পুৰে যাই ॥

অস্ত্ৰ শস্ত্ৰ এৰি যিবা যুদ্ধত পলাই ।
তাকো খেদি কাটে পাপী ধৰ্ম্মক নচাই ॥
দক্ষিণৰ দ্বাৰে দূতে হাতে খাণ্ডা ধৰি ।
পাচত কাটিয়া যাই খণ্ড খণ্ড কৰি ॥

অগম্য গমন কৰে পৰ বস্ত্ৰ হৰে ।
আপচুৰি কৰে ভূমি হৰে যিবা নৰে ॥
বস্ত্ৰ অলঙ্কাৰ শয্যা গৃহ আছে হৰি ।
বিবস্ত্ৰ কৰিয়া ডাক নিয়ে শাস্তি কৰি ॥

পৰব ছিত্ৰক মাত্ৰ চাৱে দিনে ৰাতি ।
 দিয়ে মহাদুঃখ তাক নানা বিসজ্জতি ॥
 পুত্ৰ বধু মাতৃ আৰু দুহিতৃ ভগিনী ।
 হৰে যিবা নৰে তাক পাইলেক বিঘিনি ॥
 যম পথে হুইব তাৰ অনেক নিকাৰ ।
 মহানৰকত বাস হুইব পাছে তাৰ ॥
 পথতে নিয়ন্ত্ৰে ৰাই খাণ্ডাব প্ৰহাৰে ।
 কুকুৰ শৃগাল ব্যাভ্ৰে বেঢ়িয়া কামোৰে ॥
 পলাইবাব ঠাই নাই নপাৱে উপাই ।
 আগে পাছে ছয়ো পাশে সৰে বেঢ়ি ৰাই ॥
 দক্ষিণ দুৱাৰে নিৱে সমন্তে পাপীক ॥
 বায়ু সঞ্চ পোৱে গৈয়া যমৰ পুৰিক ॥
 চয় আশি হাজাৰ প্ৰহৰ পথ দূৰ ।
 পাপ অৱসাবে পাপী পাৱে যমপুৰ ॥
 বসিয়া আচন্ত ধৰ্ম্মৰাজ্য সমভাৱে ।
 গন্ধৰ্ব্ব সকলে নিতে ভৈত গীত গাৱে ॥
 মহাপাপী জনে বাৰ নজানে স্বৰূপ ।
 পাপৰ প্ৰভাৱে পাপী দেখে নানাকপ ॥
 মহন্ত স্তম্ভৰ শাস্ত আতি খেমাৱন্ত ।
 বিস্মৃত ভকত সব ধৰ্ম্মত একান্ত ॥
 হেন মহাসৰ ধৰ্ম্মৰাজ্য কৃপাময় ।
 মহা পাপীগণে তাক কিৰূপে দেখয় ॥
 বিকৃতি বিৰূপ ৰূপ উৰ্দ্ধকেশ তাৰ ।
 ব্যাধি শতে যুৰি আছে শৰীৰ তাৰ ॥
 অজাৰ সদৃশ কুক বৰ্ণ কলেবৰ ।
 অকৃতি কুটিল মুখ ক্ৰোধে খবতৰ ॥
 দীঘল ডালৰ তাৰ অষ্টাদশ বাহু ।
 জগতকে গ্ৰহে যেন আকাশত বাহু ॥

মেঘব গম্ভীৰ যেন শব্দ বচন ।

বিকট প্ৰকট আভি দীঘল দশন ॥

এহি ৰূপ দেখি পাপীগণ কম্পমান ।

মহাভয় হয়। থাকে মৃতক সমান ॥

পৰম ধাৰ্মিক ঋষি সমে সভাপাতি ।

বসিয়া থাকন্ত ৰাজা প্ৰকাশিয়া আতি ॥

ধৰ্ম্মিষ্ঠ বশিষ্ঠ ভৃগু ভৃগুৰ নন্দন ।

অসিতদেৱল বিখ্যামিত্ৰ তপোধন ॥

আনো ঋষি সবে তৈতে দিব্য সভাপাতি ।

ৰাজ্যৰ আগত ধৰ্ম্ম কৰে দিনে বাতি ॥

চন্দ্ৰ সূৰ্য্য বায়ু বহ্নি পৃথিৱী আকাশ ।

কাল দিশ জলে তৈত কৰিল নিবাস ॥

দিন বাত্ৰি দুয়ো সন্ধ্যা আছে মূৰ্ত্তি ধৰি ॥

সাক্ষীৰূপে ঈশ্বৰৰ বাক্য অনুসৰি ॥

আছে চিত্ৰগুপ্ত তৈত বুদ্ধিৰ মহন্ত ।

মনুষ্যৰ পাপ পুণ্য সকলে লিখন্ত ॥

দিনে দিনে যত পাপ পুণ্য কৰে নৰে ।

গোটে গোটে পত্ৰ লিখি এক ঠাই কৰে ॥

সেই দিব্য সভা মাঝে বসি আছে যম ।

ধৰ্ম্মাধৰ্ম্ম বিচাৰিয়া কৰন্ত নিয়ম ॥

দেখন্ত পাতকি আছে অধোমুখে বসি ।

ঋষি সমজ্যাক বুলিলন্ত মহাযশী ॥

শুনা সিদ্ধলোক মোৰ যেন সত্য বাণী ।

এহি পুৰুষক মোত যোগাইলেক আনি ॥

শুনিল দূতৰ মুখে পাপৰ মহিমা ।

শাস্ত্ৰক বিচাৰি বাতনাৰ দেয়ৌ সীমা ॥

ৰাজ্যৰ বচনে ঋষিগণে শাস্ত্ৰ চাই ।

কহিলন্ত পাতকিৰ বাতনা শুনাই ॥

ঋষিগণ মুখে পাপী যাতনাক শুনি ।
 বুলিল বাজাৰ আগে বসি মনে গুণি ॥
 দেহব আগত আবে গোচৰ আমাৰ ।
 কহিল যতেক দূতে মিছা সবে তাৰ ॥
 নকৰিলো পৃথিবীত পাপ কৰ্ম্ম আমি ।
 যেন কৰিবাক যোগ্য কৰিয়োক স্বামী ॥
 জানিয়া আচম্ভ যমে তাৰ পাপ পুণ্য ।
 নোবোলন্ত কিছু শত্ৰু মিত্ৰ উদাসিন ॥
 সাক্ষী মুখে ধৰ্ম্মাধৰ্ম্ম কৰন্ত বেকত ।
 শাস্ত্ৰ অনুসাৰে দণ্ড কৰন্ত লোকত ॥
 সাক্ষীক সম্মুখি পাছে বুলিলন্ত বাজা ।
 ভৈলেক অসত্যবাদী পৃথিবীৰ প্ৰজা ॥
 অধৰ্ম্ম কৰিয়া বোলে নকৰিলো মই ।
 সাক্ষী সবে বোলা এবে যেন যোগ্য হুই ॥
 পাছে চন্দ্ৰ সূৰ্য্য আদি সবে সাক্ষীগণে ।
 পাপীক সম্মুখি ক্ৰোধে বুলিলা বচনে ॥
 অবে পাপি সব মিছা মাত অকাৰ্য্যত ।
 এৰাইবাক পাব তই আমাৰ আগত ॥
 কৰি আছা যত পাপ আমি আছোঁ জানি ।
 বাজাৰ আগত কিয় বোলা মিছা বাণী ॥
 সাধী মুখে শুনি আপোনাৰ কৃত্য পাপ ।
 অধোমুখে থাকি তৈতে কৰন্ত বিলাপ ॥
 চিত্ৰগুপ্তে বোলে তাক প্ৰবোধ বচন ।
 মিছাত বিবোধ কৰ অবে পাপীগণ ॥
 পৃথিবীত জন্ম লভি পাপী নব তনু ।
 নকৰিলি কিছু ধৰ্ম্ম আমি ঐতে শুনো ॥
 ভুক্তিবি যাতনা ফল পাপৰ সম্প্ৰতি ।
 অনেক বৎসৰ হুইব যাতনাত থিতি ॥

শুনিয়া বচন ভৈল মৃতক সমান ।
 নাহি মাত্ৰ বোল কিছু নেদে সমিধান ॥
 বুলিবে লাগিলা যমৰাজ্য তাক চাই ।
 কবিলি পাতক তই পৃথিবীক যাই ॥
 পৰ জ্বাৰ্য্য পৰ ভাৰ্য্যা হবিলি পাপিষ্ঠ ।
 আপুনাৰ আপুনি তই চিস্তিলি অনিষ্ট ॥
 নাৰীৰ কপক দেখি লৈলি তাৰ সঙ্গ ।
 অগ্নিত পৰিয়া যেন মৰয় পতঙ্গ ॥
 কপে বীৰ্য্যে বলে গৰ্বেৰ মোহে ভৈলি অন্ধ
 পাপকেসে মাত্ৰ তই কবিলি প্ৰবন্ধ ॥
 পৰৰ বস্ত্ৰক বলে কবিলি সম্ভোগ ।
 বাঢ়ি গৈল তোৰ মহাপাপ গৰ্ভবোগ ॥
 বলে চলে আনি পুত্ৰ ভাৰ্য্যাক পুৰিলি ।
 যেন বৰশিলা খণ্ড গলত বান্ধিলি ॥
 কবিলি যতেক ধৰ্ম্ম সবে ভৈল ব্যৰ্থ ।
 নভৈল পুণ্যৰ হেতু পাপবেসে পথ ॥
 তনু মন জ্বাৰ্য্য যাৰ নোহে শাস্ত শুদ্ধ ।
 দান তপে ধৰ্ম্মে তাক কৰয় বিবোধ ॥
 যেন আৱা ঘটে থৰে দধি দুগ্ধ স্নাত ।
 কিছু কিছু কৰি গ্ৰাণি যাই নিতে নিত ॥
 ঘট ভাগি যাই দধি দুগ্ধ হোৱে নষ্ট ।
 সেহিমতে পুৰুষক ধৰ্ম্মে কৰে ভ্ৰষ্ট ॥
 যাৰ জ্বাৰ্য্য ধৰ্ম্ম কৰে সেই নিৱে হৰি ।
 মিছা কাৰ্য্যে দুখ পাৱে যেন বাত ভাবি ॥
 সেই সময়ত ৰাজ্য দুতগণ লৈই ।
 যমৰ আগত পাহে প্ৰবেশাইলা গৈই ॥
 কহিলা সমস্তে ভাসন্ধাৰ বিচেষ্টাক ।
 বুলিবে লাগিলা ৰাজ্য হাসি ভাসন্ধাক ॥

ৰাজ্যৰো ভৈলেক আবে হেনসে বিলাই ।
 কৈক গৈলা দণ্ড ছত্ৰ লগে কোন যাই ॥
 ৰাজ্য হুই ভৈলি আবে দুৰ্ঘ দুৰাচাৰ ।
 ৰাজ্য ধৰ্ম্ম এৰি ভৈলি পৃথিৱীৰ ভাৰ ॥
 কতোকাল জীবি বুলি কৰিলি আগ্ৰহ ।
 অনেক প্ৰাণীক তই কৰিলি নিগ্ৰহ ॥
 অজ্ঞায়ে দণ্ডিলি কতো ধনৰ লোভত ।
 মই বৰ ৰাজ্য হেন দেখায়া লোকত ॥
 প্ৰাণী বধ কৰি পাপ কৰিলি দুৰ্ব্বোধ ।
 লোকৰ সৰ্ব্বস্ব মানে সবে বোলা মোৰ ॥
 সুবৰ্ণ বজ্জত মণি যত অলঙ্কাৰ ।
 পৰক নিগ্ৰহি কতো আনি হেমহাৰ ॥
 আপুনাৰ ভাৰ্য্যা পুত্ৰ কৰিলি মণ্ডিত ।
 লোকৰ নিগ্ৰহে কাৰ্য্যে বোলাৱে পণ্ডিত ॥
 আপুনাৰ জীৱনৰ নাই ঠান ঠিতি ।
 আক ৰাজ্য লৈবো বুলি মনে থাকে চিন্তি ॥
 যত ৰাজ্য আছে মানে সবাকৈ জিনিবো ।
 কাটি মাৰি তাৰ ৰাজ্য সবে কাটি লবো ॥
 পৰৰ ছিত্ৰক চাই আছিলি পামৰ ।
 সৰ্প মণ্ডলৰ যেন ভৈলে পটন্তৰ ॥
 একগোট বেজ আছে আহাৰক চাই ।
 তাকে খাইবে লাগি এক সৰ্প গোট যাই ॥
 ময়ূৰে সৰ্পক খেদি যাই খাব মনে ।
 ময়ূৰক দেখি ব্যাধে ধনুক সন্ধানে ॥
 ব্যাধক দেখিয়া ব্যাত্ৰ যাই পাচে পাচে ।
 ব্যাত্ৰৰ ছিত্ৰক চাই সিংহ গোট আছে ॥
 এহি মতে ছিত্ৰ চাই সবে ভৈল হত ।
 ভূমি সবে ৰাজাগণ ভৈলি সেহি মত ॥

অচিন্তে আছিলি সবে পৰ ছিত্ৰ চাই ।
সবাকো গিলিলে গৈই মৃত্যু সিংহে পাই ॥
কৈত তোৰ ৰাজ্য কৈত সেই ধনজন ।
কৈত ভাৰ্যা পুত্ৰ কৈত কুটুম্ব সজ্জন ॥

ভাত্ৰ মিত্ৰ ভৃত্য যত নাহিকে লগত ।
যত আলচিলি মানে সবে ভৈল হত ॥
এবে ৰাজাগণ তোৰ গুচিল চাতুৰী ।
বিসাদ কৰিয়া আছ কয় মুগু ঘৃষি ॥

আপুনাৰ কৰ্ম ফল ভুঞ্জিবি আপুনি ।
নাহিকে কাহাৰ দোষ চোৱা মনে গুণি ॥
কৈবা মোৰ দূত পাতকিক আসি ধৰ ।
নৰকক নিয়া ভাল মতে শাস্তি কৰ ॥

ঋষিগণে যেন কৰে শাস্ত্ৰৰ বিহিত ।
তাত পৰে আন নকৰিবি অমুচিত ॥
এহিমানে ধৰ্ম ৰাজা দিলন্ত প্ৰবোধ ।
হৰিক মনত চিন্তি পৰিলন্ত ক্ৰোধ ॥

বিষ্ণুৰ মহিমা কোনে চিন্তি পাৰে অন্ত ।
আপুনাৰ কৰ্মে বদ্ধ হোৱন্ত অনন্ত ॥
নজানো মহিমা আমি বিষ্ণুৰ সম্প্ৰতি ।
তান চৰণত মোৰ হোক দৃঢ় মতি ॥

প্ৰাণী সমস্তক দেওঁ আমি অসন্তোষ ।
এহি বিষয়ত মোৰ মৰষিয়ো দোষ ॥
ভোমাবেসে আজ্ঞা পালি প্ৰজাক নিয়মো ।
হে কৃষ্ণ তমু পদ পঙ্কজত নমো ॥

শুনা সভাসদে সবে শাস্ত্ৰৰ মহৎ ।
কিসক অচিন্তে আছা মৃত্যুৰ মুখত ॥
সংসাৰ অবণ্য আছা মহা মৃত্যু সিংহ ।
নানা ব্যধিগণ তাৰ ভৈল তাৰ বিজ্ঞ ॥

বিষয়ৰ শ্ৰেষ্ঠা ভৈল যেন জটা ভাৰ ।
জড়া বোগ ভৈল বাট আসিবাৰ তাৰ ॥
কালে খড়গ ধৰি আছে মুণ্ডৰ উপৰে ।
কিয় নুখে নিদ্ৰা কৰি আছা সবে নৰে ॥

জনম মৰণ যাৰ নাই সংসাৰত ।
সাধি বুলি বিশ্বাসক কৰিবা মৃত্যুত ॥
তাবেসে নাহিকে ভয় মৃত্যুৰ আগত ।
আন কোন এবাইবেক মৰণৰ হাত ॥

মুণ্ডত মৃত্যুৱে ধৰি আছে নিবস্তুৰে ।
তাক যদি জানে পাপ কৰে কোন নৰে ॥
আচোক অকাৰ্য্য তাৰ নুকচে আহাৰ ।
নজানি চপাৱে পাপ কৰ্ম্ম মহাভাৰ ॥

লোকৰ মৰণ দেখি কৰে হৰি হৰি ।
আজি কালি কৰি কেনমতে গৈল মৰি ॥
চেতন নপাৱে আপুনাক আছে ধৰি ।
ৰাত্ৰি দিনে থাকে পৰকেসে চিন্তা কৰি ॥

শিশু যুবা বৃদ্ধ গৰ্ভবাসে যত প্ৰাণী ।
মৃত্যুকে ধৰিয়া আছে সবাকো সন্ধানি ॥
ঈশ্বৰ দৰিদ্ৰ মূৰ্খ পণ্ডিত দুৰ্বল ।
বলৱন্ত ধনী তপসিত মৃত সম ॥

মল্ল তপ জপ হোম ঔষধ উপায় ।
নোৱাৰে এবাইবে কোনো মৃত্যুক সদায় ॥
বিদিনাত মাতৃৰ গৰ্ভত হোৱে থিত ।
সেহি দিনা হস্তে মৃত্যু চাপে সন্নিহিত ॥

কিছু কিছু কৰি গিলি আছে জগতক ।
আগতে নিবাক আছে নেদেখা কিসক ॥
পিতৃ মাতৃ বন্ধু সকলোক নিল মাৰি ।
সমস্ততে কৰি যব মৃত্যু অধিকাৰী ॥

তৃষ্ণা তৈল কাঠি ভাত বিন্ধি সবে প্রজা ।

বাগ ঘেষ জুইত পুৰি খাই মৃত বাজা ॥

ধন জন ভাৰ্য্যা পুত্র আছে যিবা ঘৰে ।

এহিমতে জগতক মৃত্যুয়ে সংহাৰে ॥

আন কৰ্ম্ম এৰি চিন্তা আপোনাৰ হিত ।

কৃষ্ণত ভকতি কৰা হয় একচিত্ত ॥

নবক ব্যাধিৰ কৃষ্ণ ভক্তিসে ঔষধ ।

আন ধৰ্ম্মে নকৰয় শঙ্কাৰ নিৰোধ ॥

কোটি কোটি পাপ একে নামেতে সংহাৰে ।

যেন সূৰ্য্যে ঘোৰ অন্ধকাৰ দূৰকৰে ॥

যমৰ যাতনা দুখ যাৰ আছে ভয় ।

বোলা বাম বাম পাপ মানে হোক ক্ষয় ॥

গোপাল মিশ্র ।

জন্মাষ্টম্য শ্লোকৰ কীৰ্ত্তন ।

চৰি ।

বোম্বা । জয় কৃষ্ণ নমো জনাৰ্দ্দন ভকত বৎসল বাম ।

তমু পাদপদ্মে শৰণ পশিলৌ পূৰ্ব্বয়ো মনৰ কাম ॥

পদ । ব্যাস মহা ঋষি,   প্ৰবুদ্ধ কৰিয়া,

বৰ্ণাইলা পুৰাণ চয় ।

আনু নানা শাস্ত্ৰ,   বৰ্ণাইলা তথাপি,

ভৈলেক তান সংশয় ॥

আপুনাৰ ব্যাসে,   আপুনি ছুষিলা,

নভৈলা চিত্ত সন্তোষ ।

সেহি সময়ত,   নাৰদ আসিলা,

বীণাত কৰিয়া প্ৰোষ ॥

তাক প্ৰবোধিয়া,   উপদেশ দিলা,

ভকতি মাত্ৰ দেখাই ।

ব্যাসো পাইলা বোধ,   ভৈল চিত্ত শোধ,

কৃষ্ণৰ ভকতি পাই ॥

তান উপদেশ,   ভাগৱত শাস্ত্ৰ,

কৰিতে ব্যাসে আৰম্ভ ।

হৰিৰ চৰণ,   মঙ্গল আচৰি,

পাতিলাস্ত পূৰ্ণ কুস্ত ॥

ব্যাস মহাঋষি,   নাৰদত হস্তে,

পাইলা উপদেশ সাৰ ।

শিষ্যে সমে বসি,   পৰম আনন্দে,

কৰিলা ব্ৰহ্মবিচাৰ ॥

শুনা শিষ্য চয়,   তেজিয়ো সংশয়,
সত্য বস্তু ভগৱন্ত ।

তাকৈ কৰো ধ্যান,   তোৰা সৰো তাক,
ধ্যান কৰা অপৰ্য্যন্ত ॥

স্বৰূপ লক্ষণে,   তাহাকৈ বুজাঞো,
শুনা সাবধান মনে ।

তাহান স্বৰূপ,   নাৰদত বিনে,
নাজানয় আন জনে ॥

সত্য বস্তু হবি,   জানা নিষ্ঠকৰি,
প্ৰপঞ্চ ইতো অসত্য ।

যিহেতু সত্যৰ,   সকাশত থাকি,
সত্য হেন প্ৰকাশন্ত ॥

সত্যৰ কাৰণ,   কহেঁ শুনিয়েক,
প্ৰকৃতিৰ গুণচয় ।

ঈশ্বৰতে আছে,   তথাপিতো জানা,
তাক নিষ্ঠে নোচোৱয় ॥

তমো গুণ হস্তে,   গোলক হোৱয়,
ইন্দ্ৰিয় বজো গুণত ।

সৰ্ব গুণ হস্তে,   শুদ্ধ সৰ্বময়,
দেৱতা হৱে বেকত ॥

তিনি গুণে আসি,   সৃষ্টি স্থিতি লয়,
জগতৰ কৰি বৰে ।

বজো গুণে ব্ৰহ্মা,   সৃষ্টি কৰিলন্ত,
সমস্ত শাস্ত্ৰত কৰে ॥

সৰ্ব গুণে বিষ্ণু,   জগতকে পালি,
আপুনি হয় প্ৰবেশ ।

তমো গুণে হৰে,   সমস্ত সংহৰা,
নাথকয় লৱলেশ ॥

যাতো নব হয়,   এতেক প্ৰপঞ্চ,
জানিবা মিছা প্ৰত্যেক।

তথাপি ঈশ্বৰ,   প্ৰকাশ লভিয়া,
প্ৰকাশয় অতিবেক ॥

হেন ঈশ্বৰক,   সদা ধ্যান কৰোঁ,
নাৰদৰ কৃপা পাই।

আবেসে জানিলোঁ,   ঈশ্বৰত বিনা,
সত্য বস্তু আন নাই ॥

অসত্য জগত,   সত্যৰ সকাশে,
প্ৰকাশে জানা সদাই।

ইহাৰ দৃষ্টান্ত,   শুনা শিষ্য চয়,
তোবাত কহোঁ বুজাই ॥

মধ্যাহ্ন সময়ে,   সূৰ্য্যৰ প্ৰকাশ,
বালিত লাগি আছয়।

জলময় দেখি,   জল বুদ্ধি অজ্ঞে,
পানক মনে ধাৱয় ॥

প্ৰথমতে স্নান,   কৰোঁ বুলি বজ্জে,
ঝাংপ দিয়া পৰি বৈলা।

স্নান পান তাব,   দূৰতে বহিলা,
আবো তৰি ভাঙি গৈলা ॥

পাচে পায় তাপ,   বোলে বাপ বাপ,
জল ইজো নুহিকয়।

কিন্তু সূৰ্য্যতেজ,   বালিত লাগিয়া,
জল যেন প্ৰকাশয় ॥

সেহিমতে কোনো,   মূৰ্খ সবে আসি,
দেখিলেক কোনো স্নান।

আছে কঁচ মাটি,   জলময় দেখি,
জলৰ কৰে প্ৰমাণ ॥

কাচে বস্ত্ৰ খেঁয়া, হাতে চৰি লৈয়া,
 জল জুখিবাক গৈলা ।
 নাৰী সৰে দেখি, হাসিবে লাগিলা,
 পাচে লাজ হয় বৈলা ॥

সূৰ্য্য মাত্ৰ সত্য, তাহান সকাশে,
 জল বুদ্ধি সত্য হয় ।
 ঘিহেতু বাত্ৰিত, সূৰ্য্যৰ অভাৱে,
 বানিত জল নোহয় ॥

সেহিমতে ইতো, জগতৰ সিদ্ধি,
 ঈশ্বৰত হস্তে হৱে ।
 ঈশ্বৰে এবিলে, অজ্ঞানী সমস্তে,
 সৰে মিছা বুলি কৰে ॥

যদি বোলা ইতো, ঈশ্বৰত আছে,
 প্ৰপঞ্চ জড় সগুণ ।
 প্ৰপঞ্চক বুলি, কেন মতে হৰি,
 আপুনি হৈলা নিগুণ ॥

ইতো শব্দা চয়, কদাচিতো নয়,
 চৈতন্য বিমুক্ত হৰি ।
 স্বৰূপ প্ৰকাশি, মায়াৰ কপট,
 থৈলা দূৰে পৰিহৰি ॥

শুনা সভাসদ, ভাগৱত পদ,
 মনত কৰি নিশ্চয় ।
 ব্যাসে যাক ভজা, নাৰদে ভজন্তু,
 আমাৰ কোন সংশয় ॥

সংশয়ক তেজা, কক পাৱে ভজা,
 পুৰিয়োক মনকাম ।
 উদ্ধাৰা পুৰুষ, সমজ্যাৰ লোক,
 জাকি বোলা বায় কাম ॥

ঘোৰা । জয় যদুপতি জগন্নাথ, নিয়োক দাসক উদ্ধাৰি ।
 তষু দাস বুলি মোক কৃপা কৰা তুমি জগবন্ধু হৰি ॥
 দোলড়ি । তটস্থ লক্ষণে, তাহাঙ্ক বুজায়া,
 ধ্যানক কৰিলা সাৰ ।
 ঈশ্বৰত বিনা, সম্ভৱ কৃপাত,
 নেদেখিলা বস্তু আৰ ॥
 যান হস্তে হৱে, জগতৰ জন্ম,
 পালন পুন্ম সংহাৰ ।
 হেনয় কৃষ্ণক, ভজো ধ্যান কৰোঁ,
 পূজো মঞি বাবদ্বাৰ ॥
 যিহেতু সমস্ত, প্ৰপঞ্চত হৰি,
 অনুগত হুয়া আছা ।
 ঈশ্বৰে এবিলে, কিছু নবহয়,
 তিলেকতে হৱে মিছা ॥
 ঘট পট স্তম্ভ, আদি কৰি যত,
 সংসাৰে বস্তু আছয় ।
 সবাকো ব্যাপিয়া, আছা ভগৱন্ত,
 এবিলে কিছু নবয় ॥
 এতেকে জানিবা, যিতো বস্তু আছে,
 তাতে তাতে আছা হৰি ।
 আকাশৰ পুস্প, যিহেতু নাহিকে,
 তাকে বৈলা পৰিহৰি ॥
 যদি বোলা ইতো, জগতৰ হেতু,
 প্ৰকৃতিয়ো আসি হয় ।
 তিনি গুণে যত, সৃষ্টি স্থিতি লয়,
 সংহাৰ যিতো কৰয় ॥
 এতেকেসে তোৰা, প্ৰকৃতিক ধ্যান,
 কৰোঁ হেন শঙ্কা ভেজা ।
 যিহেতু প্ৰকৃতি, জড়কণা হোৱে,
 সৰে চৈতন্যক ভজা ॥

সৃষ্টির পূর্বক,
 কটাক্ষ পূর্বক,
 প্রকৃতিক আজ্ঞা করি ।
 অজিলা জগত,
 যিটো কৃষ্ণদেব,
 তান পাদ পদ্ম স্মরি ॥
 বেদেয়ো কহিছে,
 জগতের হেতু,
 একেমাত্র কৃষ্ণ স্বামী ।
 মায়া পুণ্ড্র জড়,
 চৈতন্যত বিনা;
 কাহাঁকো নভজঁ আমি ॥
 যদি বোলা জীর,
 চৈতন্য হোরয়,
 তাক কিবা কবা ধ্যান ।
 যাইব প্রসাদে,
 সমস্ত দেহত,
 বহিয়া আছয় প্রাণ ॥
 ইটো শঙ্কায়,
 কদাচিত্তে নয়,
 জীব যাতে পবাধীন ।
 ঈশ্বর অঙ্গ,
 ছয়া তথাপিতো,
 ভোগকরি ভৈলা ভিন ॥
 স্বতন্ত্র ঈশ্বর,
 হরে যিটোজন,
 তাহাক স্মৰেঁ মনত ।
 কৃপালু নাবদে,
 যাইক কহিছাঁ,
 তাহাক মানো সতত ॥
 তাকে সে ঈশ্বর,
 শাস্ত্রত কহয়,
 স্বতন্ত্র যিটো হোরয় ।
 জীর সব পুণ্ড্র,
 গুণব অধীন,
 সংসাবে সদা ভ্রময় ॥
 চৈতন্য হোরন্তে,
 পবাধীন জীর,
 মুহুর্তক ধ্যান যোগ ।
 আপোন স্বরূপ,
 পাসবি যিহেতু,
 বিষয়ক করে ভোগ ।

যদি বোলা ব্ৰহ্মা, স্বতন্ত্ৰ হোৱন্ত,
কৰা সৃষ্টি জগতৰ ।

কিবা তাকে ধ্যান, সততে কৰোহোঁ,
যাক নাহি সমসৰ ॥

ইটো শঙ্কা তোৰা, নকৰিবা মনে,
ব্ৰহ্মা ধ্যান যোগ্য নুই ।

যিহেতু বেদক, পাসৰি থাকন্ত,
আপুনি মোহিত হই ॥

ঈশ্বৰে জানিয়া, মনত হাসিয়া,
বেদক কৈলা বিস্তাৰ ।

বিষয়ৰ সূত্ৰে, মোৰ পুত্ৰ ব্ৰহ্মা,
মোহ পাৰে বাৰম্বাৰ ॥

তথাপিভো তাক, বেদ পঢ়াৱন্ত,
হেন কৃপাময় হৰি ।

তাহাক বিনায়, কাহাঁৰ চৰণ,
থাকিবোঁ মনত স্মৰি ॥

যদি বোলা ব্ৰহ্মা, কাতো হন্তে বেদ,
পঢ়িবাৰ নতো শূনি ।

আক বোলা ব্ৰহ্মা, বেদক পাসৰি,
থাকন্ত মনত গুণি ॥

ইটো শঙ্কাচয়, তেজিও নিশ্চয়,
ব্ৰহ্মাইকে পঢ়াইলা বেদ ।

বেদক পাসৰি, সৃষ্টি পৰিহৰি,
যাতো কৰি আছাঁ খেদ ॥

সেই সময়ত, কৃপা কৰি হৰি,
আদেশিলা সবস্বতী ।

ব্ৰহ্মাৰ সমীপে, সত্বে চলিও,
বুলিলাহাঁ প্ৰতিপ্ৰতি ॥

ভাঙ্কে ধ্যান করি, মনে কপ ধরি,
 • তবে! ইটো ভরসিঙ্ক ।

ময়ো তাকৈ ধ্যানো,   তান কৃপা পাওঁ,
নাৰদৰ কৃপা পাই।

এখনে জানিলোঁ,   ভাস্কর্য বিনা মোর,
ইচ্ছা দেব আন নাই ॥

যিহেতু ব্রহ্মার,   পরাধীন জ্ঞান,
স্বতঃসিদ্ধ ভগবান ।

জগত কাৰণ,   ভৱ নিস্তাৰণ,
এভেকেসে তাকৈ ধ্যান ॥

সমস্ত জগত,   যাব সকাশত,
সাশ্রু হেন প্রকাশয় ।

এতেকেহে মণিও, তাহাকে ধিয়াওঁ।
কবিয়া মনে নিশ্চয় ॥

সেইমতে আন,   বেদব বহুশ্য,
মন্ত্র পাতি প্রথমতে ।

আবস্থিলা মাত্র,   ভাগবত শাস্ত্র,
আনন্দ পায়। মনতে ॥

ইহাব শ্রবণে,

কীৰ্তনে পুৰষে,

পারায় ব্ৰহ্ম বিজ্ঞান ।

ব্যাসৰ বচন,   বুজাইবে লাগিলা,
স্বামী দেৱ শিষ্য থাক ॥

মৎস্য পুৰাণত,   আৰু কহি আছে,
শুনা মণি কহোঁ তাক।

সন্দেহ তেজিয়া,   কহো শিষ্যচয়,
শুনা সবে এক বাক ।

পুৰাণ বেদক,   বিস্তৰ প্রভাৱে,
ভাগৱত দান ফল ।

কহিয়া আচল্য, মহন্ত সকলে,
মনে পায় কড়হল ।

যি শাস্ত্রে আত্মত, মহামন্ত্র পঢ়ি,
হৰিক ব্যাসে শ্রবিল।

সকামে নিস্কামে, তবে নানা ধৰ্ম্মে,
ব্যাসে যাত দেখাই দিলা ॥

বুত্রাশ্রব বধ, যাহাতে আছয়,
তাকে ভাগৱত বুলি ।

হেন ভাগৱত, লিখিয়া বিপ্রক,
দান দেই হাতে তুলি ॥

কিন্তু শ্রবণ, সিংহাসনে খোৱা,
ৰাজ্য সবে দিব দান ।

আনো সবে দান, দিবেক শ্রবণ,
খিলাব কৰি প্ৰমান ॥

অমাবস্তা চাই, কতো দান দেই,
কতো দেই পূৰ্ণিমাত ।

দানৰ প্ৰসাদে, মহা অপ্ৰমাদে,
বৈকুণ্ঠ পাৱে সাংকাত ॥

অৰ্ঠব হাজাৰ, শ্লোক আছে যাত,
তাকে বুলি ভাগৱত ।

পদ্ম পুৰাণতো, অম্বৰিষ আগে,
গৌতমে কৈছে সতত ॥

ভাগৱত শুনা, অম্বৰিষ তুমি,
কৰিয়া মনে নিশ্চয় ।

কোন দিনা পৰা, আত্মা দিলোঁ মঞি,
ভেজিয়ে মনে সংশয় ॥

তাকে ভাগৱত, মহন্তে বোলয়,
শুকে থাক কহি আছ।

ইহাৰ কীৰ্ত্তনে, সংসাৰ নিস্তৰা,
যদি মনে কৰা বাছ।

আনো পুৰাণত,   কহিয়া আছন্ত,
সাধু সাধু নিষ্ঠ কবি ।

ভাগৱত শুনি,   মহন্ত সকলে,
সংসাৰ গৈলা নিস্তৰি ॥

অঠৰ হাজাৰ,   শ্লোক সমষ্টিতে,
ঐশ্ব মহা অদভূত ।

প্ৰথমক আদি,   বাহু স্বন্ধে সদা,
হুয়াছে সদা যুগুত ॥

হয়গীৰ লীলা,   যাহাত কহয়,
বৃত্তবো বধ আছয় ।

মহামল্ল পঢ়ি,   আৰম্ভিলা বাক,
ব্যাস মুনি আতিশয় ॥

এতেক লক্ষণ,   যাহাত আছয়,
ভাগৱত বোলে তাক ।

বিধি, হৰ, শুক,   নাৰদ, কপিল,
হুয়া সেৱে এক বাক ॥

এহিমতে নানা,   ঐশ্ব মত আনি,
ত্ৰীধৰ দেৱে সাক্ষাত ।

পাৰশু সৱৰ,   মতক দূৰতে,
কৰিলা যিটো বিঘাত ॥

এতেকে ইহাক,   ভাগৱত বুলি,
বিপৰীত শঙ্কা তেজা ।

ইহাক শুনিয়া,   কৃষ্ণৰ অভয়,
চৰণ কমলে ভজা ॥

শুনা সভাসদ,   ভাগৱত পদ,
ইতো সৰ্ব সাবোদ্ধাব ।

ইহাক শুনিয়া,   যম কৰণৰ,
এৰায়ে মহা নিকাৰ ॥

অন্নভাব হয়,   ব্যাস মহাশুভি,
নাৰদক গুৰু মানি ।

অসন্তোষ চয়,   কবিলন্ত ক্ষয়,
ভজিলন্ত চক্রপাণি ॥

শিষ্য সমস্তকে,   উপদেশ দিয়া,
কৃষ্ণক কবিল। ধ্যান ।

আমি কোন মুখে,   কৃষ্ণক নামানো,
ব্যর্থ ধবেঁ। ইতো প্রাণ ॥

ব্যাসত অধিক,   পণ্ডিত হৈলোঁহেঁ,
কৃষ্ণৰ ধ্যান তেজিলোঁ ।

সকাম কৰ্ম্মব,   বহু ফল শুনি,
তাতে মাত্ৰ মন দিলোঁ ॥

নমো দামোদর,   মোর সমসব,
নাহিকয় মহাপাপ ।

অমৃতক তেজোঁ,   বিষয়ক ভুঞ্জোঁ।
নতবো সংসাৰ তাপ ॥

এভে কুপা কবাঁ,   দাস বুলি ধবাঁ,
দিয়োক সাধু সজ্জতি ।

ভাসম্বাব সঙ্গে,   থাকি মহা বঙ্গে,
করিবোঁ তমু ভকতি ॥

বুলিবোঁ সততে,   গোবিন্দ মাধব,
চিদানন্দ সদানন্দ !

ভক୍ତ ৭ বৎসল,   কৃপার সাগর,
নকবিবা মোক মন্দ ॥

ইতো ঘোষা বড়,   কবা জাত মড়,
সত্ততে কবা বিচার ।

ইহাৰ বিচাৰে, কৃষ্ণৰ ভকতি,
মতিবাঁহ। সাৰে সাৰ ।

বৈষ্ণৱ সবক,   কৃতান্তলি কবি,
 কহয় গোপাল মিত্ৰ।
 মহা উচ্চ কবি,   বোলাঁ হবি হবি,
 তবিয়োক ভবকৃচ্ছ ॥

পৰম-ধৰ্ম্য নিকপণ।

লেচাড়ি।

ইতো শাস্ত্ৰ মহামুনি কৈলা,   তাতে মহাধৰ্ম্য থাপি থৈলা,
 মৎসৰ বহিত সাধু সৱে আক পাৱে।
 স্বৰ্গফল তেজে অমুকণ,   মোক্ষতো বাহাব নাহি মন,
 তাৰা সবে মাত্ৰ আক ধৰ্ম্য বুলি গাৱে ॥
 ইতো শাস্ত্ৰ সত্য বস্তু কৰে,   তিনি তাপ নিয়া দূবে থাকে,
 নামত ক্ৰীমন্তু ভাগৱত নিকপম।
 আক শুনিবাক যিহো চাৱে,   হৃদয়ে ঈশ্বৰ লাগ পাৱে,
 আন কোন ধৰ্ম্য হইবেক ইহাৰ সম ॥

শাস্ত্ৰ-নিৰ্ণয়।

চাৰি বেদ ভৈলা কল্পতৰু,   ভাগৱত ভৈলা ফল গুৰু,
 গুৰু মুখ লাগি ভূমিত আছে পৰিয়া।
 অমৃত সমান স্বাদ ফল,   সিঠা চাল নাহি নিবিমল,
 ব্ৰহ্মানন্দ বসে আছয় সদা ভৰিয়া ॥
 বসত চতুৰ যিহো জন,   ফল পান কৰা দিয়া মন,
 বসময় ফল আসে বৈকুণ্ঠৰ পৰা।
 শিশু সবে ভৈলা শাখাচয়,   তাতে ফল লাগি নাভাগয়,
 মোক্ষকো লভিবা ইহো ফল পান কৰা ॥
 একে শাস্ত্ৰ মাত্ৰ সাব ভৈলা,   দেৱকী তনয়ে যাক কৈলা,
 এক দেব মাত্ৰ দেৱকী দেৱী কুমাৰ।
 কৰ্ম্য এক মাত্ৰ সত্য হয়,   তাহান সেৱাক শাস্ত্ৰে কয়,
 মন্ত্ৰো একমাত্ৰ কৃষ্ণ নাম সাৰে সাব ॥

শৰণ-ভজনক আদি নৱবিধ

শৰণ-নিৰ্ণয় ।

লেচাড়ি ।

শৰণ, ভজন, ভক্তি চয়   মহাজনে তাক বখানয়,
 শ্ৰৱণ, মনন, অধ্যাপন, শীল, শিক্ষা ।
 স্বভাৱে সহিতে নৱবিধ,   আক জীৱে জানি হৰে সিদ্ধ,
 গুৰু সৰে শিষ্য সমস্তকে দেই শিক্ষা ॥
 শৰণৰ ক্ৰম কহোঁ শুনা,   আক সাৱধান মনে শুনা,
 কৃষ্ণ যামলত ইহাৰ ক্ৰম আছয় ।
 আক শুনি ভৱনদী তৰে,   কিস্তু আৰ যিতো মত ধৰে,
 সপ্ৰেম ভকতি কৃষ্ণত সিতো পাৱয় ॥

শৰণ-৭

দেৱতাৰ আশা দূৰ কৰি,   পুত্ৰাদিৰ স্নেহ পৰিহৰি,
 কেৱলে হৰিত বিশ্বাস কৰয় মাত্ৰ ।
 প্ৰাকৃত শৰণ তাৰ নাম,   বিষয় তৃষ্ণাত তেজে কাম,
 সিতো পাচে প্ৰেম ভকতিৰ হোৱে পাত্ৰ ॥
 তীৰ্থ তপে জপে আশা তেজে,   কায়বাক্যমনে হৰি ভজে,
 যথোচিত্তে সেৱা হৰিক সদা কৰয় ।
 বাক্যে গোবিন্দৰ নাম গাৱে,   মনে কদাচিত্তো লাগ পাৱে,
 মধ্যম শৰণ তাহাক শাস্ত্ৰে কহয় ॥
 শৰীৰৰ আশা কৰে দূৰ,   নাম গায়া কৰে মন পূৰ,
 জগতৰ পতি ভগৱন্ত চক্ৰপাণি ।
 তান্ত্ৰ প্ৰেম ভক্তি শৈল যাব,   উত্তম শৰণ কৰে তাক,
 উত্তম শৰণে সংসাৰক কৰে হানি ॥

ভজন ।

লেচাড়ি ।

প্ৰতিমাক থাপি যিহে জন,   কৃষ্ণ বুদ্ধি সেৱে অনুক্ষণ,
 ভকতক সিতো মানিবাক নাপাবয় ।
 আনত নাহিকে হৰিবুদ্ধি,   নতু হৰে তাৰ চিত্ত শুদ্ধি,
 প্ৰাকৃত ভজন তাহাক জানা নিশ্চয় ॥
 উত্তম হোৱয় যিহে জন,   তাক সেৱা কৰে অনুক্ষণ,
 সমানক পায়৷ মিত্ৰতা তাৰ কবয় ।
 দীন জন পায়৷ কৰে দায়া,   আৰু তেজি আসে বিষ্ণুমায়া,
 মধ্যম ভজন তাহাক শাস্ত্ৰে কহয় ॥
 বিষয় কথাক মুশুনয়,   কৃষ্ণনাম মাত্ৰ উচ্ছাৰয়,
 কৰ্ণ বন্ধু ভৰি শুনে গোবিন্দৰ বশ ।
 উত্তম ভজন তাক কৰে,   অহৰ্নিশে নাম মাত্ৰ গাৱে,
 উত্তম ভজন হৰিক কবয় বশ ॥

ভক্তি ।

যৱন্ত হৰিব লীলা গাৱে,   চিত্ত থিৰ কৰে হৰি পাৱে,
 লীলাক তেজিলে চিত্ত বিষয়ক ধাৱে ।
 প্ৰাকৃত ভকতি তাৰে নাম,   প্ৰথমতে হৰে অনুপাম,
 পাচে সিতোজনে উত্তম ভকতি পাৱে ।
 কৃষ্ণ দেৱতাৰ কথা শুনে,   মনত আনন্দ পায়৷ গুণে,
 প্ৰেমৰ ভবত বাগৰে পৰি মহীত ॥
 পুলকিত তনু তাৰ হোৱে,   মধ্যম ভকতি তাক কৰে,
 ভকতিৰ চিত্ত হোৱয় আসি বিদিত ॥
 বিশুদ্ধ বিজ্ঞান চিদানন্দ,   পূৰ্ণানন্দ কৃষ্ণ সদানন্দ,
 তান স্বৰূপত যাহাৰ মন বহয় ।
 হৃদয়তে পাচে পাৱে লাগ,   ভৱ তেজি বয় মহাভাগ,
 অখণ্ডিত প্ৰেম পুলক তাৰ হোৱয় ॥

ইহ পবলোক যত সুখ,   মায়াময় আক যত দেখ,
 দুখক নসজে নবমে যিতো সুখত ।
 যি হেতু হৰিত শ্রীতি ভৈল,   সুখ দুখ তাব দুব গৈল,
 উত্তম ভকতি ইহাক বোলে সতত ॥

শ্রৱণ ।

হৰিব মন্দিৰে যিতোজন,   কৃষ্ণৰ চৰণে দিয়া মন,
 যাবতেকে হৰি লীলা কথা শুনি বরে ।
 'তারত কৰ্ণৰ সুখ পাবে,   পাচে কৰ্ণ কু কথাক ধারে,
 প্রাকৃত শ্রৱণ মহাজনে তাক করে ॥
 হৰিত যাহাব মন বরে,   কথামৃত সত্য বুলি করে,
 শ্রৱণৰ সুখ পূৰ্ব্বত কবি পাৱয় ॥
 পৰবোধে দক্ষ শুল্কিকয়,   শ্রৱণ সুখত সদা বয়,
 মধ্যম শ্রৱণ শাস্ত্রত আক কহয় ॥
 আপুনিয়ো বুজে যিবা জনে,   পৰকো বুজারে অশুষ্কণে,
 হৰিব লীলাক শুনিয়া ভেদ কবয় ।
 বিচাৰয় কৃষ্ণ কথা বস,   হৰিক কবয় মনে বশ,
 উত্তম শ্রৱণ ইহাক সাধু কহয় ॥

মনন ।

সংসারত পুত্র ভাৰ্যা যত,   জীৱন যৌৱন অসাম্বত,
 ঈশ্বৰৰ মায়া বুলিয়া সদা কহয় ।
 হৰিব নামক সত্য দেখে,   বিষয় সুখক মিছা লেখে,
 প্রাকৃত মনন বোলায় আক নিশ্চয় ॥
 নাম সত্য সন্ত সত্য করে,   বৈকুণ্ঠক সত্য মনে লৱে,
 বৈকুণ্ঠ নাথক সত্য দেৱ মাত্ৰ মানে ।
 চবাচৰময় জগতত,   ঈশ্বৰক দেখে সমস্তত,
 একে জগত ঈশ্বৰ স্বৰূপ মানে ॥
 উত্তম মনন নাম আৰ,   সংসার সাগৰে কৰে পাৰ,
 যিহেতু জড়ক চৈতন্য বুলিয়া মানে ॥

অধ্যাপন ।

য়াৰত কৃষ্ণৰ কথা শুনে,   কথাৰ অৰ্থক মনে গুণে,
 ভাৰত কথাৰ অৰ্থত মনে বহয় ।
 পাচে শিক্ষা দিবে নাপাৰয়,   যিহেতু মনত নবহয়,
 ইহাক প্ৰাকৃত অধ্যাপন বুলি কয় ॥
 গোবিন্দৰ কথা লীলা শুনি,   আপুনি আনন্দ পাৰে গুণি,
 তাৰ মন মজে বমে কথা সমুদ্ৰত ।
 আনকো শিখাৰে কথাচয়,   কথা সত্য বুলি বখানয়,
 অধ্যাপন আক মধ্যম বোলে সত্তত ॥
 কৃষ্ণ কথা কহে সাধু সজ্জে,   পৰকো বুজাৰে মহাবজ্জে,
 হৰিৰ কীৰ্ত্তন বসে মন নেই টানি ।
 অধ্যাপন বুলি তাক জানা,   উত্তম বুলিয়া মনে মানা,
 যিহেতু অধ্যাপনে সংসাৰৰ কৰে হানি ॥

শীল ।

গুৰুৰ বাক্যক যিহেতু লৱে,   তাকে ব্ৰহ্ম বুলি মাত্ৰ কৰে,
 কদাচিতো আন বাক্যত মন নেদয় ।
 কৰ্ম্মী কৰ্ম্মফল দেখাৱয়,   তথাপিহেতু মতি নাচাৰয়,
 মহাজনে তাক প্ৰাকৃত শীল কহয় ॥
 ভকতিক ধৰে দেৱচয়,   তাসম্বাক পুন্ম নগণয়,
 কেশৱত বিনে দেৱতা আন নামানে ।
 যিহেতু মনক কৈলা থিৰ,   ইন্দ্ৰিয়ক দমি ভৈলা বীৰ
 তাহাক মধ্যম শীল সাধুসবে জানে ॥
 অনিমাৰ্দ্ৰ সিদ্ধি ভক্তে পাৰে,   তাত স্পৃহা তেজি নাম গাৰে,
 যিহেতু ভজ্জন বস মহা বিপৰীত ।
 হৰিবো কপত ইচ্ছা নাই,   দাস সেৱা মাগে তাক পাই,
 ইহাক উত্তম শীল জানি সাধা হিত ॥

শিক্ষা ।

গুরু দেহু উপদেশ চয়,   শিষ্যে গুণ বুদ্ধি নলয়,
 যাতে শিষ্য মনে কৰিবে নোৱাৰে সাৰ ।
 গুরু ততো পুৰুষ শিক্ষা দেহু,   আপুনাৰো মত দেখাৱন্ত,
 মহন্তে প্রাকৃত শিক্ষা নাম থৰে তাৰ ॥
 গুরু ভক্তি উপদেশ দেহু,   শিষ্যে সদ্বুদ্ধি মনে লন্ত,
 তথাপিতো কোন বেলা মহামোহ পাৰে ।
 ভেদ কৰিবাক নপাৰয়,   জ্ঞান ভকতিক ৰূপাই কয়,
 ইহাক মধ্যম শিক্ষা বুলি শাস্ত্ৰে কৰে ॥
 জ্ঞান কৰ্ম্ম কষ্ট পৰিহৰি,   হৰিত মনক নিষ্ঠা কৰি,
 গুরু উপদেশে একান্ত সন্তক মানৈ ।
 সন্তৰ দাসকো সেৱা বৰে,   তাসম্বাৰ মত মনে ধৰে,
 মহন্তে উত্তম শিক্ষা বুলি আক জানৈ ॥

স্বভাৱ ।

শাস্ত্ৰাচাৰ্য্য উপদেশ সাৰ,   শিষ্যকো শিখাৰে বাৰম্বাৰ,
 তত্ব কপে শিষ্যে ধৰিবাক নপাৰয় ।
 কোন গুণ কোন দোষ চয়,   মনে বিচাৰিয়া নপাৰয়,
 প্রাকৃত স্বভাৱ ইহাক শাস্ত্ৰে কহয় ॥
 গুণ দোষ জানে যিটো জন,   কৃষ্ণৰ চৰণে দিয়া মন,
 হৰি ভক্তি বসে কেৱলে মাত্ৰ বময় ।
 যেন বায়ু আকাশক পাই,   ভাল মন্দ গন্ধ তেজি যাই,
 আনকো পবিত্ৰ স্বতসে জানা কৰয় ॥
 লৌকিক বৈদিক কৰ্ম্ম চয়,   ভকতিক পায় তেজি বয়,
 কেৱল গুরুক মাত্ৰ কৰে সতকাৰ ।
 ভাল শুদ্ধ বুদ্ধি তাৰ ভৈল,   গুরু সেৱা কৰি যাতে বৈল,
 উত্তম স্বভাৱ আক জানা সাৰে সাৰ ॥

ইতো নৱবিধ মহাশুভ, মহন্ত সবৰো মহাপূজা,
 ইহাকে জানিয়া বহন্ত ভকতি পাৰে ।
 সম্ভৱ কৃপাক অনুসৰি, তাসম্বাৰ পদধূলি ধৰি,
 পৰম আনন্দে মিশ্ৰ কবিত্তে গাৰে ॥

শৰণ ।

চৰি ।

অৰ্জুনৰ আগে হৰি, কহিলন্ত নিমিট কৰি,
 মোত তুমি সখি দিয়া মন ।
 ছয়োক আমাৰ ভক্ত, মোক পূজা অবিৰত,
 গন্ধ পুষ্পে কৰিয়া যতন ॥
 কৰা মোক নমস্কাৰ, সত্যে কৰো আঙ্গীকাৰ,
 তুমি মোৰ লভিবা স্বৰূপ ।
 তুমি মোৰ প্ৰাণ বন্ধু, তৰা ইতো ভৱসিদ্ধি,
 পুশু নলভিবা ভৱকূপ ॥
 তাতে কৰি গুহ্যতম, পুশু কহোঁ নিৰূপম,
 আক তুমি শুনা সাৱধানে ।
 তুমি বিনা নাহি আন, মোৰ বিশ্বাসৰ থান,
 তাক সত্য বুলি গুণা মনে ॥
 সৰ্ব্ব ধৰ্ম্ম পৰিহৰি, একান্ত বিশ্বাস কৰি,
 এক দেৱ মণ্ডি মোক মানি ।
 আমাত শৰণ লৈয়ো, শোক মোহ দুৰে থৈয়ো,
 তমু পাপ কৰিবোঁহোঁ হানি ॥
 গুণময় মায়া মোৰ, জ্ঞানক কৰিবে চোৰ,
 যাতে মোৰ শক্তি হোৱয় ।
 আমাত শৰণ যিটো, লয়ে মায়া তৰে সিটো,
 আনে তৰিবাক নপাৰয় ॥

অক্ৰূৰে বোলন্ত হৰি, কহো আমি নিষ্ঠ কৰি,
কোনেনো পণ্ডিত বোলাইবেক ।

তোমাৰ শৰণ তেজি, বিষয় বসত মজি,
আন দেবতাক ভজিবেক ॥

ভকতৰ প্ৰিয়তম, নাহিকয় তজু সম,
সকামীৰ কাম কৰা দূৰ ।

নিষ্কামী দাসকো তুমি, আপুনাকো দিয়া স্বামী,
কৃপা কৰি ভব কৰা দূৰ ॥

কৃষ্ণৰ চৰণে ধৰি, উদ্ধৱে মিনতি কৰি,
বোলে প্ৰভু কমল লোচন ।

তোমাৰ চৰণ পদ্ম, সমস্ত আনন্দ সদ্ম,
সন্তে লৱে তাহাতে শৰণ ॥

ভকতৰ সেৱা সুখ, তৰে সংসাৰৰ দুখ,
ভকতৰ তুমি জয়া বন্ধু ।

জ্ঞানী কৰ্ম্মী নলভয়, মায়ায়ে বন্ধিয়া থয়,
নতৰয় সিতো ভবসিদ্ধ ॥

তোমাৰ প্ৰসাদ পাই, ভক্তে মায়া তৰি যাই,
আক তুমি হৱাহা অধীন ।

যশোদাৰ বান্ধ লৈয়া, গোপীৰ আজ্ঞাত বৈয়া,
বলিৰ দুৱাৰে প্ৰতিদিন ॥

ইতো প্ৰভু মুহি চিত্ৰ, বানৰেও ভৈলা মিত্ৰ,
কেৱল শৰণ লৈলে মাত্ৰ ।

বামচন্দ্ৰ ৰূপে হৰি, কৃপালু গুণক ধৰি,
পশুকো কৰিলা ভক্তি পাত্ৰ ॥

এতেকে তোমাক তেজি, কোন আন দেৱ ভজি,
পাসবিবে তজু উপকাৰ ।

যিভো অন্তৰ্য্যামী হৰি, চৰাচৰ আছা ধৰি,
যাত বিনা বস্তু নাহি আৰ ॥

বাহিৰে ভিতৰে হৰি,   তুমি গুৰু ৰূপ ধৰি,
শিষ্যক দিয়াহা উপদেশ ।

তথাপিতো যিতো নৰে,   তোমাৰ শৰণ তেজি,
তাৰ মুগ্ধচয় ঋণ শেষ ॥

নৰসিংহ পুৰাণত,   ঈশ্বৰৰো এহিমত,
বাসুদেৱ যি জনে বোলয় ।

শৰণ তোমাত লৈলে,   দেৱ আশা দুৰে থৈলে,
তাৰ হৰা সংসাৰৰ ভয় ॥

যমে তাত বোধ দেন্ত,   দূত কৰ্ণ মূলে কন্ত,
সবাৰে হাততে পাশ দেখি ।

অভক্তৰ অধিকাৰ,   জানা মঞি সাৰে সাৰ,
তাসম্বাক আনা লেখি লেখি ॥

শৰণ লৱয় যিতো,   মধুসূদনৰ সিতো,
বল্লভ হোৱয় আতিশয় ।

তাসম্বাৰ তেজা পাশ,   যদি জীবে কৰা আশ,
নিষ্টে মঞি কৈলো দূত চয় ॥

গৰুড় পুৰাণে হৰি,   কহিলন্ত নিষ্ট কৰি,
যিতো জনে ধ্যান বিবৰ্জিত ।

হৰিত শৰণ লৈয়া,   ভকতি বসক পায়,
সাধিলেক আপুনাৰ হিত ॥

নাৰদ পুৰাণে হৰি,   কহি আছা নিষ্ট কৰি,
যিটোজনে শৰণ লৱয় ।

কমল লোচন হৰি,   গোবিন্দ বামন সদা,
নৰসিংহ বচন বোলয় ॥

শৰণ পশিলোঁ হৰি,   লৈয়ো মোক দাস কৰি,
এহি বাক্য সততে বোলয় ।

শুনিয়া তাহাৰ বাণী,   সংসাৰক কৰো হানি,
সিতো মোৰ প্ৰিয় আতিশয় ॥

ভট্টদেৱ ।

এওঁৰ পিতৃমাতৃয়ে খোৱা নাম বৈকুণ্ঠনাথ; কবিবহু, ভাগৱত ভট্টাচাৰ্য্য বা ভট্টদেৱ তেওঁৰ উপাধি। বৰপেটা মহকুমাৰ ভেড়াগাৱঁত ১৫৫৮ খৃষ্টাব্দৰ ওচৰাওচৰি কোনো সময়ত তেওঁৰ জন্ম হয়। তেওঁৰ পিতৃৰ নাম কবিসবস্বতী, মাতৃৰ নাম তাবাদেৱী। কবিসবস্বতী এজন্য প্ৰসিদ্ধ বৈদাস্তিক ব্ৰাহ্মণ পণ্ডিত আছিল। বৈকুণ্ঠনাথে বড়নগৰৰ প্ৰসিদ্ধ পণ্ডিত গোপাল দেৱৰ টোলত সংস্কৃত শিক্ষা লাভ কৰে। তেওঁ অলপ দিনৰ ভিতৰতে বহুত সংস্কৃতৰ শাস্ত্ৰ অধ্যয়ন কৰে, বিশেষকৈ ভাগৱতত তেওঁৰ বৰ ব্যুৎপত্তি জন্মে। শিক্ষা শেষ কৰি সেই সময়ৰ অসমৰ বৈষ্ণৱধৰ্ম্ম প্ৰচাৰক দামোদৰ দেৱত শৰণ লয় আৰু তেওঁৰ অনুমতিতে কথা-ভাগৱত ৰচনা কৰে। ভট্টদেৱে ১৫৯৩ খৃষ্টাব্দত কথা ভাগৱত লিখিবলৈ আৰম্ভ কৰি ১৫৯৭ খৃষ্টাব্দত তাক শেষ কৰে। দামোদৰদেৱে তেওঁৰ মৃত্যুৰ সময় ভট্টদেৱক পাটবাউসী সত্ৰৰ অধিকাৰ পাতি তেওঁৰ মূৰত ধৰ্ম্মভাৰ অৰ্পণ কৰে। সেই সত্ৰত কিছু দিন থাকি ভট্টদেৱ তাৰ পৰা ব্যাসকুচিত এখন সত্ৰ স্থাপন কৰি তালৈ যায় আৰু তাতে ১৬৩৮ খৃষ্টাব্দত বৈকুণ্ঠগামী হয়। এওঁৰ ৰচিত প্ৰধান পুথিবিলাক এই :—কথাভাগৱত, কথাগীতা, কথাৰত্নাৱলী এই তিনিখন অসমীয়া গদ্যত লিখা; ভক্তি-সাৰ, ভক্তিবিবেক, শৰণ-সংগ্ৰহ এই কেইখন সংস্কৃতত লিখা; প্ৰসঙ্গমালা আৰু গুৰুবাংশাৱলী অসমীয়া পদ্যত লিখা।

কথা ভাগৱত ।

(১০ ম—৮৭ অ ।)

বেদস্তুতি ।

স্বভক্ত বিজ্ঞ শুভ্ৰা সৰ্বধৰ্ম্মাধিকা শুভা ।

যেনোক্তা ব্ৰহ্মপৰমা বেদমৰ্গান্তমাত্ৰয়ে ॥

সাতাশী অধ্যায়ে বেদস্তুতি কহিবা। বাজা পুচন্ত হে শুক নিগুণ-ব্ৰহ্মত,
সগুণ ব্ৰহ্ম কেমনে প্ৰবৰ্ত্তে, আৰু মোত কহা। শুকে কহন্ত, ঈশ্বৰ ভগৱন্তে

প্ৰলয়ত নিকপাখি জীৱসৰ, ধৰ্ম্ম অৰ্থ কাম মোক্ষাৰ্থে, বুদ্ধি ইন্দ্ৰিয় মন প্ৰাণ অজস্ৰ, এতেকে বেদ সগুণ । ভগৱন্ত নিগুণ, সৰ্বব্ৰহ্ম সৰ্বশক্তি সৰ্বোপাস্য সৰ্বনিয়ন্তা সৰ্বকৰ্ম ফলদাতা, সকল কল্যাণ গুণৰ আশ্ৰয় । সদা চিদানন্দক বিস্তৰ স্তুতি কৰে, তেবে জীৱে উপাখি এৰি চিদাংশে একত্ব হৱে । আক যি ব্ৰহ্মায়ে ধৰে সি কুশল পাৱে । আত নাৰায়ণ নাৰদ সংবাদ কহো ।

একদিনা নাৰদ ঋষি নাৰায়ণক দেখিবে তান আশ্ৰমক গৈলা । যি লোক-হিতাৰ্থে আকল্পান্ত তপ কৰিবে লাগিছা, তাত কলাপ গ্ৰামবাসী মুনিসবে আবৃত ছয়া নাৰায়ণ বসিছন্ত । নাৰদো প্ৰণাম কৰি তুমি যি পুচিলা আকে পুচিলন্ত । নাৰায়ণো চাৰি সিদ্ধৰ সংবাদ তুলি কহন্ত, হে নাৰদ ! পূৰ্বত জন লোকত ব্ৰহ্মাৰ সজ্জত সনকাদি চাৰি সিদ্ধৰ সংবাদ হৈল । যদি বোলা তেবে মঞি কিয় নাজানিলোঁ, তাত শুনা । তুমি শ্বেত দ্বীপত মোৰ মূৰ্ত্তি অনিৰুদ্ধক দেখিবে গইছিল, তুমি মোত যি পুচিলা, তাৰাও এই প্ৰশ্ন কৰিলা । যত্ৰাপি তাৰাসৰ সমান জ্ঞানী হয়, তথাপি একজনক বক্তা কৰি, তিনিজন শ্ৰোতা ভৈল । তাত সনন্দনে কহন্ত, প্ৰলয়ত ভগৱন্তে স্বৰ্গম্ভ জগতক সংহৰি শক্তিগণ সমে শয়ন কৰন্ত । তাৰ অন্তত প্ৰথম নিশ্বাসত জাত ছয়া শ্ৰুতিগণে তান মহিমা কহিয়া বোধ কৰান্ত, যেন ৰাজা নিদ্ৰা গৈলে, স্তাবকসবে উষা সময়ত আসি, পৰাক্ৰম কহি বোধ কৰে, তেমনে শ্ৰুতিসবো স্তুতি বোলয় । হে অজিত ! জয় জয়, আপুনাৰ মহিমা প্ৰকাশ কৰা, সকল জীৱৰে অবিদ্যা হৰা । যদি বোলা কিসক গুণবতী নাশ কৰিম, তাত শুনা যেন বেষ্টা পুৰুষৰ ধন হৰিতে গুণক ধৰে, তেমনে জীবৰো আনন্দাদিক আবৰিবাব অৰ্থে সে গুণক ধৰিছে, এতেকে বধিব লাগে ।

যদি বোলা তেবে মোকো আবৰিব, তাইক বধি ; তোমাতো বাকী শক্তি আছে । তাত শুনা, তুমি স্বতসে সকল ঐশ্বৰ্য্য পায়ছা, মায়াকো বশ কৰিছা । যদি বোলা তেবে জীৱে বা কিসক জ্ঞান বৈৰাগ্য বলে নাশ কৰে, তাত শুনা । তুমি সে সকলো জীৱক জ্ঞানাদি শক্তি বোধ কৰাৱা, এতেকে তাৰা স্বতন্ত্ৰ নহে । আমাক প্ৰমাণ লৱা । যেখন তুমি অখণ্ড ঐশ্বৰ্য্য ছয়ো মায়া সমে সৃষ্টি আদি কাৰ্য্যত প্ৰবৰ্ত্তা, তেখন আমি সকল বেদগণে তোমাক প্ৰতিপাদন কৰি । যদি বোলা মোক কৈত প্ৰতিপাদন কৰা, ইন্দ্ৰ চন্দ্ৰাদি দেবকে সে ঈশ্বৰ বুলি কহা, তাত শুনা । ইন্দ্ৰাদি সকল জগত তুমি ব্ৰহ্ম হস্তে উৎপত্তি হয়, তোমাত প্ৰলয় যাই, তথাপি তোমাৰ বিকাৰ নাই । যেন মৃত্তিকা হস্তে ঘটাদিৰ উদ্ভৱ নাশ হৱে, তেমনে তোমাক বেদে কহে । এতেকেসে ঋষিসবে বাক্যে মনে তোমাত প্ৰবৰ্ত্তে । আত দৃষ্টান্ত শুনা,

যেন ভূচৰ প্ৰাণী শিলা বৃক্ষ পৰ্বতত ভৰি দিলেও পৃথিবীক এড়ি নাযাই, তেমনে বেদে নানাদেৱতাক কহন্তেও সৰ্বকাৰণ তোমাকেই প্ৰতিপাদন কৰে। আত সন্তৰ সদাচাৰে প্ৰমাণ দেখাওঁ। হে গুণ মায়াৰ অধিপতি, বিবেকীসবে তোমাক সৰ্বকাৰণ জানি তোমাৰ কথামৃতসাগৰ সেৱা কৰি, সকল পাপ তাপ পৰিত্যাগ কৰে, তেবে তোমাৰ কথাত সৰ্ব পাপ ত্যাগ হয়, তাক কি বুলিবোঁ। স্বৰূপ জ্ঞানে বাগ লোভাদি এড়ি সততে তোমাক সেৱা কৰে। এই দুই প্ৰকাৰে যি মনুষ্যে তোমাক নভঞ্জে, সি অৱশ্যে আত্মাৰ্হাতি অসূৰ্য্য নাম নৰকত পৰে। যদি তোমাক ভঞ্জে তেবে সফল জীৱন হয়। অন্যথা পুৰুষ ভাঠি হেন নিশ্বাস কাঢ়ে। যদি বোলা অভক্ত জনৰো কামাদি সুখ দেখি, তাত শুনা। তুমি কাৰ্য্যাকাৰণ সকল জগতকে অনুগ্ৰহ কৰিছা, এতেকে জীৱন হেতু তোমাৰ অনাদৰে বিষয় ভোগো নঘটে। আক অন্নময়, প্ৰাণময়, মনোময়, বিজ্ঞানময়, আনন্দময়, এই পঞ্চ কোষতো প্ৰবেশ হয়। সেই সেই ৰূপে প্ৰবেশ কৰা, তথাপি সেই সমে তোমাৰ সঙ্গ নাই, যাতে সবাতো পৰব্ৰহ্ম, পশ্চাতে থিত্তি হয়। যেন শাখাক লক্ষ্য কৰি চন্দ্ৰক দেখাৱে, তেমন শুদ্ধ স্বৰূপ জনাইতে সে পঞ্চ কোষত প্ৰবেশ কৰে। কতো যোগীসবে ঋষি উপদেশে উদৰক অবলম্বি মণিপুৰ চক্ৰত তোমাক উপাসা কৰে। কতোসবে হৃদয়ক অবলম্বি সূক্ষ্মৰূপক চিন্তে। তেবে সুষুম্নাদ্বাৰে তোমাৰ স্বৰূপক পাৱে। যাক পায় পুৰুষ মৃত্যুৰ মুখ সংসাৰত নপড়ে। যদি বোলা মোৰ হৃদয় সম্বন্ধ হৈল, তেবে জীৱত কৰি কি বিশেষ হৈলোঁ, তাত শুনা। যেন অগ্নি নানা কাঠতনানা ৰূপে প্ৰকাশ কৰো, তুমিও তেমনে স্বসৃষ্ট নানা দেহত প্ৰবেশি নানা ৰূপে প্ৰকাশ কৰা।

এতেকে বিনাশী দেহতো তোমাৰ স্বৰূপ সত্য সম একবস, আক নিৰ্ম্মল-মতি সবে জানে। এহি হেতু তোমাৰ উপাধি কূটৰ তাবতম্য নাই। অখণ্ড ঐশ্বৰ্য্যে জীৱৰ উপাশ্চ হয়। এতেকে আমি বেদগণে তোমাৰ চৰণ ভজনক উপদেশ বোলোঁ। আপুনাৰ কৰ্ম্মে উপাৰ্জ্জিত নানা দেহত প্ৰবৰ্ত্তমান জীৱক সৰ্ববশন্তিধৰ, তোমাৰ অংশ বুলি কহে। এমনে যাৰ স্বৰূপক বিবেকীসবে বিচাৰি অৰ্চন বন্দন কৰি পৰম বিশ্বাসে তোমাৰ চৰণ উপাসা কৰে, শান্ত হন্তে সংসাৰ দূৰ হৱে। কতো-সবে বোলয় ভক্তি অল্প পৰম সাধন, তাক তুচ্ছ মানি, ভক্তিক গৰিষ্ঠ কৰো। হে ভগৱন্ত ! বিবলসবে তোমাৰ চৰিত্ৰ অমৃত প্ৰাণ কীৰ্ত্তন কৰি সকল শ্ৰমক দূৰ কৰে, মোক্ষকো ইচ্ছা নকৰে, আনক নকৰিব তাক কি বুলিবো। যাতে সাধু সঙ্গত কথাৰ সুখে পূৰ্ববিসদ্ধ গৃহাদি সুখকো উপাসা কৰিছে। এতেকে তোমাৰ কথামৃত সাগৰত বিহাৰ কৰিতে ধৰ্ম্ম অৰ্থ কাম মোক্ষকো তৃণ হেন দেখে।

এতেকে লোকে শ্ৰীকৃষ্ণক শ্ৰৱণ কীৰ্ত্তন শ্ৰবণ কৰিব। যাতে যোগীসবে
 প্ৰাণ মন ইন্দ্ৰিয়ক দমি যোগ অভ্যাসে যাক পাৱে, তাক শত্ৰুসবে বৈৰ ভাৱে
 শ্ৰবণতে পায়োছে। যোগীসবে কামভাৱে শ্ৰবণতে পায়োছে। আমি বেদগণো
 সমভাৱে তোমাৰ চৰণ চিন্তি তাক পায়োছি। তোমাৰ শ্ৰবণৰ এহুয় মহিমা
 যোগী কামী বৈবী সমদৰ্শী সবাকো তোমাক পৱাৱে। হে পৰমেশ্বৰ! তোমাক
 জনাও দুস্কৰ, যাতে তুমি পূৰ্ব সিদ্ধক, ইদানীক লোকে কেমনে জানিব।
 তোমাত হস্তে সে ব্ৰহ্মা জাত হয়োছ। ব্ৰহ্মাৰ পাচতেসে দেৱতা হয়োছ।
 এতেকে তোমাৰে লোকৰে অনেক অন্তৰ। প্ৰলয়ত যদি বিস্তৰ অন্তৰ
 নাই, তথাপি তাত জ্ঞান সাধন কাৰ্য্য কাৰণ দেশ কাল পাত্ৰ কিছো নেদেখি।
 এতেকে তোমাত এক শবণ লৈয়া শ্ৰৱণাদি ভক্তি সে সুকৰ, জ্ঞান সুকৰ নহে।
 যাতে উপদেশ দাতাতো বিস্তৰ ভ্ৰম দেখি। তাত শুনা, বৈশেষিকসবে অসন্ত
 জগতৰ উৎপত্তি কহে। পাতঞ্জলসবে সন্ত ব্ৰহ্মৰে জন্ম কহে, নৈয়ায়িকসবে
 অসন্ত ঈশ্বৰ বিনাশ কৰে, সাংখ্য মতে আত্মাৰ ভেদ কহে, মীমাংসকসবে
 কৰ্ম্মফলকে নিত্য কহে। যদি জ্ঞানময় পুৰুষ হয় তেবে সবে ঘটে, সি পুনৰ
 জ্ঞানতেসে বোলে। তুমি পৰমেশ্বৰত অজ্ঞান নঘটে, এতেকে আমি তোমাৰ নাম
 লৈয়া কৈমানিনো মুক্ত হৈবো? যদি বোলা য়েবে মিথ্যা জগত উৎপত্তি নহে,
 তেবে পুৰুষৰ স্বগুণময় নঘটে। জগত সত্য হৈলে কেমনে নঘটিব।

তাত শুনা, তুমি সত্যৰ সকাশত পুৰুষৰে পৰা মিথ্যা প্ৰপঞ্চ প্ৰকাশ কৰে।
 তোমাৰ ৰূপ বুলিসে জ্ঞানী সবে প্ৰপঞ্চ কহে পৃথকে নকহে। যেন সুবৰ্ণৰ বিকাৰ
 কুণ্ডলাদিক লোকে সুবৰ্ণ বুলি ধৰে, তেমনে তমু কাৰ্য্য বিশ্বকো তুমি বুলি কহে।
 যতপি আমি বেদে তোমাৰ জ্ঞানক সাক্ষাতে কহিছি, তথাপি যিতো মোক সেৱা
 কৰে, সেই সে মৃত্যু সংসাৰ তৰে। অভক্তক পুনু বেদ জড়িয়ে পশুক হেন
 বন্ধন কৰে এতেকে তোমাত যি প্ৰীতি কৰিছে, সি পুনু আনক আপুনাক পবিত্ৰ কৰে।
 বিমুখ সবে পুনু আপুনাক নপাৱে, কেমনে আনক পৱিত্ৰ কৰিব। এতেকে
 জানিবা হৰি ভক্তি বিনে তপ জপ তীৰ্থ ভ্ৰত, যাগ যজ্ঞাদি মোক্ষ নঘটে। হে ভগৱন্ত!
 তুমি ইন্দ্ৰিয় সম্বন্ধ বহিত হৈলৈয়ো সৰ্বলোকৰ শক্তি ধৰা। এতেকে ব্ৰহ্মাদি
 আপুন পক্ষ হয়ো তোমাক সেৱা কৰে। যেন মণ্ডলপতিসবে মহাবাজাক কৰ
 যোগাৱে, তেমনে দেৱগণো তোমাৰ আজ্ঞা কৰে। হে বিমুক্ত! যেমন তোমাৰ মায়া
 বিহাৰ কৰিতে ইচ্ছা হয়, তেমনে পূৰ্বকৰ্ম্ম অনুসাৰে স্বাৰৰ জন্ম জীৱ সব জাত হয়।
 কৰ্ম্মানুসাৰ বিনে সম ঈশ্বৰত বিষম সৃষ্টি নঘটে। হে নিত্য যদি অনন্ত নিত্য

সৰ্বগত জীব হয়, তেবে তোমাৰ বিষম নঘটে । যদি তোমাত হস্তে জাত হৱে তেবে ঘটে । যদি বোলা সেই মঞি কেনে তাক কহিতে নাপাৰি । যাতে তুমি বচনৰ অগোচৰ । হে পৰমেশ্বৰ ! তোমাক প্ৰকৃতিপৰ অজ্ঞ বুলি কহিছে । যেন জল বৃদ্ধবৃদ্ধ কেবল জল, কেবল বায়ু নোহে কিন্তু দুইৰ সংযোগে হোৱে, তেমনে কেবলে প্ৰকৃতি কেবলো পুৰুষ হস্তে ভাৱে সম নোহস্ত, কিন্তু দুইৰ সংযোগে সে হৱে । যেন পুষ্পৰ অনেক বস, মধুভলী ন হয়। থাকে, পৃথক কৰিতে নাপাৰি, তথাপি তাৰ ভেদ আছে । তেমনে প্ৰলয়ত জীবসব তোমাত লয় যাস্ত, অবিচ্ছাসমে অন্তৰ আছে । যেবে গুৰুৰ কৃপায় মুক্তি পালে তেবেসে জলত জল হেন তোমাত আত্মস্থ লয় হৱে ।

এমনে জীবসব মুক্তি বিনে ঈশ্বৰ হস্তে স্থিতি প্ৰলয় পায়। সংসাৰত ফুৰে । আৰু জানি সমুদ্রি সবে তোমাত ভক্তি কৰে, যাত হস্তে সংসাৰ ভ্ৰমৰ দূৰ হৱে । কালো তাক ভয় নকৰাৱে । সিয়ো হৰি ভক্তি মন নিয়মিলেহে হয় । এতেকে পুৰুষে সদগুৰুক উপাসা কৰোক । আত বিনে আন মতে মনক নিয়মা নাযাই । যেন বণিজসবে কৰ্ণধাৰ বিনে সাতাৰ নাপাৰে, তেমনে গুৰুসেৱা বিনে সংসাৰ তৰা নাযাই । গুৰু উপদেশে অনায়াসে তৰে । এমনে গুৰুসেৱা কৰি সৰ্বানন্দময় তোমাক পাইলে, তুচ্ছ বিষয়ত কি কাৰ্য্য আছে । আৰু জানি যি স্ত্ৰী সমে মৈথুন কৰ্ম্মত প্ৰবৰ্ত্তে, তাক আশাৰ বিনাশী বিষয় স্থখে কি আনন্দ কৰাইব । এমনে বিবেকীসবে বিষয় বৈবাগ্য কৰি গুৰু উপদেশেও তৰুক জানি সংসজ্ঞ আশায়ে তীৰ্থক্ষেত্ৰ কৰি ফুৰে, কদাচিতো বিষয় সেৱা নকৰে । উত্তম জনে নকৰিব তাক কি বুলিম । একবাৰ যি তোমাত মন দিছে, সিয়ো পুৰুষৰ সাৰহৰ গৃহক সেৱা নকৰে । যদি বোলা বেদ কৰ্ম্মপৰ হৈলে যি উপনিষদসবে কৰ্ম্ম নকহে সি নিষ্ফল হৈল । যাতে জৈমিনি আচাৰ্য্যে বেদক কৰ্ম্মপৰ কৰি কহিছে । এতেকে উপনিষদ সবো সেই সে যুক্ত হয় । বৃত্তিকাবো যজ্ঞ ফলক কৰ্ত্তা প্ৰতিপাদন কৰি উপনিষদৰ নিৰাকাংশ কহিছা, ইমত কদাচিত নহে । যাতে বেদে কহে এক অদ্বিতীয় ব্ৰহ্ম বিজ্ঞান আনন্দময় এতেকে অদ্বিতীয় পৰমানন্দৰ কৰ্ম্মাজ্ঞ যুক্ত নহে । এই হেতু তাৰাৰো ইমত নহে । তাতে যদি প্ৰপঞ্চ সত্য হয় তেবে বা ঘটে । এতেকে প্ৰপঞ্চৰ অসত্যতা প্ৰমোদৰে দেখাস্ত । ই জগত সত্য, যাতে সত্য ব্ৰহ্মত জাত হুয়াছে । যেন সুবৰ্ণ জাত কুণ্ডলাদিক সুবৰ্ণ বুলি । যদি অভেদ সাধে, তেবে জাত হুয়াছে পদে ভেদ হৈল ।

যদি বোলা অভেদ নসাধে, কিন্তু ভেদকেসে নিষেধো, তেবে অভেদ হৈব । সিয়ো নঘটে । কোনো ঠাই জাত হুৱা বস্তু পিতৃ পুত্ৰাদিত ভেদ দেখিছে । যদি

বোলা উৎপন্ন পদে মঞি উপাদান সে কহিলোঁ, নিমিত্ত নকহোঁ, তাত শুনা—কোনো ঠাই গুণ উপাদান হস্তেও সৰ্পক মিচা দেখি, তাতো যদি দেখা কেবল গুণ মাত্ৰ, সৰ্পৰ উপাদান নহে কিন্তু অজ্ঞানতেসে হুয়াছে। তাত শুনা তেমনে আতো অজ্ঞান বুজিবা। তেবে একোমতে প্ৰপঞ্চ সত্য নহয়। তথাপি যদি বোলা মিচা হৈলে কেনে কাৰ্য্য কৰে, আৰ উত্তৰ শুনা। কোনো ঠাইত মেচকিয়া টকাৰো ক্ৰয় বিক্ৰয় কৰে। আৰো যদি বোলা এক ঠাই থাকিলে সে আৰ ঠাই আৰোপ ভ্ৰম ঘটে, সজ্ঞে নথাকিলে কেমনে ভ্ৰম হৈব, তাত শুনা। অন্ধ পৰম্পৰাও মিথ্যা ভ্ৰমো প্ৰবৰ্ত্তে, পৰমার্থত নঘটে। যদি বোলা মিচা হৈলে কিসক বেদে কৰ্ম্মফল কহে, তাত শুনা। কৰ্ম্মজাত সবক বেদো ভ্ৰম মাত্ৰ কৰাৰে, পৰমার্থত সত্য কৰি নকহে। এতেকে প্ৰপঞ্চক সত্য কৰিতে কিছো সাধন নাই। অসত্যক লাগি অনেক কহো। ই বিশ্বখান সৃষ্টিৰ পূৰ্ববত নাছিল, প্ৰলয়ৰ অন্তত লুহিবেক। এতেকে মধ্যত মিথ্যা হুয়ো তোমাত প্ৰকাশ কৰে। এতেকে আক যি সত্য কৰি কহে তাক অজ্ঞান বুলি। যদি বোলা মিথ্যা প্ৰপঞ্চ সমে জীবৰ সম্বন্ধ গন্ধো নাই তেবে কিয় সংসাৰত ফুৰে, কেনে বা ঈশ্বৰ নিত্য মুক্ত, জীব বা কেনে নিত্য বদ্ধ। তেবে কিসক লাগি বা কৰ্ম্মকাণ্ড বিহিলা। আৰ উত্তৰ শুনা, জীৱ পুৰুষে মায়ায়ে অবিজ্ঞাক আলিঙ্গি দেহাদিক মোৰ বোলে। এতেকে আনন্দাদি বহিত হুয়া সংসাৰত ভ্ৰমে।

এতেকে তাৰ নিমিত্তে কৰ্ম্মকাণ্ড বিহিছে। তুমি পুহু মাযাক বস্ত কৰি নমান। এতেকে পৰমেশ্বৰত প্ৰকাশ কৰা। হে ভগৱন্ত! যি সত্ত্বাসীসবে পুত্ৰ ভাৰ্য্যা সজ্ঞ এড়িও মনৰ কাম বাসনা নেড়ে সি কদাপি তোমাক নপারে। যেন কণ্ঠত মণি থাকিতেও পাশৰিলে অপ্ৰাপ্য হয়, তেমনে হৃদয়ত থাকিতেও তোমাক নাপারে কিন্তু ইহলোকে দুঃখ মাত্ৰ পাৰে। যদি বোলা সত্ত্বাসীৰ কিছো কৰ্ম্ম নাই তাত কেনে বৃথা তাপ কৰা। দুয়ো লোকত ভ্ৰষ্ট হৈল বুলি, তাত শুনা—যি তোমাক সাক্ষাতে জানে সি পাপ পুণ্যৰ ফল সুখ দুখক অনুসন্ধান কৰে। তেবে বিধি নিষেধৰো অধিকাৰ গুছে। লুহি সম্ভৱ উপদেশে অনববতে তোমাৰ কথাক শ্ৰৱণ কৰে, সিয়ো গুণ দোষৰ হাত এড়াৰে।

যি যোগৰ চলে ইন্দ্ৰিয়ক প্ৰীতি কৰে, তাৰে সে লোকত দুখ লুগুছে। হে পৰমেশ্বৰ ভগৱন্ত! তোমাৰ অন্ত ব্ৰহ্মাদিও নপারে, তুমিও নপাৰা। যদি বোলা তেবে মোৰ কেমনে সৰ্ববজ্ঞ সৰ্ববশক্তি ঘটে তাত শুনা। যাতো অন্ত নাই। যেন শশাৰ সিংহ নাজানিলে সৰ্ববজ্ঞ লুগুছে। তেমনে অনন্ত পদে তোমাৰ অন্ত নাপাই।

যেন আকাশৰ ধূলা উড়াই, তেমনে তোমাত সপ্তাবৰণ সমে কোটি কোটি ব্ৰহ্মাণ্ড একে লগে ফুৰে । এতেকে বেদসৰ তাৎপৰ্য্যে তোমাত সীমা পড়ে । সাক্ষাতে কহিতে নাপাৰে । যাতে সগুণৰ গুণৰ অন্ত নাই । নিগুণক মনে বাক্যে নাজানে । এতেকে অত নিৰিষণ মুখে তোমাত পৰ্য্যবসান হয় । এতেকে আমৰা জয় জয় কৰি তোমাৰ পাদ পদ্ম ভজোঁ । নাৰায়ণে বোলন্তু জানা নাৰদ এমনে ব্ৰহ্মাৰ পুত্ৰ সবে বেদ স্তুতি কথা শুনি তিনিয়ে সনন্দনক অৰ্চা কৰিলা । এই কথা পুৰুষ নিঃশেষ বেদৰ তাৎপৰ্য্য বহন্ত । মহাত্মা মুনিসবে উদ্ধাৰ কৰিছে । তুমি আক শ্ৰদ্ধায়ে ধৰা ।

শুকে কহন্তু, হেন শুনি নাৰদ কৃতার্থ হুয়ো শ্ৰুত অৰ্থক মনত চিন্তিলা । কৃষ্ণৰ অৱতাৰ মানি নাৰায়ণক প্ৰণাম কৰিলা । তান শিষ্যসবকো নমস্কাৰ কৰি মোৰ সাক্ষ্যাত পিতৃ ব্যাসৰ ঠাই আসিলা । ব্যাসো নাৰদক দেখি উঠিয়া সতকাৰ কৰিলা । নাৰদো এই কথা তান্তু কহিলা । মইও তোমাৰ প্ৰশ্নত তাক কহিলোঁ । যি ভগবন্তে জগতৰ সৃষ্টি স্থিতি সংহাৰক আলোচন কবন্তু, আদি অন্ততো মধ্যতো প্ৰবৰ্ত্তন্তু, প্ৰকৃতি পুৰুষকো নিয়ন্তু, বিশ্বকো স্ৰজিয়ে প্ৰবেশ হৱন্তু, প্ৰতিপালো কবন্তু জীৱকো ভোগ কবন্তু, উপাসক সকলকো মোক্ষ দেন্তু, হেন হৰিক তোৰা সততে ভজা, যাঁত হন্তে সকল ভয় দূৰ হৱে । যাতে স্বৰূপ থিতিয়ে মায়াৰ দূৰ কৰিছা ।

যাৰ পাদপদ্ম সকল দেৱৰ শিৰ বত্ৰত প্ৰকাশ কৰে, যি কৰ্ম্মিক ভোগ দেন্তু, ভক্তকো মোক্ষ দেন্তু, হেন মাধৱক মঞি প্ৰণাম কৰো । শ্ৰীভাগবত-কথায়াং দশম স্কন্ধে সপ্তাশীতিতমোহধ্যায়ঃ ।

হে সাধুসব ! ই বেদস্তুতি কথা পৰম গহন । তাত মই অল্পমতি, তথাপি দামোদৰৰ আজ্ঞায়ে টীকা ভাষ্য সমন্বিত কৰি সংক্ষেপে কিছো নিবন্ধিলোঁ । সামান্ত ছুৰ্বোধ ভয়ে বিস্তৰ নিলিখিলোঁ । তাক তোৰা আপুনি জানা । এতেকে আত নিন্দা লুপ্তি কৃষ্ণকথা বুলি অনুমোদন কৰিবা । যাতে সাধুৰ এহুয় স্বভাব । বিশেষত কৃষ্ণকথা বিনে সংসাৰ তৰিতে আন উপায় নাই । এতেকে সাধুসবে একে কথাকে লোক অনুগ্ৰহাৰ্থে নানাকপে শ্ৰৱণ কীৰ্ত্তন কৰে । যাতে পুৰুষৰ এই মানে কৰ্ত্তব্য ।

হে কৃষ্ণ ভক্তবৎসল ভগৱন্ত ! মঞি অধমক দয়া কৰি তোমাৰ কথাবস দিয়া, যাতে শুষ্ক চৰণত শৰণ পশিছোঁ । এতেকে তোমাৰ কথাবস দিবে জাগে ।

বিস্তৰ কি বুলিবো আপুনি জানা। তথাপি তোমাক কাপুৰ্ণ্য কৰো তুমি আপুনি জানা তথাপি দুঃখত কাপুৰ্ণ্য কৰো কুপা কৰা। সামাজিক সেৱা ডাকি হৰি বোল হৰি।

কথা-গীতা ।

গ্ৰন্থকাৰৰ সূচনা ।

জয় জয় পৰমানন্দ নন্দনন্দন পুৰুষোত্তম শ্ৰীকৃষ্ণ গোবিন্দ গোপীনাথ কমলাকান্ত সুশান্ত পৰমেশ্বৰ তোমাৰ পদাববিন্দিত কোটি কোটি প্ৰণাম কৰোঁ। মাৰ নাম মাত্ৰে সকল জগতৰে পাপ হৰে, চিত্তকো নিশ্চল কৰে, পৰম জ্ঞান মিলারে, ভুক্তি মুক্তি হৰিভক্তিকো দেই, হেন দৈৱকীনন্দন শ্ৰীকৃষ্ণক প্ৰণাম কৰোঁ। ব্ৰহ্মামহেশো যাৰ আশ্ৰা ধৰা, লক্ষ্মীয়ো যাক সততে সেৱা কৰা, হেন সৰ্বেশ্বৰ ভগৱন্তক প্ৰতি সহস্ৰ প্ৰণাম কৰোঁ। হে কুপাৰ সাগৰ দামোদৰ তমু গুণ গীতামৃতক কথাবন্ধে বচিতে ইছা কৰো, যদি কুপাৰ একলেশ কৰা তেবে পাৰি। তোমাৰ চৰণপদ্মত কায়বাক্যমনে শৰণ পশিলো।

যত্বেপি আমি শ্ৰীকৃষ্ণৰ প্ৰসাদে শ্ৰীধৰী শাক্ষৰী দামোদৰী ভাক্ষৰী চাৰিয়ো টীকা বিচাৰ কৰিছি, তথাপি প্ৰায় শ্ৰীধৰী টীকাৰ মতে কথা নিবন্ধিবো; তাহাৰ যুক্তি শুনা, শাক্ষৰী টীকা জ্ঞানক প্ৰধান কৰি ব্যাখ্যা কৰে, ভাক্ষৰী কৰ্ম্মক প্ৰধান কৰে, শ্ৰীধৰী ভক্তি মাত্ৰ নিৰূপণ কৰে, দামোদৰী তিনিয়ো যোগ সমে কহে। এতেকে বৈষ্ণৱ সবৰ প্ৰীতিৰ অৰ্থে ভক্তি প্ৰধান টীকাৰ মতকে প্ৰায় লিখিবোঁ; ভক্তিৰ অনুকুল দেখি কিছো কিছো তাৰাৰ মতকো নিবন্ধিবো। জ্ঞান, কৰ্ম্ম বাধিতেসে শাক্ষৰী ভাক্ষৰীৰ বিবাদ; ভক্তিত কিছো বিবাদ নকৰিছে; এতেকে ভক্তিপন্থ সবাবো সম্মত।

প্ৰথমে শ্ৰীধৰস্বামী আপুনাৰ ইচ্ছা দেৱতাক প্ৰণাম কৰন্ত। যি ভগৱন্তে অনন্তৰ অনন্ত মুখৰ ব্যাখ্যা চাতুৰ্য্যক একে মুখে ধৰা, হেন অদ্ভুত পৰমানন্দ মাধৱক বন্দো। এতেকে হৰিহৰ মুৰ্ত্তিক অভেদে প্ৰণাম কৰি কাৰ্য্যৰ নিৰ্ণয় কৰন্ত। লক্ষ্মীৰ পতি জগদীশক উমাপতি বিশ্বনাথক আদৰে প্ৰণাম কৰি, সাধুসবৰ ভক্তিত বশ্য হয়, গীতাৰ ব্যাখ্যা সুবোধিনী নাম টীকা কৰিবো, ভাস্কৰাৰ শঙ্কৰৰ মতক মতি

অনুসাৰে বিচাৰিয়া তাৰ ব্যাখ্যাকপ আনন্দগিৰিৰ বচনকো মতি অনুসাৰে বিচাৰিয়া গীতা ব্যাখ্যাক আৰম্ভিবো ; যাৰ পাঠ মাত্ৰে গীতাক ব্যাখ্যা কৰা যাই, সেই সুনোখিনী টীকাক বুদ্ধিমন্ত সবে চিন্তন কৰোক ; আবে সৰ্বটীকাৰ অনুসাৰে গীতা কখনৰ কাৰণ কহেঁ ।

ভগৱন্ত পুৰুষোত্তমে, জীৱক কৃপায়ে চৌবিশ তৰে ব্ৰহ্মাণ্ড সৃষ্টি তাতে ব্ৰহ্মাক উদ্ভৱ কৰাইলা ; ব্ৰহ্মাৰ পুত্ৰ মৰীচাদিৰ মুখে প্ৰবৃত্তি মাৰ্গ প্ৰৱৰ্ত্তইলা ; সনকাদিৰ মুখে নিবৃত্তি পন্থ দেখাইলা, সেই নিবৃত্তি মাৰ্গে বহুলোক নিস্তবিবাৰ নেদেখি, পৰম কৃপায়ে পৰিপূৰ্ণৰূপে, দৈৱকীৰ উদৰে উদয় হয় বহুবিধ লীলা কৰিলা, নিজ যশ প্ৰকাশিলা, যাৰ শ্ৰৱণ কীৰ্ত্তন স্মৰণে, মহাপাপী সংসাৰ তৰে ; তাক গুৰুশিষ্য মতে প্ৰৱৰ্ত্তাইবে লাগি, নব অৱতাৰ হয় সকলগুণমন্দিৰ সৰ্বজনপ্ৰবোধসঞ্চাৰ-শক্তিযুক্ত অৰ্জ্জুনক সখী কৰিলা । যেন তৈল বিন্দুমাত্ৰো জলৰ এক প্ৰদেশত পৰিলে, সকল জলক ব্যাপয়, ধূলীত পৰিলে পুনু সেই মতে বহে, তেমনে বিশিষ্ট জনক উত্তম কথা অল্প কহিলে, সকল লোকতে প্ৰৱৰ্ত্তে ; এই অৰ্থে অৰ্জ্জুনৰ মুক্ত সমুখত তত্ত্বৰ অজ্ঞানে শোক মোহ বঢ়াই, জ্ঞান দূৰ কৰি নিজ ধৰ্ম্ম ত্যাগ, পৰধৰ্ম্মত অভিসন্ধি কৰি শোক মোহ সাগৰত মগ্ন কৰিলা ; তেবে ভগৱন্ত কৃষ্ণে ধৰ্ম্মজ্ঞান ভক্তিৰ উপদেশে শোক মোহ সাগৰৰ উদ্ধাৰ কৰিলা । সেই ভগৱন্তৰ উপদিষ্ট অৰ্থক বেদব্যাसे সাত শ শ্লোকে নিবন্ধন কৰিলা । প্ৰায় কৃষ্ণ মুখ নিস্তত শ্লোককে লিখিলা ; কতোসব তাৰ সঙ্গতিৰ অৰ্থে আপুনিয়ো কৰিলা । আক স্কন্দপুৰাণত গীতামাহাত্ম্যত কহিছা । পুৰুষে গীতাক মাত্ৰ শ্ৰৱণ কীৰ্ত্তন স্মৰণ কৰিব, আন শাস্ত্ৰ বিস্তৰত কি প্ৰয়োজন । যি গীতা, ভগৱন্তৰ মুখপন্নত ব্যক্ত হয় আছা, তাত প্ৰথমে কৃষ্ণ অৰ্জ্জুনৰ সম্বাদ প্ৰস্তাৱ কথা কহন্ত ।

প্ৰথম অধ্যায় ।

ধৃতবাষ্ট্ৰে সঞ্জয়ত প্ৰশ্ন কৰন্ত । হে সঞ্জয়, মোৰ পুত্ৰসব পাণ্ডুপুত্ৰ সৰো ধৰ্ম্মভূমি কুৰুক্ষেত্ৰত যুদ্ধক ইছাই মিলিত হয় কি কৰ্ম্ম কৰিলা তাক মোত কহা । সঞ্জয়ে কহন্ত, জানা বাজা, পাণ্ডৱৰ সেনাসব ব্যাহৰূপে বহিবাৰ দেখি তোমাৰ পুত্ৰ দুৰ্যোধনে দ্ৰোণ আচাৰ্য্যৰ সন্নীপক গৈয়া বুলিবে লাগিলা, হে আচাৰ্য্য পাণ্ডৱসনৰ বিস্তৰ সেনাসব দেখা ; দ্ৰুপদৰ পুত্ৰ তযু শিষ্য ধৃষ্টদ্যুম্নে ব্যাহ বচি আছে, যাত ভীমাৰ্জ্জুন সম মহাৰথুৰ্দ্ধৰ বীৰসব আছে, তাৰ নাম শুনা ; সাত্যকী বিৰাট চেকিতান কাশিৰাজ পুৰজিত কুন্তিভোজ শৈব্য যুধামন্যু উত্তমৌজা শূতদ্ৰাৰ পুত্ৰ অৰ্ভিমন্যু

দ্রোণদীৰ পাঞ্চ পুত্ৰ প্ৰতিবিদ্ভাতি ; তাৰা সবে মহাবথী । তাৰ লক্ষণ কহন্তু ; যি একে দশসহস্ৰ বথীক যুঝই তাক মহাবথী বুলি, যি অপৰিমিত বথীক যুঝই তাকে অতিবথী বুলি ; একে একে যুঝিলে বথী বুলি ; দুই বথে একক যুঝিলে অৰ্দ্ধবথী বুলি । আমাৰ সৈন্যৰো যি যি বিশিষ্ট সেনাপতিসব তাক কহো সাবধানে শুনা ; তুমি গুৰু দ্ৰোণ ভীষ্ম পিতামহ কৰ্ণ মহাবথী কৃপ অগ্ৰগণি অশ্বত্থামা বিকৰ্ণ সোমদত্তৰ পুত্ৰ ভূৰিশ্ৰবা ; আনো বিস্তৰ বীৰসব মোৰ অৰ্থে প্ৰাণকো এড়িবে ইচ্ছা কৰিছে ; সবে নানা অন্তত নিপুণ, সবে যুদ্ধত বিশাৰদ । এহি মহাবীৰসবে যুদ্ধ হুইতেও ভীষ্ম সেনাপতি সৰ্বভাৱে বাখিতেও, আমাৰ একাদশ অক্ষৌহিনী সেনা পাণ্ডৱ সমে যুঝিবে অসমৰ্থ হেন প্ৰকাশ কৰে । ই পাণ্ডৱৰ সাত অক্ষৌহিনী সেনা ভীষ্ম সেনাপতি মাত্ৰ বন্ধিত হুয়ো, আমাক যুঝিবে সমৰ্থ হেন প্ৰকাশ কৰে । এতেকে তোৰাসবে সাবধানে, আপুনাৰ যুদ্ধ ভূমিত থাকি ভীষ্মক ভালমতে বক্ষা কৰিবা ; সমুখে যুঝিতে যেন পাচৰ আসি কেহো প্ৰহাৰ নকৰে ; ভীষ্মৰ বলেসে আমাৰ বল । এমনে বহুমানযুক্ত ৰাজাৰ বচন শুনি, মহাপ্ৰতাপী কুকবৃদ্ধ ভিষ্মে ৰাজাৰ হৰিষ বঢ়াই সৰ্ব প্ৰাণীৰ ভয়ঙ্কৰ, সিংহৰ সদৃশ যুদ্ধনাদ কৰি, উচ্চ কৰি শঙ্খ বজাইলা । এমনে সেনাপতি ভিষ্মৰ যুদ্ধোৎসৱ দেখি সকল ঠাইতে শঙ্খ ভেৰী পণৰ আনক গোমুখ আদি নানা বাত বজাইলা ; তাৰ মহাশব্দ হৈল । আৰে পাণ্ডৱ সৈন্যৰ যুদ্ধোৎসৱ শুনা । শুক্লবৰ্ণ চাৰি হয়যুক্ত মহাবথত থাকি কৃষ্ণ অৰ্জুনে দিবা দুই শঙ্খ বাত কৰিলা ; তাৰ নাম কহৌ ; শ্ৰীকৃষ্ণে পাঞ্চজন্ত শঙ্খক বাত কৰিলা ; অৰ্জুনে দেবদত্ত নাম শঙ্খ বজাইলা ; পৌণ্ড্ৰ নাম মহাশঙ্খক ভোমে ফুঙ্কিলা ; অনন্তবিজয় নাম শঙ্খক যুধিষ্ঠিৰে বজাইলা । নকুলে সূৰ্য্যোষ নাম শঙ্খক, সহদেৱে মণিপুংগক, ধনি কৰিলা । কাশিৰাজ শিখণ্ডী ধৃষ্টদ্যুম্ন বিৰাট সাত্যকী দ্ৰুপদ দ্ৰোণদীৰ পাঞ্চপুত্ৰ সুভদ্ৰাৰ পুত্ৰ অভিমন্যু, আৰাসৰো পৃথকে পৃথকে শঙ্খসব শব্দ কৰিলা । সেই শঙ্খৰ মহাশব্দে আকাশ পৃথিৱী সমে দশোদিশ পুৰি, কোঁৱৰ সেনাৰ মহাভয় জন্মাই হৃদয় বিদাৰণ কৰিলা । পাচে কপিধ্বজ অৰ্জুনে কোঁৱৰ সৈন্যক যুদ্ধত সমুখে থাকিবাব দেখি, অন্ত্ৰ বস্ত্ৰিয়ে পৰিবে লাগিলে, গাণ্ডীৰ ধনু ধৰি হৃষিকেশ ভগৱন্তক এই বাক্য বুলিলা ; হে অচ্যুত এই উভয় সেনাৰ মধ্যত মোৰ বথক বাখিয়ো, যাৱন্তে যুঝন্তা বীৰসবক চাঞো ; বুলিবা তুমি যুঝন্তাসে যুদ্ধচাবা নহৱা ; তাত শুনা । মণ্ডি কাৰ সমে যুদ্ধ কৰিম, দুৰ্ব্বুদ্ধি দুৰ্য্যোধনৰ প্ৰীতি কৰিবাক ইচ্ছাই যি যি বীৰসব আসিছে তাবাক চাঞো ; তাৱত দুই সেনাৰ মধ্যত উত্তম বথক বাখিবা ।

সঞ্জয়ে বোলন্ত, জানা বাজা অৰ্জ্জুনৰ এই বাক্য শুনি শ্রীকৃষ্ণে সকল বাজাব মাজত ভীষ্ম দ্রোণ সমুখত দুই সেনাৰ মধ্যত উত্তম বথ বাখি বুলিলা ; হে পার্থ, কুকবীৰসবক চক্ষু মেলি দেখা , তাত অৰ্জ্জুনে পিতৃব্য পিতামহ আচাৰ্য্য মাতুল ভাতৃ ভাতৃপুত্র পৌত্র সখী শশুৰ স্নহদ সব দুয়ো সেনাত দেখিলা । সেই সকল বন্ধুসব যুদ্ধক ইছাই সমুখে থকিবাব দেখি, পবম কৃপায়ে ব্যাপ্ত হয় মহাদুষ্খ পায়া কুন্তিপুত্র অৰ্জ্জুনে শ্রীকৃষ্ণক এই বাক্য বুলিলা ; হে কৃষ্ণ এই জ্ঞাতিসব যুঝিবে ইছায়ে যুদ্ধত উপস্থিত দেখি মোৰ কৰচৰণাদি ভাগি যাই, মুখো শুখাই, শৰীৰো কাম্পে, বোমো সিহঁবে, গাণ্ডীৰ ধনু হাতৰ খসি পড়ে, চৰ্ম্মো তাপ কৰে । আছোক যুঝিম আগত থাকিবে নপাৰো, মনো মহাত্ৰম হয়, বিমঙ্গলসবো দেখোঁ, উপৰত শগুণ ফুৰে, শৃগালে আবার কৰে, যুদ্ধত স্বজনক বধি কিছো ফল নেদেখো, বিজয়কো আকাজ্ঞা নকৰো, বাজ্যকো ইছা নকৰো, স্নখকো নবাঞ্ছো । হে গোবিন্দ, আমাৰ বাজ্য ভোগত জীৱনত কি প্ৰয়োজন । যি বন্ধুসবৰ অৰ্থে আমাৰ বাজ্য ভোগ স্নখক ইছা কৰি, সি বন্ধুসব প্ৰাণধন ত্যাগক অঙ্গীকাৰ কৰি যুদ্ধত উপস্থিত হয় আছে, তাক শুনা ; আচাৰ্য্য পিতৃব্যপুত্র পিতামহ মাতুল শশুৰ শালা সমন্ধীসব । হে মধুসূদন, আৰা যদি আমাক মাৰে তথাপি আমি তাৰাক মাৰিবে ইছা নকৰি । ত্ৰৈলোক্য বাজ্যৰ অৰ্থেও বন্ধুসব নবধি, পৃথিৱীমাত্ৰৰ পদে নবধিবু তাক কি বুলিম । হে জনাৰ্দন, ধৃতৰাষ্ট্ৰৰ পুত্ৰসব বধিলে, আমাৰ কি প্ৰীতি হৈব ! যত্ৰপি আৰা আমাক বিষ দিয়া মাৰিতে চাইছে, অগ্নিয়ে দিছে, ধন সৰ্ব্বস্বো হৰিছে, বাজ্যভাৰো কাঢ়ি লৈয়া আছে, ভাৰ্য্যাকো অপকাৰ কৰিছে, অস্ত্ৰ ধৰি যুঝিছে, এই ছয় দোষে আৰাসবে আততায়ী, অৰ্থশাস্ত্ৰৰ মতে আততায়ীক বধিলেয়ো দোষ নাই, তথাপি ধৰ্ম্মশাস্ত্ৰক অপেক্ষায়ে আৰাক বধিলে আমাক দোষে পাইব । এতেকে ধৃতৰাষ্ট্ৰৰ পুত্ৰসব আমাৰ বান্ধৱ, তাৰাক বধিতে আমাৰ ভাল নহে । যাতো বন্ধুসবৰ বধ অগ্ৰায় অধৰ্ম্মক দেখি । হে মাধৱ বন্ধুসব বধি কেমনে ইহলোকত স্নখী হইবোঁ । যত্ৰপি আৰা লোভত থাকি কুলক্ষয় দোষ মিত্ৰদ্রোহ পাপকো নেদেখে, তথাপি আমি সেই দোষ দেখি, কেনে পাপত নিবৃত্তি নহৈবো । আবে সেই দোষকে শুনা । কুলক্ষয় হইলে কুলধৰ্ম্ম নষ্ট হইব । ধৰ্ম্ম নষ্ট হৈলে অবশিষ্ট কুলকো অধৰ্ম্মে ব্যাপিব ; অধৰ্ম্মে ব্যাপিলে কুলস্ত্ৰীসব দুৰ্দ্ধা হইব । স্ত্ৰীসব দুৰ্দ্ধা হৈলে বৰ্ণসঙ্কৰ হৈব, বৰ্ণসঙ্কৰ হৈলে কুলৰ নবক গতি হৈব । ভেবে পিতৃসব লুপ্তপিণ্ডজলাঞ্জলি হয় পৰিব । এই দোষ সবে জাতিধৰ্ম্ম কুলধৰ্ম্ম বৰ্ণাশ্ৰমধৰ্ম্ম নষ্ট হয় মনুষ্যসব নবকত বাস কৰিব । আক আমি স্মৃতিত শুনিছি ; অহো কি কষ্ট ! মহাপাপ

কবিত্তে আমি নিশ্চয় কৰিলো ; ৰাজ্য সুখ লোভে স্বজন বধিত্তে উত্তত হৈলো ; এমনে মহাতাপ কৰি মৰিত্তে নিশ্চয় কৰন্তু। মণ্ডি অস্ত্ৰ নধৰি মৌনে বহো, তেবে যদি দুৰ্য্যোধনাদি অস্ত্ৰ ধৰি মোকে বধে তেবে মোৰ মহাপ্ৰিয় হয়, যাত্তো পাপ নিসিজিব। সঞ্চয়ে কহন্তু, জানা ৰাজা যুদ্ধৰ সমুখত অৰ্জ্জুনে এই বাক্য বুলি ধনুশৰ এড়ি শোকে কম্পিত হৈয়া বথৰ উপবত্বে বসিলা।

হে শ্ৰীকৃষ্ণ মোৰ পৰমগুৰু অন্তৰ্য্যামী হৃদিকেশ তুমি যি কৰাইলা আমি তাকেসে কৰি, এতেকে আমাৰ কিছো স্বতন্ত্ৰ নাই। তাক আপুনি জানি নিজ গুণে সন্তোষ হুয়া কিছো কৃপা কৰা। যেমনে সাধু সজ্জত তযু গুণ গাইতে পাবো। তোমাৰ চৰণ পদ্মত মনে সহস্ৰ কোটিবাৰ দণ্ডৱত কৰো। সামাজিক ডাকি হৰিবোল হৰি।

দ্বিতীয় অধ্যায়।

পাচে কি প্ৰৱৰ্ত্তিল এই অপেক্ষাত সঞ্চয়ে কহন্তু, জানা ৰাজা, এমনে অৰ্জ্জুন কৃপায়ে ব্যাপ্ত হুয়া শোকলোতকে আকুলনেত্ৰ হুয়া খেদ কৰিকে অৰ্জ্জুনক মধুসূদন ভগৱন্তে বুলিবে লাগিলা। হে পৰমপুৰুষ, এই যুদ্ধসঙ্কটত কেনে তোমাৰ স্বতসে মোহ ভৈল, আক সাধুসবে নত্ৰো কৰে, স্বৰ্গকো নসাধে, অধৰ্ম্মো হয়, অকীৰ্ত্তিকো কৰে। এতেকে তুমি কাতৰ নকৰিবা। তোমাত ই যোগ্য নহে। অন্ধ্যায় কাৰ্পণ্য এড়ি যুদ্ধক উঠা। অৰ্জ্জুনে বোলন্তু হে মধুসূদন, মণ্ডি কাতৰে যুদ্ধ এৰিলো, ই নহে ; কিন্তু অন্ধ্যায় দেখিসে নিবৰ্ত্তিলো, তাক শুনা। ভীষ্মপিতামহ, দ্ৰোণগুৰু, দুইকো পূজা কবিত্তে লাগে ; যাক বচনত্ৰো যুধিষ্ঠিৰ বুলিত্তে ভাল নহে, তাৰাক কেমনে শৰে যুদ্ধ কৰিম ? যদি বোলা তেবে তোমাৰ দেহযাত্ৰাও মুহিবেক, তাত শুনা। পৰলোক অহিত গুৰু বধ নকৰি, ইহলোকত ভিক্ষাল ভোজনো উচিত হয়। গুৰুবধ কৰিলে পুণ্ড্ৰ ইহলোকত কধিৰে লিপ্ত অৰ্থকামসৰ ভোজন কৰিম। যদি বোলা তেবে তাৰাকে যুদ্ধত নিবৰ্ত্তাৱা, সিয়ো নঘটয়। যুধিষ্ঠিৰৰ আগে ভীষ্মে কহিছা, অৰ্থৰ দাস পুৰুষ, অৰ্থ কাৰো দাস নহে। আক তুমি সত্যে জানিবা। এতেকে অৰ্থ দিয়া কৌৰবে আমাক বন্ধ কৰিছে, এহি হেতু জানি, তাৰা অৰ্থতৃষ্ণাকুল হুয়া যুদ্ধ এৰিবে নহে। এতেকে তাৰাৰ বধ অৱশ্যে হৈব। যদি অধৰ্ম্মকে অঙ্গীকাৰ কৰো তথাপি আমাৰ জয় বা পৰাজয় অধিক তাকো নজানো। আমাৰ জয়ো পুণ্ড্ৰ ফলত পৰাজয়সে হৈব। যাবাক মাৰি আমাৰা জীৱাক ইছা নকৰিম, তাৰাসবে যুদ্ধত সমুখে আছে। আৰাক মাৰি আমি কেমনে

জীবো । এই কাৰ্পণ্য কুলক্ষয় দোষেও মোৰ সবে শূৰ স্বভাৱ গুচিল ; যুদ্ধ এৰি ক্ষত্ৰিয়ৰ ভিক্ষা ধৰ্ম্ম বা অধৰ্ম্ম আতে মুঢ়চিত্ত হৈলো । এতেকে তোমাত পুহোঁ, যি শ্ৰেয়স হয় তাক নিশ্চয় কৰি কহা, তোমাৰ মঞি শিষ্য হৈলো, চৰণত শৰণ লৈলো ; এতেকে মোক শিক্ষাৱা । যদি বোলা তুমি বিচাৰি যি যুক্ত হৱে তাকে কৰা, তাত শুনা । মোৰ ইন্দ্ৰিয় শোষণ শোকক যি কশ্মে দূৰ কৰিব তাক নেদেখো । যদি ভূমিত অকণ্টকা সৰ্বসমৃদ্ধি ৰাজ্য পাঞো, দেৱৰ ইন্দ্র যদি হঞো, তথাপি শোক নিবৃত্তিৰ উপায় নেদেখো ।

সঞ্জয়ে কহন্তু, এই বাক্য গোবিন্দক বুলি, গুড়াকেশ অৰ্জুনে সুযুঝিম বুলিয়া মোনে ৰহিলা । হৃষিকেশ ভগৱন্তো হান্সবদনে দেহাত্মবিবেক দেখাই তাহান মোহ দূৰ কৰিতে এই বাক্য বুলিলা ; হে সখি অৰ্জুনে, তুমি শোকৰ অবিষয় বন্ধুসবক শোক কৰা, তাত মঞি বোধ দিলেও পণ্ডিতসবৰ বাদসব কহা, তুমি পুন্ম পণ্ডিত নহৱা ; যি পুন্ম পণ্ডিত হয়, সি জীয়াস্তা মৰস্তা দুইকো শোক নকৰে । তাৰ হেতু শুনা ; যেন মঞি অনাদি ঈশ্বৰ লীলাতন্ম ধৰিতে এড়িতেয়ো নাইকা নহোঁ ; কিন্তু সদায়ে থাকো । তুমি এই ৰাজাসবো উপজি মৰিও, মোৰ অংশ পদে নাইকা নহৱা, কিন্তু সততে থাকা ; পৰমার্থত জন্ম মৰণ নাই নিমিত্তে শোক নকৰিবা । যদি বোলা তুমি ঈশ্বৰৰ জন্ম মৰণ নাই, ই সত্য হয়, জীৱৰ পুন্ম জন্ম মৰণ প্ৰসিদ্ধ আছে, তাত শুনা । যেন দেহী পুৰুষৰ এই দেহাতে দেহ নিবন্ধন কোঁমাৰ, যৌবন জবা অৱস্থা হয় দেহান্তৰ প্ৰাপ্তিকো তেমনে বুজিবা । এতেকে যি ধীৰ হয় সি দেহৰ উৎপত্তি বিনাশত মোহ নযাই । যদি বোলা মঞি বন্ধুসবক শোক নকৰো কিন্তু তাৰাৰ বিয়োগ দুঃখ পাইবো বুলি আপুনাকে শোক কৰোঁ, তাত শুনা । যেন অনিত্য আশ্বৰ বিষয় সম্বন্ধ সব স্বভাৱে পুৰুষক শীত-উষ্ণ স্নেহ-দুঃখ দেই, তেমনে ইচ্ছাসংযোগবিয়োগাদিয়ে স্নেহ-দুঃখ দেই ; তাক সহন ধীৰৰ উচিত হয় । প্ৰতিকাৰ কৰণতো কৰি মহাকল সাধে পদে, সহনেসে ভাল দেখি । যি ধীৰ জনক বিষয়সম্বন্ধসবে অভিভব নকৰে, সি স্নেহ-দুঃখে সম হুয়া, ধৰ্ম্মজ্ঞান দ্বাৰায়ে যৌগিক লাগি যোগ্য হয় । যদি বোলা তথাপি শীত-উষ্ণ অতি দুঃসহ, তাক সহিতে কদাচিত আত্মা নষ্ট হবা পাৰে, তাত শুনা । পুৰুষৰ শীত-উষ্ণ সহিতে আত্মাও নষ্ট নহয় । মিথ্যা শীতোষ্ণাদিৰ আত্মাত স্থিতি নষ্টয় । সত্য আত্মাৰ বিনাশ নাই । এই সম্বন্ধ অসম্ভৱ তত্ত্বদৰ্শীসবে নিৰ্ণয় দেখিছে । এহুয় জ্ঞান হৈলে সবে সহিবে পাবিবা । যি আত্মায়ে সকল দেহাদিক সাক্ষীকপে ব্যাপি আছে, তাক অবিনাশী কৰি জানিবা,

সেই অব্যয় আত্মাৰ বিনাশ কবিত্তে কেঞা নপাৰে। এতেকে অবিনাশী নিত্য অপৰিচ্ছিন্ন আত্মাৰ সম্বন্ধী দেহৰে অন্ত আছে; স্তম্ভ দুঃস্থ সম্বন্ধ হয়। আত্মাৰ পুৰুষ বিনাশ নাই। স্তম্ভ দুঃস্থ সম্বন্ধো নঘটে। এতেকে মোহ জন্ত শোক এড়ি স্বধৰ্ম যুক্ত কৰা। এমনে ভীষ্মাদিৰ মৃত্যু নিমিত্ত শোক নিবাবিলা।

মঞি বখিবো বুলি যি দুঃস্থ কহিছা, তাকো তেমনে অকাৰণ জানিবা; যি জনে এই আত্মাক মাৰে মৰে বুলি জানে, তাক অজ্ঞানী বুলি মানি। পৰমার্থত আত্মাক নমাৰে নমৰে। স্বকপত আত্মাৰ জন্ম নাই, মৰণো নঘটে, আছে হেনো নোহে, টুটনো নাই, পৰিণামো নেদেখি, বুদ্ধিয়ো নহয়; এতেকে শৰীৰ নষ্ট হৈলে, আত্মাৰ নাশ নাই। যি পুৰুষে এই আত্মাক অবিনাশী অজ্ঞ অব্যয় নিত্য কৰিয়া জানে, সি কাক মৰাইবেক, কাক মাৰিব? এতেকে প্রযোজক বুলি, মোতো দোষ দৃষ্টি নকৰিবা। যদি বোলা আত্মাক অবিনাশী জানিও তান শৰীৰ নাশ দেখি, শোক কৰো, তাত শুনা। যেন মনুষ্যে জীৰ্ণবস্ত্ৰক পৰিত্যাগ কৰি, নবীন বস্ত্ৰক গ্ৰহণ কৰে, এমনে আত্মায়ো পুৰাণ দেহক এড়ি, নবীন দেহক স্বীকাৰ কৰে; কৰ্মনিবন্ধন নুতন দেহ অৱশ্যে হৈব। জীৰ্ণ দেহ নাশত শোক কবিত্তে নালাগে। এই আত্মাক অস্ত্ৰেয়ো নাকাটে, অগ্নিয়ে নদহে, জলেয়ো কোমল নকৰে, বায়ুয়ো নুশুখাৰে। এতেকে অছেছ অদাহ অক্লেছ অশোচ্য নিত্য সৰ্বগত অচল সনাতন অব্যক্ত অচিন্ত্য অপ্রাপ্য কৰি কহে। হেন আত্মাক জানি তুমি শোক কবিত্তে যোগ্য নহৱা। আত্মাৰ জন্ম মৰণ নাই পদে শোক কবিত্তে নলাগে, আক কহিলো। যদি বোলা আত্মা দেহৰ লগতে জন্ম হয়, দেহৰ মৰণে মৰয়, তথাপি তুমি শোক কবিত্তে যোগ্য নহৱা, তাৰ যুক্তি শুনা। জন্ম হৈলে আপুনাৰ কৰ্মে মৰণ নিশ্চয় হৈব, মৃতকৰো সেই দেহৰ কৰ্মে জন্মো অৱশ্যে হৈব, এতেকে অপৰিহাৰ্য্য কাৰ্য্যত তুমি বিবস্ত্ৰ হৱা কেনে শোক কৰা। দেহাদিৰ স্বভাৱ দেখি দেহোপাধিয়ে আত্মাৰ জন্ম মৰণ মানি, শোক কবিত্তে নাপাৱা। অব্যক্ত প্ৰধান হস্তে, সকল শৰীৰ উৎপন্ন হুয়াছে; মাজত মাত্ৰ ব্যক্ত হুয়াছে; পুৰুষ অব্যক্ততে লয় হৈবেক। এতেকে দেহাদি প্ৰপঞ্চ, স্বপ্ন সম তাত কেনে তুমি শোক কৰা। যদি বোলা তেবে কেনে বিবস্ত্ৰসবে শোক কৰে; সিয়ো আত্মাৰ অজ্ঞানত ঘটে। বিবেকী জনো শাস্ত্ৰ আচাৰ্য্যৰ উপদেশ আত্মাক দেখিয়ো আশ্চৰ্য্য হেন দেখে; সৰ্বগত নিত্য জ্ঞানআনন্দ আত্মাক সম্ভাবিবে নপাৰে; তেমনে কহিয়ো শুনিয়ো আত্মাক কেঞা নাজানে। এতেকে জানিবা, সকল দেহত আত্মাক নিত্য অবধ্য জানি তুমি কাকো লাগি শোক কবিত্তে অৰ্থ নহবা। যি বুলিছা মোৰ শৰীৰ কাম্পে সি যুক্ত

নহে। আত্মার নাশ নাই পদে কল্পিবে নবিহে; স্বধৰ্ম্ম দেখিয়ে কল্পিবে নাপাই। যি বুলিছা স্বজনক বধি শ্ৰেয়স নেদেখো, তাত শুনা। ন্যায় যুদ্ধ বিনে ক্ষত্ৰিয়ৰ আন শ্ৰেয়স নাই। মহা শ্ৰেয়স তোমাৰ আপুনি মিলিছে, তাত কেমনে কল্পা; ভাগ্যবন্ত ক্ষত্ৰিয়সবে অপ্ৰাৰ্থিত এমন যুদ্ধক লভে, যাতে আক অনাবৃত স্বৰ্গদ্বাৰ বুলি। যদি তুমি এই ধৰ্ম্ম যুদ্ধ নকৰা, তেবে ধৰ্ম্ম কীৰ্ত্তি দুইকো এড়ি পাপক লভিবা; সকল লোকেও অকীৰ্ত্তি কহিব। উত্তম জনৰ মৰণতো কৰি অকীৰ্ত্তি বৰ দেখি। মহাবীৰসবে মানিব, অৰ্জ্জুন ভয়ে যুদ্ধত নিবৰ্ত্তিলা; যাৰা তোমাক বড় বুলি সতকাৰ কৰিছিল, তাৰাৰ আগত লঘু হৈবা। শত্ৰুসবে তোমাৰ সামৰ্থ্যক নিন্দা অনেক অবাক্য বুলিব; তাত পৰে আউৰ কি দুখ আছে? যদি কৰ্ণাদি তোমাক বধে, তেবে স্বৰ্গ লভিবা; যদি তাৰাক জিনা, তেবে পৃথিবীক ভোগ কৰিবা; দুয়ো পক্ষে তোমাৰ লাভ দেখি। এতেকে নিশ্চয় কৰি যুদ্ধক উঠা। যি বুলিছা আৰাক মাৰি মঞি পাপক পাইম, তাত শুনা। শ্বখ-দুখ, লাভ-অলাভ, জয়-পৰাজয়ক সম দেখি হবিষ বিষাদ নকৰি, স্বধৰ্ম্ম বুদ্ধিয়ে যুদ্ধ কৰিলে, কদাচিতো পাপ নলভিবা। এমনে জ্ঞানযোগ উপসংহৰি তাৰ সাধন কৰ্ম্মযোগ কহিতে লাগিলা। জানা অৰ্জ্জুন, জ্ঞানযোগত কৰণীয় বুদ্ধি তোমাত কহিলো; তথাপি যদি তোমাৰ আত্মানোদ নহৈল, আবে জ্ঞানৰ সাধন কৰ্ম্মযোগত বুদ্ধি শুনা। তেবে ঈশ্বৰাপিত কৰ্ম্মযোগে চিত্ত শুদ্ধ হৈলে, ঈশ্বৰৰ প্ৰসাদে আত্মাক জানি কৰ্ম্ম এড়িবা। যদি বোলা কৃষ আদি কৰ্ম্মত কদাচিত বিঘ্ন বাহুল্যে ফলব্যভিচাৰ দেখি, তেমনে মন্ত্ৰাদি বৈগুণ্য কৰ্ম্মযোগতো হয়। তেবে কেমনে কৰ্ম্মযোগে কৰ্ম্মবন্ধ দূৰ কৰিব, তাত শুনা। এই ঈশ্বৰাপিত কৰ্ম্মযোগৰ অসম্ভৱ নাই, দোষো নঘটে। ঈশ্বৰৰ উদ্দেশে বিঘ্ন-বৈগুণ্য নসম্ভৱে। ই ধৰ্ম্মৰ অল্ল আৰম্ভো সংসাৰত বন্ধা কৰে। কাম্য কৰ্ম্ম হেন কিক্ষিত বৈগুণ্য মাত্ৰো বিফল নহে, আৰ যুক্তি শুনা। দুয়ো কৰ্ম্মৰ বৈষম্য দেখা। ঈশ্বৰ আৰাধন কৰ্ম্মযোগত পৰমেশ্বৰৰ সেৱায়ে মঞি নিশ্চয়ে তৰিম, এই নিশ্চয়াত্মিকা বুদ্ধি একমাত্ৰ। অব্যৱসায়ী বহিমুখসবৰ আন কামনাই অনেক বুদ্ধি হয়, তাতে গুণকৰ্ম্মবসে বাহুল্য হয়; ঈশ্বৰ আৰাধন, নিত্য নৈমিত্তিক কৰ্ম্ম, কিক্ষিৰৈগুণ্যেও নষ্ট নহে। যিমান শক্তি সেইমানকেসে বিধান কৰে। ঈশ্বৰ উদ্দেশে বিঘ্নবৈগুণ্যো দূৰ হয়, কাম্য কৰ্ম্ম পুনু তেমন নহে। এতেকে দুয়ো কৰ্ম্মৰ মহা বৈষম্য বুঝিবা। যদি বোলা সকাশী সৰো দুখমূল কামনাৰে এড়ি একনিষ্ঠ হয় কেনে ঈশ্বৰক নভজে, তাত শুনা। যাৰা সবে পুষ্পিত বিঘ্নলতাসম আপাত ৰমণীয় বেদৰ স্বৰ্গাদি ফল শ্ৰুতি বচনক পৰম ফল কৰি বোলে; যাতে

বেদৰ স্তুতিপৰ বচনত প্ৰীত হয়। জ্ঞান শূন্য হয়। এতেকে স্বৰ্গত পৰ ঈশ্বৰকো প্ৰাপ্য কৰি নোবোলে। কামে আকুলচিত্ত হয়, স্বৰ্গকে মহাপুৰুষাৰ্থ বুলি মানে। স্বৰ্গভোগ অন্তৰে জন্ম ধৰি কৰ্ম কৰি পুনৰ্ স্বৰ্গ পাইবো বুলি মানে; ভোগ ঐশ্বৰ্য্যক পাইবাক লাগি নানা কৰ্মসবো কৰে, সদাই ভোগ ঐশ্বৰ্য্যক আসক্তি কৰি থাকে; বেদৰ পুষ্পিত বাক্যে চিত্তকো হৰিছে। এতেকে তাৰাসব একনিষ্ঠ হয়। পৰমেশ্বৰক ভজিবে নপাৰে। যদি বোলা স্বৰ্গাদি যেনে পৰম ফল নহে, তেনে কেনে বেদে তাৰ সাধন কৰি, কৰ্মসব বিধান কৰে, তাত শুনা। সকামী লোকক প্ৰতিসে বেদে কৰ্মফল কহে। তুমি নিকামী হয়। নিকামী হৈবাৰ উপায় শুনা। সুখ দুঃখক সহ্য, মহাঐশ্বৰ্য্যক আশ্ৰয় কৰা, অপ্ৰাপ্ত বস্তুক স্বীকাৰ এড়া, প্ৰাপ্ত বস্তুকো বন্ধা তেজা, তেনে নিকামী অৱশ্যে হৈবা। যদি বোলা, বেদোক্ত নানা ফল এড়ি নিকাম হয়। পৰমেশ্বৰৰ আৰাধনত যি ব্যৱসায় বুদ্ধি কহিলা, আক কুবুদ্ধিসে বুলি; তাত শুনা। যেন বাপী কূপ তড়াগত যিমান স্নান পানাদি কাৰ্য্য হয় সিমান কাৰ্য্য মহাত্মদত একে ঠাই হয়; তেনে সৰল বেদোক্ত কৰ্মত যিমান ফল হয়, সিমান-ফল নিশ্চয়াত্মিক বুদ্ধিযুক্ত ব্ৰহ্মনিষ্ঠৰ হয়। ব্ৰহ্মানন্দত ক্ষুদ্ৰানন্দ-সব অন্তৰ্ভাব হয়। আছে। ব্ৰহ্মানন্দ বসৰ লৱলেশ কণাক প্ৰাণীসবে আশ্বাদন কৰে এতেকে আক সুবুদ্ধি কৰি জানিবা। তেনে সৰল কৰ্মৰ ফল পৰমেশ্বৰ আৰাধনতে মোৰ হৈব বুলি প্ৰৱৰ্ত্তিব। তাক নিবাৰি বোলন্ত, তত্ত্বজ্ঞানার্থী তোমাৰ কৰ্মতেসে অধিকাৰ। বন্ধহেতু ফলত কামনা নহৌক। যদি বোলা, কৰ্ম কৰিলে ফল আপুনি হৈব, তাত শুনা। কামনা কৰিলে ফল হয়; অকামীত ফল তোমাৰ নহৈব। বন্ধভয়ে কৰ্ম অকৰণতো নিষ্ঠা নকৰিবা; কিন্তু পৰমেশ্বৰত একনিষ্ঠা হয়। আসক্তি এড়ি কৰ্মসব কৰা। তাৰ ফল জ্ঞানৰ সিদ্ধি অসিদ্ধিতো সম হয়, কেবল ঈশ্বৰত অৰ্পন কৰি কৰা; যাতে সম ভৱক যোগ বুলি কহে। ঈশ্বৰাৰ্পিত কৰ্মত কৰি, কাম্য কৰ্ম অত্যন্ত অপকৃষ্ট, এতেকে তুমি ঈশ্বৰত শৰণ লৈয়া, জ্ঞান সাধন নিকাম কৰ্মযোগ আচৰা। সকামী জনক অতি কূপণ জানিবা। নিকাম কৰ্মযোগী অতি শ্ৰেষ্ঠ, যাতে সি ঈশ্বৰৰ প্ৰসাদে এই জন্মতে পাপ পুণ্য দুইকো এড়ে। এতেকে তুমি ঈশ্বৰৰ অৰ্থে কৰ্মসব কৰা, সেই কৰ্মে বন্ধ দূৰ কৰি মোক্ষ সাধিব; যেমনে কৰ্মে মোক্ষ সাধে, সেই প্ৰকাৰ শুনা। বিবেকীসবে, কৰ্মজগত ফলসব ঈশ্বৰত অৰ্পি কৰ্মবন্ধ এড়াই, নিকপত্ৰৰ বিষ্ণুপদ মোক্ষ পাৱে। যদি বোলা, যজ্ঞ, কেতিয়া সেইফল পাইবো, তাত শুনা। এমনে পৰমেশ্বৰক আৰাধন কৰিতে, যেখন তান প্ৰসাদে, দেহত অভিমান এড়ি তোমাৰ বুদ্ধি সবাতে বিবস্ত হয়, ঈশ্বৰত

নিশ্চল হয়। বহে, তেখনে মোক্ষক লভিবা । সেই জ্ঞানীৰ লক্ষণ জানিতে, অৰ্জ্জুনে পুছন্ত । হে কেশৱ, স্থিতপ্ৰজ্ঞৰ কি লক্ষণ. কেমন বচন, আচৰণ, ব্ৰজন, তাক মোত কথা । ভগৱন্তে বোলন্ত, জ্ঞানী অৰ্জ্জুন, সাধক পুৰুষৰ যি জ্ঞান সাধন, সিদ্ধৰ তাকে লক্ষণ বুঝিবা । এতেকে সিদ্ধৰ লক্ষণ সব শুনা, যেখন পুৰুষে অযত্নে আত্মস্থত তুষ্ট হয়। ক্ষুদ্ৰ বিষয় অভিলাষ এড়ে, তেখনে তাক স্থিতপ্ৰজ্ঞ বুলি । আৰো তাৰ কিছু লক্ষণ শুনা, দুয্থতো মনে ক্ষোভ নহে, সুখতো স্পৃহা নকৰে কাহাতো প্ৰীতি ভয় নকৰে, এমনে 'স্থিতপ্ৰজ্ঞৰ লক্ষণ কাহাক বোলে' প্ৰশ্নৰ উত্তৰ কহন্ত । কোনো ঠাই স্নেহ নাচৰে, যেন কুৰ্মে অনায়াসে কৰচৰণমুখক সঙ্কোচ কৰে, তেমনে জ্ঞানীয়ো আন বিষয়ৰ পৰা ইন্দ্ৰিয়ক বাঞ্ছে । যদি বোলা ইন্দ্ৰিয়সবৰ বিষয়ত অপ্ৰবৃত্তিযো স্থিতপ্ৰজ্ঞৰ লক্ষণ হৈবাক নৰিহে । জৰ, আতুৰ, উপবাস-পৰবো বিষয়ত অপ্ৰবৃত্তি দেখি, তাত শুনা । জৰ আদিৰ বিষয়ত অপ্ৰবৃত্তি দেখি, তথাপি তাৰাৰ মনত বিষয়ৰ বাগ থাকে, স্থিতপ্ৰজ্ঞৰ পুত্ৰ সিয়ো নাই । ইন্দ্ৰিয় নিয়মন নহৈলে স্থিতপ্ৰজ্ঞ নঘটে, এতেকে সাধক অৱস্থাত মহাবত্ন কৰিতে লাগে । বিবেকী জনবো মোক্ষক যত্ন কৰিতেও ক্ষোভক ইন্দ্ৰিয়সব হঠাতে মনক হৰে । এতেকে যোগী ইন্দ্ৰিয়ক নিয়মি মৎপৰ হয়। বহিব । যাৰ ইন্দ্ৰিয় অধীন হৈল, তাৰ বুদ্ধি স্থিৰ হৈল জানিবা । আসন প্ৰশ্নবো আতে উত্তৰ বুঝিবা । বাহু ইন্দ্ৰিয় নিয়ম নহৈলে, দোষ কহি । মন নিয়ম নকৰিলে দোষ কহন্ত । গুণ বুদ্ধি বিষয়ক চিন্তিলে পুৰুষৰ তাতে আসক্তি হয় । তেবে তাত কাম জন্মে, কামৰ প্ৰতিঘাতে ক্ৰোধ হয় । ক্ৰোধ হৈলে কাৰ্য্য অকাৰ্য্য বিবেক গুচে । তেবে তাৰ শাস্ত্ৰ আচাৰ্য্য উপদেশত ভ্ৰম হয়, তেবে পুৰুষৰ বুদ্ধি নাশ হয় ; বুদ্ধি নাশ হৈলে মৃতক সম হয় । যদি বোলা ইন্দ্ৰিয়সব সততে বিষয়ত প্ৰৱৰ্ত্তে তাক নিবোধন অশক্য এতেকে ই দোষ এড়া নাযায় ; কেমনে স্থিতপ্ৰজ্ঞ হৈব, তাত শুনা । যাৰ মন ইন্দ্ৰিয় বশবৰ্ত্তী হৈল, সি বাগ ঘেষ এড়ি বিষয় ভোগ কৰিতেও শাস্তিক লভে । শাস্তিচিন্ত পুৰুষৰ সকল দুয্থ নষ্ট হয়, বুদ্ধিযো স্থিৰ হয় । অজিতেন্দ্ৰিয় পুৰুষৰ শাস্ত্ৰ আচাৰ্য্যৰ উপদেশেও আত্মা বিষয় বুদ্ধি নঘটে, ধ্যানো নাই, ধ্যান নহৈলে শাস্তিযো নাই । অশাস্তৰ কৈত মোক্ষ হয়, আৰ হেতু শুনা । ইন্দ্ৰিয় বশ নহৈলে স্নেহছায় বিষয়ত প্ৰৱৰ্ত্তে, তাৰ মধ্যত একে ইন্দ্ৰিয় মনে পুৰুষৰ বুদ্ধি হৰে, সকল ইন্দ্ৰিয় হৰিব তাক কি বুলিম যেন প্ৰমত্ত কৰ্ণধাৰ হৈলে বায়ুয়ে নৌকাক সৰ্ব্বতো ভ্ৰমাই, তেমনে অজ্ঞানীৰ মনো বিষয়ত ফুৰে । এতেকে যাৰ ইন্দ্ৰিয়সব বিষয়ত হস্তে সততে নিবৰ্ত্তন হৈল. তাকে স্থিতপ্ৰজ্ঞ বুঝিবা । যদি বোলা স্তম্ভ হেন সকল

ইন্দ্ৰিয়ৰ ব্যাপাৰ শূন্য কোনো জন নেদেখি, এতেকে ই লক্ষণক আমি সম্ভাবিবে ন পাৰি, তাত শুনা যি ব্ৰহ্মনিষ্ঠাত সকল লোকৰ ব্যাপাৰ নাই, তাতে যিহে জিতেন্দ্ৰিয় হয় জাগি থাকে, যি বিষয় নিষ্ঠাত লোকসব প্ৰৱৰ্ত্তে তাত বিবেকীসবো ব্যাপাৰ নকৰে। যেন দিনাক্ষ উলুকসব ৰাত্ৰিতেসে দেখে, দিনত চক্ষু মেলি থাকিতেও নেদেখে, তেমনে বিবেকীসবো আহাৰাদি কৰিতেও ব্ৰহ্মতেসে দৃষ্টি, বিষয়ত নথাকে। যদি বোলা বিষয়ত দৃষ্টি নহৈলে কেমনে ভোগ কৰে তাত শুনা। যেন নানা নদী পূৰ্বিত সমুদ্ৰক আন জলসব প্ৰবিষ্ট হয়, তথাপি সাগৰে মৰ্যাদা নেৰে, তেমনে বিবেকীক প্ৰাৰন্ধ কৰ্ম্মে বিষয় ভোগ কৰাই কিন্তু স্বকপত চালিবে নপাৰে, সেই জনে মোক্ষ লভে, কাম ভোগপৰে নাপাই। এতেকে যি প্ৰাপ্ত কামভোগ সব এড়ি, অপ্ৰাপ্ততো পূহা নকৰি অহঙ্কাৰ মমকাৰ তেজি আত্মাক মন দিয়া প্ৰাৰন্ধ ভোগে, যি মিলাৱে তাকে ভোগ কৰে সেই জনে মোক্ষ লভে। আকে উপসংহৰি কহন্তু ঈশ্বৰ আৰাধিতে এই ব্ৰহ্ম নিষ্ঠাক ঈশ্বৰ প্ৰসাদে পায়। পুৰুষ সংসাৰি নহে, সততে ব্ৰহ্ম নিষ্ঠাত থাকি সংসাৰী নহৈব তাক কি বুলিম। অন্তকালত ক্ষণমাত্ৰ এই ব্ৰহ্মনিষ্ঠাত ৰহি ব্ৰহ্মানন্দ লভে। যি ভগৱন্তে শোক-পঙ্কমগা অৰ্জ্জুন ভক্তক সাংখ্যযোগ উপদেশে উদ্ধাৰ কৰিলা, সেই কৃষ্ণত মণ্ডি শৰণ পশিলো।

হে সামাজিকসব দেখ ভগৱন্তৰ লোকক কৃপা। অৰ্জ্জুনক উপলক্ষ কৰি সকল লোক তৰিবাক প্ৰতি গীতাশাস্ত্ৰ কহিলা। এতেকে যি স্ববুদ্ধি হয় তেবে সত্বে হৰিক ভজ। আয়ু পুত্ৰ পদ্মপত্ৰ জল সম স্থিৰ নহে। হে কৃষ্ণ ভক্তৱৎসল কৰুণাসাগৰ যেমনে তোমাৰ চৰণ পদ্মত মোৰ মন ভ্ৰমৰ বহে তেমনে দায়া কৰ। কোটিবাৰ প্ৰণাম কৰি কাৰ্পণ্য কৰে। সামাজিক সবো ডাকি হৰি বোল হৰি।

সাগৰ শ্ৰবী ।

কুৰ্মৱলী বধ ।

জন্মিজয় ৰাজ্যত বদতি মূনিবৰ ।
যেন কথা ভৈল পাছে আত অনন্তৰ ॥
সেহি বেলা ৰাধা স্নতে পাইলেক চেতন
ৰাজ্য গণো চেতন লভিলা তেতিক্ষণ ॥
কিছু কিছু কৰিয়া গৱত শ্ৰুতি পাই ।
শব ধনু ধৰি সবে যুঝিবাক যাই ॥
হেন দেখি কুৰ্মৱলী মুনিষ প্ৰধান ।
মহা কোপে ধৰি প্ৰহাৰিলা নিদ্ৰাবাণ ॥
সমস্তে বীৰক নিদ্ৰাৱলী লাগ পাই ।
সশৰীৰে দৃঢ় কৰি ধৰিলা জন্তাই ॥
বাধেয়ক আদি কৰি যত ৰাজগণ ।
নিদ্ৰাৱলী ধৰি সবে ভৈলা অচেতন ॥
হেন দেখি গজাব কুমাৰ মহাবলী ।
সমৰক লাগি শীত্ৰ বেগে গৈলা চলি ॥
শুল্কবৰ্ণ বথখান দেখি ভয় ভীত ।
ধনু ধৰি সমৰ ভূমিত উপস্থিত ॥
হেন দেখি কুৰ্মৱলী হৰষিত মন ।
ভীষ্মৰ মুখক চাই বুলিলা বচন ॥
তোমাৰ নৃপতি দুৰ্য্যোধন কৈক গৈল ।
ৰাজ্য নাই তোমাৰ আত্মন্তৰ ভৈল ॥
বিনানৃপবৰে যুঝিবাক কোন কাৰ্য্য ।
পালটীয়া চলি যাহা আপনাৰ ৰাজ্য ॥
হেন শুনি গজা স্নতে দিলন্ত উত্তৰ ।
মোৰ নাম ভীষ্ম জানিবাহা নৃপবৰ ॥

তীৰ্থ মध्ये সংসাৰত যাক সম নাই ।
 মোক জন্ম দিলা তেবে গজাদেৱী আই ॥
 বিনা যুদ্ধে যদি ময় চলি যাও যবে ।
 কুখ্যাতি ৰহিবে মোৰ চন্দ্ৰ দিবাকৰে ॥
 আকে জানি সাবধান হয়ো নৃপবৰে ।
 তোমাৰ আমাৰ হৈবে যুদ্ধ ভয়ঙ্কৰে ॥
 অধৰ্ম্ম এড়িয়া যুঝিবাহা স্বধৰ্ম্মত ।
 সাক্ষী হৈয়া বৈবা সবে দেৱগণ যত ॥
 হেন শুনি কুৰ্ম্মৱলী দিলেক উত্তৰ ।
 মোৰ পিতামহ জানা সিদ্ধু নৃপবৰ ॥
 তাহান তনয় ধৰ্ম্মদণ্ড বুলি যাক ।
 তেহে মহাবীৰ জন্ম দিলন্তু আমাক ॥
 আকে জানি অধৰ্ম্ম যুদ্ধত কোন কাষ ।
 স্বধৰ্ম্মত যুঝিবো অগ্ৰায়ত নাহি কাষ ॥
 এহি বুলি কুৰ্ম্মৱলী বাজা নবেশ্বৰ ।
 মনত হৰিষে তুলি লৈলা ধনুঃশৰ ॥
 হেন দেখি ভীষ্মৰ হৰিষ কৰে মন ।
 ভয়ঙ্কৰ ধনু তুলি লৈলা তেতিক্ষণ ॥
 দুইকো দুই বচনে সাদৰি বিজ্ঞমান ।
 কৰযোড়ে কৰিলেক দেৱক প্ৰণাম ॥
 দুইকো দুই কৰিলেক ধনুৰ টকাৰ ।
 একেলগে দুয়ো বাঁৰে কৰিলেক শৰ ॥
 বায়ুবেগে দুয়ো প্ৰহাৰিলা মহাবল ।
 যেন দুইখান মেঘে বৰিষয় জল ॥
 দুইখান ধনু দেখি মণ্ডলী আকাৰ ।
 দুইবো শৰে আকাশত দেখি অন্ধকাৰ ॥
 নিচিনয় কাকো কেৱে অন্ধকাৰ ময় ।
 ধবণী মণ্ডলে দুয়ো মুনিষ দুৰ্জয় ॥
 মহাবলী কুৰ্ম্মাভৰ নৃপতিৰ শৰে ।
 কোঁৱৰৰ সৈন্তে পৰি ঝাকে ঝাকে মৰে ॥

কুৰ্মাতব সৈন্য মৰে ভীষ্মৰ শবত ।
 অসংখ্যাত সেনা নিবন্তৰে হোৱে হত ॥
 সেহি বেলা কুৰ্মৱলী ভীষ্মত বদতি ।
 আমাৰ বচন শুনিয়োক মহামতি ॥
 অকাৰণে সেনা মৰে সবে নিবন্তৰে ।
 গুণি চোৱা হয় নয় গজাৰ কুমৰে ॥
 নুহিবা তোমাকে মাৰো তুমি মাৰা মোক ।
 সমুখে সমৰে পড়ি চলো স্বৰ্গলোক ॥
 আকে জানি সাৱধান হোৱা সমবত ।
 শুনি আছে তোমাৰ বীৰত্ব কথা যত ॥
 শিখি আছে মুৰ্ত্তিমন্ত অসংখ্যাত শৰ ।
 দেৱতাৰ অস্ত্ৰ মানে জানাহা বিস্তৰ ॥
 এহি বুলি কুৰ্মৱলী হৰিষ মনত ।
 অগনিৰ অস্ত্ৰ পাট যুড়িলা গুণত ॥
 মন্ত্ৰ পঢ়ি প্ৰহাৰ কৰিলা নৃপবৰ ।
 চৌপাসে আবৰি চলে অগ্নি চমৎকাৰ ॥
 হেন দেখি গজাসুত মুনিষ প্ৰধান ।
 গুণত যুড়িলা আনি নকণৰ বাণ ॥
 মন্ত্ৰ পঢ়ি শৰ পাছে প্ৰহাৰ কৰিলা ।
 দশোদিশে ঢাকি সব শিলা বৰষিল ॥
 নিমাইল অগনি দশোদিশে স্ত্ৰপ্ৰসন্ন ।
 কিক্ৰিত হৰিষ মন ভৈল প্ৰজাগণ ॥
 দেখি ক্ৰোদ্ধ ভৈল কুৰ্মৱলী নৰেশ্বৰ ।
 লীত্ৰ বেগে প্ৰহাৰিলা বাসৱৰ শৰ ॥
 ঘৰিষণ গৰজন ঘোষণ অপাৰ ।
 জল স্থল পৃথিৱী সহিতে একাকাৰ ॥
 হেন দেখি গজাসুতে মহামন্ত্ৰ জপি ।
 হানিলা মাকত অস্ত্ৰ খনুত আৰোপি ॥
 মহাবেগে শৰ পাটে খেদি লাগ পাই ।
 বাসৱৰ অস্ত্ৰক নিলেক উড়ুৱাই ॥

সেহিবেলা নৃপতিৰ পবিল মনত ।
 ভয়ঙ্কৰ অস্ত্ৰ পাট যুড়িলা গুণত ॥
 মস্ত্ৰ পঢ়ি প্ৰহাৰ কৰিলা মহাবীৰ ।
 সৰ্প নিকলয় তাৰ পাঞ্চ পাঞ্চ শিৰ ॥
 আকাশ চানিয়া চলে সৰ্প আসৰিস ।
 লহ লহ কৰে জিহ্বা নাকে পৰে বিষ ॥
 হেন দেখি গজাস্ত্ৰত মহাবজ্ৰ ভৈলা ।
 বৈষ্ণৱৰ শৰ পাট হাতে তুলি লৈলা ॥
 জপ কৰি শৰ পাছে প্ৰহাৰ কৰিল ।
 অসংখ্যাত সূৰণৰ গকড় পক্ষী ভৈল ॥
 মহাবেগ ধৰি সবে চলে আকাশত ।
 খেদি খেদি খাইলা ভূজঙ্গৰ শৰ যত ॥
 হেন দেখি ক্ৰোধে জ্বলি গৈল নৰেশ্বৰ ।
 মস্ত্ৰ পঢ়ি প্ৰহাৰিলা শৰ বাসৱৰ ॥
 বাঘ ঘোঙ সিংহ ধনুহস্তে নিকলয় ।
 দেখি কোঁৱৰৰ সৈন্তে ভৈল মহাভয় ॥
 হেন দেখি গজাস্ত্ৰত মুনিষ দুৰ্ব্বাৰ ।
 নাৰায়ণ অস্ত্ৰপাট কৰিলা প্ৰহাৰ ॥
 চলিলেক শৰ দশোদিশ স্নপ্ৰসন্ন ।
 দানবৰ শৰ সব কৰিলেক চয় ॥
 ঘোৰ মায়াৱন্ত সিঁতো শৰ বিপবীত ।
 চুতুৰ্দ্দিশ অন্ধকাৰ দেখি ভয় ভীত ॥
 দুৰ্ঘোৰ অশ্বাল নাদ শুনি দশোদিশে ।
 আকাশ ঢাকিয়া পাছে পৰ্ব্বত বৰিষে ॥
 হেন দেখি গজাস্ত্ৰত মনে ভয় ভৈলা ।
 নৰসিংহ অস্ত্ৰ পাট হাতে তুলি লৈলা ॥
 মস্ত্ৰ পঢ়ি শৰ পাছে প্ৰহাৰ কৰিলা ।
 পিশাচৰ শৰ মানে কাটিয়া পেলাইলা ॥
 পৰম ক্ৰোধত কুৰ্ম্মৱলী নৃপবৰ ।
 জপ কৰি প্ৰহাৰিলা তমোময় শৰ ॥

নেদেখি মুণ্ডনি যেন কুঁৱলী সদৃশ ।
 মহাবেগে চলে অন্ধকাৰ দশোদিশ ॥
 আপোনাৰ শৰীৰ নেদেখি প্ৰজাচয় ।
 হাহাকাৰ শব্দ মিলিল আতিশয় ॥
 হেন দেখি মহাক্ৰোধে গজাৰ কুমাৰ ।
 আদিত্যৰ অস্ত্ৰপাট কৰিলা প্ৰহাৰ ॥
 জ্যোতিৰ্ময় আদিত্যৰ শৰ আসবিস ।
 অন্ধকাৰ গুছি দশোদিশে সূপ্ৰসন্ন ॥
 ক্ৰোধে তাত্ৰবৰ্ণ মুখ নসহে পবাণ ।
 মন্ত্ৰ পঢ়ি প্ৰহাৰিল দিব্য বায়ু বাণ ॥
 অসংখ্যাত বৃক্ষ সব উভৰি পৰয় ।
 প্ৰচণ্ড বতাসে মেক মন্দৰ লড়য় ॥
 পৰ্বতৰ শৃঙ্গ উকুৱাৱে নিবন্তৰে ।
 সোশক বায়ুৰে যেন হৃদয় বিদাৰে ॥
 হেন দেখি গজাসুত মুনিৰ নায়ক ।
 মন্ত্ৰ পঢ়ি প্ৰহাৰিলা পৰ্বত সায়ক ॥
 বতাসক নিবাৰিলা পৰ্বত দুৰ্জয় ।
 প্ৰতি হীন হয়৷ দুয়ো অস্ত্ৰ ভেল ক্ষয় ॥
 দেখি মহাক্ৰোধে ভৈল ৰাজা কুৰ্মৱলী ।
 মন্ত্ৰ পঢ়ি প্ৰহাৰ কৰিলা নিদ্ৰাৱলী ॥
 মহাবীৰ গজাসুত নাহি ভয় ভীত ।
 আথেবেথে প্ৰহাৰিলা সায়ক জাগৃত ॥
 দুয়ো শৰে আকাশত ভৈল এক স্থান ॥
 ছল শূল কৰি তৈতে ভৈলেক নিৰ্ধান ॥
 দেখি মহাক্ৰোধে কুৰ্মৱলী নবেশ্বৰ ।
 মন্ত্ৰ পঢ়ি জ্বৰবাণ কৰিলা প্ৰহাৰ ॥
 শৰ মধ্যে মূৰ্ত্তিমন্ত্ৰ সায়ক প্ৰধান ।
 মূৰ্ত্তি ধৰি চলিলা শিৱৰ জ্বৰবাণ ॥
 হেন দেখি গজাসুতে আছে ধনু ধৰি ।
 বিষ্ণুৰ জ্বৰক হানিলন্ত্ৰ লক্ষ কৰি ॥

শিৱৰ জ্বৰক বিষুৱ জ্বৰে লাগ পাই ।
 দূৰত বিদূৰ কৰি পেলাইলা খেদাই ॥
 হেন দেখি কুৰ্ম্মৱলী নৃপতি প্ৰধান ।
 মন্ত্ৰ সমে প্ৰহাৰিলা কুবেৰৰ বাণ ॥
 বাসুকী সদৃশ ভয়ঙ্কৰ বিপৰীত ।
 মাথাগোট আকাশত লাজ পৃথিবীত ॥
 মেক মন্দৰৰ সম সদৃশ শৰীৰ ।
 আকাশ বিয়াপি চলে ভয়ঙ্কৰ শিৰ ॥
 নিশ্বাসতে বাজ হোৱে অসংখ্যাত সৰ্প ।
 দেখি দৈৱ লোকৰ হবিল বল দৰ্প ॥
 নাকৰ নিশ্বাস মাকতৰ সম শব ।
 চক্ষু দুই গোট যেন উদয় ভাস্কৰ ॥
 হেন দেখি গজাসুতে মনত গুণিলা ।
 আথেবেথে দিগপাল শৰ প্ৰহাৰিলা ॥
 আকাশ চানিয়া চলে সায়ক প্ৰচণ্ড ।
 কুবেৰৰ অন্তৰ কৰিলা খণ্ড খণ্ড ॥
 চূৰ্ণকৃত হয় শৰ ভূমিত পৰিল ।
 টলবল কৰি মহী মণ্ডৰ লৰিল ॥
 হেন দেখি কুৰ্ম্মৱলী পৰম ক্ৰোধত ।
 ব্ৰহ্মাৰ শবক পাই যুৰিলা গুণত ॥
 প্ৰলয়ৰ শব যেন শক্তি দুৰ্জয় ।
 অযুত সূৰ্য্যৰ সম প্ৰকাশ কৰয় ॥
 শবৰ প্ৰভাপে সবে পৃথিবী লৰিল ।
 মন্দৰ গিৰিত যাই ধমক লাগিল ॥
 সকল পৃথিবী লৰি দল দোপ ভৈল ।
 আকাশৰো তাৰা গণো খসি খসি গৈল ॥
 হেন দেখি গজাসুতে গুণিলা মনত ।
 মহেশ্বৰ শৰপাট যুৰিলা গুণত ॥
 কদ্ৰ মন্ত্ৰ জাপ্য তাতে কৰিলা বিস্তৰ ।
 কাম্পে বসুমতী নসহয় পয়োজৰ ॥

ত্ৰাস ভৈল নাগলোক অনন্ত প্ৰবল ।
 ফাটাইয়া ধৰণী কবয় তলবল ॥
 আকাশত আদিত্যৰ থিৰ ভৈল গতি ।
 কৈলাসত সচকিত ভৈল পশুপতি ॥
 কুক কুৰ্মাতব সেনা ভৈলা মহাত্ৰাস ।
 আই বাপ বুলি সবে দিলেক আতাস ॥
 ঘনে ঘনে আকাশত উৰে ধূমকেতু ।
 চিহ্নিলন্ত ভায়ে নৃপতিৰ বধ হেতু ॥
 কুৰ্মৱলী নৃপতিৰ আগে বিমঙ্গল ।
 সমুখে বহয় বায়ু পৰম প্ৰবল ॥
 বৃক্ষ সব ভাগি পৰে পৰ্বত শিখৰ ।
 হয় হস্তী উকৱাৰে বথী নিবন্তৰ ॥
 দেখি কুৰ্মৱলী ৰাজা ভৈল ভয় ভীত ।
 মুদিলেক চক্ষু আৰ নপাৰে মেলিত ॥
 ভীষ্মৰ আগত পাছে অতি স্তমঙ্গল ।
 স্নগন্ধি শীতল বায়ু বহে স্নকোমল ॥
 হেন দেখি ভীষ্ম কৃষ্ণ চৰণে প্ৰণামি ।
 বন্ধা কৰিবাহা মোক জগতৰ স্বামী ॥
 তমু পদ বিনে মোৰ আন গতি নাই ।
 ত্ৰক্ষাৰ শৰত মোক ৰাখা যত্নবাই ॥
 এহি বুলি শৰপাত কৰিলা প্ৰহাৰ ।
 সকলে পৃথিবী লবি ভৈল ভোলপাৰ ॥
 দেৱাস্থৰ নাগগণ থাকিলা ভবসি ।
 আকাশৰ তাৰাগণ গৈল খসি খসি ॥
 মহাবেগে শৰপাট চলে আকাশত ।
 প্ৰলয়ৰ বহ্নি যেন দেখি সেই মন্ত ॥
 শীত্ৰবেগে চলে আকাশৰ পথ ছেদি ।
 গকড় চলয় যেন পৰ্বতক ভেদি ॥
 সেহি বেলা ত্ৰক্ষাৰ শৰক খেদি ধৰি ।
 পৃথিবীত পেলাইলেক চূৰ্ণাকৃত কৰি ॥

ত্ৰক্ষাৰ শক্তি পাট ভূমিত পেলাই ।
 আতি মহাক্ৰোধে নৃপতিক খেদি যাই ॥
 কুৰ্ম্মৱলী নৃপতিৰ হত ভৈল বুদ্ধি ।
 প্ৰচণ্ড বতাসে বজা আছে চক্ষু মুদি ॥
 বিমঙ্গল মাৰুতৰ শব উকুৱায়ে ।
 বিস্ময়ে থাকিল বাজা বিহ্বল স্বভাৱে ॥
 সেহি বেলা মহেশ্বৰ অস্ত্ৰ বিপৰীত ।
 মনোজয় বেগে গৈয়া চাপিলা সন্নিহিত ॥
 প্ৰচণ্ড শবদে দশোদিশ যাই চানি ।
 তুলাত লাগিল যেন প্ৰচণ্ড অগনি ॥
 নিমিষেক দহি নৃপতিৰ কলৈৱৰ ।
 পৃথিৱী বিদাৰি গৈল পাতাল ভিতৰ ॥
 সাতো সাগৰৰ জলে কবিলন্ত স্নান ।
 দিব্যৰূপ ধৰি গৈল মহেশ্বৰ স্থান ॥
 সমুখ সমৰে পাছে বাজা কুৰ্ম্মৱলী ।
 পৰম আনন্দে স্বৰ্গলোকে গৈলা চলি ॥
 শুনা সভাসদ এক চিন্ত কৰি মন ।
 কুৰ্ম্মাত পৰ্ব্বৰ কথা শুনা বিতোপন ॥
 ঈশ্বৰৰ যশ কথা ঘোষণা সৰ্ব্বথা ।
 মোক্ষকো সাধিব বসি ইতো কোন কথা ।
 বোলয় সাগৰতৰী ভাৰতৰ পদ ।
 কুমুদ পুৰাণ ইতো কুৰ্ম্মৱলী বধ ॥
 কলিৰ যুগত ইতো নামেৰে প্ৰধান ।
 কলিৰ যুগত শ্ৰেষ্ঠ কৃষ্ণৰ কীৰ্ত্তন ॥
 সত্য কৰি কহো সৰ্ব পাপ সংহৰন্ত ।
 কুমুদ পুৰাণে কহি আছে ভগৱন্ত ॥
 ধৰ্ম্মেৰে পৰম বস্তু জানিবা নিশ্চয় ।
 ধৰ্ম্মতে থাকিলে যমকো নাহি ভয় ॥
 তপ জপ তীৰ্থ আদি যোগ ব্ৰত দান ।
 ইসব নোহয় কৃষ্ণ কথাৰ সমান ॥

জানিয়ে জন্মক হেবা নকবিয়ে বুখা ।
 আলাস তেজিয়া শুনিয়োক হবি কথা ॥
 পুত্র ভাৰ্য্যা বিষয় জানিবা মায়া জড়ি ।
 প্রবন্ধে ঈশ্ববে বান্ধি আছে যত্ন কবি ॥
 সিতো বহু ছোবণ নয়াই একোমতে ।
 নকবে ভকতি যারে কৃষ্ণ চবণতে ॥
 হেন জানি সবেয়ো ত্যজিয়া আন কাম ।
 জনম সফল হৌক বোলা বাম বাম ॥

গোপাল চৰণ দ্বিজ ।

হৰিবংশ ।

আত্ম-পৰিচয় ।

গোপাল গুৰুৰ পাৰে প্ৰণামিয়া মনে ।
বলদেৱ বাক্য শিবে ধৰিয়া যতনে ॥
ইফঁ কৃষ্ণ দেৱতাৰ অৰুণ চৰণে ।
পদ চয় ভণে দ্বিজ গোপালচৰণে ॥
হৰিবংশ ভাগৱত শ্ৰীবিষ্ণু পুৰাণ ।
তিনিৰ সঙ্গমে কথা হৈবেক স্মৃঠান ॥
যমুনা জাহ্নবী সবস্বতী একেশ্বান ।
প্ৰয়াগে বহয় ইতো তাহাৰ সমান ॥

শচী সত্যভামাৰ দাঁন্দ ।

নিগদতি ঋষি ৰাজ শুন নৰেশ্বৰ ।
পাৰিজাত লৈয়া য়েবে গৈলা দামোদৰ ॥
পাৰিজাত ৰাখিয়া তৈলেক ভয় বৰ ।
শচীৰ সঙ্গীপ লাগি ভিৰি দিলা লড় ॥
হুয়াছে হতাস দুঃখে মুখে খবখাস ।
গাৱে ঘৰ্মচয় বয় মুক্ত কেশ পাশ ॥
ইন্দু সমে ইন্দ্রাণী বসিয়া বজ্জে আছে ।
আগত গন্ধৰ্বৰ গাৱে অপস্বৰা নাচে ॥
সেই বেলা ৰাখিয়া প্ৰণামি কৈবে লৈল ।
শুন পটেশ্বৰী মাৱ আখান্তৰ তৈল ॥
সত্যভামা সতী আতি কৰিয়া বৰাই ।
পাৰিজাত নিলেক তোৰ কৃষ্ণক ৰপাই ॥

স্বৰূপে কহিলো যেন যুৱাই কৰ তাক ।
পাছে অকাৰণে দণ্ড কৰিবি আমাক ॥
বাখিয়াৰ বাক্য শবে হৃদয় দাবিল ।
মহাশোকে শচী সতী অধিক জ্বলিল ॥

প্ৰচণ্ড সৰ্পিনী যেন ফোফাইবে লাগিল ।
চক্ষু পকাই দাসবক বলিবে ধৰিল ॥
শুন দেৱৰাজ তই কেনে আছ বসি ।
মোৰ পাৰিজাত তক লৈ যাই মানুষী ॥

ধিক ধিক যাউক তোৰ স্তবপতি নাম ।
আলসিয়া এথা বসি আছ কিবা কাম ॥
তিৰিৰ আগত মিছা গৰব কৰস ।
মোৰ ফুল নেই তই কোঁতুকে আছস ॥

কোন চাৰি সত্যভামা তাইক কব ডৰ ।
কোন স্তখে বহি আছ যবেৰ ভিতৰ ॥
যেবে ভালে যাইবে তেবে যুদ্ধ হয় সাজ ।
সমৰ কৰিয়া আনি দেহ তৰুৰাজ ॥

নাজা যেবে তোৰ আজি লুহিবেক ভাল ।
মহাবাগে গৰ্জ্জ শচী যেন যম কাল ॥
মহা কামাতুৰ তিৰি জিত পুৰন্দৰ ।
খেলাৰ বানৰ যেন সেই বৰাবৰ ॥

শচীৰ বচনে মহাজ্বলি গৈল খঞ্জে ।
অক্লুশে থুঞ্চিলে যেন প্ৰমত্ত মাতঞ্জে ॥
হাত ভৰি কাম্পে সৰ্ব গাৱে ঘৰ্ম্মবয় ।
সভাক নিহালি ইন্দ্রে আদেশ কৰয় ॥

শুন শুন সেনাপতি গোবীৰ কুমাৰ ।
দেৱ সেনাপতি শীত্ৰে জাড়ায়ে আমাৰ ॥
আণ্ডয়ান হয় কব যুদ্ধত প্ৰয়ান ।
পাৰিজাত আনো কৰো জামাক নিৰ্ঘ্যান ॥

কুৱেৰ বৰুণ সখি বায়ু মহাবল ।

বিলম্ব নকৰি সবে সমবক চল ॥

জয়ন্তু ঋষত আৰ সিন্দৰ কুমাৰ ।

তিনি ভাই সমবক চল খবতৰ ॥

শুনৰে মাতলি মোৰ বথ চলায়োক ।

মাতঙ্গ তুৰঙ্গ বন্ধে সঙ্গত চলোক ॥

এহি মতে আজ্ঞা কৰি ইন্দ্র সুৰ পাল ।

ঐৰাৱত হস্তীক অনাইল। তৎকাল ॥

শচীক তুলিয়া তাত আপুনো উঠিল ।

কৃষ্ণক যুজিবে লাগি প্ৰয়ান কৰিল ॥

অত্ৰাবতী পুৰ জুৰি নিসান বাজয় ।

গজ ঘণ্টা বাজে হস্তী ঘোড়া চিহ্নৰয় ॥

সেনাপতি সূজান কাৰ্ত্তিক মহাশয় ।

একেভিলে জড়াইলেক দেব সেনাচয় ॥

ইন্দ্রৰ আগত চলিলেক দুঃখ মন ।

চৌপাশে চলিল আনো লোকপালগণ ॥

শত শত সিংহ নাদে দবা ঢোল বাজে ।

হেন চমৎকাৰে ইন্দ্র চলে সব মাজে ॥

অনন্তৰে পাৰিপত পৰ্বত পাই ।

বিস্ময়ে চৌদিশে নিহালয় সুৰবাই ॥

অসংখ্যাত হয় হস্তী পদাতি সকল ।

পৰ্বতে আছয় দেখি ভয়ে আখণ্ডল ॥

যদুগণ সমে তথা কৃষ্ণক দেখিল ।

মহাভয় ভৈল ইন্দ্র কম্পিবে লাগিল ॥

শচী বোলে ইন্দ্র তই কাক কৰ ভয় ।

আন পাৰিজাত শীঘ্ৰে মাৰি যদুচয় ॥

পাছে ইন্দ্রে ধৈৰ্য্য ধৰি ক্ৰোধে খেদি গৈল ।

কৃষ্ণৰ আগত বহি বুলিবাক লৈল ॥

কেনে কৃষ্ণে এত বৰ কৰস অকাৰ্য্য ।
নোবোলাই কেনে চুৰি কৰ তৰুৰৰ ॥
তিবীৰ ফুলক লাগি এত বৰ সাদ ।
এভো ছাৰি দেস তৰু নৌক পৰমাদ ॥

ক্ৰোধিয়া বোলন্ত কৃষ্ণে শুন পুৰন্দৰ ।
মোক কেনে এত বোল বলস বৰবৰ ॥
সত্যভামা চৰণত পৰিয়া সাক্ষাত ।
প্ৰসন্ন কৰায়া তাক্ষ নেস পাৰিজাত ॥

কোন চাৰ ফুল তাত মোৰ কাৰ্য্য নাই ।
প্ৰিয়া সত্যভামা সে তাহাৰ অধিকাই ॥
কৃষ্ণ বাণী শুনি শচী বুলিবে লাগিল ।
এবেসে আমাৰ সবে মৰ্য্যদা বহিল ॥

যাহাৰ চৰণ সেৱে সুৰাস্বৰ লোক ।
হেন ইন্দ্ৰে মানুষীৰ চৰণে ধৰোক ॥
তবে আপোনাৰ পুষ্প আনোক খুজিয়া ।
ইকি কদৰ্থনা কোনে থাকিবে সহিয়া ॥

কেনে সুৰবাজ কত সহ অপমান ।
হাতে ব্ৰজ ধৰি যাই পাৰিজাত আন ॥
দেখো সত্যভামা কাৰ উকুৱায়ে চাই ।
অভক্তৰ বেটীক আমাৰ শঙ্কা নাই ॥

বৈশম্পায়নে বোলে কথা শুনা নৰেশ্বৰ ।
শচী বাক্যে সত্যভামা ক্ৰোধে জবজব ॥
গোবিন্দ গহে বোলে শুন আবে শচী ।
নৰকৰ নিকাৰত আছিলিহি পছি ॥

মোৰ স্বামী প্ৰসাদত আপদ ভৰিলি ।
আবে অভাগিনী সবে গুণ পাসৰিলি ॥
কোটি কোটি ব্ৰহ্মাণ্ডৰ নাথ মোৰ স্বামী ।
কৃষ্ণৰ কামিনী জগদ্বন্দনী সে আমি ॥

দানবৰ বেটী অতি নটিনী নিলাজী ।
 মোৰ আগে এত বৰ গোল কৰ আজি ॥
 তোৰ ভতাৰৰ মই জানো সবে গুণ ।
 পাষণ্ডী বিতণ্ডি তই কহো তাক শুন ।

নাহিকে বিচাৰ চাৰ দুৰ্ব্বাৰ লম্পট ।
 নাম মাত্ৰ দেৱৰাজ কাৰ্য্যে যেন নট ॥
 ভাল মন্দ নিবিচাৰে নিলাজ পাগল ।
 যোনি মাত্ৰে বমে বেটা যেহেন ছাগল ॥

গৌতম ঋষিৰ যাই আশ্ৰম পশিল ।
 অহল্যাক দেখি কাম সাগৰে মজিল ॥
 পাছে ঋষি বেশ ধৰি ব্ৰাহ্মণী হবিল ।
 ঋষি যে শপিলে মহা অপায় মিলিল ॥

অণুকোষ চিণ্ডি গেল ভৈল আসি ছাগ ।
 সৰ্বৰ গাৱে চানিয়া ভৈলেক যোনি দাগ ॥
 ছাগলৰ অণুকোষ যেনে তেনে হৈল ।
 আজিয়ে জগত চানি কলঙ্কেসে বৈল ॥

স্বামী তোৰ দাণ্ডুৱা বিচাৰে তই দাগি ।
 ইন্দু সিতো ছাগল তই চাৰি ছাগী ॥
 আৰো এক অকাৰ্য্যক সৰ্বৰ লোকে কয় ।
 ইন্দুসে ফিড়য় পুতু শচী না ফিড়য় ॥

আলাই বলাই আক শুনি উঠে হাসি ।
 যেই ইন্দু হোৱে তাৰে তই হোৱ দাসী ॥
 মৰ মৰ বেশ্যা তোৰ লাজ কাজ নাই ।
 এক গোটা তিৰী ছয়া ফিৰ ঠাই ঠাই ॥

বহু পুৰুষত বম বিকাৰ অভাগী ।
 বিস্তৰ ছাগৰ যেন এক গোটা ছাগী ॥
 শুনবে মাগিনী কেনে এত অহঙ্কাৰ ।
 স্বৰ্গপুৰ মাৰি দৈত্য লৱে বাৰম্বাৰ ॥

কৃষ্ণসে থাপন্তু তোৰ ইন্দ্রক স্বৰ্গত ।
সমস্তে বিভব কৃষ্ণবেসে বিচাৰত ॥
পাৰিজাত আদি যত দ্রব্য দেৱ যোগ্য ।
কৃষ্ণবেসে প্ৰসাদত ইন্দ্রে কৰে ভোগ্য ॥

আপুনাৰ বস্ত্ৰ প্ৰভু আনিলন্তু কাঢ়ি ।
নিলাজ নিলাজী কেনে দন্দকৰ বাঢ়ি ॥
মই যেবে পাৰিজাত নেদো পৰিহৰি ।
কোটি শত ইন্দ্রে তাক নিবে কেনে কৰি ॥

যেৱে মাগু বৈব ইন্দ্র স্বৰ্গপুৰে চল ।
ভিৰীৰ বচনে বেটা নহিবি বিকল ॥
তোৰ এত সাদ গোবিন্দক মুগ্ধ কৰি ।
পাৰিজাত লৈয়া যাইবি আপুন নগৰী ॥

শুন হিত বোল পুত্ৰ ঘৰে চলি বাস ।
তপত দুখক কেনে নালেপিবে চাস ॥
কতোকাল পাৰিজাত কৃষ্ণক পৌৰাণ্ড ।
কৃষ্ণৰ প্ৰসাদ ময়ো যৌপাত চড়াণ্ড ॥

পাছে তোক ছাৰি দিব দিব্য তকবৰ ।
জানিয়া বাহুৰি ঘৰে চল পুৰন্দৰ ॥
লুহি তেবে ইন্দ্র তই হৈবি বণ্ডণ্ড ।
নাক কাটি শচীৰ কৰিবো উগ্ৰদণ্ড ॥

সৰ্বভাৱে ভক্তিকৰো কৃষ্ণ চৰণত ।
মই অভক্তৰ বেটা সেই সে ভকত ॥
পুলোমা দানব যিতো মহা অনাচাৰ ।
ৰাত্ৰি দিনে মন্ত্ৰে মাংসে কৰয় আহাৰ ॥

তাৰ বেটা ছয়া এই হৈল বৰ লোক ।
অভাগীৰ বাক্য বহি দহি মাৰে মোক ॥
এহি বুলি সত্যভামা ক্ৰোধে বহিচয় ।
পাছে যেন কথাটোল শুনা জগন্নিয় ॥

ভাৰ্য্যৰ বচনে শৰী অধিকে জ্বলিল ।
 অনিৰ্ব্বাৰ হয় বাক্য বুলিবে লাগিল ॥
 হায়বে মানুষী জানো তোত নাই জ্ঞান ।
 মোৰ ফুল চুৰি কৰ তোৰ সে উমান ॥

চুকণীৰ হয় পাঞ্চ বোকা মিছা গাল ।
 আবেসে মৰিলি চেৰী নাই তোৰ ভাল ॥
 তিৰি হয় তিৰিব বেকত কৰ যাৰ ।
 মাৱেবৰ কথা কেনে নক আপুনাৰ ॥

নোহ বিদগদ নজানস বতীবস ।
 কালিৰ ছোৱালী হয় চাতুৰী কৰস ॥
 আমি জানো তোৰ স্বামী যেন মত ভাল ।
 নন্দ ঘৰে আছিলেক হয় বাখৱাল ॥

বৃন্দাবনে বেড়াইলেক ধেমুৱৎস ৰাখি ।
 শিৰৰ ভূষণ লৈল ময়ূৰৰ পাখি ॥
 গোপ ঘৰে বেড়াইলেক দধি দুধ খাই ।
 গৰু তিৰি মাৰি আছে চুইবে নমুৱাই ॥

গোপীকাৰ পিন্ধিবাৰ বস্ত্ৰ কান্ধে লৈল ।
 হেন সে কন্দুক যোনি নিৰেখিয়া বৈল ।
 আতি অনাচাৰ কৃষ্ণ জগত প্ৰখ্যাত ।
 ব্ৰাহ্মণী সবৰ খায়া আছে আড়া ভাত ।

নাই কুল ক্ৰীড়া গোপী বিটাল গোপাল ।
 নিজ কান্ধে বহি আছে গোৱাল চয়াল ॥
 নন্দেৰ ব্ৰজৰ গোপ স্তম্ভৰী হবিল ।
 কামাতুৰ পদে গোপী কান্ধত বহিল ॥

মহাৰাস মণ্ডল পাতিয়া বৃন্দাবনে ।
 নানা বসে বসিলেক গোপীকাৰ সনে ॥
 আমি সবে নিৰখিয়া আছিলো নয়নে ।
 গোপী সবে বন্ধে ধৰ্জে বেড়াইল কাননে ॥

মথুবা নগৰী আসি মমাক মাৰিল ।
 কোন ছাৰি কুজী দাসী তাহাক কৰিল ॥
 গোকুল মথুবা মাঝে যত তিৰি আছে ।
 ভোৰ ভতাবেৰ হাত কেবে সাৰি আছে ॥
 আনো নানা দোষ মানে থৈলিহি লুকাই ।
 পৰ দোষ কহ যাৱে অলাই বলাই ॥
 আনো নানা খৰ্ব বুলি শচী বহি আছে ।
 দশন চোৱাই ভাৰা বুলিলেক পাছে ॥
 শুনবে নিলাজী শচী লাজ দূৰ গৈল ।
 পূৰ্ণব্রজ কৃষ্ণবেসে দোষ কৈবে লৈল ॥
 যত দোষ কৈলি ইতো কিছু দোষ নাই ।
 বিচাৰ কৰিলে মাত্ৰ স্তুতি মাত্ৰ হই ॥
 মোৰ স্বামী গোপাল কুপাল কুপানিধি ।
 গক তিৰি মাৰি তাৰ সাধিলন্ত সিধি ॥
 হেন সে ভক্তৰ বশ্য দেৱ ভগৱন্ত ।
 ভক্তৰ হিত চিন্তি গকক চাবন্ত ॥
 শচীক এতেক বুলি সত্যভামা বাণী ।
 কিঞ্চিৎ সত্ৰোধে মাধৱক বোলে বাণী ॥
 গোপালে বোলয় সবে এৰা আন কাম ।
 কৃষ্ণক বান্ধৱ মানি বোলা বাম বাম ॥

গোবিন্দ বিশ্র।

ଶ୍ରୀଯଦୁଗବନ୍ଦଗୀତା ।

দ্বিতীয় অধ্যায় ।

[illegible]

গুণদোষো বিচার্যৈতদজ্জুনো নবপুঙ্গবঃ ।
 মৌনভাবং সমাস্থায় নাত্রবীৎ সাধ্বসাধু বা ॥
 দ্বিতীয়ে শোকসন্তপ্তমজ্জুনং ব্রহ্মবিজ্ঞয়া ।
 প্রতিবোধ্য হৃষিকাক্রে স্থিতপ্রজ্ঞস্য লক্ষণম ॥

দৈবকী তনয়   দেব কৃপাময়
কৃষ্ণ দেবতার সাথ ।

পক্ষজ চৰণে   প্ৰবেশিয়া মনে
পুখু কৰো নমস্কাৰ ॥

সঞ্জয় বদতি   শুন। কুকপতি
পাছে যেন কথা ভৈলা ।

শোক সমুদ্রত   মোহ উন্মি পায়।
ধনঞ্জয় তল গৈলা ॥

শোকাকুল হুঃখে   পায়া অশ্রু যুখে
 দুয়ো নেত্রে পবে পানী ।

কৃষ্ণ কৃপাময়   দয়ায়ে বোলয়
অর্জুনক   প্রিয়বাণী ॥

শুনা সব্যসাচি   বণ মध्ये আসি
শোকে পাইলা মহাত্ম্য ।

यथायणी हैरा   अकीर्ति कबाहा
 कृष्ण हृदयव नय ॥

কুক পাণ্ডব   অনেক কালব
বুদ্ধব আবস্ত কাজে ।

সম্মুখ সংগ্রামে   বথ বাখিলাহ
উভয় সেনাৰ মাঝে ॥

যত বীর বব   পৃথিবী ভিতব
তোমাক অগ্রত গনি ।

সম্মুখ সংগ্রামে   কোন বীর কান্দে
নতু দেখি নতু শুনি ॥

এড়ি স্বৰ্গ পথ   অসাধুব মন্ত
কবাহা অকোত্তি নয় ।

দুৰ্ব্বলতা এড়ি   ধনুঃসব ধবি
যুদ্ধে উঠা ধনঞ্জয় ॥

সঞ্জয় বোলন্ত   পৰম বহসা
শুনিয়েক মহাবাজ ।

অজ্ঞানত থাকি   পার্থ তল গৈলা
শোক সাগবব মাঝ ॥

পাছে হ্রষিকেশে   সাংখ্য উপদেশে
অজ্ঞান কৰিলা নাশ ।

ঘোব অন্ধকাব   অনেক কালব
যেনে সূর্য্যে কবে নাশ ॥

বোলে ধনঞ্জয়   শুনা দয়াময়
যি কাবণে কৰেঁ তাপ ।

আছোক অন্ত্রাদি   বাক্যে মুজ্জৌ বোলো
ভভো হোরে ঘোব পাপ ॥

ভীষ্ম শুক দ্রোণ   দুহানো চৰণ
সদা লাগে পূজিবাক ।

অহৰ্ণিশে সেৱা   কৰিতে লাগয়
কিমতে বধিবো তাক ॥

ଶୁକଳ ନବଧି   ବାଞ୍ଛାକ ନମାଧି
 ଦିଶ ଦିଶାସ୍ତବେ ଯାଉ ।

এহি পবাশ্রয়   কবিলেঁ অশ্রয়
ভিক্ষা মাগি আনি খাওঁ ।

বন্ধুগণ বধি   বাজ্যকাম সাধি
শুকক করিবো বণ ।

ভুঞ্জি ভোগচয়   যেন পাপময়
কথিবে মিশ্রিত অন্ন ॥

পাপক নচাই   যদিবা যুজোঁহো
তাঁহাৰ নজানো সাৰ ।

কুক পাণ্ডৱ   উভয় সেনাৰ

জয় পবাজয় কাৰ ॥

ଧର୍ମ ଅଧର୍ମ ଓ ବୁଦ୍ଧି ଭୈରା ହତ
ହୋଇଅଛି ପ୍ରଚୋ ବିଶେଷ ।

যুদ্ধ ভিক্ষাটন   কোন গোটা ভাল
বলিয়োক   হৃদীকেশ ॥

তুমি নিজ গুরু   প্রপন্ন শিষ্যক
শিক্ষা দিতে লাগে স্বামী ।

তুমি সর্ব আশ্রয়   তুমি স্রজি আছা
এতক নজানো আমি ॥

শুক ইষ্ট দেব   সর্বভাবে সেব
কৰিতে লাগে সম্ভোষ ।

প্রপন্ন শিষ্যক   নকহে গুহুক
গুরু পারে বহু দোষ ॥

শোক মোহ মন দহে ইন্দ্রিগণ
ভ্রমে যেন মোব মতি ।

অকণ্টক। মহী   পাতাল নলাগে
আক নোহৌ। সুবপতি ।

অনিমাক আদি পাওঁ অষ্টনিধি
যদি পাওঁ সত্যলোক ।

এতেককো পাই নেদেখো উপাই
দূৰ হোৱে ইটো শোক ॥

মুমুজিবো বুলি প্রতিজ্ঞা কৰিয়া
মোনে বহিলন্ত বসি ।

অৰ্জুনক চাই কৃষ্ণ বুলিলন্ত
অল্প কবি হাসি হাসি ॥

যাতে শোক নাই তাতে শোক কৰা
মই বাখো বাবদ্বাৰ ।

পণ্ডিত মুহিক। বাদ মাত্র কৰা
প্রজ্ঞা বাখা আপোনাৰ ॥

ওবা সব্যসাচি মুৰ্খে পণ্ডিতালি
কৰা পণ্ডিতক চাই ।

তীৰ্থ যাত্রা কালে যিটো দোষ কৈলা
তাতে কোনো দোষ নাই ॥

পুত্ৰ উপজিলে আনন্দ নকৰে
মৰিলে নকৰে শোক ।

মান অপমান যাৰ নাহিকয়
পণ্ডিত বোলয় লোক ॥

মৰণ জীৱন সকলোসে ভ্রম
সুখ দুঃখ যত ভাৱে ।

দেহ আত্মা পৰ অবিদ্যা ভিতৰ
অজ্ঞান মুগ্ধে যাৱে ॥

পথে থাকি পৰি সৰ্প হেন জৰী
পুকষে যেহেন পাৱে ।

ভতকাল ভয় মনৰ সংশয়
বিচাৰ নকৰে যাৱে ॥

পাছে বিচাৰিয়া   জিজ্ঞাসা কৰিয়া
 সন্মিত চাপিয়া তাৰ ।
 সৰ্প ভয় ভ্ৰম   তিনি দূৰ গৈল
 জৰী গাছ মাত্ৰ সাৰ ॥
 দেহৰ লগত   আত্মাৰ মৰণ
 কহে অজ্ঞানৰ প্ৰায় ।
 ব্যাপক আত্মাক   পৰিচ্ছেদ কৰে
 যাৰ আদি অন্ত নাই ॥
 তুমি আমি আদি   যত লোক দেখা
 আছিলো সবে পূৰ্বত ।
 সম্প্ৰতি সবহি   আছে বিদ্যমান
 থাকিবো পাছ কালত ॥
 বুলিবা ঈশ্বৰ   জন্ম মৃত্যু শূন্য
 তুমি থাকা সৰ্ববথায় ।
 আন যত লোক   কতো উপজয়
 কতোবা মৰিয়া যায় ॥
 একে শৰীৰতে   বালা যুবা জৰা
 হোৱে যেন পুৰুষৰ ।
 দেহ এড়ি জীয়ে   আন দেহে জন্মে
 মৃত্যু সেহি পটন্তৰ ॥
 যদি বোলা আক   এই দেহ নফে
 ইয়ো দেহ নফে যায় ।
 আন দেহ এড়ি   পুনৰ্বাৰ আসি
 ভিন্ন জীৱ ওপজয় ॥
 জানিবা জীৱৰ   পূৰ্ব যে দেহৰ
 পূৰ্বৰ সংস্কাৰ যত ।
 সেহি সে সংস্কাৰে   পুনু দেহ ধৰে
 নিফে জানা স্বৰূপত ॥

যেনে শরীরব সৰ্পে কল্প এড়ে
জীৱৰ সিমত পুনঃ ।

পূৰ্বৰ সংস্কাৰে সেই জীৱ নোহে
স্তনক পিয়ৱৈ যেন ॥

যেন বাল্য দেহ ধৰি ওপজয়
যুবা হোৱে মধ্যকালে ।

বাল্য যুবা ছয়ো স্থানান্তৰ হয়
বৃদ্ধ অৱস্থাক পালে ॥

বাল্য যুবা জবা তিনিও অৱস্থা
একে দেহে পাৱে লোক ।

বাল্য গুছি য়েৱে বৃদ্ধক পাইলেক
ভাত নাহি কেন শোক ॥

যেৱে বোলা বাল্য যুবা জবা ভৈলে
তিনি কাল স্মৰে মনে ।

যেৱে পূৰ্ব দেহ অহঙ্কাৰ নাহি
উৎপত্তি প্রলয় কেনে ॥

মন ইন্দ্ৰি প্ৰাণ সমস্তে থাকয়
অৱস্থাহে দূৰে যায় ।

আতো সেহি মতে শৰীৰে সে নষ্ট
আত্মাৰ বিনাশ নাই ॥

জীৱৰ মৰণ কহে যিটো জন
সবে মিছা মহাভাগ ।

কৰ্ম্মৰ সংস্কাৰে আন দেহ লৱে
পূৰ্ব দেহ কৰি ত্যাগ ॥

গোবিন্দে যে কয় বিষম বিষয়
মনে চিন্তা ঘনে ঘন ।

যেন বেষ্ঠা নাৰী স্বামী যে থাকন্তে
পৰ পুৰুষত মন ॥

হেন জানি নব কৃষ্ণ চরণ
মধু পিয়া কর্ণ ভরি ।
কৃষ্ণ বিনা ত্রাণ কোন আছে আন
ডাকি বোলা হবি হবি ॥

পদ ।

পাৰ্থক সন্ধ্যোধি কৃষ্ণে বাঁক্য বোলে পুন ।
শোকৰ ব্যৱস্থা কহোঁ শুনিয়ে অৰ্জুন ॥
যদি বোলা ক্ৰেশ দুঃখ সহন নযায় ।
চিৰকালে তথাপি নথাকে একঠায় ॥
শীত উষ্ণ সুখ দুঃখ ইন্দ্ৰিয় বিষয় ।
নষ্ট বস্তু বুলিয়া সহিয়ে ধনঞ্জয় ॥
শীতকালে উষ্ণ উষ্ণকালে হোৱে শীত ।
দুইকো দুয়ো পৰিবৰ্তী শৰীৰৰ হিত ॥
শীতে শীতে উষ্ণে উষ্ণে তাৰ দুঃখ নাই ॥
কিন্তু কতো কালে থাকে কতো কালে নাই ॥
সুখ দুঃখ কতো আসে কতো থাকি যাই ।
ইহাক বোলয় শাস্ত্ৰে আগম অপায়ী ॥
সুখ দুঃখ সম কৰি সহে যিটো জন ।
সেই ধীৰ বুদ্ধিমন্ত মোক্ষৰ ভাজন ॥
অসন্ত বস্তুৰ কতো নাহিকে প্ৰকাশ ।
সন্ত বস্তু ভৈলে কদাচিতো নাহি নাশ ॥
অজ্ঞানী অসন্ত সন্ত একে কৰি মানে ।
জ্ঞানী বিচাৰিয়া তত্ব স্বৰূপক জানে ॥
শীত উষ্ণ সুখ দুঃখ যাৰ মনে নাই ।
সেহিসে পুৰুষ শ্ৰেষ্ঠ মোক্ষপদ পাই ॥
অবিনাশী আত্মাৰ প্ৰমাণ নাহি যাৰ ।
অব্যয় অক্ষয় বিভূ ব্যাপক সংসাৰ ॥
দেহ আদি অস্ত পুনু সবে উপজয় ।
হেন জানি যুদ্ধক উঠিয়ে ধনঞ্জয় ॥

ততো শোক দূৰ নোহে অৰ্জ্জুনৰ মনে ।
 পুনু সাংখ্য উপদেশ কন্তু নাৰায়ণে ॥
 মোক বধিবেক লোকে ময়ো বধো তান্ধ ।
 যিটো অজ্ঞানত থাকি বোলে দুৰ্ঘ বাক ॥
 ইটো বধ নযাইবে তাহাৰ নাহি বধ ।
 যিটো অজ্ঞানত কহে জানিবাহা অন্ধ ॥
 বধাৰে বধিবে বধ যাই হেন বটে ।
 অচিন্ত্য আত্মাৰ বধ কেন মতে ঘটে ॥
 আত্মাত যে নাহিকে বিকাৰ এহি চয় ।
 পৰিণাম জন্ম মৃত্যু আৰু বৃদ্ধি ক্ষয় ॥
 কৃষ্ণে বোলে হেন বোধ লোৱা ধনঞ্জয় ।
 আত্মা অবিনাশী আৰু জানিবা নিশ্চয় ॥
 কৰ্ণ দুৰ্য্যোধন বুলি খ্যাত সৰ্বলোক ।
 সেই দেহ নৰ্ঘ হুইবে তাত কৰা শোক ॥
 সেই হেতু দেহ অৰ্থে শোক নুজুৱাই ।
 পূৰ্ব দেহ এড়ি জীৱে আন দেহ পাই ॥
 যেন নব বস্ত্ৰক পুৰুষ পিন্ধে আগ ।
 পুৰাতন বস্ত্ৰ পাছে কৰে পৰিত্যাগ ॥
 যেন জোকে তৃণ পাইলে এড়য় অপৰ ।
 জীৱৰ দেহৰ জানা সেহি পটন্তৰ ॥
 অপানি অপাদ আত্মা বৰ্ণ নাহিকয় ।
 অগ্নি জল বায়ু যাক অস্ত্ৰে নকাটয় ॥
 যেবে মূৰ্ত্তি থাকে তান দহয় অনল ।
 যেবে মূৰ্ত্তি থাকে কাটে অস্ত্ৰ যে সকল ॥
 যেবে বস থাকে বায়ু শোষে নিবস্তৰ ।
 ইন্দ্ৰি অনুসাৰে লৈলে মন অগোচৰ ॥
 অচিন্ত্য অব্যক্ত নিত্য আত্মা সনাতন ।
 তাক লাগি কেন শোক কৰাহা অৰ্জ্জুন ॥
 আৰু যদি হেনয় সংশয় কৰা সখি ।
 দেহ সজ্জে আত্মা মৰে ওপজয় দেখি ॥

সেহি হেতু শোক তুমি নকৰিবা আত ।
 মৰিলে অৰশ্চে পুনৰপি হোৱে জাত ॥
 উপজিলে পুনৰপি অৱশ্চে মৰয় ।
 এহি মতে জীৱ দেহ এড়ি নুগুছয় ॥
 স্বভাৱে দেহীৰ ধৰ্ম্ম মৰি ওপজয় ।
 উপাধিত থাকি দেখি স্বৰূপ নোহয় ॥
 যেন ঘট মध्ये দেখি চন্দ্ৰক সাক্ষাত ।
 ঘট মध्ये পুনৰপি চন্দ্ৰ নাহি তাত ॥
 সেহি মতে আত্মা দেহ নাছিল পূৰ্বত ।
 উপজিল মধ্যকালে ভৈলেক বেকত ॥
 যেবে মৰে আত্মা দেহ দুহাকো নেদেখি ।
 হেন জানি কি কাৰণে শোক কৰা সখি ॥
 পূৰ্বত নাছিল মধ্যকালে ব্যক্ত ভৈলা ।
 যৈবপৰা আসিছিল তৈক লাগি গৈলা ॥
 অৰ্জুনে বোলন্ত শুনিয়েক যদুৰাজ ।
 সাক্ষাতে দেখিলে দৃষ্টান্তৰ কোন কাজ ॥
 আন যত মুখ তাৰ কথা শুনিয়েক ।
 সাক্ষাতে দেখিলে পণ্ডিতৰো হোৱৈ শোক ॥
 হোৱন্ত পণ্ডিত কবি ব্যাস মহামতি ।
 শুকে এড়ি যাস্তে শোক কৰিলা সম্প্রতি ॥
 কৃষ্ণে বোলে অদভূত শুনিয়ে অৰ্জুন ।
 মোহোৰ স্বৰূপ জানিবাক পাৰে কোন ॥
 মই ব্ৰহ্ম মোৰ কৰ্ম্ম নজানে সাক্ষাত ।
 ব্ৰহ্ম হব মোহ হোৱৈ মোহোৰ মায়াত ॥
 যিবেলাত স্থল হওঁ আদি অস্ত নাই ।
 কোটি কোটি ব্ৰহ্মাণ্ডও মৰে আসে যাই ॥
 যিবেলাত মই আৰু সূক্ষ্মৰূপ ধৰোঁ ।
 সূক্ষ্ম নাবীৰ মध्ये যাতায়াত কৰো ॥
 অঘট ঘটাস্ত মই পাতি মায়াজাল ।
 মায়াৰ মইলৈ মায়া বিকালবো কাল ॥

গুরু উপদেশে নানা শাস্ত্রক পঢ়য় ।
 তথাপি বিচারি মোৰ তত্ত্ব নপারয় ॥
 যিবা কহে যিবা শুনে যিবা দেখে মানে ।
 মায়াত থাকিয়া তাক আচারিত মানে ॥
 যেবে বোলৌ স্বরূপত নজানয় মোক ।
 জ্ঞাব কেন ভক্তি জ্ঞান লাগে কহিবাক ॥
 মোহোত বিশ্বাস দৃঢ় কৰে যিটো নৰ ।
 সেহিসে স্বরূপ জানে নোহে অগোচৰ ॥
 বিশ্বাস নভৈলে তাৰ নোহে অমুকুল ।
 শাস্ত্র পঢ়ি কৰিতে নপাবে এক মূল ॥
 এক মূল নকৰিলে দেখে নানা পথ ।
 অতএব মুখে তাৰ নজানয় তত্ত্ব ॥
 যেন প্রলোভন কার্য্যে বাক্য শুনি মৰে ।
 সাৰ এড়ি মন্দ কৰ্ম্ম ভাল বুলি কৰে ॥
 ব্রহ্মচৰ্য্য কৰি কৰ্ম্ম কৰিতে লাগয় ।
 আৰ সেহি দিনা বুলি বিস্তৰ কাটয় ॥
 প্রদীপে পোড়য় বোম ছাগলিৰ যত ।
 বোলে তত কাল মানে থাকিবে স্বৰ্গত ॥
 মার্কণ্ডি পুৰাণ চণ্ডী পাঠ কৰে তাৰ ।
 ধৰ্ম্ম অর্থ কাম মোক্ষ চণ্ডী অধিকাৰ ॥
 ব্রহ্মা বিষ্ণু মহেশ্বৰ দুৰ্গায়ে ব্রজিলা ।
 তাক সেবি তিনিজনে মহাপদ পাইলা ॥
 এহিমতে আগ্ৰো অগ্নে সন্মতি বখানে ।
 তাতে বিমোহিত হৈয়া মোহোক নজানে ।
 যেহি আত্মা সেহি ব্রহ্ম নাহিকে অন্তৰ ।
 আত্মাবিনে ভিন্ন বস্তু নাহিকে অপৰ ॥
 দেহী বুলি জীৱক কহয় সৰ্বলোক ।
 অবধ্য জীৱক লাগি কেন কৰা শোক ॥
 আক দেখা ভোমাব যে স্বধৰ্ম্ম অৰ্জুন ।
 কত্ৰিয়ৰ যুদ্ধ বিনা ধৰ্ম্ম আছে কোন ॥

সেহি সে পৰম ধৰ্ম্ম ক্ষত্ৰিয়ৰ স্মৃথ ।
 সম্মুখ সংগ্ৰাম পাইলে নোহয় বিমুখ ॥
 হেন জানি শোক এড়ি কৰা চিন্তা ভাঠ ।
 স্বৰ্গক যাইবাক লাগি মেলান কপাট ॥
 বন্ধুবধ দোষে যে যুদ্ধৰ এড়া আশ ।
 স্বধৰ্ম্ম পৌৰুষ কীৰ্ত্তি তিনে হইবে নাশ ॥
 দস্ত দৰ্প কৰি আইলা বীৰগণ মাঝে ।
 বণ এড়ি স্মৃজি যাইবাহা কোন লাজে ॥
 তব লাভ দুয়ো মতে জানিবা নিশ্চয় ।
 হেন জানি যুদ্ধে উঠিয়োক ধনঞ্জয় ॥
 বণজয়ে অকণ্টকা পৃথিৱী ভুঞ্জিবা ।
 যদি যুদ্ধে মৃত্যু হোৱে স্বৰ্গক যাইবা ॥
 স্বধৰ্ম্ম জানিয়া যুদ্ধে উঠা ধনঞ্জয় ।
 নেড়িবাহা যুদ্ধ মনে এড়িয়ো সংশয় ॥
 বণজয় লাভে স্মৃথ ভঞ্জে দুঃখ টান ।
 কিন্তু স্মৃথ দুঃখ দুইকো কৰিবা সমান ॥
 এহি মতে যুদ্ধ তুমি কৰিয়ো অৰ্জ্জুন ।
 একোকালে তোমাক নপাইবে পাপ পুণ্য ॥
 কৃষ্ণে বোলে সাংখ্যৰ কহিলোঁ যত তত্ত্ব ।
 তথাপি নলভে জ্ঞান তোমাৰ মনত ॥
 গৃহস্থ আশ্ৰমী তুমি পৰম বিষয়ী ।
 কিন্তু যে পূৰ্ব্বৰ কৰ্ম্ম-বাসনা আছই ॥
 হইবেক সৰ্ব্ব শুদ্ধি শুদ্ধ মন যাৰ ।
 তেবেসে জ্ঞানৰ ভকতিৰ অধিকাৰ ॥
 এবে কহোঁ কৰ্ম্মযোগ যেনে তাৰ বিধি ।
 স্বধৰ্ম্মত থাকি পাছে হৈব সৰ্ব্ব শুদ্ধি ॥
 ঈশ্বৰত অৰ্পি যত কৰ্ম্ম কৰিবেক ।
 সৰ্ব্বশুদ্ধি ভৈলে হইব দেহাত্মা বিবেক ॥
 দেহাত্মা বিবেক জ্ঞান হৈবে পুৰুষৰ ।
 আত্মা পৰমাত্মা জ্ঞান হৈব তাত পৰ ॥

আপুনি ঈশ্বর পাছে হৈবেক বেকত ।
 বাস্তুদের বুদ্ধি হৈবে সমস্ত প্রাণীত ॥
 ঈশ্বরত অর্পি কৰ্ম্ম কবিবা প্রাবন্ধ ।
 ভেবে কোন কালে মুহিবেক কৰ্ম্মবন্ধ ॥
 কৃষ্ণক প্রণামি পুশু বোলন্ত অর্জুন ।
 এহিমতে কৰ্ম্ম কবিবাক পাৰে কোন ॥
 বিষয়ত থাকি নানা বিদ্বি লগ লয় ।
 কৰ্ম্ম পাতে অজ্ঞহীন পাপ মাত্র হয় ॥
 মনুষ্যে কবয় কৃষি তাতো বিদ্বি হয় ।
 পশু চোব খড় বিদ্বি রাজা দণ্ডি লয় ॥
 কৃষ্ণে বোলে অর্জুন কৰ্ম্মব কহৌ মৰ্ম্ম ।
 ঈশ্বরব অর্থে কবে তাক বোলে কৰ্ম্ম ॥
 কৰ্ম্ম বুলি জানিবা তাকেসে তত্ত্বসার ।
 আন যত কৰ্ম্ম কবে সকলো ব্যাপার ॥
 মোব কৰ্ম্ম ভক্তিক আবস্ত মাত্র কবে ।
 নিষ্ঠ জানা তথাপিতো সংসারক তবে ॥
 নপাইলে ভজিব ভক্তি ভ্রষ্ট ভৈল তার ।
 আৰ জন্মে ভক্তি হৈবে পূর্বব সংস্কার ॥
 দেহ এড়ি জন্ম লভি পুণ্য দেহ পাই ।
 মোহোব কৰ্ম্মব তিল মাত্রো নষ্ট নাই ॥
 প্রমাদে নোরাবে যদি নৈমিত্তিক নিত্য ।
 তথাপিতো কৰ্ম্মপাতে নাহি প্রায়শ্চিত্ত ॥
 মোব ভক্তি অল্প মানে সংসারক তবে ।
 যিমান পাৰয় কৰ্ম্ম সেহি মানে কবে ॥
 ব্যৱসায়াজ্ঞিক। বুদ্ধি ভৈল যাব মনে ।
 সমস্ত কৰ্ম্মক কবিলেক সেহি জনে ॥
 আৰ যত কৰ্ম্ম জন্ম কবি পবিহার ।
 কেবল কৃষ্ণব সেৱা তবাবে সংসার ॥
 হৰি ভক্তি কবি ময় তবিবো নিশ্চয় ।
 ব্যৱসায়াজ্ঞিক। বুদ্ধি ইহাকে বোলয় ॥

ভক্তিৰ যিখানি গুট মাধৱে বোলন্তু ।
 দ্বিতীয়ে কহিলা অৰ্ঘ্যদাশে কহিলন্তু ॥
 যেগুণ সকামী কৰ্ম্ম নিন্দিত অধম ।
 মিছা কৰ্ম্ম কৰি মৰে বুথ। পাইৰে শ্ৰম ॥
 সকামীৰ দ্ৰব্য মন্ত্ৰে ছিদ্ৰ ভৈলা তাৰ ।
 কৰ্ম্ম নফল ফল ভ্ৰষ্ট দুঃখ মাত্ৰ সাৰ ॥
 পুৰুষত পুৰুষে সঙ্গমে কিছু নাই ।
 বতি স্তম্ভ পুত্ৰ নোহে দুঃখ মাত্ৰ পাই ॥
 যিজনে ঈশ্বৰ পদ লৱে নিষ্ঠা কৰি ।
 বৈকুণ্ঠে চলয় বিন্দি মাথে দিয়া ভৰি ॥
 যদি বোলা সবে কেন নভঞ্জে তোমাক ।
 পণ্ডিতে ভজয় দেখো নানা দেৱতাক ॥
 কৃষ্ণে বোলে তাৰ অভিপ্ৰায় কহো মূল ।
 বেদবাক্য শুনি মাত্ৰ হোদয় বাতুল ॥
 বেদ লৈয়া বাদ কৰে অৰ্থক নজানে ।
 স্বৰ্গক কেৱল মাত্ৰ মোক্ষ বুলি মানে ॥
 হোৱয় পণ্ডিত নিজে অৰ্থক নচাই ।
 যেন গজোদক এড়ি ক্ষাৰোদক খাই ॥
 যেন বিষলতা পুষ্পে দেখি ৰাকমক ।
 আপাতে সুন্দৰ দেখি হোৱয় উৎসুক ॥
 যেহেন নটীৰ বেশ দেখিয়া পুৰুষ ।
 তাত মোহ হৈয়া নচাৱয় গুণ দোষ ॥
 ব্যৱসায়াত্মিকা বুদ্ধি নভৈল যাহাৰ ।
 জ্ঞান ধ্যান ভক্তিত যে নাহি অধিকাৰ ॥
 পাৰ্থে বোলে স্বৰ্গে যদি মহাফল নোহে ।
 যজ্ঞ দান ধৰ্ম্ম বেদে কি কাৰণে কহে ॥
 কৃষ্ণে বোলে কত বেদে লোক প্ৰলোভয় ।
 শিশু গুড় দিবো বুলি ঔষধ পিয়ায় ॥
 স্বৰূপে ঔষধি তিস্ত গুড় বুলি কহে ।
 কৰ্ম্মবো মোক্ষেসে ফল স্বৰ্গ পুথু নোহে ॥

যেনে হবি নামে গতি তাক মুসুমবে ।
 অমাবস্তা দিনা যেন মৌন ধবি মবে ॥
 সাধন কালত মোক্ষ প্রথমতে দুঃখ ।
 স্বৰ্গ কহি বেদে প্রলোভারে লোক স্তুথ ॥
 বেদৰ তাৎপর্য জানিবাক পাবে কোন ।
 একে বেদে কস্ম'কহে সগুণ নিগুণ ॥
 কস্ম'কবি যদি ফল সঙ্কল্পক এবে ।
 তবে জানা সেহি কস্ম'সংসাৰক তাৰে ॥
 কামীৰ ব্যাপাৰ কস্ম'দুঃখ বহুতৰ ।
 সেহি কস্ম'জন্ম মৃত্যু হোৱৈ সংসাৰৰ ॥
 বিষয় ঐশ্বৰ্য্য স্তুখে হৈলা আসকতি ।
 তাত মোহ হৈলা ঈশ্বৰত নেদে মতি ॥
 বেদে যে কহয় তিনি গুণৰ বিষয় ।
 তুমি এবে নিগুণ হুয়োক ধনঞ্জয় ॥
 কৃষ্ণে বোলে তোমাতে যে কহো উপদেশ ।
 যি কাৰ্য্য নিগুণ তাক শূনা গুড়াকেশ ॥
 যিটো কবি কস্ম'ফল নবাঞ্ছিব তাৰ ।
 শীত উষ্ণ স্তুথ-দুঃখ কবি পৰিহাৰ ॥
 অপ্রাপ্য বস্তুক যত্ন নকৰিবা অতি ।
 পাইলে বাঞ্ছিবাক প্রতি নকৰিবা মতি ॥
 ঈশ্বৰৰ আজ্ঞা মানি কস্ম'কৰা পুন ।
 ইমতে কৰিলে কস্ম'হোৱয় নিগুণ ॥
 পার্থে বোলে কস্ম'কবি কি কাৰণে মবে ।
 যদি কস্ম'কবি তাৰ ফল ত্যাগ কৰে ॥
 যেন তীৰ্থে যাই স্নান নকৰয় পাছে ।
 তাত পৰে বৰ্ৰব কুবুদ্ধি কোন আছে ॥
 কৃষ্ণে বোলে তাৰ হেতু শূনা মহাবল ।
 লুখুজিলে ঈশ্বৰে আপনি দেহু ফল ॥
 যেন অতি শিশু চয় ভক্ষ্য নোখোজয় ।
 স্নেহে থাকি তথাপিতো মাতৃ স্তন দেয় ॥

কুবুদ্ধি নোহয় সিটো মহন্ত আশয় ।
 যত সুখ আছে ব্রহ্মসুখতে মিলয় ॥
 যেন কূপে জলপান সিজয় মাতৰ ।
 স্নান কৰিবাক খোজে দীৰ্ঘ সৰোবৰ ॥
 পাছে বিচাৰিয়া জ্ঞানী মহাত্মদ পাই ।
 স্নান পান যত কস্ম' সিজৈ এক ঠাই ॥
 সেহি মতে কস্ম' ফল মোক্ষ বিনে নুই ।
 কস্ম'ত সংকল্প কৰি অধোগতি যাই ॥
 যদি বোলা ঈশ্বৰ ভজনে সব হয় ।
 আৰ কি কাৰণে কস্ম' কৰিবে লাগয় ॥
 জ্ঞানক ভক্তিক লাগি যিজনে ইচ্ছয় ।
 কস্ম' কৰিবাক তাৰ অৱশ্যে লাগয় ॥
 তোমাত কস্ম'ৰ আগে পাছে অগোচৰ ।
 কিন্তু কস্ম' কৰি তাৰ নমাগিবা ফল ॥
 অৰ্জুনে বোলন্ত প্ৰভু শুন! যত্নপতি ।
 ভুঞ্জিলে আপোন প্ৰাণ হোৱয় তৃপ্তি ॥
 সেহি মত কস্ম' সৰ্ব্ব জানিবা সকল ।
 মুখজিলে তথাপি আপুনি দেন্ত ফল ॥
 কৃষ্ণে বোলে সাধু বাক্য মানিলো তোমাৰ ।
 কিন্তু মহাফল আছে ঈশ্বৰ সেৱাৰ ॥
 গোটেক দৰিদ্ৰ গৈলা ধনী জন পাশে ।
 ধনী জনে সন্তোষিবে দুঃখী যত আসে ॥
 বহু ধন দিবাক দাতাৰ আছে মন ।
 তাত গৈয়া খোজে যেন এক মুঠি কণ ॥
 কস্ম'তো মোক্ষেসে ফল জানা মহামতি ।
 কস্ম'ত সংকল্প কৰি যাই অধোগতি ॥
 কামীসে সঙ্কল্প কস্ম' কৰে নানা ছন্দ ।
 সেহি কস্ম'তাক কৰে সংসাৰত বন্দ ॥
 তুমি যোগে থাকিবা নিয়ম কৰি মন ।
 কিন্তু সিদ্ধি অসিদ্ধিত দুইতো হুৱা সম ॥

লাগে কস্ম' সিদ্ধি হোক লাগেবা নহোক ।
 ঈশ্বরক ভজি মাত্র কস্ম' কবিয়োক ॥
 ঈশ্ববে অর্পিয়া কস্ম' কবিবে সকল ।
 সমতা গোটেক যোগ কবি বোলে লোক ॥
 ঈশ্বর পদাববিন্দে মনত আনন্দ ।
 তেবে একোকালে মুহিবেক কস্ম' বন্ধ ॥
 কাম্য কস্ম' গোট অতি নিন্দিত অধম ।
 জানিবা কৃপণ দুঃখী নাহি তা'র সম ॥
 বুদ্ধিয়ে স্মরণ যদি হোরে ঈশ্বরব ।
 পাপ পুণ্য এড়ে এহি জন্ম'র ভিতর ॥
 সেহি জন মুহিবেক কস্ম'ত কুশল ।
 জ্ঞানত থাকিয়া তা'র দূ'র ভৈল মল ॥
 কস্ম' কবিবাক ফল ওপজয় মনে ।
 একো কালে মুগুচে ঈশ্বর দৃঢ়জ্ঞানে ॥
 জন্মবন্ধ মুক্ত হোরে ঈশ্বর আশ্রয় ।
 পৰম আনন্দে মো'র স্বরূপ পায়য় ॥
 কস্ম' কবিলেও পাপে নলজ্বয় পাশ ।
 কস্ম'ফল নাশে পুনু পাপ ভৈলা নাশ ॥
 পাপ পুণ্য গুচি ভৈলা গুণ'র বাহিব ।
 তেবেসে মোহক পারে চিত্ত ভৈলে স্থির ॥
 অর্জুনে বোলন্ত শুনিয়োক দামোদর ।
 এমু'রা গতিক কোনকালে পারে নব ॥
 গোবিন্দে কহয় শুনিয়োক ধনঞ্জয় ।
 যিকালত পারে গতি শুনিয়ে নির্ণয় ॥
 য়েবে পুরুষ'র গুচে মোহ অন্ধকা'র ।
 শরীরত আত্মা বুদ্ধি নাহিকে তাহা'র ॥
 সেহিকালে তাহা'র বৈবাগ্যে লয়ে লাগ ।
 বেদ শাস্ত্র সবাকৈ শুনিলা সর্ববাংগ ॥
 অপ'র যতেক আক শুনিলে আছয় ।
 বৈবাগ্য মিলিলে পাছে সব নষ্ট হয় ॥

লৌকিক বৈদিক শূনি নচলয় চিন্ত ।
 তেবে জানা স্থিৰ বুদ্ধি ভৈল সমাধিত ॥
 যাক বুলি সাধি যন্ত তেহেহে সৈম্বৰ ।
 এমুৱা অভ্যাসে মোৰ পদ পাৱে নৰ ॥
 পুত্ৰ পাৰ্থ পোচে স্থিত-প্ৰজ্ঞ কাক বোলে ।
 কিমত সমাধি তাৰ কেন মতে চলে ॥
 কিবা বাক্য বোলে যোগী কি মত আসন ।
 কেন মতে চিনি তাক কিমত লক্ষণ ॥
 কৃষ্ণে বোলে স্থিত-প্ৰজ্ঞ কহিবো নিৰ্ণয় ।
 এড়িল সংশয় যত মনৰ বিষয় ॥
 এড়ি বিষয়ক চিন্তে আমাত বময় ।
 সেহি গোটে স্থিত-প্ৰজ্ঞ জানিবা নিশ্চয় ॥
 দুঃখ পাইলে উদবিগ্ন নোহয় যি জন ।
 সুখত যাহাৰ নহি আনন্দিত মন ॥
 প্ৰিয় অপ্ৰিয়কো তাজে এড়ে ক্ৰোধ ভয় ।
 সেহি মুনি স্থিৰবুদ্ধি জানা ধনঞ্জয় ॥
 পুত্ৰতো শত্ৰুতো দুইতো যাৰ স্নেহ নাই ।
 শ্লাঘা নকৰয় যিটো উপকাৰ পাই ॥
 দুই জনে অগ্ৰোঅগ্ৰে কৰে ঘোৰবন্দ ।
 সজ্ঞে থাকে কাহাকো নোবোলে ভাল মন্দ ॥
 উচ্চ নোবোলয় কাকো হীন নোবোলয় ।
 প্ৰজ্ঞা প্ৰতিস্থিত উদাসীন সেহি হয় ॥
 বিষয়ত সৰ্বদায়ে থাকে ইন্দ্ৰিগণ ।
 অস্পৃহাসে আনিবাক পাৰে যিটো জন ॥
 যেন কুৰ্ম অনায়াসে সঙ্কোচাৰে পাৱ ।
 যোগীৰ ইন্দ্ৰিয় সংযমৰো সেহি ভাৱ ॥
 পাৰ্থে কৃতাজ্জলি কৰি বোলে যতুপতি ।
 উপবাসী আত্মৰৰ কেন নোহে গতি ॥
 ইন্দ্ৰিয় সংযম মাত্ৰে যদি গতি পাই ।
 তাসবাৰ দেখো বিষয়ত চেষ্টা নাই ॥

কৃষ্ণে বোলে সবাসাচি তাৰ কহো তৰ ।
 যোগীৰ ইন্দ্রিয় বশ্য হোৱৈ স্বভাৱত ॥
 জড় আতুবোৱো ইন্দ্রি নকৰে প্ৰকাশ ।
 কিন্তু তাৰ মনে কিছু আছে অভিলাষ ॥
 চিৰকালে যোগীগণ কৰৈ যোগবলে ।
 ততো ইন্দ্রি মন লৈয়া তত কাল চলে ॥
 য়েবে মোক বুদ্ধি কৰি কৰিলা আশ্ৰয় ।
 তেবে তাৰ মন বশ্য আপুনি হোৱয় ॥
 মনক নিয়ম কৰি লৈলে যেন হয় ।
 বিষয়ক মন বুদ্ধি সঙ্গক কৰয় ॥
 সঙ্গ হস্তে তাত পাছে কাম উপজয় ।
 তাৰ দোষ কহো শুন্যোক ধনঞ্জয় ॥
 কাম ঐশ্বৰ্য্যত থাকি মদ বাঢ়ে তাৰ ।
 পৰে নসহিয়া স্পৃহা কৰৈ আপোনাৰ ॥
 অন্তোঅন্তে প্ৰতিঘাত বঢ়ায় বিৰোধ ।
 বিৰোধত হস্তে উপজয় কাম ক্ৰোধ ॥
 ক্ৰোধত থাকিয়া সন্মোহেৰো লাগ লয় ।
 কাৰ্য্যাকাৰ্য্য ভাল মন্দ সবে পাহৰয় ॥
 গুৰু মুখে শাস্ত্ৰ পঢ়ি পাইল যত যত ।
 সন্মোহত হস্তে তাৰ শ্ৰুতি হোৱৈ হত ॥
 য়েবে শ্ৰুতি হত ভৈল নাহিকে চেতন ।
 অচেতন বৃক্ষ তুল্য হোৱে মৰা যেন ॥
 অৰ্জুনে বোলন্ত কৃষ্ণদেৱ কৃপাময় ।
 বিষয়ত নথাকিলে দেহ নৰৱয় ॥
 যদি বিষয়ত থাকে ইন্দ্রি তাৰ বৈৰী ।
 আৰ স্থিতিপ্ৰজ্ঞ হইবেক কেনেকৰি ॥
 কৃষ্ণে বোলে মন আত্মা নেড়ে সৰ্বদায় ।
 বিষয়ক ভুল্লে তাৰা বাগ ঘেষ নাই ॥
 এহি মতে প্ৰসাদ লভয় অনন্তৰ ।
 দুঃখ গুচি বন্ধ মুক্ত হোৱে জগত্তৰ ॥

বিষয়ত ইন্দ্ৰি যাব ফুৰে স্নেচ্ছাচাবে ।
 সেহি সে পুৰুষ জানা অযুক্ত সংসাৰে ॥
 নাহি প্ৰজ্ঞা অযুক্তৰ বুদ্ধি নোহে ভাল ।
 তাৰ জ্ঞান সমাধি নাহিকে একোকাল ॥
 মনক ইন্দ্ৰিয়গণ দেখা কেনে কৰে ।
 পুৰুষৰ প্ৰজ্ঞা ততকালমানে হৰে ॥
 সকল ইন্দ্ৰিয় পুৰুষ বশ্য নাহি যাব ।
 তাৰ নবকৰ সখি নাহি পাৰাবাব ॥
 দ্ব্যতকুস্তা সমা নাৰী পুৰুষাগ্নি জ্বলে ।
 বহন্ত আলাপে নষ্ট কৰে ততকালে ॥
 স্নবেশ পুৰুষ দেখি নাৰী মোহ যায় ।
 যদি পুত্ৰ ভাই হোৱৈ তথাপি বাঞ্ছয় ॥
 একে মন চঞ্চল ইন্দ্ৰিয় পালে লাগ ।
 যেন নাভিনীৰ বিহা বুঢ়ী কৰৈ বঙ্গ ॥
 যেন সমুদ্ৰত নাৱে মহাভয় পাইল ।
 তাৰ যেন নাৱৰ কাণ্ডাৰি মাতোৱাল ॥
 কতো উঠে কতো বুড়ে কতো ফুৰায় ।
 অজিত ইন্দ্ৰিয় যাব তাৰ সেহি নয় ॥
 অজিত ইন্দ্ৰিয় যাব বিষয়ত বুদ্ধি ।
 আছোক সকামী নিক্ষামীৰো নাহি সিদ্ধি ॥
 হেন শুনি অসন্তোষ কৰন্ত অৰ্জুন ।
 ইন্দ্ৰিয়ক বশ্য কৰিবাক পাবে কোন ॥
 কৃষ্ণে যে বোলন্ত তুমি নকৰিবা ভয় ।
 স্বভাৱতে ইন্দ্ৰি বশ্য আপুনি হোৱয় ॥
 অৰ্জুনে বোলন্ত যিটো থাকে নিদ্ৰা যাই ।
 আছোক বিষয় তাৰ অভিলাষো নাই ॥
 যত ইন্দ্ৰি বিষয়ত হোৱে উপৰতি ।
 তৰে কৃষ্ণ কেন নোহে সিজনৰ গতি ॥
 তথাপিভো মনে স্বপ্নে বিষয়ক পাই ।
 কৃষ্ণে বোলে আন ইন্দ্ৰি থাকে নিদ্ৰা যাই ॥

যদি পুরুষৰ নাই নিদ্রাৰ ব্যাপাৰ ।
 বিষয়ী যোগীৰ ততো ভিন্ন যে প্ৰকাৰ ॥
 লোকৰ যেখানি দিবা যোগী বাত্ৰি মানে ।
 লোকৰ বাত্ৰিক পুনু দিবা বুলি জানে ॥
 দিবা কৰি কৰ্ম্ম যোগী জানয় সাক্ষাত ।
 বিষয়ক এড়ি যোগী বময় আত্মাত ॥
 অন্ধকাৰ বোলে যোগী লোকৰ দিবাতে ।
 সৰ্ব্ব কৰ্ম্ম এড়ি যোগী নিদ্রা কৰে তাত ॥
 নিবৃত্তি কৰ্ম্মক যোগী দিবা মাত্ৰ বোলে ।
 সংসাৰৰ মুক্ত হৈয়া সেহি পথে চলে ॥
 বিষয়ৰ পন্থ জানা যিগোট প্ৰবৃত্তি ।
 যোগী নচলয় বুলি অন্ধকাৰ বাত্ৰি ॥
 যেন পেঁচা দিবা ভৈলে নমাতে নথায় ।
 বাত্ৰি ভৈলে গতি কৰি ভ্ৰমে ভক্ষ চাই ॥
 যদি বোলা যোগীগণ বিষয়ত নাই ।
 কেমনে থাকয় চলে কেন মতে খায় ॥
 যেহেন কাহাকো জল নোখোজে সাগৰে ।
 তথাপিতো নদনদী জলে পূৰ্ণ কৰে ॥
 সেহিমতে যোগীৰ যে নিজ কৰ্ম্ম ফলে ।
 আপুনি মিলয় আসি যত্ন নকৰিলে ॥
 যদি বোলা যোগী যদি বিষয়ক যাই ।
 আক ব্ৰহ্ম সমাধি আছয় কোন ঠাই ॥
 যেহেন জলত খোণ্টে বৰখি লগাই ।
 ব্ৰহ্ম হস্তে মনক আশ্ৰয় সেহি ঠাই ॥
 সৰ্ব্ব জল ভৰি সিদ্ধু নভাঙ্গে কাষৰ ।
 বিষয়ৰ ভোগে যোগী সেহি পটন্তৰ ॥
 যদি ভোগ কৰৈ ভোগে নোহে আসকতি ।
 সৰ্ব্বঠায়ে চলে মন ব্ৰহ্মে দিয়া মতি ॥
 ঈশ্বৰ ভজনে যত মোহ অন্ধকাৰ ।
 পূৰ্ব্বত শুচিল পাছে ভবয় সংসাৰ ॥

আছোক বিস্তৰ কাল মৰণ সময়ে ।
 এহি নিষ্ঠা কৰি ক্ষণমাত্ৰে গতি পাবৈ ॥
 চতুৰ্বৰ্গ সিদ্ধি হোৱে চৰণ ধিয়াই ।
 কলিকালে ধৰ্ম্ম জানা আন গতি নাই ॥
 যাক ছুঃখ পাইয়া পোষে পুত্ৰ ভাৰ্য্যা ভাই
 যেন পানীশালে লোক হোৱে এক ঠাই ॥
 জলপান কৰি পাছে দশো দিশে যায় ।
 শূন্য স্থান পৰি থাকে কোন জন নাই ॥
 পৰ পুত্ৰে পৰ জীয়ে আনে বিহা কৰি ।
 স্নেহ বন্ধ হোৱে গৃহ অন্ধকূপে পৰি ॥
 সেহি পুত্ৰ ভাৰ্য্যা পোষে নানা যত্ন কৰি ।
 দিন কতিপয় পাছে সিয়ো যায় মৰি ॥
 যত দয়া স্নেহ মানে সমস্তে গুচয় ।
 শৱ বুলি তাক ক্ষণমাত্ৰ নথৱয় ॥
 হেন পুত্ৰ ভাৰ্য্যাত বিন্দাস কৰা কেন ।
 কৃষ্ণ বিনে আন নাহি গতি দাতা ত্ৰাণ ॥
 অহৰ্নিশে যিটো ফুৰে হৰি নাম গাই ।
 তাৰ উপমাক মই দিবো কোন ঠাই ॥
 কহুৱৈ গোবিন্দ মিশ্ৰে কৃষ্ণ পদ সাৰ ।
 বামকৃষ্ণ বোলা যত্নে গুচোক সংসাৰ ॥

ইতি শ্ৰীভগবদ্গীতায়াং দ্বিতীয়োহধ্যায়ঃ

তৃতীয় অধ্যায় ।

শোকপঙ্কনিমগ্নং যঃ সাংখ্যযোগোপদেশতঃ ।
উজ্জ্বলাবাজ্জ্বলং ভক্তং স কৃষ্ণঃ শৰণং মম ॥
জ্যায়সী চেৎ কৰ্ম্মণস্তে মতা বুদ্ধিজ্ঞানদীন ।
তৎ কিং কৰ্ম্মণি ঘোৰে মাং নিয়োজয়সি কেশব ॥

পদ ।

অৰ্জ্জুন আকুল ভৈলা শোকপঙ্কে পৰি ।
স্বভক্তক সাংখ্যযোগে তৰাইলন্ত হৰি ॥
হেনয় কৃষ্ণৰ পদে মোৰ নমস্কাৰ ।
কৰ্ম্মযোগ কহিবোহো তৃতীয় অধ্যাৰ ॥
অৰ্জ্জুনে বোলন্ত শুনিয়োক মহাভাগ ।
জ্ঞানক প্ৰশংসা কৰি কহিলাহা আগ ॥
আছোক বিস্তৰ কাল মৰণ সময় ।
ব্ৰহ্মক স্মৰিয়া মৰি ব্ৰহ্ম পদ পায় ॥
ইদানীক কৰ্ম্ম কৰিবাক পাৰে পুন ।
তোমাৰ বাক্যক বুঝিবাক পাৰে কোন ॥
যুদ্ধ হিংসাত্মক কৰ্ম্ম ঘোৰ অনিৰ্ব্বাৰ ।
তাত কেন মোক প্ৰবৰ্ত্তোৱা বাৰ বাৰ ॥
বোলা ক্ৰত্ৰিয়ৰ ধৰ্ম্ম যুদ্ধেৰে প্ৰধান ।
কৰ্ম্ম নকৰিলে বোলা নোপজয় জ্ঞান ।
তোমাৰ বাক্যত থাকি ভ্ৰমে মোৰ মন ॥
জ্ঞান কৰ্ম্ম কোন শ্ৰেষ্ঠ কহা জনাৰ্দন ॥
কৃষ্ণে বোলে মই যেন কহিলো পূৰ্ব্বত ।
জ্ঞান কৰ্ম্ম কহিলোহো দুই গোটা পথ ॥
তাৰাৰ নিৰ্ণয় কহো শুনা ভৱবোধ ।
লাড়ুৱুলি লোভ দিয়া পিয়ৱৈ ঔষধ ॥
বিনা সৰ্ব্ব বুদ্ধি মন স্থস্থ নোহে যাৰ ।
মনৰ চঞ্চল জ্ঞানে নাহি অধিকাৰ ॥

কতোগুল কৰ্ম কৰি হোৱয় উদাস ।
 আগে কৰ্ম নকৰিলে নিসিজে সন্তাস ॥
 যাৰ পুনঃ কৰ্ম কৰি শুদ্ধ ভৈল মন ।
 তাকেসে कहিলো জ্ঞান জানিবা অৰ্জুন ॥
 কৰ্ম কৰি যাৱত নোহোৱে শুদ্ধ চিত্ত ।
 বৰ্ণাশ্রম কৰ্ম কৰিবেক যথোচিত ॥
 পাৰ্থে বোলে হেন যদি হয় ভগবান ।
 তবে প্রথমতে কেন कहিলাহা জ্ঞান ॥
 কৃষ্ণে বোলে যি কাৰণ कहো হেতু তাৰ ।
 তোমাৰ শোকৰ দেখো নাহি পাৰাবাৰ ॥
 শোক গুচাইবে নোৱাৰোহে একোমতে ।
 এতেকতে সাংখ্য জ্ঞান দিলো প্রথমতে ॥
 জ্ঞানী বা অজ্ঞানী যত আছয় সংসাৰে ।
 বিনাকৰ্মে ক্ষণমাত্ৰ থাকিতে নপাবে ॥
 প্রকৃতিৰ তিনি গুণ স্বভাৱ পূৰ্বৰ ।
 সকলো গুণৰ বশ্য লোক সংসাৰৰ ॥
 গুণে থাকি কৰে শুভাশুভ ধৰ্ম্মাধৰ্ম্ম ।
 পূৰ্বৰ সংস্কাৰে যে আপুনি কৰে কৰ্ম্ম ॥
 স্বৰূপে অজ্ঞানী বোলে মই জ্ঞানশীল ।
 কৰ্ম্মেন্দ্ৰিয় বিৰোধিয়া কৰ্ম্মক এড়িল ॥
 কিন্তু পুনঃ মন বিষয়ত আছে যাৰ ।
 যতেক চিন্তন ধ্যান কপট আচাৰ ॥
 জ্ঞান ধ্যান কৰ্ম্ম তাৰ সকলোয়ে মিছা ।
 ইন্দ্ৰি লৈয়া মন চলে ঈশ্বৰৰ ইচ্ছা ॥
 যি পুনঃ মনক নিয়মিল ভালমতে ।
 সব ইন্দ্ৰি বশ্য হয় মনৰ লগতে ॥
 যেনি তেনি মন চলে ইন্দ্ৰিয়ক লই ।
 যেন জীব নথাকিলে দেহ কিছু মুই ॥
 ঈশ্বৰক অৰ্পি কৰ্ম্ম কৰে ফল ভ্যাগি ।
 সেই মুক্ত যোগীয়ে পুৰুষ মোক্ষ ভাগী ॥

জ্ঞানক ভক্তিক কৰ্ম্ম সাধে নিবন্তৰ ।
 সেহিসে কাৰণে বোলে কৰ্ম্ম শ্ৰেষ্ঠতৰ ॥
 নিত্যনৈমিত্তিক কৰ্ম্ম অৰ্পি কৰা বীৰ ।
 বিনাকৰ্ম্ম নিষ্ঠে জানা নবহে শৰীৰ ॥
 যত কৰ্ম্ম সবে বন্ধ সাংখ্যবাদী কহে ।
 যদি ঈশ্বৰত অৰ্পে তভে কৰ্ম্ম নোহে ॥
 কৰ্ম্মযোগী বিষ্ণু তাক জানা ধনঞ্জয় ।
 হৰি কৰ্ম্ম বিনে আৰ কৰ্ম্মেৰে বান্ধয় ॥
 ঈশ্বৰৰ অৰ্থে কৰ্ম্ম কৰিবে নিশ্চয় ।
 সেহি কৰ্ম্মে পূৰ্ববৰ বাসনা হৈবে ক্ষয় ॥
 জ্ঞানৰ ভক্তিৰ দুইবো কহিলোহো ভেদ ।
 তোমাৰ প্ৰশ্নৰ সখি দিলো পৰিচ্ছেদ ॥
 আৰু ব্ৰহ্মা বচণ বুলিলা যেন মতে ।
 যজ্ঞৰ সহিত প্ৰজা স্ৰজিলা পূৰ্ববতে ॥
 তপ জপ যজ্ঞ কৰি দেৱ পূজে নৰ ।
 তুৰ্ভু হৈয়া দেৱতায়ে দিয়ে ইচ্ছবৰ ॥
 অশ্ৰোঅশ্ৰে দুহাস্তবো সাধে ইচ্ছযোগ ।
 দেৱে দেয় অৰ্থক মনুষ্যে কৰৈ ভোগ ॥
 সেহি ভোগ মনুষ্যে দেৱক নিদি খাই ।
 অধম নাৰকী তাত পৰে চোৰ নাই ॥
 আৰু পঞ্চ যজ্ঞ নিতে যিজনে নকৰে ।
 পঞ্চসূণা পাতকত নবকত পৰে ॥
 মনুষ্যৰ পাপ পুণ্য অল্পতে হোৱয় ।
 পঞ্চসূণা যাক বোলে শুনা ধনঞ্জয় ॥
 ধান উলুৱাৱে কলসীত পানী আনি ।
 সন্মাজ্জনী মাৰ্জে ঢেকি ধান্যক বাহানি ॥
 সবিশ পটাত বাৰ্ণিট বিচি কৰে চূৰ্ণা ।
 গৃহস্থৰ নিত্য পাপ এহি পঞ্চসূণা ॥
 এহি পঞ্চ অধৰ্ম্ম গুচয় যেন মতে ।
 পাঞ্চ গোটা যজ্ঞ গৃহী কৰিবেক নিতে ॥

শুনা পাঞ্চ যজ্ঞ যেন কৰিবেক নিত ।
 [পাঠ হোম বলি বিশ্ব অৰ্চিব অতিথ ॥
 স্নান দেৱপূজা কৰি তৰ্পিবেক নৰে ।
 হোম বলি স্তুতি মন্ত্ৰ পাঠ তাত পৰে ॥
 অতিথিৰ অদ্বেষণে ৰাজমাৰ্গে যাব ।
 সবাকো অৰ্চিয়া গৃহী পৰে অন্ন খাব ॥
 দেৱক নিদিয়া আত্মা অৰ্থে বান্ধে অন্ন ।
 পাপ মাত্ৰ ভোজন কৰয় নোহে অন্ন ॥
 যজ্ঞ কৰি যিটোজনে অৱশেষ খায় ।
 তাহাৰ যতেক পাপ সবে দূৰ যায় ॥
 বৃষ্টিদ্বাৰা অন্ন হোৱৈ জানিবা সাক্ষাত ।
 অন্ন হস্তে শুক্ৰকপে প্ৰজা হোৱৈ জাত ॥
 প্ৰাণীৰ ব্যাপাৰ কৰ্ম্ম উপজয় পুন ।
 কৰ্ম্মতে উপজ্ঞে পুণ্য জানিবা অৰ্জুন ॥
 বেদ যজ্ঞ হস্তে যেন যজ্ঞ উপজয় ।
 বেদো ঈশ্বৰৰ বাক্য জানিবা নিশ্চয় ॥
 কৰ্ম্ম কৰি জগতৰ চক্ৰ প্ৰবৰ্ত্তয় ।
 সংসাৰ কাৰণ যজ্ঞ জানা ধনঞ্জয় ॥
 ঈশ্বৰৰ আজ্ঞা ভাঙ্গি নকৰয় কৰ্ম্ম ।
 পাপ আয়ু মাত্ৰ তাৰ ব্যৰ্থ পাইৰে শ্ৰম ॥
 ঈশ্বৰে অৰ্পিয়া এড়ি কৰ্ম্ম সদাচাৰ ।
 কিন্তু পুণ্যভাগী হোৱে নেড়াৱে সংসাৰ ॥
 ঈশ্বৰে অৰ্পিয়া কৰে সংসাৰ এড়াৱে ।
 যেন দুগ্ধ মথিলেও দধি স্নাত হোৱে ॥
 যি পুণ্য আত্মাত ৰতি তুমি সৰ্বদাই ।
 তাহাবো জানিবা কিঞ্চিতেকো কৰ্ম্ম নাই ॥
 ধৰ্ম্ম কৰে যদি ভাঙে নোহে কৰ্ম্মভাগ ।
 নকৰিলে কৰ্ম্ম পুণ্য নপায় লাগ ॥
 ভোমাৰ অৱশ্যে কৰ্ম্ম কৰিতে লাগয় ।
 যিমতে কৰিবা কৰ্ম্ম শুনিয়ে নিৰ্ণয় ॥

ঈশ্বৰ চৰণে মন কৰিয়া নিবেশ ।
 পৰম পদক পাইবা তৰে গুড়াকেশ ॥
 জনকক আদি কৰি বাজ ঋষিবৰ ।
 এহিমতে কৰ্ম্ম কৰি তৰিল বিস্তৰ ॥
 জ্ঞান ভক্তি যেষে হয় কিছু কৰ্ম্ম নাই ।
 তথাপি কৰয় কৰ্ম্ম লোক প্ৰবৰ্ত্তাই ॥
 শ্ৰেষ্ঠজনে যদি কৰ্ম্ম কৰৈ শাস্ত্ৰ পথে ।
 অল্পজনে তাক দেখি কৰে সেহি মতে ॥
 ভাল হৌক মন্দ হৌক শ্ৰেষ্ঠে যিবা কৰে ।
 ইতৰেৰো শ্ৰেষ্ঠৰ প্ৰমাণ মনে ধৰে ॥
 ত্ৰৈলোক্যত মোহোৰ কৰ্ত্তব্য আছে কোন ।
 ততো লোক প্ৰবৰ্ত্তাই কৰ্ম্ম কৰো পুন ॥
 জগত-ঈশ্বৰ মই আক লক্ষ্মীপতি ।
 ইহাৰ অধিক কিবা হৈবেক সম্প্ৰতি ॥
 যদি হেন কৰে কৰ্ম্ম এড়ো স্বৰূপত ॥
 কৰ্ম্ম এড়ি লোকে ধৰিবেক মোৰ মত ॥
 কৰ্ম্ম লুপ্তে নষ্ট কৰ্ম্মী পাপী হৈবে নব ।
 মই নাশকৰ্ত্তা ভৈলো সকলো লোকৰ ॥
 লোক প্ৰবৰ্ত্তাৰে জ্ঞানী কৰ্ম্মলুপ্ত ডৰে ।
 অজ্ঞানীৰ মত কৰ্ম্ম ফল এড়ি কৰে ॥
 কৃষ্ণে বোলে সকামীৰ যদি দৃঢ় মতি ।
 উপদেশ পাইলে সকামত নেদয় মতি ॥
 তাক উপদেশ দিব ঈশ্বৰৰ মত ।
 কামীৰ বুদ্ধিক ভেদ নকৰি কিঞ্চিত ॥
 উপদেশ নধৰিব পূৰ্ব্ব-কৰ্ম্ম-ত্যাগী ।
 উভয় ভ্ৰংশত থাকি হৈব পাপভাগী ॥
 সকামত পূৰ্বে আছে তাকো নচালিব ।
 যেহেন স্বভাব যাৰ তাক নিয়োজিব ॥
 যদি বোলা জ্ঞানী অজ্ঞানীৰ কিবা চিত্ত ।
 প্ৰকৃতিৰ গুণে যে আপুনি কৰৈ ভিত্ত ॥

গুণ ইচ্ছা ইন্দ্ৰিয়ে বিষয়ে কৰ্ম্য কৰে ।
 মই কৰো। বুলি অস্ত্ৰে অহঙ্কাৰে মৰে ॥
 মোক নভজয় যিটো জানিবা সাক্ষাত ।
 নিপিন্ধে তুলসী বক্তৃফোঁট কপালত ॥
 জ্ঞানী পুশু জ্ঞান কৰ্ম্য বিভাগক জানে ।
 দেহক আত্মাক ছুইকো। ভিন্ন কৰি মানে ॥
 বিষয়ত ইন্দ্ৰি প্ৰবৰ্ত্তাৰে গুণ লই ।
 ইন্দ্ৰিয়ে কৰাৰে কৰ্ম্য কৰ্ত্তা নোহো মই ॥
 যিটো মোত অৰ্পি কৰ্ম্য মদৰ্থে কৰয় ।
 চিত্ত বুদ্ধি আত্মা মন মোত সমৰ্পয় ॥
 এহি মতে কৰ্ম্য কৰিবেক নিতে নিত ।
 মোত শ্ৰদ্ধা কৰি হৈবে অসূয়া বৰ্জিত ॥
 যি জনে মোহৰ মত কৰে অনুষ্ঠান ।
 কৰ্ম্য কৰি বন্ধমুক্তে পাইব মোৰ স্থান ॥
 মোৰ মত নলৱে সকামী মৃঢ়মতি ।
 মোৰ মতে অসূয়া কৰয় দিন বাতি ॥
 জানি মোৰ মত লৈয়া শোক পৰিহৰা ।
 মোত অৰ্পি স্বধৰ্ম্যত থাকি যুদ্ধ কৰা ॥
 পাৰ্থে বোলে কৃষ্ণ মোৰ বাক্য শুনিয়োক ।
 তব মত লৈয়া সবে স্বধৰ্ম্য ভজোক ॥
 কৃষ্ণে বোলে তাৰ পূৰ্ব্ব কৰ্ম্যৰ সংস্কাৰে ।
 আপোন স্বভাৱে থাকি কৰ্ম্য কৰিব নৰে ॥
 গুণ ইচ্ছা প্ৰকৃতি ঘটাবে নিয়া তাত ।
 কোনে এড়াইবাক পাবে প্ৰকৃতিৰ হাত ॥
 শাস্ত্ৰদ্বাৰা গুণ দোষ জানয় অৱশ্য ।
 হেনয় জ্ঞানীয়ে হোৱৈ প্ৰকৃতিৰ বশ্য ॥
 যিটো স্বভাৱত অজ্ঞ বিষয়ত মতি ।
 ইন্দ্ৰি নিয়মিতে পাবে কাহাৰ শক্তি ॥
 পাৰ্থে বোলে নানা অৰ্থ তোমাৰ বাক্যৰ ।
 ধৰ্ম্য কাৰ্য্য কৰি কাৰ্য্যোদ্‌যোগ কৰিব নৰ ॥

যদি কৰ্ম কৰে প্ৰকৃতিৰ বশ্য যাই ।
 আৰু বিধি নিষেধক পাইলা কোন ঠাই ॥
 শাস্ত্ৰ যে পুৰাণ বেদ সমস্তে উড়িল ।
 পানীত নলাগে নার তীবতে বুড়িল ॥
 কৃষ্ণে বোলে তাৰ হেতু কহো উপদেশ ।
 সারথানে শুনিয়েক সখি গুড়াকেশ ॥
 ইন্দ্ৰিয়ৰ অৰ্থে মন বাগ ঘেষ দুই ।
 লোকক অনর্থ কৰে শত্ৰুৰূপ ছই ॥
 বাগ নাম তাৰ ইন্দ্ৰি বিষয়ক পাইলে ।
 যদি নপায় তাৰ ঘেষ কৰি বোলে ॥
 দুইটা পৰম শত্ৰু জানিবা অৱশ্য ।
 শাস্ত্ৰবিধি নিয়ম মুহিবে তাৰ বশ্য ॥
 বাগ ঘেষ দুই ভৈলে স্বভাৱ দুৰ্বল ।
 শীঘ্ৰে উটায় যেন খেৰ নদী জল ॥
 যাৱদেক বাগ ঘেষে মুহি পাৱে লাগ ।
 ঈশ্বৰ ভজন নোঁকা চৰিয়োক আগ ॥
 একে যুদ্ধ দুঃখময় হিংসা গুৰুতৰ ।
 ভিক্ষা মাগি খাইবে মন ভৈলা অৰ্জুনৰ ॥
 কৃষ্ণে বুজিলন্ত অৰ্জুনৰ অভিপ্ৰায় ।
 পুনৰ্বাৰ স্বধৰ্ম্ম কহন্ত যদুৰায় ॥
 আপোনাৰ ধৰ্ম্মৰক্ষা নোৱাৰে কৰিব ।
 যদি অলস কৰে তথাপিতো ভদ্ৰ হৈব ॥
 স্বধৰ্ম্ম কৰিয়া মৰে ততো ভদ্ৰ তাৰ ।
 পৰধৰ্ম্মে ভয় হয় নবক নিকাৰ ॥
 অৰ্জুনে বোলন্ত শুনিয়েক যদুৰাই ।
 পাপ কৰিবাক পুৰুষৰ ইচ্ছা নাই ॥
 বাগ ঘেষ দুইকো জিনি নিবোধিষ মন ।
 তথাপি পাপত প্ৰবৰ্ত্তয় একোজন ॥
 কৃষ্ণে বোলে ইকথা শুনিয়ে ধনঞ্জয় ।
 তুমি যি বুলিলা কথা স্বৰূপ হোৱয় ॥

তাৰ যেন মত্ত ভেদ কহিবো ডোমাত ।
 বজো গুণ হস্তে কাম ক্ৰোধ হোৱে জাত ।
 ক্ৰোধৰ উৎপত্তি স্থান জানিবাঃ কাম ।
 যদি বোলা কিছুদিয়া কৰো উপশাম ।
 কাম সম ভক্ষক যে ত্ৰিভুবনে নাই ।
 যত দিয়া মানে তাৰ তৃষ্ণা বাঢ়ি যাই ॥
 যদি বোলা প্ৰিয়বাক্য কৰো উপশাম ।
 প্ৰিয়ত নাহিকে তুৰ্দ্ধ দুৰ্দ্ধ পানী কাম ॥
 বিষয় লগৰ শত্ৰু জানিবা নিশ্চয় ।
 যেন অগ্নি ধূম দুয়ো সঙ্গ জাত হয় ॥
 যাতে ধূম তাতে অগ্নি একে লগে থাকে ।
 পৰম তেজস্বী অগ্নি ততো ধূমে ঢাকে ॥
 যেন শিশু থাকৈ দেখা মাতৃৰ গৰ্ভত ।
 জালময় চন্দ্ৰে দেখা নেদয় অন্ধত ॥
 শৰীৰত থাকি দৃষ্টি কৰয় নিৰ্বন্ধ ।
 চক্ষু থাকে তথাপিতো যেন ভৈল অন্ধ ॥
 সেহিমতে কাম ক্ৰোধে আবৰয় জ্ঞান ।
 কামক পূৰিবে লাগি কাৰ আছে প্ৰাণ ॥
 দুঃখৰূপে পোৱাৰয় অনল সমান ।
 দুইতো পৰে সংসাৰত বৈবী নাহি আন ॥
 যত কাঠ দেই আনি অগ্নিৰ উপৰে ।
 অধিকে জ্বলিয়া থাক পুড়ি ভস্ম কৰে ॥
 মন বুদ্ধি ইন্দ্ৰিয়ক কাম অধিস্থান ।
 কাম বুদ্ধি কৰিবাৰ তিনিয়ো প্ৰধান ॥
 হেনজানি মোহে যাৱে মুহি পাৱে লাগ ।
 মন বুদ্ধি ইন্দ্ৰিয়ক নিয়মিবে আগ ॥
 শাস্ত্ৰ গুৰু উপদেশে যেন ভৈল বোধ ।
 সেহি জ্ঞান-খড়গ ধৰি ছেদ্য কাম ক্ৰোধ ॥
 শৰীৰত চাহি শ্ৰেষ্ঠ যত ইন্দ্ৰিয়গণ ।
 ইন্দ্ৰিয়ত কৰি শ্ৰেষ্ঠ জানিবাঃ মন ॥

মনতো অধিক বুদ্ধি কহিলোঁ তোমাক ।
 সবাতো অধিক শ্ৰেষ্ঠ আত্মা বোলে যাক ॥
 জানি আপোনাৰ যে সাধ্বিক বুদ্ধিবলে ।
 আত্মাত মনক নিয়া বাখিবে নিশ্চলে ॥
 আত্মাত বাখিলে মন বিষয় উদাস ।
 আপনি হোৱন্ত নষ্ট কাল মায়া পাশ ॥
 কৃষ্ণৰ সেৱাত যাৰ স্থিৰ ভৈলা মন ।
 একোকালে নাহি জানা তাহাৰ পতন ॥
 বিদূৰ তীৰ্থক লাগি কেনে যত্ন কৰা ।
 হৃদিত ঈশ্বৰ আছে তাক মুমুম্বৰা ॥
 তীৰ্থৰো পৰম স্থান কৃষ্ণৰ চৰণ ।
 বজা চৰণক সেবি লৈয়োক শৰণ ॥
 দেৱৰো পূজিত যিটো হৰিত ভকত ।
 সেই জন জানিবা উত্তম ভাগৱত ॥
 কহৱৈ গোবিন্দ নিশ্ৰে কৃষ্ণপদে পৰি ।
 হৰিৰ নামক কোটি তীৰ্থে নোহে সৰি ॥
 হেন জানি সভাসদ এড়া আন কাম ।
 পাতক ছাড়োক ডাকি বোলা বাম বাম ॥

ইতি শ্ৰীভগবদ্গীতায়াং তৃতীয়োহধ্যায় ॥

শ্ৰীবিষ্ণু ভাবতি ।

ভাগৱত বক্ত ।

জয় জয় জগত কাৰণ নাৰায়ণ ।
ভকত বৎসল দেৱ দৈৱকী নন্দন ॥
যাব ক্ৰীড়া ভাণ্ড ইটো সবে ব্ৰহ্মডিম্ব ।
লীলাৰূপে প্ৰকাশিছা যেন জলবিন্দু ॥
যাব নাম স্মৰি তবে দুৰ্ঘোৰ সংসাৰ ।
মৎস্য আদি কৰি যাব নানা অবতাৰ ॥
যাব মুখান্বজে বিবাজিত সবস্বতী ।
বন্ধঃস্থলে শোভে যাব লক্ষ্মী ভগৱতী ॥
যাব হৃদয়ত আছে জ্ঞান অখণ্ডিত ।
হেন ঈশবক মই ভজো প্ৰতিনিতি ॥
গুৰুক প্ৰণামো পৰি পূৰ্ণানন্দ চিত্ত ।
যাহাব প্ৰসাদে মুৰ্খো হোৱয় পণ্ডিত ॥
কৃষ্ণ ভক্ত দ্বিজমানে সবাকৈ প্ৰণামি ।
কবযোড়ে সবাহাতে আন্তা মাৰ্গো আমি ॥
ভাগৱত নাম ইটো কল্পতক প্ৰায় ।
নাৰায়ণ হস্তে যিটো জন্ম আছে পায় ॥
প্ৰণবে অঙ্কুৰ তাৰ জানিবা নিশ্চয় ।
কাহ্ন স্কন্ধে বাহ্ন গুটি মুখ্য শাখা হয় ॥
তিনিশত পঞ্চত্ৰিংশ অধ্যায়ৰ লেখা ।
সেহি সবে হৈয়াছয় তাৰ উপশাখা ॥
অঠাৰ হাজাৰ শ্লোক হয় পত্ৰ তাৰ ।
ভক্তিসে হৈয়াছে মূলে তাৰ জলাধাৰ ॥
যাক পাই বৃদ্ধ গুটি কৰে হলকল ।
অমৃত সদৃশ তাত ধৰে মোক্ষকল ॥

যাব যি অভীষ্ট তাক তাকে দেই দান ।
 পৰম সুলভ নাহি যাহাৰ সমান ॥
 সবাবো উপৰি ইতো বিবাজে প্ৰকটে ।
 কৰিয়ো আশ্ৰয় তান চাপিয়া নিকটে ॥
 ইতো ভাগৱতৰ লক্ষণ দশ গুটি ।
 পৃথকে পৃথকে তাক কহিবো প্ৰকটি ॥
 সৰ্গ যে বিসৰ্গ স্থান অপৰ পোষন ।
 উত্তি মহন্তৰ আৰু ঈশানুকথন ॥
 নিবোধ মুকুতি আৰু জানিবা আশ্ৰয় ।
 এ দশ লক্ষণে মহা পুৰণ বোলয় ॥
 পৰম ঈশ্বৰে প্ৰকৃতিক কৰি দ্বাৰ ।
 মহন্তৰ পঞ্চ মহাভূত অহংকাৰ ॥
 ইন্দ্ৰিয় সকল পঞ্চ তন্মাত্ৰা নিচয় ।
 অজিলেক মানে তাক সৰ্গ বুলি কয় ॥
 ত্ৰৈলোক্য স্বয়ং অজিলেক যতোক পদাৰ্থ ।
 তাকেসে বিসৰ্গ বোলে কহিলো যথার্থ ॥
 অজ্ঞান কৰিল জীব জন্তু যত মান ।
 কৰিলেক যাৰ যিবা নিয়ম বিধান ॥
 তাৰ দ্বাৰা সৃষ্টিৰ উৎকৰ্ষ বিস্তাৰমান ।
 ভৈল যিবা জানিবা তাহাৰ নাম স্থান ॥
 সৃষ্টিত আহয় যত শ্ৰেষ্ঠ ভক্তগণ ।
 তাহাক যি অমুগ্ৰেহ সেহিতো পোষন ॥
 কৰ্ম্মৰ যি শুভাশুভ বাসনা আহয় ।
 তাহাকে বোলয় উত্তি জানিবা নিশ্চয় ॥
 ঈশ্বৰ কৃপা প্ৰাপ্ত যত সাধুচয় ।
 তাসম্বাৰ ধৰ্ম্মকেসে মহন্তৰ কয় ॥
 বিমুখ বৈফল্যৰ যত চৰিত্ৰ শোভন ।
 তাহাকে বোলয় জানা ঈশানু কমন ॥
 প্ৰলয়ৰ অন্তে প্ৰভু দেহ নাৰায়ণ ।
 বোল দিয়া বিদ্যাদিৱী কৰন্ত শমন ॥

সেই কালে জীৱৰ উপাধি যত হয় ।
 চৈতন্য শক্তিৰ সমে যিহে হয় লয় ॥
 তাহাকে নিবোধ বোলে জানিবা নিশ্চিত ।
 মুক্তিৰ লক্ষণ আৰে কৰিবো বিদিত ॥
 অবিচ্ছাৰে আবোপিত আছে কৰ্ম্ম যত ।
 তাক তেজি স্থিতি হোৱে ব্ৰহ্মৰ ৰূপত ॥
 বিষয় সম্বন্ধ কিছু নাথাকে স্মৰণ ।
 ইহাকেসে মুক্তি বুলি কহে বিজ্ঞজন ॥
 যাত হস্তে হোৱে ইতো স্থিতি স্থিতি নাশ ।
 যাব হস্তে হোৱে ইতো জগত প্ৰকাশ ॥
 তেস্তে পৰং ব্ৰহ্ম সমস্তৰে সাক্ষী ৰূপ ।
 তাহাকে আশ্ৰয় বোলে কহিলোঁ স্বৰূপ ॥
 এহি দশ লক্ষণক কৰিলোঁ ব্যাখ্যান ।
 সি কাৰণে বোলে জানা শ্ৰীমহাপুৰণ ॥
 পঞ্চটি লক্ষণ মাত্ৰ অষ্ট পুৰণৰ ।
 সৰ্গ প্ৰতি সৰ্গ বংশ আৰু মন্বন্তৰ ॥
 বংশানুচৰিত সমে এ পঞ্চ লক্ষণ ।
 এতেকেসে ভাগৱত পৰম শোভন ॥
 সেই ভাগৱতৰ স্তুনিয়ো যেন ধ্যান ।
 পদ্য পুৰাণত তাৰ আছয় প্ৰমাণ ॥
 প্ৰথম দ্বিতীয় স্কন্ধে চৰণ দুতয় ।
 তৃতীয় চতুৰ্থে যাব হৰে উৰুৱয় ॥
 নাভি দেশ পঞ্চম ষষ্ঠেসে বক্ষঃস্থল ।
 সপ্তম অষ্টমে কৰ কমল যুগল ॥
 কণ্ঠদেশ নবম দশমে যাব তুণ্ড ।
 একাদশ ললাট দ্বাদশ যাব মুণ্ড ॥
 হেন ভাগৱতৰ মুকতি মনোহৰ ।
 তমাল সদৃশ বৰ্ণ শ্যাম কলেবৰ ॥
 ভক্তিকৰ অলঙ্কাৰে তমু দীপ্যমান ।
 সেই প্ৰভু আদি দেৱ কৰুণা নিধান ॥

অগাৰ সংসাৰ সাগৰৰ সেতু প্ৰায় ।
 ভজিলোহো হেন ভাগৱতক সদায় ॥
 শ্ৰীভাগৱত শাস্ত্ৰ বেদান্তৰ সাৰ ।
 তাৰ ৰস পানে তৃপ্তি ভৈল মন যাৰ ॥
 সিজনেৰ অগ্ৰত ৰসত নাহি ৰতি ।
 হেন জানি পিয়া সবে একচিত্ত মতি ॥
 পুৰাণৰ সূৰ্য্য ইটো শ্ৰীভাগৱত ।
 নোহস্ত উদ্ভিত যাবে সমস্ত মাৰাত ।
 তাৰে অগ্ৰ পুৰাণাদি কৰয় প্ৰকাশ ॥
 ৰবিৰ উদয়ে যেন খছোত আভাষ ।
 দ্ৰাবিড় উৎকল বঙ্গ বৃন্দাবন কাশী ॥
 অযোধ্যা অবন্তী আদি আনো স্থান নাসী
 আছয় হৰিৰ ভক্ত যত সাধু সন্ত ।
 এহি ভগৱতকসে সবে আদৰন্ত ॥
 পৰম পৰমহংস শ্ৰীশ্ৰীধৰ স্বামী ।
 ভাগৱত সমুদ্ৰৰ যিতো পাৰগামী ॥
 লোকৰ কুশল কামে কৰি কৃপাদান ।
 নিগূঢ়াৰ্থ শ্লোক সব কৰিলা ব্যাখান ॥
 সিকাৰণে সমস্তে জানিলা ভাগৱত ।
 ভাষা কৰি প্ৰচাৰিলা ইতৰ লোকত ॥
 অত্যন্ত কঠিন শাস্ত্ৰ বেদান্তৰ সাৰ ।
 পণ্ডিতো হোৱয় মোহ আন কোন চাৰ ॥
 কলিকালে শ্ৰীধৰ স্বামীৰ প্ৰসাদত ।
 বিদিত ভৈলেক ইটো ভাৰত মধ্যত ॥
 আনো বুধগণে আৰ টীকাক কৰিলা ।
 স্বামীৰ টীকাসে সৰ্বদেখে প্ৰচাৰিলা ॥
 যাতো তেস্তে নৃসিংহ দেৱৰ কৃপাবলে ।
 ভাগৱত ভাৱাৰ্থক জানন্ত সকলে ॥
 সেহি স্বামী দেৱৰ টীকাক অনুসৰি
 ভাগৱত ৰখানন্ত শঙ্ক্য পৰিহৰি ॥

ইসে ভাগৱত নাহি ভাগৱত জান ।
 বিচাৰি ত্ৰিধৰস্বামী কৰিলা প্ৰমাণ ॥
 শুক উক্ত ভাগৱত যিটো বাত্ৰ স্কন্ধ ।
 অঠাৰ হাজাৰ শ্লোকে কৰিলা নিৰ্বন্ধ ॥
 আদি অশ্বে গায়ত্ৰীৰ অৰ্থ সমন্বিত ।
 নিকপিলা গ্ৰন্থ বৃত্তবধৰ সহিত ॥
 সেহি ভাগৱত মহা মহা সাধুগণ ।
 সাদৰে কৰন্তু সদা শ্ৰৱণ কীৰ্ত্তন ॥
 হেন জানি শুনা সবে মন কৰি সাৰ ।
 চাৰিয়ো বৰ্ণৰ আছে আত অধিকাৰ ॥
 পাষণ্ডৰ ভণ্ডবাণী শুলুনিবা কাণে ।
 বেদবিদুষক সিতো একোকে নমানে ॥
 পৰম পাতকী আতি মহামুঢ় মতি ।
 আপোনাৰ দোষে পাপী যাইবে অধোগতি
 জানি একচিত্ত মনে কৰিয়ো শ্ৰৱণ ।
 তৰিয়া সংসাৰ পাইবা বৈকুণ্ঠ ভুবন ॥
 দ্বাদশ স্কন্ধৰ কথা সূত্ৰ অনুসৰি ।
 যি অধ্যাত যেন কথা আছে ব্যাখ্যা কৰি ॥
 তাহাক সূচাই যাইবোঁ প্ৰথমৰ হস্তে ।
 যি হেতু আমাক বোলে অনেক মহন্তে ॥
 ত্ৰিধৰস্বামীৰ শঙ্কা শ্লোক অনুবন্ধে ।
 বিবচিবোঁ সূত্ৰ কথা পৰম প্ৰবন্ধে ॥
 শুনা মহাজন সবে গোচৰ আমাৰ ।
 ইটো শাস্ত্ৰখানি হোক লোকত প্ৰচাৰ ।
 ভাগৱত বত্ৰ নাম ভাগৱত বত্ৰ ।
 ইহাক জানিলে জানিবেক ভাগৱত ।
 অল্ল তাৰ হোৱে যদি বহু মূল্য বত্ৰ ।
 তাহাক লৱয় লোকে কৰি মহা যত্ন ॥
 ত্ৰিবিষ্ণু ভাৰতি উদ্ধাৰিলা কৰি যত্ন ।
 এতেকে শুনিয়ো সবে ভাগৱত বত্ৰ ॥

প্ৰথমে প্ৰথমাধ্যায়ে বাস তপোধন ।
 ভাগৱতাৰন্ত্ৰে কৈলা মঙ্গলাচৰণ ॥
 নৈমিষ কাননে শৌনকাদি মুনি যত ।
 কবিলন্ত ছয় প্ৰশ্ন সূতৰ আগত ॥
 ঘোৰ কলিকালে লোক হৈব পাপমতি ।
 কোন ধৰ্ম্মে তাসম্ভাৰ সাধিবেক গতি ॥
 কৃষ্ণদেবে জন্ম ধবিলন্ত কিবা কাজে ।
 কোন ধৰ্ম্ম কবিলন্ত বহি মহীমাঝে ॥
 কোন কোন অবতাৰ ধৰি নাৰায়ণ ।
 কোন কোন লীলা কবিলন্ত বিতোপন ॥
 কপট মনুষ্য ৰূপে বলদেৱ সজ্জে ।
 কবিলন্ত কৃষ্ণে যেন যেন কৰ্ম্ম ৰজ্জে ॥
 কৃষ্ণ যেবে নিজ ধামে কবিলা গমন ।
 মহাধৰ্ম্ম গৈয়া কাত পশিলা শৰণ ॥
 দ্বিতীয় অধ্যায়ে শৌনকৰ প্ৰশ্ন শুনি ।
 দিলন্ত উত্তৰ সূত্ৰে নমি শুকমুনি ॥
 কলিযুগে আন ধৰ্ম্মে নতৰে সংসাৰ ।
 কেবল হৰিৰ নাম সৰ্বধৰ্ম্ম সাৰ ॥
 কৃষ্ণেৰে সমস্তে দেৱতাতে শ্ৰেষ্ঠ দেৱ ।
 তাস্তে বিনে ভজনীয় আন নাহি কেৱ ॥
 দেৱকীত জনমি অশ্বৰ সংহৰিলা ।
 জগত পাবন প্ৰচাৰিলা বহুলীলা ॥
 তেস্তে সূৰ নৰ পশু পক্ষী সমস্তত ।
 অৱতাৰ ধৰি উদ্ধাৰন্ত লোক যত ॥
 তৃতীয় অধ্যায়ে সেহি অৱতাৰ গণ ।
 লীলা সম্বন্ধিতে তাক কবিলা বৰ্ণন ॥
 পুৰুষাৰ তাৰ আৰু সনত কুমাৰ ।
 শূকৰ নাৰদ নৰ নাৰায়ণ আৰ ॥
 কপিল ক্ৰীদন্ত যজ্ঞ ঋষত ক্ৰীহৰি ।
 পৃথু মৎস্য কচ্ছপ মোহিনী ধনন্তৰী ॥

নবসিংহ বামন পৰশুৰাম ব্যাস ।
 শ্ৰীৰাম শ্ৰীকৃষ্ণ বলদেব জগবাস ॥
 বুদ্ধ কন্ধি সমে এহি অৱতাৰগণ ।
 ধৰি হৰি ধৰাভাৰ কৰিলা গ্ৰহণ ॥
 আন সব অৱতাৰ কলা অংশৰূপে ।
 পৰিপূৰ্ণ ৰূপ কৃষ্ণ কহিলা স্বৰূপে ॥
 কৃষ্ণ বৈকুণ্ঠক গৈলে মহাধৰ্ম্ম যত ।
 সমস্তে বহিলা হৰি নামৰ মাঝত ॥
 চতুৰ্থ অধ্যায়ে ব্যাস জনম লভিয়া ।
 অল্প বুদ্ধি অল্প আয়ু মনুষ্য দেখিয়া ॥
 চাৰিয়ে বেদৰ কবিলন্ত শাখা ভেদ ।
 ইতিহাস পুৰাণ ৰচিলা অবিচ্ছেদ ॥
 তথাপিতো তান মন নোহয় প্ৰসন্ন ।
 কি কৰিবো বুলি মুনি চিন্তে মনে মন ॥
 হেন কালে গৈয়া তৈতে নাৰদ মিলিলা ।
 মনৰ সন্ধিৰূপ ব্যাসে তাহান্ত পুছিলা ॥
 কহিলা নাৰদে পাছে তাহাৰ কাৰণ ।
 যিবা হেতু ব্যাসৰ আকুল কৰে মন ॥
 পঞ্চম অধ্যায়ে মুনি ব্যাসক বুলিলা ।
 ইতো তুমি নানা শাস্ত্ৰ পুৰাণ কৰিলা ॥
 সৰ্বৰ ধৰ্ম্ম শিবোমণি কৃষ্ণ গুণনাম ।
 তাক নবৰ্ণাই তুমি বৰ্ণাইলা সকাম ॥
 সহজে লুভায়া লোক সকামী কৰ্ম্মত ।
 তাতে উপদেশ পাইলা তোমাৰ মুখত ॥
 প্ৰাণি হিংসা ধৰ্ম্মতে বিহিলা স্বৰ্গমুখ ।
 কৰিলা লোকক তুমি কৃষ্ণত বিমুখ ॥
 বৰ্ষা অধ্যায়ত মুনি ব্ৰহ্মাৰ ভনয় ।
 বোলন্ত নবান্ত জানো ব্যাসৰ প্ৰত্যয় ॥
 আপোনাৰ প্ৰাক্তন জন্মৰ কথা কৈলা ।
 যেনমতে সংসজৰ হস্তে গতি ভৈলা ॥

সপ্তমত পৰীক্ষিত জন্ম প্ৰসজত ।
 ধনঞ্জয়ে গুৰুপুত্ৰ দণ্ডিলা ক্ৰোধত ॥
 কবিলাহা দ্ৰোণী বৰ কাৰ্য্য অযুগত ।
 পাঞ্চ পাণ্ডৱৰ কাটিলাহা পাঞ্চ সূত ॥
 অৰ্জুনত ক্ৰোধ কৰি গৌতমী কুমাৰ ।
 ছয় গোটা ব্ৰহ্ম অস্ত্ৰ কবিলা প্ৰহাৰ ॥
 পাঞ্চ গোটা মাৰিলন্ত পাঞ্চ পাণ্ডৱক ।
 গোটেক মাৰিলা টাঙ্কি উত্তৰা গৰ্ভক ॥
 পাঞ্চো পাণ্ডৱক হৰি কৰিলন্ত ত্ৰাণ ।
 উত্তৰাবো গৰ্ভে পশি বাখিলন্ত প্ৰাণ ॥
 কৰিলন্ত কুন্তী স্তুতি আত অনন্তৰে ।
 বুলিলা বিনয় পাছে তাক দামোদৰে ॥
 কুলহত্যা হেতু ৰাজ্য সম্ভাপ কৰিলা ।
 ব্যাস আদি ঋষিগণে প্ৰবোধ বুলিলা ॥
 নৱমত যুধিষ্ঠিৰ কুকৰ্ণেত্ৰে যায় ।
 ভীষ্মৰ মুখত সবে উপদেশ পায় ॥
 কৰিলা অনেক স্তুতি ভীষ্মে মাধৱক ।
 কৃষ্ণে উত্তম গতি দিলন্ত ভীষ্মক ॥
 শৰাসনে যোগ চিন্তি ভীষ্ম মহাবীৰ ।
 লভিয়া পৰমানন্দ তেজিলা শৰীৰ ॥
 দেখি ৰাজ্য যুধিষ্ঠিৰ কৰি মহামৰ্ম্ম ।
 কৰাইলা ভীষ্মৰ বিধিমত ক্ৰীয়া কৰ্ম্ম ॥
 দেৱঋষিবৰ্গ যত তথাতে আছিল ।
 কৃষ্ণক হৃদয়ে ধৰি স্বধামে চলিল ॥
 কৃষ্ণ সমে যুধিষ্ঠিৰো হস্তিনা আসিলা ।
 ধৃতৰাষ্ট্ৰ গান্ধাৰীকো সাস্তুনা কৰিলা ॥
 দশম অধ্যায়ে পাণ্ডৱৰ কাৰ্য্য যত ।
 নিবন্তৰে গোবিন্দে কৰিলা সমাপত ॥
 পাছে দ্বাৰকাক চলিযান্তে দামোদৰ ।
 ক্ৰীগণে স্তুতি নতি কৰিলা বিস্তৰ ॥

তাসম্বাত দয়া দৃষ্টি পূৰি মনোবথ ।
 দিব্য বথে চড়ি গৈলা দ্বাৰকাৰ পথ ॥
 সন্ধ্যাকাল ভৈল ঘোৰা সৰো ভাগবিল ।
 উপদ্বাৰকাত হৰি সিদিনা বহিল ॥
 একাদশে দ্বাৰকা সমীপ পায় হৰি ।
 পাঞ্চজন্য শঙ্খক ফুঙ্কিলা বজ্জ কৰি ॥
 আসিলা গোবিন্দ জানি দ্বাৰকা নিবাসী ।
 ফল ফুল ধৰি বৰাই গৈলা বাশি বাশি ॥
 স্তুতি নতি কৰি বতি প্ৰাৰ্থিলা কৃষ্ণত ।
 তাসম্বাবো হৰি পূৰিলাহা অভিমত ॥
 দ্বাদশ অধ্যায়ে পৰীক্ষিত উতপতি ।
 গৰ্ভতে দেখিলা যিতো কৃষ্ণ যদুপতি ॥
 উপজিল পৌত্ৰ যুধিষ্ঠিৰে দেখিলন্তু ।
 ঋষিগণ আনি জাতকৰ্ম্ম কৰাইলন্তু ॥
 তাৰা সৰো গুণকৰ্ম্ম কহিলা বিস্তাৰ ।
 ব্ৰাহ্মণক দান বাজা দিলন্তু অপাৰ ॥
 পাছে বাজা জ্ঞাতি বধ পাপৰ কাৰণ ।
 অশ্বমেধ যজ্ঞৰ কৰিলা আয়োজন ॥
 পৰম আদৰে মাধৱক নিয়াইলন্তু ।
 গৈয়া যদুদেবে মহা যজ্ঞ কৰাইলন্তু ॥
 ত্ৰয়োদশে বিদূৰ হস্তিনাপুৰে গৈলা ।
 স্তুনি ধৰ্ম্মৰাজা মহাসম্ভৱে নিয়াইলা ॥
 পুছিলো কুশল বার্তা অনেক তাহান্তু ।
 সকলে কহিলা বিনে যাদৱ বৃত্তান্ত ॥
 পাছে ধৃতৰাষ্ট্ৰৰ জন্মায়া বিৰকতি ।
 উপায়ে বিদূৰে তাৰ সাধিলন্তু গতি ॥
 ধৃতৰাষ্ট্ৰ গান্ধাৰীৰ শোকে যুধিষ্ঠিৰ ।
 কৰিলা অনেক শোক বিকল শৰীৰ ॥
 আসিয়া নাৰদ ঋষি কৰিলাহা শাস্ত ।
 প্ৰকাৰে কহিলা তাস্ত সকলে বৃত্তান্ত ॥

চতুৰ্দশে অবিষ্ট দেখিয়া যুধিষ্ঠিৰ ।
 ভীম সমে অসন্তোষে আছা মহাবীৰ ॥
 আসিলা অৰ্জুন পাছে দ্বাৰকাৰ হস্তে ।
 কৃষ্ণৰ বিয়োগ দুঃখে কান্দন্তে কান্দন্তে ॥
 দেখি ৰাজা যাদৱৰ বার্তা জিহ্বাসিলা ।
 শোক লাজে অৰ্জুনে কহিবে নপাবিলা ॥
 পঞ্চদশে অৰ্জুনে দিলন্তু সমিধান ।
 যাদৱ বংশৰ মৃত্যু কৃষ্ণৰ নিৰ্য্যান ॥
 শুনি যুধিষ্ঠিৰ পাছে ভৈলা ভয়ে ভীত ॥
 আৰ কি কল্যান আছে দুৰ্খোৰ কলিত ।
 নাতি পৰীক্ষিতত সুম্পিয়া ৰাজ্যভাৰ ।
 বৈবাগ্যে পাণ্ডৱ সৱ গৈলা স্বৰ্গদ্বাৰ ॥
 ষোড়শ অধ্যায়ে পৰীক্ষিতৰ বিজয় ।
 ধৰ্ম্মক ভূমিক দুইকো কলি নিগ্ৰহয় ॥
 তাক দেখি তাসম্বাক নৃপতি পুছিল ।
 কলিৰ বিচেষ্টা দেখি ছলেসে কহিলা ॥
 সপ্তদশে পৰীক্ষিতে ইঞ্জিতে জানিলা ।
 আমাৰ ৰাজ্যত আসি কলি প্ৰবেশিলা ॥
 সেই সে পাপিষ্ঠে ধৰ্ম্ম ভূমিক মাৰয় ।
 দুৰ্ঘক নিগ্ৰহি সন্ত পালিবে লাগয় ॥
 দেখন্তু দুৰ্জ্জন কলি পাপী ফুৰে তাতে ।
 চাম্পদিয়া চুলত ধৰিলা বাম হাতে ॥
 কাটিবাক খোজন্তে শবণ লৈলা কলি ।
 নাকাটি বাখিয়া স্থান দিলা মহাবলী ॥
 কলি নষ্ট ধৰ্ম্মবো পুৰাইলা তিনি পদ ।
 পৃথিবীকো আশ্বাসিয়া দিলাহা সম্পদ ॥
 অষ্টাদশে মুগয়া কবন্তে পৰীক্ষিত ।
 ভৈলন্তু ব্যথিত কুখা তৃষায়ে পীড়িত ॥
 সমীপে শমীক ধ্বি আছে ধ্যানে বসি ।
 জল পাইবো বুলি তৈকে গৈলা মহাশয় ॥

দেখন্তু ঋষিয়ে একে। নেদে সমিধান ।
 ক্ৰোধৰ বেগত ৰাজা ভৈল হতভান ॥
 মৰা সৰ্প এক দেখিলন্তু সমীপত ।
 তাক আনি দিলা ৰাজা ঋষিৰ গলত ॥
 তান পুত্ৰ শৃঙ্গী শুনি দিলা চণ্ড শাপ ।
 তাহাৰে সপ্তম দিনে দংশন্তোক শাপ ॥
 শাপ শুনি শমীকে কৰিয়া মহাখেদ ।
 দূত পঠাই ৰাজাত জনাইলা বার্তা ভেদ ॥
 উনবিংশে শাপ বার্তা শুনিয়া নৃপতি ।
 সাধু মানি বিষয়ত ভৈলা বিবকতি ॥
 শৃঙ্গীৰ শাপক কৰ্ম্মদণ্ড মানিলন্তু ।
 মহাবল্লে গজাব তীবক চলিলন্তু ॥
 তহিতে মিলিল গৈয়া যত মহাঋষি ।
 অৰ্চি আত্মমোক্ষ ৰাজা পুছিলো হৰিষি ॥
 নানাজনে নানামতে উপদেশ দিলা ।
 নৃপতিৰ তাহাত সন্দেহ নুগুছিলো ॥
 পাছে মহামুনি শুক তথা পয়োসাব ।
 দেখি ৰাজা ঋষি সমে কৰি সতকাৰ ॥
 আসনত বৈসায়। ষড়্ৰ্থে পূজিলন্তু ।
 শীঘ্ৰে আত্মমোক্ষ হেতু পথ পুছিলন্তু ॥
 ৰাজাব প্ৰসন্নক শুনি ব্যাসৰ তনয় ।
 কহিলন্তু ভাগৱত মোক্ষৰ নিৰ্ণয় ॥
 প্ৰথম স্কন্ধৰ সূত্ৰ কৰি সমাপতি ।
 কৃষ্ণৰ কিস্কব বিষ্ণুভাৰতী বদতি ॥
 সংক্ষেপ পদত বস দিবাক নপাবি ।
 মুখা মুখ্য কথা মাত্ৰ কহিলো উদ্ধাবি ॥
 শ্ৰোতা লোকে আতে বোধ পাইবা সমুদাই ।
 অজ্ঞানীৰ প্ৰতি সমুদায়ো কাৰ্য্য নাই ॥
 হেন জানি শুনা ভাগৱত বড় কথ। ।
 মৰিলে মুকুতি পাইবা নাহিকে অজ্ঞথা ॥

কৰ্ণৰো স্ত্ৰাব্য পূৰ্ণবেক মনস্কাম ।

লভিবা পৰমানন্দ স্ত্ৰুথ অবিশ্ৰাম ॥

জানি নিবন্তৰে এড়িয়োক আন কাম ।

আপোনাৰ মোক্ষা সাধি বেলা বাম বাম ।

সুকনি নাৰায়ণ দেৱ ।

বেহুলা—লক্ষ্মীন্দৰ ।

পাঞ্চালী ।

দিহা—বোলে দেবী মনসাই ।

শুনা কালি মহাবাই ॥

পদ্মা বোলে শুনা কালি আমাৰ উত্তৰ ।
সম্বৰে ডাকিয়া দেহ চান্দৰ কোৱৰ ॥
এত শুনি নাগিনী লাগিলা বুলিবাবে ।
কিমতে প্ৰবেশ হৈবো লোহাৰ হেজাৰে ॥

ত্ৰীখণ্ডি কপাট দিছি জোৱাৰ কৰাল ।
পিপিৰাও নপাবে প্ৰবেশ কৰিবাৰ ॥
পদ্মা বোলে কালিনাগ নিচিন্তিবা তুমি ।
কৰ্ম্মকাৰ হাতে ছিদ্ৰ ৰাখি আছেঁ আমি ॥

ঐশাখ কোণাৰ ভাগে সিন্দূৰৰ ৰেখা ।
তাহাৰ সমীপে গৈলে ছিদ্ৰ পাইবা দেখা ॥
এত শুনি কালিনাগ হৰষিত মন ।
চম্পক নগৰক লাগি কৰিলা গমন ॥

পদ্মাৰ চৰণ নাগে বন্দিলেক শিৰে ।
পবন সঞ্চাবে গৈয়া চান্দৰ নগৰে ॥
দেখে ত্ৰতী জাগি আছে ই ঠাই প্ৰহৰী ।
ভূজৰূপে কালি নাগে বৰ্ণ কৈলে চুৰি ॥

উবা দিয়া পৰে নাগে মেবৰ উপৰে ।
লখাই বেহুলা কৰে কথা মেবৰ ভিতৰে ॥
নাৰায়ণ দেৱে কহে মনসাৰ দাসে ।
মেবৰ উপৰে থাকি কালিনাগে হাসে ॥

দিহা—উঠিয়া বন্ধন চৰাউ কণ্ঠা বোলে লখিন্দাৰ ॥

লখাই বোলে শুন কণ্ঠা আমাৰ বচন ।
ভোজন কৰিবো জ্ঞান্বে চৰাউ বন্ধন ॥
ক্ষুধায়ে আকুল তমু ধৰিতে নপাৰি ।
বিলম্ব নকৰা কণ্ঠা চলা শিহ্নকৰি ॥

লজ্জা পাই বেহুলাই বুলিলা বচন ।
চাউল সাজ নাই আমি চৰাইতে বন্ধন ॥
কহিয়াৰ নাৰীকল বৰ্ত্তমণি কলা ।
ফলাহাৰ কৰিবাক বুলিলা বেহুলা ॥

যত দ্রব্য থৈয়া আছে সনেকা স্তম্ভৰী ।
লখিন্দাৰে খাইলা তাক কিছু কিছু কৰি ॥
ক্ষুধাৰ সময় খাইতে অমৃত সমান ।
বেহুলাৰ বাক্য লখাই নকৰিলা আন ॥

যত দ্রব্য থৈয়া আছে সনেকা স্তম্ভৰী ।
লখিন্দাৰে খাইলা তাক কিছু কিছু কৰি ॥
হৰষিতে ভোজন কৰিলা লখিন্দাৰ ।
শয়ন কৰিলা গৈয়া পালঙ্ক উপৰ ॥

কামে বিমোহিত জয়া বনিয়া নন্দন ।
বেহুলাত ঘনে ঘন মাগে আলিঙ্গন ॥
লখাই বোলে শুন প্রিয়া আমাৰ উত্তৰ ।
আলিঙ্গন দিয়া মোৰ প্রাণ বন্ধা কৰ ॥

এত শূনি বেহুলা চিন্তিত ভৈলা মনে ।
বিনয় কৰিয়া বেহুলা বুলিলা বচনে ॥
স্বকবি নাৰায়ণ দেবৰ সবস পাঞ্চালী ।
বেহুলাৰ ককণা বুলি একষে মেচাৰী ॥

দিহা—স্বামী ভাল নহয়বে ।

বিহাই বাতিত স্বামী ভাল নহয় ॥

ভাল মুহি স্বামী বিহে ইবাতি দিনে ।

শুনিয়া বুলিব মন্দ ব্রাহ্মণ সজ্জনে ॥

কোমল কালিকা প্রভু মকবন্দ হীন ।

তাৰ কাছে ভ্রমৰ নজাই একোদিন ॥

যদি পুষ্প প্রকাশ হয় কাল পাইয়া ।

মধুকৰে মধু পিয়ে তাৰ পাশে বৈয়া ॥

কেচা দালিম খালে প্রভু দাস্তত বান্ধে কহ

বিলম্বে পকিলে ফলে অধিক চাপে বস ॥

অবাইছা গক যিবা জুৰিবাৱে হাল ।

নফট কৰে লাঞ্ছল জলি নফট কৰে ফাল ॥

একে আমি শিশু মতি জানা অকুমাৰি ।

চিন্তা স্থিৰ কৰি থাকা দিন দুইচাৰি ॥

যদি আমাৰ হৱে উত্তম আৰাৰ ।

অবিলম্বে পাইবা মোক ক্ষমা কৰা সাৰ ॥

মদনে কাতৰ লখাই বনিয়া তনয় ।

বেহুলা যিসব কহে মুগুনে লখাই ॥

লখাই বোলে শুনা কহা আমাৰ উত্তৰ ।

আলিঙ্গন দিয়া মোৰ প্রাণ বক্ষা কৰ ॥

এত শূনি বেহুলাৰ বিষাদিত মন ।

লখাই চৰণে ধৰি বিনায়ে বচন ॥

স্বকবি নাৰায়ণ দেৱ সবস পাঞ্চালী ।

বেহুলাৰ ককণাৰ বিৰছে লোচাৰী ॥

দিহা—তেজ লোভ ক্ষমা কৰা বনিয়াৰ স্মৃত ।

তোমা লাগি আসিয়াছে পদ্মাৰ কালদূত ॥

বেহুলা বোল শুনা কহো তোমাসাৰ ঠাই ।

সত্য ভজ কৰা যদি ধৰ্ম্মৰ দোহাই ॥

পূৰ্বৰ যতেক কথা নাহিকে স্মৰণ ।

ইন্দুপুৰী আছিল কাম দেৱৰ নন্দন ॥

আমিয়ে আছিলো বান বাজাৰ কুমাৰী ।

দুয়োজনক হৰিয়া আনিল বিষহৰি ॥

যদি পদ্মা পূজয় শিশুৰ সদাগৰে ।

পুনৰপি যাইবো দুয়ো ইন্দুৰ নগৰে ॥

শুনি আছোঁ তোমাসাৰ ৰাত্ৰি নিশাভাগে ।

তোমাসাক আসি আজি খাইবো কালিনাগে ॥

যদি ৰা তোমাক খাই ই কাল নাগিনী ।

তোমাক লৈয়া জলে ভাসো তেজি অন্ন পানী ॥

যেবে সতীশ্বৰ চিন নাথাকে আমাত ।

তেবে সে জীয়াবা প্ৰভু নৰিবো তোমাক ॥

মৰণৰ নিৰ্বন্ধ শুনি বনিয়া নন্দন ।

মনৰ কথা এড়ি লখাই কৰিলা শয়ন ॥

কালিনাগে নিদ্ৰাৱলীক মাৰিলা ছন্ধাৰ ।

কতো কতো নিদ্ৰা আসি দিলা আশুসাৰ ॥

কালি বোলে শুনা নিদ্ৰা আমাৰ উত্তৰ ।

পদ্মাৰ বৰে লাগ গৈয়া মাথৰ উপৰ ॥

কালিৰ আদেশে নিদ্ৰা চলিলা সম্বৰে ।

তেতিক্ষণে ধৰে গৈয়া মাথৰ উপৰে ॥

প্ৰথমতে নিদ্ৰা গৈলা ঠুঁজা ধন্থন্তৰি ।

সিথানে গৈলন্ত নিদ্ৰা নেউলী ময়ূৰী ॥

চন্দ্ৰধৰ নিদ্ৰা গৈলা সনেকা হৃন্দৰী ।

মেবৰ ভিতৰে লখাই বেহুলা হৃন্দৰী ॥

থানে থানে নিদ্ৰা গৈলা ই ঠাঠ প্ৰহৰী ।
 সবাকৈ বেঢ়িয়া ধৰে কাল নিদ্ৰাৱলী ॥
 হেন দেখি কাল নাগে মাৰে ভৰি তালি ।
 আছোক মনুষ্য পিপিবাব নাই সাৰি ॥

ঐশান্য কোণৰ নামে সিন্দুৰৰ বেথা ।
 সোমাই গৈলা কালিনাগ স্ততা হেন হৈয়া ।
 বিছনাৰ দক্ষিণ পাশে জ্বলে পুত বাতি ।
 যেন বেহুলা কণ্ঠা সেহি অনুৰূপ পতি ॥

বতিৰ শটীৰ সমান ৰূপ বেহুলা স্তম্ভৰী ।
 কামদেৱ জিনি লখাই ৰূপৰ মুৰাৰি ॥
 ত্ৰিভুবন মোহ যাই যেহি ৰূপৰ তেজে ।
 ইহেন শৰীৰ মই দংশো কোন কাজে ॥

ইহাৰ কাৰণে যদি পদ্মা মোক মাৰে ।
 তথাপি নেদিবো ঘাওঁ ইহাৰ শৰীৰে ॥
 এত ভাবি কালি নাগে জুৰিলা ক্ৰন্দন ।
 নাৰায়ণ দেৱে কহে মনসাৰ চৰণ ॥

দিহা—কান্ধেই কালিনাগ লখাইৰ ৰূপ দেখি ।
 এড়ি গৈলে পদ্মাৰ মনে আমি হৈৱোঁ দোষী

প্ৰসন্ন বদন লখাইৰ শৰীৰ জ্যোতি ।
 সাৰি সাৰি দাস্ত জ্বলে মুকুতাৰ পাণ্ডি ॥
 চন্দন তিলক লখাইৰ ৰূপালত সাজে ।
 অকণ উদয় যেন গগণৰ মাৰে ॥

মুণ্ড গোট ডাকিবোঁ লখাই বুনা নাৰিকল ।
 কেশতাৰ ডাকিবোঁ বাচা হাকবাছে বল ॥
 ৰূপালত ডাকিবোঁ লখাই দিয়াছে বঞ্জন ।
 দুৰ্গ ডাকিবোঁ বাচা কৰ গাছৰ পাণ ॥

দুই চক্ষু ডাকিবোঁ লখাই সবগৰ তৰা ।
 নাক গোট ডাকিবোঁ বাচা চোবৰ পাকৰা ॥
 মুখত ডাকিবোঁ লখাই জ্বলয় দৰ্পণ ।
 জিভা খন ডাকিবোঁ বাচা আৰাৰ বৰণ ॥
 দশনত ডাকিবোঁ লখাইৰ গুঞ্জৰে ভ্ৰমৰা ।
 গল গোট ডাকিবোঁ বাচাৰ ভৃঙ্গাৰৰ নলা ॥
 দুই বাহু ডাকিবোঁ বাচা মোলনৰ নাৰি ।
 দশ আঙ্গলি ডাকিবোঁ লখাইৰ চম্পাফুলৰ কৰি ॥
 পিঠিত ডাকিবোঁ বাচা স্কুৰজৰ চটা ।
 বুকুত ডাকিবোঁ লখাইৰ চন্দনৰ পটা ॥
 কঙ্কালে ডাকিবোঁ লখাই হৰৰ ডম্বক ।
 দুই উৰু ডাকিবোঁ বাচা দলি সমসক ॥
 আঠু ডাকিবোঁ লখাই স্তবৰ্ণৰ ঘিলা ।
 দুই কুম ডাকিবোঁ বাচা কেতকীৰ দিলা ॥
 দুই ভৰি ডাকিবোঁ লখাইৰ খৰম জুৰিয়া ।
 এহি বুলি কান্দে কালি গুণক বৰ্ণাইয়া ॥
 সমলত শৰীৰ বাচা গণিয়া চাহিলোঁ ।
 তিল মাত্ৰ দোষ তোৰ শৰীৰে নপাইলোঁ ॥
 তথাপিতো আচৰীৰ লাগে আন্তা বাণী ।
 কিমতে এৰাইবোঁ আমি পৰাধীন শ্ৰাণী ॥
 স্ককবি নাৰায়ণ দেৱৰ সবস পাঞ্চালী ।
 কালিৰ ক্ৰন্দন বুলি একষে লেচাবী ॥

দিহা—কালি হৱা সাবধান । যি নাম স্মৰণে—
 হৱে পাপ বিমোচন ॥

এত সব কালি নাগে মনত ভাবিয়া ।
 লখাইৰ শিখৰে নাগ গৈলেক চলিয়া ॥

দৈৱৰ নিৰ্বন্ধ কৰ্ম নাযাই থগুণ ।
কালিৰ গৱত পৰে লখাইৰ চৰণ ॥

সাক্ষী কৰে কালি নাগে যত দেৱগণ ।
আপোনাৰ দোষে লখাইৰ মিলিলা মৰণ ॥
কালি বোলে চন্দ্ৰ সূৰ্য্য তোৰা হৈবা সাক্ষী ।
এক তিল পাপ মোত দেখিতে নেদেখি ॥

ভ্ৰম্বা বিষ্ণু মহেশ্বৰ তোৰা তিন জন ।
আপুনাৰ দোষে লখাইৰ মিলিলা মৰণ ॥
সপ্ত স্বৰ্গ সাক্ষী কৰে সপ্ত যে পাতাল ।
সপ্ত দ্বীপ সাক্ষী কৰে কাল যে বিকাল ॥

ডাক দিয়া সাক্ষী কৰে যত জ্ঞাতীগণ ।
ধৰ্ম্ম কৰ্ম্ম সাক্ষী কৈলা যত বসুগণ ॥
কৰ্ম্মন কৰি নাগে কোন কৰ্ম্ম কৈলা ।
প্ৰদীপৰ তৈল নিয়া লাগুত মাজিলা ॥

সাৱধানে দিলা লখাইৰ আত্মুলি উপৰ ।
অলক্ষণ গতি তাতে ছাবিলা ঠোকৰ ॥
বাম বাম বুলি লখাই ছাবিলেক ডাক ।
উঠা প্ৰাণেশ্বৰী বুলি মাতে বেহলাক ॥

বাহিৰ হৈতে চাহে কালি মেৰৰ ভিতৰে ।
হাতত কাটা পৰিলেক লাগুৰ উপৰে ॥
লাগু কাটা গৈল কালি পলাইলা লৱৰে ।
বেহলা বেহলা বুলি মাতে লখিন্দাবে ॥

উঠা উঠা প্ৰিয়া বুলি বিনায়ে লখাই ।
কালনিদ্ৰা হৈয়া বেহলা চেতন নপাই ॥
সুকৰি নাৰায়ণ দেৱৰ সবস পাঞ্চালী ।
লখাইৰ কান্দন বুলি এক ৰচিলা লোচাৰী ॥

দিহা—কান্দে তোৰ লখিন্দাৰ দাকণ বিষৰ জালে ॥

প্ৰাণ কৰে অনথিৰ, তুলিয়া মুখত দেহ পানী ॥

ছয় ভাই আছিল মোৰে যেন ছয় বিজ্ঞাধৰে,
তাকে পদ্মা কল্লা নিপাতন ।

তাত যত দুখ পাইলা মোক পাই মাৰে পাশৰিলা,
এখনে হৈবো মাৰৰ মৰণ ॥

তোমাৰ বদন ছাইয়া মদনে পীড়িত হৈয়া,
মাগিলোঁ আমি সবতি ব্যৱহাৰ ।

তাকে কিবা ভাবিয়া আছাহ লজ্জিত হয়,
মৰিলে দুঃখ মিলিবো তোমাৰ ॥

কিবা মায়া নিদ্ৰাযাস কিবা কৰা উপহাস,
মৰিলে দুঃখ মিলিবো বিস্তাৰ ।

তুমি আমি একে সঙ্গে মেৰট আছিলোঁ বঙ্গে,
কোন দেৱে দণ্ডিলা নজানি ॥

নাৰায়ণ দেৱে কয় সূৰ্য্যকবি বলভে হয়,
বঞ্চিলেক নিৰ্দ্দয়া ব্ৰাহ্মণী ॥

দিহা—বেহুলা জাগ, উঠা মোৰ প্ৰিয়া ।

উঠা উঠা প্ৰাণেশ্বৰী কত নিদ্ৰা যাস ।

মোক খাইলা কাল নাগে চক্ষু মেলি চাস ॥

তোৰ সম অভাগী নাহিকে ক্ষতি তলে ।

অকালত বাঁৰী ভৈলি খণ্ড ব্ৰতৰ ফলে ॥

কতোজন্মে খণ্ড ব্ৰত কৈলি বহুতৰ ।

সেহি দোষে তোক এৰি যাওঁ লখিন্দৰ ॥

মাৰ সনেকা মোৰ মৰণ শুনিলে ।

অগনি জালিয়া মৰে গাৱৰ আঞ্চলে ॥

আমার মৰ্গে মার মৰিব পুৰিয়া ।
 খ্যাতি ৰাখিবো মারে সংসাৰ জুৰিয়া ॥
 বিশ্ব জালত লখাই বিনায়ে বচন ।
 কালনিদ্ৰা হৈ। বেহুলাৰ নাহিকে চেতন ॥
 কায় আকুলিৰ বিষে ব্ৰহ্মাৰ দ্বাৰ পাইল ।
 বেহুলা বেহুলা লখাই ডাকিবে লাগিল ॥
 শুকবি নাৰায়ণ দেৱৰ সবস পাঞ্চালী ।
 লখাইৰ কৰুণা বুলি একযে লেচাৰী ॥

দিহা—উঠ কমলমুখী, ওহে কত নিদ্রা যারা স্থখে ।

তোৰে মোৰ বিদাই   বিধে মোৰ প্ৰাণবাই,
আমি চলে। যগৰ নগৰ।

কায়া আঙ্গুলিত খাইলা কিসে   সবাক্স ছান্দিল। বিধে,
পুৰোহিত আনিয়ো সম্বৰে ॥

কিবা মায়া নিদ্রা যাস   কিবা কৰা উপহাস,
মৰিলে দুঃখ গিলিবে বিস্তৰ ।

আঠু মান পাইলা বিষে   নাজানিলোঁ খাইলা কিসে,
হেন বিষ দহে কলেবর ॥

ককাল মান পাইলা বিধে নাজানোহে খাইলা কিসে,
হেন বিধে গরি যায় প্রাণে ।

পেট মান পাইলা বিধে   গৈলা বিষ দশো দিশে,
মৰি যায় আগাৰ পৰাণ ॥

মুখ মান পাইলা বিধে   নজানো মই খাইলা কিসে,
হবিলা লখাইব মুখৰ বোল।

বিষে বিকলিলা গাওঁ   আছবিলা হস্ত পার,
 হবাইলা সুবতি জ্ঞান ॥

সুমৰিলা হবি হব   প্ৰাণ তেজে লখিন্দৰ,
টলি পবে পলকিব উপৰ ।

[illegible]

দিহা—অন্তৰ হৈয়া কালি নাগ আছিল। একচিন্তে ।

আত্মা বন্দি কবিলা ঘৰৰ হৈতে ॥

আত্মা লৈয়া কালি নাগ চলিলা সত্ৰৰে ।

আত্মা গোট ভেঙিলা পদ্মাৰ গোচৰে ॥

আত্মা পাই পদ্মা ভৈলা আনন্দিত মন ।

কালিৰ মস্তকে দিলা শতেক চুম্বন ॥

যতেক শঙ্কিত কৈলা পদ্মাৰ গোচৰ ।

যেমত প্ৰকাৰে দংশিলা লখিন্দৰ ॥

ধন্য ধন্য কৰি পদ্মা কালিক প্ৰশংসে ।

ৰাজ আভৰণ দিয়া কালি নাগক তুমি ॥

আনন্দিত পদ্মাৱতীৰ যত নাগগণ ।

কালিৰ প্ৰসাদে পাইলা ৰাজ আভৰণ ॥

আনন্দিত ভৈলা পদ্মা পায় নাগগণ ।

নিদ্ৰা ভাঙি বেউলা তথা পাইলেক চেতন ॥

কাল নিদ্ৰা ভাঙি বেউলা চেতনক পাই ।

লখাইৰ গাৱে পাছে বেউলা হস্ত দিয়া চাই ॥

বুকে হাত দিয়া বেউলা হৈলেক তৰাস ।

নাকে হাত দিয়া চাহে নাহিকে নিশ্বাস ॥

কৰ্ণ হালি পৰি আছে বেহুলাই চাৱে ।

দুই চক্ষু বিষৰ জালে মুখে লাল বৰে ॥

হিমৰ সমান বেউলা পাই সৰ্ব গাৱ ।

প্ৰভু প্ৰভু বুলি কান্দে মুখে নাহি ৰাৱ ॥

আথে ব্যথে উঠিলেক বিছিনা উপৰে ।

কাটা লাজ পৰি আছে শয্যাৰ উপৰে ॥

প্ৰভু প্ৰভু বুলি বেউলা কান্দে উচ্ছ বোলে ।

কালি নাগে ডাকি বোলে মেৰৰ উপৰে ॥

কালি বোলে শুনা বেউলা আমাৰ বচন ।
 চান্দো পদ্মাৰ বাদে ভৈল এনয় পতন ॥
 বিধবা ত্ৰাশ্ৰণী ৰূপে কৈলা প্ৰতুচাৰ ।
 স্বামী কোলে কৰি বেউলা লাগে কান্দিবাব ॥
 হুকৰি নাৰায়ণ দেৱৰ সবস পাঞ্চালী ।
 বেহুলাৰ ক্ৰন্দন বুলি এক যে লেচাৰী ॥

দিহা—বেউলা কান্দে অভাগী দুখিনী বেহুলা কান্দে ।
 প্ৰভু প্ৰভু বুলি বেউলা কান্দে ।

তুমি গৈলা যমপুৰে   উত্তৰ নেদিলা মোৰে,
 প্ৰাণ গৈল খসুৰৰ বাদে ।

সেবিলোঁ পাৰ্বতী হব   তোমাক স্বামী পাইলোঁ বব,
 আনন্দে বঞ্চিলোঁ দিবাৰাতি ॥

আগে সিদ্ধি ভৈলা কাম   পাছে বিধি ভৈলা বাম,
 কপটে ভাঙিলা পদ্মাৱতী ॥

পৰম কোতুক কৰি   আমাৰ আঞ্চলে ধৰি,
 এতিয়কৈ মাগি আছা বতি ।

হাততে হৰাল নিধি   হৰিলা দাকণ বিধি,
 মৰিবোঁ গলত দিয়া ছুৰি ॥

পাপিষ্ঠ কৰ্ম্মৰ ফলে   তোমাক কালনাগে খালে,
 সৰ্বনাশ কৰিলা বিষহৰি ।

টিকৰ স্বামী গৈলা এৰি   আপুনি জীয়াতে বাৰী,
 অপৰাধ বৈলে জগত জুৰি ॥

যদি বেউলা হওঁ সতী   সাহেসে জীয়াবো পতি,
 মনে মোৰ বহি আছে সাৰ ।

হসৰাবো যিৰহৰি   আনিবো পুনৰ স্বামী,
 যেন সজ যুধিবো সংসাৰ ॥

তুলিয়া লইলা কোলে   ধলি পৰে বিষৰ জালে,
 মুখৰ লালে ভিজিল কাপৰ ।
 শিলতো অধিক ভৰ   মুখে বহি পৰে জন,
 বিষে হৈছে বজ্ৰৰ আকাৰ ॥
 বেউলা বোলে পহৰিয়া   মজুট ভৈলেক চুয়া,
 জনা শান্ত শশুৰৰ ঠাই ।
 নাৰায়ণ দেৱে কয়   স্নকবি বলভে হয়,
 কালি নাগে খাইলেক লখাই ॥

দিহা—প্ৰাণ মই হকুৱাইলোঁবে, ওবে গুণবনিধ ।

প্ৰভু প্ৰভু বুলি বেউলা কান্দে শোকাকণে ।
 বেউলা ক্ৰন্দনে কান্দে যত সখীগণে ॥
 হাঁ প্ৰভু আমাক এড়ি তুমি গৈলা কোথা ।
 কোন দোষে ভৈলা মোৰ দশমী অৱস্থা ॥
 মদন মোহন প্ৰভু তোমাসাৰ জ্যোতি ।
 অকালত বাঁৰী ভৈলোঁ বেউলা ৰূপৱতী ॥
 অমৃত সমান প্ৰভু তব মুখৰ বাণী ।
 পূৰ্ণৰূপে মই মুগুনিলোঁ অভাগিনী ॥
 আমাৰ হাতে অন্ন প্ৰভু খাইতে কৈলা মন ।
 বব যত্ন কৈলা প্ৰভু কৰিতে বন্ধন ॥
 আগোছ ফলাহাৰ প্ৰভু কবাইলোঁ তোমাৰ ।
 সেহি সে দাক্ষণ দুঃখ বহিল আমাৰ ॥
 সি কাৰণে মল্ল প্ৰভু নিদিলা উত্তৰ ।
 মুখে মুখে চকু চকু এক এক কবি ॥
 বিষাদ ভাবিয়া কান্দে সাঁহেৰ কুমাৰী ।
 স্নকবি নাৰায়ণ দেৱৰ সবস পাঞ্চালী ॥
 পয়াৰ প্ৰবন্ধ বুলি এক যে লেচাবী ॥

দিহা—হৰি, নাৰে ভালা কান্দে অভাগী বেউলা ॥

উঠা উঠা মোৰ প্ৰভু বালা লখিন্দাৰ ।
লোহাৰ ঘৰে প্ৰাণ গৈলা নিৰ্বন্ধ তোমাৰ ॥
শচী বতি দস্তা অতি বস্তা যে বোহিণী ।
তোমাৰ আমাৰ ৰূপ দেখে পদ্মামণি ॥

চৰাচৰ চন্দ্ৰদেৱ দেৱস্বৰ্ষি গণে ।
তোমাৰ আমাৰ ৰূপে জিনে ত্ৰিভুবনে ॥
হেনয় দৈৱৰ দোষে অকাল মৃত্যু তোমাৰ ।
বাহু আচ্ছাদিলা যেন পূৰ্ণ শশধৰে ॥

বিষাদ ভাবিয়া কান্দে স্বামী লৈয়া কোলে ।
তোমাৰ মৰণে প্ৰভু নিজীবো সমূলে ॥
স্বামী ব্ৰহ্মা স্বামী বিষ্ণু স্বামী মহেশ্বৰ ।
স্বামী বিনাই নাৰীৰ গতি নাহি আৰ ॥

স্বামী ধৰ্ম্ম স্বামী কৰ্ম্ম স্বামী গুণকজন ।
প্ৰাণৰ বান্ধৱ প্ৰভু স্বামী বৰ ধন ॥
স্বামী সন্তে যিবা নাৰী অগ্নিত প্ৰবেশে ।
আঠ কোটি বৰ্ষ সিতো থাকে স্বৰ্গবাসে ॥

হেন কৰ্ম্ম কৰিবাক মোৰ লৱে মতি ।
অনলে পুৰিয়া মৰো স্বামীৰ সজ্জতি ॥
বেহুলাৰ ক্ৰন্দনে বৃক্ষৰ পত্ৰ সৰে ।
পাথৰ গলিয়া যাই মেদিনী বিদাৰে ॥

গেক ধাৰে পৰে দুই নয়নৰ পানী ।
কেচা বৃক্ষ সব ভাঙে বেউলাৰ বাও শূনি ॥
বিষাদ ভাবিয়া কান্দে সাহেব কুমাৰী ।
অস্তঃপুৰে থাকি শুনে সনেকা স্তম্ভবী ॥

স্বকবি নাৰায়ণ দেৱৰ সবস পাঞ্চালী ।
বেউলা কান্দন বুলি কৰিলে লোচাবী ॥

চন্দ্রচূড় আদিত্য ।

(১৫৮৯ শক)

উৎকণ্ঠা ।

তবে হবষিত হৈয়া তখনে বাজন ।
আনিলেক ব্রহ্মদাক আপোন ভবন ॥
বিষ্ণু তীর্থ নিকটেত দেব অধিস্থিত ।
কপ মণ্ডপে দাক কৈইল স্থাপিত ॥
পবম আনন্দে বাজা কবিল তখন ।
কবিলেক প্রবেশ সঙ্গগীত নাচন ॥
তবে ইন্দ্রদ্যুম্ন বাজা চিস্তে মনে মন ।
কেন মতে হৈব এই প্রতিমা নির্মান ॥
কেন কপ অরতাব কেমন বিধান ।
কেবা এই প্রতিমায়ে কবিবে নির্মান ॥
স্বৰূপে আমার নাথ যদি সুপ্রসন্ন ।
মূর্ত্তিকাব উপদেশ হইব সপন ॥
সেই নাথ নিবঞ্জন যাকে আশ্রয় দিব ।
সেইত মিলিয়া আমি প্রতিমা নির্মিব ॥
এই মত নবপতি কবি অভিলাষ ।
কুশ শয্যা কবি বাজা বহে উপবাস ॥
ভক্ত বৎসল নাথ দেব নিবঞ্জন ।
কৃপা কবি নৃপতিকে দেখাইলা সপন ॥
নবব চিন্তন বাজা থিব কবা মতি ।
মূর্ত্তিকাব উপদেশে শুনা নবপতি ॥
কালি তোব গোচরে বজনী সুপ্রভাতে ।
একজন আসি তোব মিলিব সাক্ষাতে ॥

সেইত কবিত্তোৰ প্ৰতিমা নিৰ্ম্মান ।
 কালি তোৰ সভাতে যে কবিত্ত প্ৰস্থান ॥
 স্বপ্নত কহিলা নাথ এই উপদেশ ।
 নিদ্ৰাহন্তে উঠি বাজা হবিষ বিশেষ ॥
 সানন্দ হইল বাজা দেখিয়া সপন ।
 স্বৰূপে প্ৰসন্ন ভৈলা নাথ নিবন্ধন ॥
 ততক্ষণে হৈলা তেবে বজ্জনী প্ৰভাত ।
 পূৰ্ব আত্মিক ক্ৰিয়া কবিল নবনাথ ॥
 সভা আসি নবপতি তখনে বসিল ।
 পাত্ৰ মন্ত্ৰিগণ যত আসিয়া মিলিল ॥
 অমুক্ষণ নবপতি কবয় চিন্তন ।
 আসন্থিত উপস্থিত বৃদ্ধ ব্ৰাহ্মণ ॥
 বৃদ্ধ ব্ৰাহ্মণ হৈয়া আইলা বিশ্বকৰ্ম্ম ।
 কপতে লগুৰ হাতে অঙ্গে শুষ্ক চৰ্ম্ম ॥
 যেই থানে সভাতে বসিছে মহাবাজ ।
 সেই থানে বৃদ্ধ দ্বিজ গৈলা সভামাজ ॥
 ব্ৰাহ্মণ দেখিয়া বাজা কবিল প্ৰণতি ।
 আশিৰ্ব্বাদ কবিয়া বসিলা মহামতি ॥
 তবে বাজা বোলয় ব্ৰাহ্মণ মহাশয় ।
 কোন হেতু তুমি মোৰ আইলা নিলয় ॥
 এই কথা দ্বিজবৰ কবহ প্ৰকাশ ।
 ইহাক শুনিতে মোৰ বৰ অভিলাষ ॥
 তবে দ্বিজবৰে বোলে শুনহ বাজন ।
 মূৰ্ত্তিকাব হেন আমাক জানিয়ে ব্ৰাহ্মণ ॥
 তুমি যে প্ৰতিমা বাজা কবিবা নিৰ্ম্মান ।
 হেন শুনি আইলো তোমাৰ বিদ্বমান ॥
 এই দাক প্ৰতিমাক নিৰ্ম্মান কৰিবো ।
 তোমাৰ হন্তে ধন পাই আপোনা পুৰিবো
 এই যদি মহাশয় তোমাৰ মনে লয় ।
 অখনে এই কৰ্ম্ম কৰ মহাশয় ॥

এই ব্রহ্মদাক বাথ এক গৃহ মাজ ।
 ঘাবত কপট দেহ শুন মহাবাজ ॥
 মনুষ্যব যেন নহে তথা গত যাত ।
 আমি মাত্র একেশ্ববে থাকিম তথাত ॥
 এক বিংশতি দিন অপেক্ষা দিয়ো মোবে ।
 প্রতিমা নিৰ্মাণ তোর এই অভ্যস্তবে ॥
 কেয়োজন সমে মোব নাহই সাক্ষাত ।
 তবেসে গণ্ঠন সিদ্ধি শুন নবনাথ ॥
 এতেক কহিল যদি বুদ্ধ দ্বিজবড় ।
 ইন্দ্রদ্যুম্ন নবপতি হবিষ অস্তব ॥
 স্বরূপে সপনে নাথ আমাতে কহিলা ।
 অকস্মাতে দ্বিজবব আসিয়া মিলিলা ॥
 বুজিলো আমাব এই ভাগ্যেব উদয় ।
 অভিমত সিদ্ধি মোব হৈব স্নানিচয় ॥
 এতেক চিন্তিয়া বাজা সানন্দ বদন ।
 ব্রাহ্মণব অভিমত কৈল সম্পাদন ॥
 নির্গান থানত দিব্য কৈল এক ঘব ।
 বাখিলেক ব্রহ্মদাক তাহাব ভিতব ॥
 সেইক্ষণে শুভলগ্ন কবিয়া বিধান ।
 বাসি ভণ্ডি লৈয়া দ্বিজ গেল সেই থান ॥
 পবম আনন্দে দ্বিজ গৃহে প্রবশিল ।
 গৃহ মধ্যে প্রবেশিয়া কপট মাঝিল ॥
 বিশ্বকৰ্ম্ম ৰূপে নাথ এক অন্নভাব ।
 পূৰ্বেব নিবন্ধ কথা জয়েব প্রকাব ॥
 পবম কোতুক দ্বিজ হবিষ প্রচণ্ড ।
 ব্রহ্মদাক ছেদিয়া কবিল চাৰিখণ্ড ॥
 পূৰ্বেব নিবন্ধ যত আছয় স্মরণ ।
 বলভদ্র জগন্নাথ স্তব্ধা স্তদর্শন ॥
 প্রথমে বলভদ্র কবয়ে নিৰ্ম্মাণ ।
 পবম প্রচণ্ড প্রভু পুৰুষ প্রমাণ ॥

স্তম্ভৰ মস্তক প্ৰভু বিসাল ললাট ।
 উন্নত নাসিকা গলে হৃদয়ে কপাট ॥
 আজানু প্ৰমান গলে দুই বাহু দণ্ড ।
 প্ৰকাশিত নাসিকাৰে দুই স্তন খণ্ড ॥
 ক্ষীণ কঙ্কাল নাথ অদ্ভুত স্তম্ভৰ ।
 প্ৰভুৰ উত্তম পৃষ্ঠ স্তম্ভৰ উদৰ ॥
 নিৰ্ম্মান কৰিলা প্ৰভুৰ কটিস্থল ।
 পশ্চাতে প্ৰকাশ কাখে চৰণ কমল ॥
 মুখ চক্ষু কৰ্ণ নহি কৰে প্ৰকাশিত ।
 বাখিল পশ্চাতে এক কবিম নিৰ্ম্মিত ॥
 এই মতে বলভদ্ৰ কৰিয়া নিৰ্ম্মান ।
 জগন্নাথ সেইমতে কবিল বিধান ॥
 স্তম্ভদ্বা দেবীক তবে নিৰ্ম্মান কবিল ।
 সেই মত অভিপ্ৰায় হস্ত নাগটিল ॥
 স্তম্ভদৰ্শন চক্ৰ কৈল ডগ্ধেৰ আকাৰ ।
 শেষ অঙ্গ পশ্চাতে নিৰ্ম্মিব আৰবাৰ ॥
 চাৰি মূৰ্ত্তি বিশ্বকৰ্ম্ম কৈল কতুহলে ।
 চতুৰ্দশ দিন শেষ হৈল হেনকালে ॥
 প্ৰভুৰ কপট লীলা বুঝিবেক কোনে ।
 দৈবেৰ নিবন্ধ আছে বিধিব ঘটনে ॥
 চতুৰ্দশ দিন শেষ দেখি নবপতি ।
 হৰ্ষে বিবাদে বাজা চিন্তে মহামতি ॥
 কেন অভিপ্ৰায় নাথ হৈলা নিবঞ্জন ।
 দেখিবাৰে অধিক চঞ্চল হৈল মন ॥
 শক্তি হীন দেখি এই বৃদ্ধ ভ্ৰাম্মণ ।
 জানে বা নাজানে এই কবিতে গঠন ॥
 কোন কপ গঢ়ি আছে নাজানি নিশ্চয় ।
 উপদেশ দিলে তৰে ভাল মন্দ হয় ॥
 সেইতো নাথৰ কপ বেদে নাহি জানে ।
 নাজানোহো কোন মূৰ্ত্তি কবিল ভ্ৰাম্মণে ॥

কোন কৰ্ম্ম নাহি পাছে গঢ়ন সাজ হৈলে ।
 মন্দ ভাল হয়ে হেন অথনে দেখিলে ॥
 ত্রাঙ্গাণে নাজানে যদি প্রতিমা গঢ়ন ।
 তবেত অসক্য হৈল প্রমাদ ঘটন ॥
 বেহউক সেহউক পাছে দেখিতে জুরাই ।
 কেন অরতাব স্বামী কেন অভিপ্রাই ॥
 এতসব নবপতি মনেত চিন্তিল ।
 হবিত গমন কবি মন্দিরে চলিল ॥
 দ্বাৰ চোড় কপাট বোলয় নবপতি ।
 হেন শুনি বিশ্বকৰ্ম্মা গেল শীঘ্রগতি ॥
 বিশ্বকৰ্ম্ম গৈলা চলি কেয়ো নাহি আছে ।
 উত্তর নপাই বাজা দ্বাৰ মেলে পাছে ॥
 কপাট মেলিয়া দেখে নাহিকে ত্রাঙ্গাণ ।
 তথা বিচাৰিয়া মূৰ্ত্তি কৈলা দৰশন ॥
 অংশপূৰ্ণ অরতাব দেখি নবপতি ।
 মহা মৰ্ম্মে মূৰ্চ্ছিত হৈয়া পবে শীঘ্রগতি ॥
 অচেতন হৈল তনু স্বাশ মাত্র আছে ।
 মহাশোকে নবপতি চেতন পায়। আছে ॥
 প্রভুর চৰণে পবি হৈইয়া বিকল ।
 কি হৈলা প্রমাদ বুলি লোটে ভূমিতল ॥
 ময়ি পাগীৰ্ঠে কেনে হেন কৰ্ম্ম কৈল ।
 সময় লজ্জিয়া কেনে হেন কৰ্ম্ম কৈল ॥
 বুজিলোহো বৃদ্ধ দ্বিজ মনুষ্য নহয় ।
 বিশ্বকৰ্ম্ম আসিছিল হৈয়া পবিচয় ॥
 সময়ত বাখিলা দিবস এক বিংশে ।
 অসময়ে দেখিলো দিবস চতুর্দশে ॥
 কেন হৈল অরথি বিধিয়ে মোক দিলা ।
 হাতে নিধি দিয়া নাথ আপুনি হবিনিলা ॥
 দুৰ্ভাগ্য পাইল মোক আজুকাৰ বাতি ।
 কপটে বাকিলা নাথ দেখিয়া দুৰ্ম্মতি ॥

কিবা পাপ কৈলো ময়ি জন্ম জন্মান্তৰে ।
 সি কাৰণে গুণনিধি বঞ্চিলা আমাৰে ॥
 উপদেশ কহিলা জটিল ৰূপ ধৰি ।
 সে কাৰণে দৰশনে গেল নীলগিৰি ॥
 মোৰ দৰশনে নাথ তাতে গুপ্ত হৈলা ।
 ৰূপট পূৰ্বকে নাথ সৈবাব ভাঙিলা ॥
 ব্ৰহ্মাৰ সভাতে গেল দৌল নিৰ্ম্মিয়া ।
 ৰাজ্য গেল মঠনা দেখিলো যে আসিয়া ॥
 বহু যত্নে পাছে তৰে এই ৰাজ্য পাইলো ।
 পুনৰপি নীলাচলে দৌলক স্থাপিলো ॥
 প্ৰজাপতি উপদেশে পাইলো তোমাৰে ।
 স্বপ্নেত কৰিলা উপদেশ মূৰ্ত্তিকাবে ॥
 আপুনে কিসক নাথ হেন মূৰ্ত্তি হৈলা ।
 কোন অপবাধে নাথ এবাৰ বঞ্চিলা ॥
 সদয় হৃদয় নাথ তুমি নিবঞ্জন ।
 এই বেদ প্ৰমাণ হেন কৰিলো শ্ৰৱন ॥
 কুবুদ্ধি দিয়া নাথ বঞ্চিলা আমাৰে ।
 মৰিম এখনে বধ তোমাৰ উপৰে ॥
 ৰাজ্যৰ বিলাপ দেখি প্ৰভু নাৰায়ণ ।
 ভকত বৎসল নাথ তুমিলা ৰাজন ॥
 এই মতে বিলাপ কৰিতে নৃপমণি ।
 আত্মস্থিতে আকাশেত হৈল হেন ধ্বনি ॥
 কিসেৰ বিলাপ ৰাজ্য কৰস অন্ধেমা ।
 এইৰূপ অৱতাৰ আমাৰ মহিমা ॥
 এই মোৰ এক মূৰ্ত্তি হেন কৰি জান ।
 বিশেষ শুনিবা ৰাজ্য প্ৰজাপতিৰ স্থান ॥
 নাজানা নৃপতি তুমি ইহাৰ কাৰণ ।
 আজি মোৰ এই মূৰ্ত্তি পূৰ্ব নিবন্ধন ॥
 কৃষ্ণ অৱতাৰ পূৰ্বেৰ যখনে হুইল ।
 জবাসন্ধে সন্নিহিতে অনেক মুখ কৈল ॥

তাহাৰ পুৰ প্ৰাচিৰ উচ্চ আছিল ।
 এই অৱতাবে আমি প্ৰাচিৰ লজ্জিল ॥
 দুই হস্ত মুঠি কৰি লজ্জিলো প্ৰাচিৰ ।
 সেইটো কাৰণে মোৰ এমত শৰীৰ ॥
 বিবাদ ছাড়িয়া ৰাজ্য শাস্ত কৰা মন ।
 অভিমত সিদ্ধি তোৰ হৈব সম্পাদন ॥
 পূৰ্বেৰ কথন মই কহিলো তোমাতে ।
 বিশেষে শুনিবা কথা প্ৰজাপতি হস্তে ॥
 এইকপে আকাশ বাণী শুনি নবপতি ।
 নাথৈৰ চৰণে পৰি কবিল প্ৰণতি ॥
 হৰষিত হৈল ৰাজ্য শুনিয়া বচন ।
 নিজ দেহ অঙ্গীকাৰ কৈলা নিবন্ধন ॥
 অনন্ত কপি নাথৈৰ অপাৰ মহিমা ।
 জানিয়াসে বিশ্বকৰ্ম্মা নিৰ্ম্মিলা প্ৰতিমা ॥

বিশ্ব ভারতী ।

— — — — —
ধ্রুব চৰিত্ৰ ।

মৈত্ৰেয় বদতি   শুন কুকপতি
যেন ভৈলা আত পৰে ।
বন্ধক নিৰ্ভয়   দিলা মহাশয়
হেন দেখি ধনেখৰে ॥
অতি অদভূত   ধ্রুব মহন্ত
শুনিয়া পৰম বজ্জে ।
পুষ্পকত চড়ি   তৈকে গৈলা লবি
সিদ্ধ মুনিগণ সঙ্গে ॥
দিব্য নব জানে   পুষ্পক বিমানে
সূৰ্য্যতো অধিক জ্বলে ।
যত দেৱ ভোগ   তাতে উপভোগ
মনে খোজে মানে মিলে ॥
নানা বহুময়   জলন্তে আছয়
চাহন্তে চক্ষু নভাবে ।
মনোজয় গতি   দিনতো নিশাতো
সমান জ্যোতি প্ৰকাশে ॥
সিতো বিমানত   গুণ আছে যত
বৰ্ণাইবোহো কতকাল ।
ভাতে থাকি বজ্জে   মুনিগণ সঙ্গে
চলি গৈলা দিগপাল ॥
সিদ্ধ বিদ্যাধৰ   চাৰণ কিম্ব
চতুৰ্ভিতি স্তুতি কৰে ।
অখণ্ড মণ্ডল   প্ৰকাশে ধবল
ছত্ৰেক ধৰি উপবে ॥

তোমাৰ ভাঙক যক্ষো নামাৰিয়
 যক্ষকো নামাৰা তুমি ।
 কালৰূপে হৰি সবাকো সংহৰি
 তাকো ভালে জানো আমি ॥
 সমস্ত ভৱত থাকি অজ্ঞানত
 সংসাৰত বন্ধ হই ।
 যিতো আত্মা হৰি তাক পৰিহৰি
 দেহাক আত্মা বোলেয় ॥
 তুমি পুমু ৰাজ্য আপুনি জানাহ
 নাবদৰ উপদেশে ।
 সমস্তবে জীৱ আত্মা সদাশিৱ
 ভজিবা হৰি আবাসে ॥
 যত চৰাচৰ হৰিসে সৰাব
 বন্ধৰ মোক্ষৰ হেতু ।
 তাস্তে ভকতি কৰি সংসাৰ সাগৰে
 বান্ধিয়োক দৃঢ় সেতু ॥
 মায়াৰ আসয় আপুনি গুহয়
 ভকতি প্ৰবেশ ভৈলে ।
 লভি মহা জ্ঞান সংসাৰৰ ত্ৰাণ
 হৈবা ৰাজ্য অবিকলে ॥

অনন্তৰে ধনেশ্বৰে নৃপতিক দয়া তৰে
 বুলিলন্ত কৰিয়া সাদৰ ।
 তোমাৰ মনৰ যত পূৰ্ণ হোক অভিমত
 দেও যত লাগে লৱা বৰ ॥
 কিন্তু তুমি নৃপবৰ হৰি পদ পঙ্কজৰ
 সেৱাতেসে বতি আছে শুনি ।
 পাছে সিতো নৃপবৰ বাক্য শুনি কুবেৰৰ
 বুলিতে লাগিলা মনে গুণি ॥

হে বাজ বাজেশ্বর   যদি মোক দিবা বব
 শুনা তেবে গোচর আমার।
 কৃষ্ণ চরণ ধ্যান   মুণ্ডচোক সর্বক্ষণ
 স্নেহে মেন তবোহঁ। সংসার ॥
 বাজার মনব কর্ম   শুনি পাছে দিগ বাজা
 হোক বুলি দিলা সমিধান।
 চাহি আছে নবপতি   বিমানে সহিতে ভৈতে
 তত কালে ভৈলা অন্তর্দান ॥
 অনন্তবে ধ্রুবে আসি   নিজ নগবত পশি
 কবিলন্ত যজ্ঞ বহুতব।
 দেব দ্বিজ পিতৃগণ   সবাবো সম্ভোষি মন
 দিলা বাজা দক্ষিণা বিস্তব ॥
 জব্দ দেশ কাল কর্ম   দেব যজ্ঞমান ধর্ম
 সমস্তবে আত্মা নাযায়ণ।
 একচিন্তে ভক্তি কবি   দেবো দেবতা হবি
 আবাসিয়া তাহান চরণ ॥
 যত জীৱ চবাচব   হবি আত্মা সমস্তব
 জানি কাকে হিংসা নকবন্ত।
 উত্তম অধম প্রাণি   প্রাকৃত লোকক জানি
 যথোচিত ভাবে প্রবর্তন্ত ॥

প্রজাকে পুত্রকে সমানে পালন্ত
নকবন্ত কোপ তাপ ।
দুখী ভিখি দেখি পোষন্ত পালন্ত
যেন নিজ মাত্ৰ বাপ ॥
শিতলত জল প্রতাপে অনল
গন্তীৰে যেন সাগৰ ।
দানে কল্লতক জানে শুকণ্ডক
পৰাক্ৰমে পুৰন্দৰ ॥

যত সদগুণ   সবাতে নিপুণ
দেৱৰ যিজে অনুগত ।

ৰাজনীতি ধৰ্ম্ম   সদাচাৰ কৰ্ম্ম
কেণেকো নোহয় পাত ॥

যত ধৰ্ম্মশালি   সমস্তকে পালি
আপুনি থাকন্ত ৰাজা ।

কোনো উপতাপ   নাহিকে ৰাজ্যত
মহা স্মৃথে থাকে প্ৰজা ॥

সপ্তম দ্বীপৰ   যত নাৰী নৰ
মনে সাধে ইফঁ বৰ ।

ঐবেসে আমাৰ   হৌক মহাৰাজা
যাৱে চন্দ্ৰ দিবাৰ ॥

ছত্ৰিশ হাজাৰ   বৎসৰ নৃপতি
অকণ্টকে ৰাজ্য কৰি ।

যাগ বজ্জ জপে   দানে ত্ৰতে তপে
আবাখিলা দেৱ হৰি ॥

পূৰ্ব জনমৰ   স্মৃতি বিস্তৰ
ৰাজ্য ভোগে ক্ষয় নিলা ।

তপ ত্ৰত ধৰি   কায় ক্লেশ কৰি
দুষ্কৃত যত ভুঞ্জিলা ॥

পাপ পুণ্য দুয়ো   দুখতে স্মৃতে
ভোগ কৰি নিলা ক্ষয় ।

পৰম বৈবাগ্য   লভি মহাভাগ
এড়িলা মনে বিষয় ॥

সাৱধান মনে   থাকি নিজাসনে
জিনিয়া ইন্দ্ৰিয়বৰ্গ ।

হৈয়া স্বতন্ত্ৰৰ   অনেক বৎসৰ
ভুঞ্জিলন্ত ৰাজ্য স্বৰ্গ ॥

সবাতে তৈল বৈবাগ্য ।

নোবোলম্বু মহাভাগ ॥

সকলো আগত প্রায় ।

বিচাৰে কিছু নহয় ॥

গল্প বাজি বথ চয় ।

বাজ্যলক্ষ্মী সমুদায় ॥

প্রকাশ্যে দিনে বাতি ।

ବାଞ୍ଛା ମଣ୍ଡ ଦ୍ଵୀପାରବତୀ ॥

সবাকো দেখিলা মিছা ॥

সেবাতেসে মাত্র ইচ্ছা ।

কেনে গণনাভ লেখি ।

দেখিও নেদেখি ॥

দেখন্তে কেনে নজানা।

ভাঙ্কে সত্য বুলি থানা ॥

আগতে সাক্ষাৎ পুত্র হই জাত
পিতৃব মরণ জানে ।
আমিয়ো মরিবো পুত্র উপজিবো
কিমতে তাক নগণে ॥
পবম দুর্লভ ইতো নবতমু
বৃথা কার্য্যে হয় নাশ ।
মায়াব বচন পুত্র দ্বাৰা ধন
তাহাতে দৃঢ় বিশ্বাস ॥
চাৰা সবে ধন্দ সংসাৰতে বন্ধ
কৃষ্ণতে কৰা ভকতি ।
মিছা ধন জন সম্যকে সোপন
তাৰ দূৰ কৰা মতি ॥
বিষ্ণু বৈষ্ণৱৰ চৰণ কিঙ্কৰ
বোলন্তু বিষ্ণু ভাৰতী ।
ৰাম ৰাম বুলি নাচা বাহু তুলি
পাপ যাউক অধোগতি ॥

নাম চৰণ তাঁকুৰ ।

শঙ্কৰ চৰিত ।

আত অনন্তৰে   দেৱ শঙ্কৰৰ,
উনৈশ বৎসৰ ভৈলা ।
গৃহত বসিয়া   আছন্ত শঙ্কৰ;
বুঢ়া খাওঁ তৈকে গৈলা ॥
জয়ন্ত মাখৰ   কৰিয়া উৎসৱ,
আলোচি গৈলা সিঠাই ।
কৰ্ণ পুৰ চতুৰ   ভুজ সমন্বিতে,
লৰি গৈলা দুয়ো ভাই ॥
আন ভূঞাগণ   মুহুদ সজ্জন,
আইলা শঙ্কৰৰ পাশ ।
শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰে   সবাহাকো তেবে,
কৰিলা পাছে আশ্বাস ॥
বোলন্ত পেশাই   আইলা কিকলাই,
কহিয়ো তাৰ কাৰণ ।
আমাৰ থানক   কিকাৰ্য্যে আসিলা,
শুনো সিতো প্ৰয়োজন ॥
বুঢ়া খাঁ বোলন্ত   কহিবোঁ তোমাত,
আমাথেৰ প্ৰয়োজন ।
ভূঞা বন্ধু যত   আসিল সমন্ত,
আছয় কাৰ্য্য গহণ ॥
বিদ্যাভো পাৰ্গত   শাস্ত্ৰ আছে যত,
সবাহাকো আছা পঢ়ি ।
সমন্ত লোকৰ   হবিষ বিস্তৰ,
বৈকুণ্ঠ দিয়োক গঢ়ি ॥

এহি বুলি পাছে   যেবে সবে আছে,
শঙ্কবে গুণিলা মনে ।

কপিলি মুখত   কুমাৰ আছয়,
শুন্মু এক সৰ্বজ্ঞানে ॥

খোল গড়িবাক   বোল'। আবে তাক,
চানেকি পথায়্য দিয়া ।

তেতিন্ধণে কাঠ   এক দাল আনি,
সাজিলা আনন্দ হয় ॥

বলোবাম আঁঠে   আনিয়া তেখনে,
খোলব জোখাক দিল।

ত্রয়োদশাঙ্কুল   বেঁরা ভাস যান,
ডাইনা নবাজুল কৈল ॥

সকালে গড়িয়া   জীয়ে পাগ দিয়া,
দিয়েক খোল গঠাই ।

সৰ্গিৰ ঘৰক   যাযোক কেতাই,
গৰু পল আনা চাই ॥

সুখী ভূঞা লোক   কবা দায়া মোক,
সভাখান দিয়ে সাজি ।

দ্বীপ দ্বীপান্তরে   লোক নিবস্তুবে,
জ্ঞান দিতে পাঞ্চ আজি ॥

শুনি ভূঞা'গণে   পাছে তেতিক্ষণে,
দ্রুতগণ পার্শ্ব দিল ।

শঙ্কৰৰ আত্মা   শিবত ধৰিয়া,
সমস্ত দেশে কহিলা ॥

মহা মহোৎসব   দেখিয়া উৎসব,
চিন্ন যাত্রা বিতোপন ।

সাভো বৈকুণ্ঠক   ভূমিত দেখাইবে,
কুম্ভম ভূঞা নন্দন ॥

শুনি সবে নবে   আতি বঙ্গ কবে,
হৰিষৰ পাৰ নাই ।

বৈকুণ্ঠ নগর   দেখাইবো শঙ্কর,
আনন্দে থাকিবোঁ চাই ॥

ইসব কথাক   থৈলোঁ এহি মানে,
শুন্যোক কথা আব ।

বৈকুণ্ঠ নগর   পটতে লেখিয়া,
অঙ্ক কবিলন্ত তা'র ॥

ধেমালিৰ ঘোষা   প্রথমে লিখিল,
দুটিয় শ্লোক বচিল।

সূত্র ভটিমাক   গীতক কবিয়া,
চিন সবে বিভাগিল ॥

যাব যেন থান   যি মত লক্ষণ,
কল্পতরু উপবন ।

সর্বোব চয়   অধিকে শোভয়,
অনন্ত শয্যা শোভন ॥

লক্ষ্মী সবস্বতী   চৌধ পাৰিষদ,
গীততে সবাকো দিলা ।

সাত বৈকুণ্ঠব   সাত গোটা নাথ,
সবাক তাতে নির্মিলা ॥

গীত নাট সূত্র সমস্তে কবিয়া,
যেবে সাজ কবিলন্ত ।

ভূঞা সবে সভা   ঘর সাজি যাবে,
শঙ্করত জনাইলন্ত ॥

কেতাইক বামক   বায়ন শিখাইলা,
আবো পালি সাত জন ।

নটুৱা পাখুটি সমন্বিতে আতি,
কবিলা যাত্রা শোভন ॥

শুন্য সভাসদ   ছয়া নিশবদ,
গুৰুৰ চৰিত্ৰ কথা ।

তাহান চৰণে   পশিয়ো শৰণে,
জন্মক নকৰা বুখা ॥

ঘোৰ পবলোক   তৈতে কেন হোক,
দেখিয়ো নেদেখা অন্ধ ।

গুৰুৰ সেৱাক   তেজিয়া আনক,
বিষয় স্তম্ভ প্ৰবন্ধ ॥

ভাৰ্য্যাত পুত্ৰত   কৰিয়া বিশ্বাস,
গুৰুত নকৰেঁ বতি ।

কিনো মহাবলু   পৰম পাষণ্ড,
যাইবে সিতো অধোগতি ॥

হে গুৰুদেৱ   পাৱে কৰেঁ সেৱ,
পৰম পাতকী আমি ।

জানি মহেশ্বৰ   মোক কৃপা কৰ,
তুমি মোৰ নিজ স্বামী ॥

ভূত্য হেন মানি   দেৱ চক্ৰপাণি,
চৰণত দিয়ো ঠাই ।

তুমি বিনে মোৰ   পৰম বান্ধৱ,
ই তিনি লোকত নাই ॥

জানি যদুপতি   তুমি দিনে গতি,
নাই কোনো সাৰে সাৰ ।

গুৰু শিষ্য ৰূপে   দুয়োজন আসি,
জানো ভৈলোঁ অৱতাৰ ॥

সভাসদ জন   এৰি আন মন,
গাওঁ তান গুণ নাম ॥

মুঢ় মতি ৰাম   চৰণে কহয়
ডাকি বোলা ৰাম ৰাম ॥

আত অনন্তৰে শুনা সভাসদ লোক ।
 শঙ্কৰ দেৱৰ মহিমাক শুনিয়োক ॥
 মনে মনে গুণিলন্ত দেৱতা শঙ্কৰ ।
 ঈশ্বৰ বুলিয়া জানিবেক সবে নব ॥

এক মায়া কৰে। যেন নজানয় আনে ।
 সন্তাসীৰ ৰূপ ধৰি আইলা সেহিৰূপে ॥
 দীৰ্ঘতৰ পুৰুষ শূন্যৰ তান কাই ।
 শৰীৰৰ কাস্তি আতি চাহান নযাই ॥

ভস্মে বিভূষিত অঙ্গ অধিকে স্নহাই ।
 অন্ন আদি ভোজন কিঞ্চিত তান নাই ॥
 শঙ্কৰে বোলন্ত বিত্তা শিখাও আমাক ।
 যেন মতে পাৰে। মই পট লেখিবাক ॥

সন্তাসী বোলন্ত আত কিছু শঙ্কা নাই ।
 শিখাইবোঁহে লেখিবাক কহিলোঁ বুজাই ॥
 হিঙ্গুল হৰিতাল তেতিয়ৰূপে আনিলন্ত ।
 যত্ন কৰি পটে বৈকুণ্ঠক লেখিলন্ত ॥

সন্তাসীক আগে থৈ লিখন্ত শঙ্কৰ ।
 বিন্ময়ে আছন্ত চাই সবে ভক্ত নব ॥
 বামবাম গুৰু বুঢ়া খাওঁ বলোবাম ।
 চাহিয়া আছন্ত সবে এৰি আন কাম ॥

এহি মতে সাত বৈকুণ্ঠক লেখি য়েবে ।
 পাৰিষদ গণক লেখিলা তৈতে তেবে ॥
 সাতো বৈকুণ্ঠবো সাতো লিখিলা ঈশ্বৰ ।
 থানে থানে লিখিলন্ত দীঘি সৰোবৰ ॥

যৈত যিবা লাগে সমস্তকে তুলি দিল ।
 এক ভিল মানে বৈকুণ্ঠৰ নলবিল ॥
 কল্পতক দিবাক য়েহেন নজানন্ত ।
 অৰাক স্বৰূপে দুয়োজন বহিলন্ত ॥

কৈত দিবে লাগয় তাহাক নজানয় ।
সেহি সময়তে বুঢ়ী চন্দৰী গৈলয় ॥
চতালত খান মেলি বুঢ়ী দিয়া আছে ।
হাতে সন্মার্জ্জনী লৈয়া তৈকে গৈলা পাছে ॥

দেখা ডেকা গিৰি কল্পতক দিয়া নাই ।
হাতত বাঢ়নি লৈয়া বুলিলেক ভাই ॥
এত লাগি ডেকা গিৰি সিতো বৃক্ষবৰ ।
অল্প হান্ধ কৰি তেবে মাতিলা শঙ্কৰ ॥

আসিলি এথাক আই বৰ কৈলি কাম ।
তই হেন উপকাৰী আউৰ কৈত পাম ॥
বুঢ়ীৰ বচনে কল্পতক বৃক্ষ দিলা ।
বাম বাম গুৰু আদি বিন্ময় মানিলা ॥

সবে বোলে বুঢ়ী ইতো কথা পাইলি কৈত ।
বৈকুণ্ঠৰ লোক ইতো ছদ্মে আছে এত ॥
এহি মতে পটে য়েবে নাট লেখিলন্ত ।
নটুৱা আসিয়া তেবে সাজ কৰিলন্ত ॥

যাৰ ঘিৰা বাহন তাহাক সাজিলন্ত ।
মুখবন্ধ কৰি তাৰ ঠোঠ নিৰ্ম্মিলন্ত ॥
সভাৰ মাজক এক থান কৈলা য়েবে ।
ভূঞা সৰো তথাত মিলিলা যাই তেবে ॥

দিলন্ত শঙ্কৰো মালা কীৰ্ত্তন গাইলন্ত ।
নবোত্তম গুৰু দেবী পূজিবে গৈলন্ত ॥
শঙ্কৰে বোলন্ত দেবী পূজা যোগ্য নয় ।
ভাৱনা কৰিলে কৃষ্ণ পূজিবে লাগয় ॥

বামবাম গুৰুক শঙ্কৰে আদেশিলা ।
মূল মন্ত্ৰ উচ্চৰিয়া কৃষ্ণক পূজিলা ॥
দেখি সমন্তৰে আনন্দৰ পাৰ নাই ।
কৰিলা কীৰ্ত্তিন খোল চয়ক নজাই ॥

এহি মতে গধূলি সময় যেনে ভৈল ।
 নানান দেশৰ পৰা চাহিবাক গৈল ॥
 বিপক্ষ ব্ৰাহ্মণগণ যত আছিলন্তু ।
 যাত্ৰা দেখিবাক লাগি সমস্ত গৈলন্তু ॥

বোলে শুনে সূত্ৰে বৰ কৰে মহতালি ।
 শঙ্কৰ দেৱক ছুট বিপ্ৰে পাৰে গালি ॥
 আজি শঙ্কৰৰ সবে ভাঙ্গা আততাই ।
 কেন মতে বৈকুণ্ঠক দিৱয় দেখাই ॥

এহি মতে বিপ্ৰগণে আলোচিয়া গৈল ।
 বাহু ভূঞাগণ তৈতে এক থান ভৈল ॥
 ভাৱনাৰ চোৰ যত সভা ঘৰে নিল ।
 আৰ বস্ত্ৰ দিয়া তাক তৈতে ঢাকি থৈল ॥

চাৰি গোটা আৰিয়াক যত্ন কৰি থৈল ।
 নৱ গোটা মহতা একত্ৰ কৰি লৈল ॥
 গকতৰ মুখা সব জয়ক দিলন্তু ।
 কেতাই খাৱে খোল দোহাবত ধৰিলন্তু ॥

বলোৰাম হৰিধন মথুৰা সমে তিনি ।
 বুঢ়া শ্ৰীৰাম গুৰু উঠিলা আপুনি ॥
 কাম্বলধৰা লক্ষণ ভোবোৰা দামোদৰ ।
 তাল ধৰি গীত গাৱে লগে শঙ্কৰৰ ॥

উদাৰ সহিতে বৰ গোবিন্দো উঠিল ।
 প্ৰথমতে শঙ্কৰে বাগক তুলি দিল ॥
 লক্ষণৰ বৰ ভাই নামত বলাই ।
 তিনিবি বাগক দিল সবে আছে চাই ॥

বায়ু মণ্ডলীৰ বাগ দিলন্তু শঙ্কৰ ।
 পাটিসোন্দা বৃক্ষ এক আছে ভয়ঙ্কৰ ॥
 যেতিয়গে শঙ্কৰে বাগক তুলি দিল ।
 দুই চৰ দিতে পাত সমস্তে সৰিল ॥

বহয়ে শোধক বায়ু অসঙ্ক অপাৰ ।
আক দুই ফাকি বাগে পাট ভৈল তাৰ ॥
এহি মতে বাগ য়েবে সাজ কৰিলন্ত ।
পট মেলি বৈকুণ্ঠক আগতে থৈলন্ত ॥

সাত ঈশ্বৰৰ সাত প্ৰবেশ লাগয় ।
পাঞ্চ নটুৱাক চাই আছন্ত নিশ্চয় ॥
আৰ দুইজন জানা ঈশ্বৰৰ লাগি ।
ৰাম ৰাম গুৰুক মাতি আনিলন্ত আগি ॥

এক বৈকুণ্ঠৰ নাথ তাক্কে কৰিলন্ত ।
আৱৰ বৈকুণ্ঠপতি আপুনি ভৈলন্ত ॥
শঙ্কৰে বোলন্ত বাহু লাগে চাৰিখান ।
শুনা কেতাই গৰুতৰ মুখা এথা আন ॥

ধেমালিৰ আতাইল প্ৰবেশৰ বেলা হয় ।
ৰঘু সনাতনে আড়িয়াক ধৰিছয় ॥
নটা ধেমালি চটা ধেমালিক বাইলা ।
বৰ ধেমালিক বাই লোকক তুষিলা ॥

বৰ ধেমালিত পাঞ্চ গোটা বাইলা খোল ।
বাসুকী মাণ্ডলী বাদ্য বাইবাক লাগিলা ॥
পাছে ধৰিলন্ত দেৱ ধেমালিক গই ।
আগে পাছে নৱ গোটা খোল গুৰু লই ॥

আঠ ভুজ বেকত কৰিলা তেতিক্ষণ ।
লগায় দিলন্ত মতা পৰম শোভন ॥
দিন সম ভৈল সিতো মতাৰ প্ৰকাশ ।
বিপ্ৰ সকলৰ গৰ্ব কৰিলন্ত নাশ ॥

ৰামৰাম গুৰু সৰ্বজনে দেখিলন্ত ।
অৰ্দ্ধভুজ ভৈল বুলি কেহো নজানন্ত ॥
দেখিয়া সবাবে আতি হৰষিত মন ।
ধন্য ডেকা গিড়ি বুলি ঘোষে সৰ্বজন ॥

শিবৰ নটুৱা যেবে লক্ষণ ভৈলন্ত ।
 দোহাবত যত্নে হৰিষে নাচিলন্ত ॥
 সতানন্দ বলোবাম চৰণে নাচন্ত ।
 নিত্যানন্দ গায়নে গীতক লগাইলন্ত ॥
 প্ৰথমৰ প্ৰবেশ দিবাৰ বেলি ভৈলা ।
 মহতা লগায়া দিন সম কৰি থৈলা ॥
 কুহিলা ঘোৰায়া তাক কেঙ্কোৰা কৰিল ।
 কানিব আড়িয়া বাটী অগ্নি গঢ় দিল ॥
 বিচিত্ৰ পামৰি বস্ত্ৰে আড় কৰি ধৰি ।
 প্ৰথমে প্ৰবেশ দিলা শঙ্কৰ শ্ৰীহৰি ॥
 বামবাম গুৰুই পাছে সূত্ৰ চিয়াইলন্ত ।
 অঙ্গি ভঙ্গি কৰি শ্ৰীশঙ্কৰে নাচন্ত ॥
 নটুৱা গণক এড়ি সবে তাক চাই ।
 নাচে কাচে শঙ্কৰৰ সম কেহো নাই ॥
 সৰ্ব্বজয় আতৈ মুখা পিন্ধিয়া গৈলন্ত ।
 লক্ষ দিয়া শঙ্কৰে উপৰে উথিলন্ত ॥
 সাক্ষাতে গৰুড় যেন দেখিতে স্নহাই ।
 শঙ্কৰ বসিলা পট বৈকুণ্ঠত যাই ॥
 অনন্তৰ শয্যাত তিনি বসিয়া আছন্ত ।
 পাৰিষদগণ তৈতে উপাসা কৰন্ত ॥
 ত্ৰক্ষাৰ মুখাক সৰ্ব্বজয়ে পিন্ধিলন্ত ।
 বামবাম গুৰুৰ এবেশ যে ভৈলন্ত ॥
 আপুনি শঙ্কৰে সূত্ৰ বুলিয়া চিয়াই ।
 বস্ত্ৰ আৰ দিয়া আৰো মহতা লগাই ॥
 দিলন্ত প্ৰবেশ বামবাম যে গোঁসাই ।
 অঙ্গি ভঙ্গি কৰি নাচে চৰণ চলাই ॥
 হৰৰ মুখাক পিন্ধি বস্ত্ৰে ধজা গৈল ।
 আৱৰ বৈকুণ্ঠে নিয়া তাক থাপি থৈল ॥

তেহো অনন্তৰ শয্যা মথো বসি আছে ।
আৱৰ প্ৰবেশ যেনে ভৈল আসি পাছে ॥
লক্ষণ হুইছে এক বৈকুণ্ঠৰ পতি ।
প্ৰবেশক লাগি আইলা কৰি লীলা গতি ॥

আৱৰ মহতা লগাই বস্ত্ৰ ধবিলন্ত ।
লক্ষণেও নাচি পাছে প্ৰবেশ দিলন্ত ॥
সূত্ৰধৰ শঙ্কৰেও বচনে চিয়াই ।
আবো বৈকুণ্ঠত বসিবাক দিলা যাই ॥

গায়ন সকলে গীত আনন্দতে গাই ।
সমজ্যায়ে যেন বৈকুণ্ঠক আছে পাই ॥
নজানিল সভাসদে কিবা বাত্ৰি দিন ।
দেখি বৈকুণ্ঠক যেন পাপ ভৈল ক্ষীণ ॥

নাৰীজনে নিচিনয় কোন জন স্বামী ।
সবে হস্তে য়েহেন ভৈলন্ত মোক্ষগামী ॥
বালকে নিচিনে কোন জন মোৰ বাপ ।
সমস্তৰে শৰীৰৰ অন্তৰিল পাপ ॥

স্বামীয়ে নিচিনে এই মোৰ ভাৰ্য্যা বুলি ।
শঙ্কৰৰ মায়ায়ে সবাকো থৈল ভুলি ॥
বৰগয়া গিড়ি কেতাই খাৱে খোল বান্ধ ।
আনো সভাসদ লোক বঞ্চে বেটি চান্ধ ॥

কৃষ্ণানন্দ দ্বিজ ।

পূৰ্ণ ভাগৱত ।

নাহি জল নাহি স্থল নাহিকে আকাশ ।
নাহি দিন বাত্ৰি বায়ু অগ্নিৰ প্ৰকাশ ॥
চন্দ্ৰ সূৰ্য্য নাছিল নাছিল দিশ পাশ ।
তাতে আসি মহাপ্ৰভু ভৈলন্ত প্ৰকাশ ॥

শূন্যে শূন্যে আছিল শূন্যতে অনুপাম ।
কিবা শূন্য আছিল নাহিকে তান নাম ॥
শূন্যৰ মলয় বায়ু ঘূৰিবাক লৈলা ।
অনেক থানক হেম গুণিক আনিল ॥

এক পিণ্ড হয় সিতো ভ্ৰমিতে লাগিল ।
ভ্ৰমিতে ভ্ৰমিতে তাতে কত কাল গৈলা ॥
কত কাল গৈলা তাৰ নিৰ্ণয় নভৈলা ।
স্মৃতিক লভিয়া পাছে ৰূপক ধৰিলা ॥

যেন অংশে অগ্নি লাগি ভিতৰে জ্বলয় ।
বাহিৰত দেখি মাত্ৰ ধূম্ৰ অতিশয় ॥
তৃণ পাইলে সিতো অগ্নি ফেৰি বাজ হয় ।
জ্বলিয়া লাগিয়া পাছে ত্ৰক্ষাণ্ড দহয় ॥

সেহি মতে ধূম্ৰ পাছে বহিবাক লৈলা ।
মলয়াৰ বাওঁ লাগি ফেৰি বাজ ভৈলা ॥
আকৃতি নাহিকে তান দিব্য এক মূল ।
ভেহে ত্ৰক্ষা ভৈল জগতৰ আদি মূল ॥

মূল হস্তে এক গোট শব্দ উঠিল ।
 শব্দ গোট শূন্যক যে ব্যাপিয়া বহিল ॥
 তেতিক্ষণে শূন্য তেতিক্ষণে হোৱে মূল ।
 এতেকেসে শূন্য ব্ৰহ্মা জগতৰ মূল ॥

শব্দ হৈতে এক নাম ভৈল উৎপন্ন ।
 চাৰি যুগ তেতিক্ষণে ভৈল উৎপন্ন ॥
 সেই নাম হস্তে মায়া বিস্তৰ জন্মিলা ।
 আপোনাৰ ৰূপে গুণে চাৰি যুগ ভৈলা ॥

প্ৰথমতে ভৈল যুগ কৃষ্ণ অন্ধকাৰ ।
 অনিল স্বৰূপে পূৰ্ণে ভৈলা অৱতাৰ ॥
 তাত পাছে যুগ আসি ভৈলা শূন্যাকাৰ ।
 নিগ অৱতাৰ পূৰ্ণ চন্দ্ৰেৰ আকাৰ ॥

তাত পাছে আকাৰ যুগ আসি ভৈলা ।
 পুষ্প অৱতাৰে পূৰ্ণে তথাত ধৰিলা ॥
 নৈৰাকাৰ বিন্দু যুগ ধৰিলন্ত পাছে ।
 জন নাম ধৰি তাতে পূৰ্ণে য়েৱে আছে ॥

এহি চাৰি যুগ ৰাজা আছয় নিৰ্ণয় ।
 চাৰিয়ো যুগত পূৰ্ণে কৰিছে বিষয় ॥
 নিৰ্ণয়ত চাৰি যুগ যদি লিন গৈল ।
 ততকাল মানে পূৰ্ণে শূন্যতে ঘূৰিল ॥

চেতন লভিয়া চাৰি যুগ দিন গৈল ।
 প্ৰভুৰ জন্মৰ কথা তৱমান ভৈল ॥
 কত কাল মানে হেম গুণিকা আনিলা ।
 কত কাল মানে পাছে ভ্ৰমণ কৰিলা ॥

মূল হৈয়া কত দিনে শব্দ উঠিলা ।
 মলয়া গুণিক ভ্ৰমি শব্দ য়েবে ভৈলা ॥
 যুগ পাতি চাৰিব যে নিৰ্ণয় কৰিলা ॥

শব্দ ব্ৰহ্ম আপুনি আকাৰ নৈৰাকাৰ ।
 পূৰ্ণৰূপে ভৈলা বাক্স আদি যে ঈশ্বৰ ॥
 বাক্স হৈয়া আদি দেৱে চকু মেলি চাইলা ।
 বসিবাৰ ঠাই কৈত বিচাৰি নপাইলা ॥

মনে মনে গুণি পাছে মায়ায়ে মজিল ।
 যোগবলে ধ্যান কৰি শূন্যতে বসিল ॥
 যোগবলে লক্ষ্মী যেন উপৰে উৰাই ।
 এহি মতে পূৰ্ণ যেনে শূন্যতে ঘূৰই ॥

যেন ধ্যানে যোগী থাকি চেতন লভয় ।
 সেহি মতে যোগ ধৰি চিন্তন্তু সদায় ॥
 মায়া বলে নিশ্চিলা সমস্ত তত্ত্বগণ ।
 তাতে প্ৰবেশিলা অন্তৰ্য়ামী নাৰায়ণ ॥

পঞ্চ তত্ত্ব পাতিলন্তু খেলা ।
 শুনিয়া ভুবন খান শূন্যতে থাপিলা ॥
 তিনি গুণে তিনি জোৰি তলত আৰিলা ।
 শব্দ বিন্দু পঞ্চজক উপৰে স্থাপিলা ॥

তাহাৰ উপৰে বস্তু জলক বসাইলা ।
 তাহাৰ উপৰে শুক্ল পদ্মক থাপিলা ॥
 পদ্মৰ উপৰে পাছে মেণ্ডকী বসাইলা ।
 তাহাৰ উপৰে পাছে কচ্ছপ স্থাপিলা ॥

তাহাৰ উপৰে সৰ্প কপক বসাইলা ।
 তাহাৰ উপৰে পূৰ্ণ অনন্ত যে ভৈলা ॥
 তাহাৰ অনন্ত ফেণা জ্যোতিষ্কাৰ ভৈলা ।
 তাৰ আঠ ফেণা আঠ দিকে বহি গৈলা ॥

তাহাৰ উপৰে পাছে দিশক থাপিলা ।
 তাহাৰ উপৰে যেনে পৰ্ব্বত থাপিলা ॥
 এহি মতে পূৰ্ণ ব্ৰহ্ম ছান্ন হুয়া বৈলা ॥

পঞ্চ তৰ্ব নিবঞ্জে কবিলা সৃজন ।
কপ বস শব্দ বিন্দু পবন কাৰণ ॥

মখন ভৈলৈসে বিন্দু অমৃত উথয় ।
বিন্দু সমে বক্তবাশি একত্ৰে মিলয় ॥
তেজ সঞ্চে কপ বাঢ়ে জানিবা নিশ্চয় ।
দুখ জলে বস আক জানিবা নিশ্চয় ॥

চাৰিৰ মাঝত শব্দ সঘনে উথয় ।
আকে পঞ্চতৰ্ব বুলি ছেদিলৌ সংশয় ॥
পঞ্চতৰ্ব আকে বোলে পূৰ্ণ সঞ্চে ভৈলা ।
জল স্থল কপে প্ৰভু শূন্যতে থাকিলা ॥

আপুনাৰ মুখে পাছে শব্দ উচ্ছাৰিলা ।
ওঙ্কাৰ চঙ্কাৰ টঙ্কাৰ নাম বাজ ভৈলা ॥
স্রজন পালন সংহাৰণ যেবে ভৈলা ।
এহি মতে তিনি নাম গুণত বহিলা ॥

সদ্ব গুণে নিজ নাম ভকতে বাজ কৈলা ।
শব্দ স্বৰূপে প্ৰভু গায় গায় দিলা ॥
যবে যবে ব্ৰহ্ম নাম প্ৰচাৰ কৰিবৌ ।
কোটিৰ মাঝত গোটেক বুজিয়া লইবৌ ॥

পঞ্চতৰ্ব এক ছয়া পদ্মে বহি আছে ।
পঞ্চতৰ্ব এক ছয়া মেগুকাঁ বহি আছে ॥
পঞ্চতৰ্ব এক ছয়া কচ্ছপ বহিয়াছে ।
পঞ্চতৰ্ব এক ছয়া সৰ্প বহিলন্তু পাছে ॥

পঞ্চতৰ্ব এক ছয়া দিগজ বহি আছে ।
পঞ্চতৰ্ব এক ছয়া পৰ্বত বহিছে ॥
এহি বাব জন ভক্ত সচক্ষতে আছে ।
তিনি জনে সঙ্গ কবিলন্তু পাছে ॥

তিনি জৰি তিনি নাম সজ্জ হুয়া আছে ।
 পঞ্চ বক্ত পয়ে সজ্জ কৰিলন্ত পাছে ॥
 কাশ্যপ মেণ্ডকী সৰ্পে সজ্জ কৰিলন্ত ।
 অনন্তে দিগজে পৰ্বতে সজ্জয়ে ভৈলন্ত ॥
 সম্বন্ধে ভক্ত বজোন্ধে পাৰিষদ ।
 তমোন্ধে যোগী আৰু গুনিয়া আনন্দ ॥
 পঙ্কজে নিগুণ বক্তে একান্তিক হয় ।
 পঙ্কজে কেৱলা জানিবা নিশ্চয় ॥
 কচ্ছপে পাৰিষদ মেণ্ডকী, ভক্ত ।
 পৰ্বতে কোকিৰা তৰা জানিবা সমন্ত ॥
 বাৰ জন বৈষ্ণৱ আৰু জানিবা নিশ্চয় ।
 তিনিৰ স্বৰূপে সাৰ কীৰ্ত্তন কৰয় ॥

ধূপ দীপ পুষ্প গন্ধ চন্দন সম্ভাৰ ।
 আপুনাতে থাকি সবে কৰে জ্যোতিষ্কাৰ ॥
 হৃদি মধ্য জীৱ বাখি চিন্তিবাক লৈয়া ।
 তালু মূলে গুৰু নিয়া আসনে বৈসায় ॥
 নামে নামে ধৰি অষ্ট শত জপ কৰে ।
 কীৰ্ত্তনক স্মৰি থাকে কঠৰ ভিতৰে ॥
 পৰমাত্মা গুৰু জীবাৰু শিষ্য বুলি জানে ।
 সেৱাকৰ্ম্ম স্মৰি চলি যাই নিজ স্থানে ॥
 নিজ নাম যেনে জীৱ হুয়া আছে ।
 এক নাম পৰমাত্মা সূৰ্য্য যেনে প্ৰকাশে ॥
 চন্দ্ৰ সূৰ্য্য দুই জন ভিতৰতে আছে ।
 আৰু দুই জন বাজে থাপিলন্ত পাছে ॥
 বাহিৰৰ চন্দ্ৰ সূৰ্য্য দিন ৰাত্ৰি প্ৰায় ।
 ভিতৰৰ চন্দ্ৰ সূৰ্য্য একত্ৰে জ্বলয় ॥
 প্ৰলয় ভৈলেসে তাৰ হৈৰ দিন ৰাত্ৰি ।
 সবাকো পালিয়া যত্নে আছে যেন পিতৃ ॥

জীৱ আত্মা গোট শিষ্য পৰমাত্মা গুৰু ।

বায়ুৰূপে প্ৰবেশিলা যেন কল্পতৰু ॥

ওঁ বুলি উথে শব্দ পৰমাত্মা বাজ হই ।

সোহহং বুলি সুখাই গুৰু চক্ৰত ঘূৰাই ॥

সোহহং হংসঃ দুই নামে গুৰু আসে যাই ।

পৰমার্থী জনে মাত্ৰ বিচাৰিয়া পাই ॥

ওঁ সোহহং হংসঃ এহি তিনি জনে সঙ্গী জান ।

তিনি নামে তিনি শক্তি পূৰ্ণ বুলি জান ॥

গুৰু শিষ্য একেকাৰ ভিন্নাভিন্ন নাই ।

পৰিচয় পাইলে দুয়ো হৰে এক ঠাই ॥

আকাশৰ শব্দ গুণ, বায়ুৰ স্পৰ্শ গুণ, অগ্নিৰ ৰূপ গুণ, জলৰ বস গুণ, (জলৰ মধুৰ শীতল গুণ) পৃথিৱীৰ গন্ধ গুণ, এহি পঞ্চ ভূত । ৰূপ, বস, গন্ধ, স্পৰ্শ, শব্দ, এহি পঞ্চ তত্ত্ব । চক্ষু, কৰ্ণ, নাসা, বাক্য, চৰ্য্য, জিহ্বা, হস্ত, পদ, গুহ্য, লিঙ্গ, এই দশ ইন্দ্ৰিয়, ইহাৰ অধিকাৰী দেৱ ; চক্ষুৰ আদিত্য, কৰ্ণৰ দিশ, নাসিকাৰ অশ্বিনী-কুমাৰ, বাক্যে হতাশন, চৰ্য্যে বায়ু, জিহ্বায় বৰুণ, হস্তত ইন্দ্ৰ, পদে বিষ্ণু, গুহ্যত মিত্ৰ, লিঙ্গে প্ৰজাপতি । এহি দশ জন ইন্দ্ৰিয়ৰ অধিকাৰী দেৱ । একে মনৰ চাৰি ৰূপ, মন, বুদ্ধি, চিত্ত, অহঙ্কাৰ । মনক নবানন্দ বোলে, বুদ্ধিক ভবানন্দ বোলে, চিত্তক নিৰঞ্জন, অহঙ্কাৰক চিত্ৰকেতু বোলে, ইহাৰ অধিকাৰী দেৱ, মনৰ চন্দ্ৰ, বুদ্ধিৰ ব্ৰহ্ম, চিত্তৰ বাসুদেৱ, অহঙ্কাৰৰ কদ্ৰ, পঞ্চ মহাভূত । দশ ইন্দ্ৰিয় ও মন এহি প্ৰকৃতিৰ বিকাৰ জানিবা । পঞ্চ মহাভূত ও পঞ্চ তন্মাত্ৰা । দশ ইন্দ্ৰিয় । মন, বুদ্ধি, চিত্ত, অহঙ্কাৰ, এহি চবিশ তত্ত্ব বুজি লইবা ।

ইহাৰ সঙ্গতি কহো শুন্য—ৰূপে বিন্দু দুই সঙ্গী । স্পৰ্শ ও শব্দ ও বসে সঙ্গী । আকাশ ও বায়ু ও পৃথিৱী এই তিনি সঙ্গী । অগ্নি ও গন্ধে সঙ্গী । চক্ৰে চক্ৰে দুয়ে সঙ্গী । কৰ্ণে কৰ্ণে দুহে সঙ্গী । হস্তে হস্তে দুহে সঙ্গী । পদে পদে দুহে সঙ্গী । গুহ্যে একা লিঙ্গে একা, এইৰূপে দেখ বাহিৰৰ সঙ্গী ।

এবং ভিতৰৰ সঙ্গীৰ কথা শুন্য—চক্ৰে ও আদিত্যে সঙ্গী । কৰ্ণে ও দিশে, নাসিকা ও অশ্বিনীকুমাৰে সঙ্গী । বাক্যে ও হতাশনে সঙ্গী । চৰ্য্যে ও বায়ুয়ে

সঙ্গী। জিহ্বায় ও বৰ্ণে সঙ্গী। হস্তে ও ইন্দ্রে, পদে ও বিষ্ণুয়ে, গুহে ও মিত্রে, লিঙ্গে ও প্রজাপতিয়ে, চিতে ও বাসুদেবে, মনে ও চন্দ্রে, বুদ্ধি ও ব্রহ্মায়, অহঙ্কাৰে ও কদ্রে, প্রকৃতি ও মহাতত্ত্ব এই মতে সঙ্গী হৈ আছে।

নিবিৰ সেৱাৰ দ্ৰব্যাদি শুনা—প্রকৃতি মানিঙ্গ মহততে নিষ্পৰ্ণ চক্ষুয়ে গাছা। আদিত্যে বাতি, কৰ্ণে আসন, দিশে ধূপ, অশ্বিনী কুমাৰে চন্দন, বাক্যে কবণ্ডি, হতাশনে পুষ্প, চৰ্য্যে কবণ্ডি। বায়ুয়ে পাণ। জিহ্বায় কবণ্ডি, বৰ্ণে চূণ, হস্তে কবণ্ডি, ইন্দ্রে তাম্বুল, পদে অগ্নি, বিষ্ণুয়ে প্রসাদ, গুহে আসন, যুথুয়ি কল, লিঙ্গে ঠগা, প্রজাপতিয়ে দেবে আদা গাজি ও লবণ, এহিমতে পঞ্চতত্ত্ব একে পূৰ্ণে মিলিছে। দুই জনীয়া ও তিনি জনীয়া সঙ্গী কৰি আছে। চক্ষুয়ে গাছা, চৰ্ণে চাতি, অচলা পুষ্কৰ ধূলায় শিহা, সম্ভৱগি ঈশ্বৰ কৃপায় তেল, আদিত্যে বাকগী বাড়ি। ব্যাপক ঈশ্বৰ যি নাম লবে, সেই অগ্নি, পূৰ্ণব্রহ্ম আদিত্য স্বৰূপে প্রদীপ হয় আছে। ইহাকে ছয় জনীয়া সঙ্গ বোলে। আসনে ও ধূপে ও অগ্নি তিনে, সঙ্গী।

আসনে চন্দনে দুয়ে সঙ্গী। কবণ্ডি পুষ্পে দুয়ে সঙ্গী। কবণ্ডি ও তামূল পাণ ও চূণে সঙ্গী। এহি তিনি জনে যুথু একত্রে কৰে, এতেকে প্রাণ সঙ্গী বোলে, ঠগিয়ে প্রসাদে দুই সঙ্গী। আসনে কলে দুই সঙ্গী। ঠগি প্রসাদ ও আদা লবণ, এই চাৰি সঙ্গী। ইত্যাদি পূৰ্ণ ব্রহ্মায় হৈছে।

পঞ্চ মহাত্ততৰ আসন কহোঁ শুনা। বক্ত মাংসৰ মাৰে বস বহিছে। মাংস ভৰি নাৰীৰ মাৰে শব্দ বহিছে। ইবা ও পিঙ্গলা—নাৰীৰ বিন্দু বহিছে। হেথ কমল নাৰীৰ মাৰে স্পৰ্শ বহিছে। এহি স্বৰূপে পূৰ্ণ ব্রহ্ম সংসজতে আছে। আকাশ বহিছে নাভি পদ্মত। বায়ু বহিছে চন্দ্রমণ্ডলত। অগ্নি বহিছে কুণ্ডলী ধৰণী নাৰীৰ মাৰে। পৃথিবী বহিছে ক্ষুদ্ৰ ব্রহ্মাণ্ড হই। এহি পঞ্চ আসন একে পূৰ্ণ ব্রহ্মে সূত্ৰক স্বৰূপে হই আছে ॥

ভকতীয়া ফকৰা ।

- ১। আগে উঠে গোবে নামে কায়ন্ত বোলই ।
মাজত ভৰি দিলে ককাল ভাগই ॥
- ২। যোনি লিঙ্গ নাই তাৰ সত পুত্ৰ হই ।
মাকেৰে সতিনী খাতি কুলক বাখই ॥
- ৩। কথা শুনুতে লাগে ভই ।
ভকতক মাৰি ভকতে খাই ।
এই কথা পাবলৈ নাই ॥
- ৪। মৰাই জীয়াই নহবা কথা ।
আপুনি মৰিবা লোকৰো খাবা মাথা ॥
- ৫। মৰাই মৰাই হবা কথা বতৰা ।
তেহে চিনিবা আপোন ভতৰা ॥
- ৬। গুৰুক মাৰিবা গৰুকো মাৰিবা অতিথিক নিদিবা ঠাই ।
ভাল ভাল ভকতক টঙ্গনিয়াই মাৰিবা এতেকে হৰিক পাই ॥
- ৭। ভকতে কৰে লুটিয়ালুটি ।
সংসারী মৰে চকু ফুটি ॥
- ৮। চোৰ ডকাইতৰ নেৰিবা সঙ্গ ।
তেহে মনৰ মিলিব বঙ্গ ॥
- ৯। মোৰ আগত লচপচ কৰি নেদেখাবি হিয়া ।
গাহে দেখিছা লেবেলা মোক, কেতিয়াও নকৰাও বিয়া ॥
- ১০। পোকৰে খাই মুখে হাগে ।
সেই দ্ৰব্য গোঁসাইত লাগে ॥
- ১১। জেওৰাই গিলিলে বাৰি, গোহালিয়ে গিলিলে গৰু ।
গিদৰ নোমেৰে, গোঁসাই সেৱা কৰে নুবুজা যদি তুমি হে হবা সৰু ॥
- ১২। এনে দেখা শুনা নাই ।
মাক নওপজোতে জিয়েকে লবা পাই ॥
ভকত ভিক্ষা দিওঁ লোৱা ।
দহ সঙ্গীয়া ভেকোলা মৰি আছে তাৰ কথা কোৱা ॥

- ১৩। বোঁ মাছে পোনাদিলে গছৰ আগত ।
চিলনীয়ে কিবা খাই এমুৱা দিনত ॥
- ১৪। পানীৰ ওপৰে খেতি বামত ধৰে মাছ ।
খৰাহিত ভাত সিজাই তাতে পাবা সচ ॥
- ১৫। ভৰি এৰি বিৰলিয়ে সভাত বহিছে ।
চল পাই নিগনিয়ে গলত ধৰিছে ॥
- ১৬। বাইজঙ বাক্যৰ শৰণ ।
ঘৈনীয়ে মাছ খাই বোন্দাৰ মৰণ ॥
- ১৭। বাপে পোৱে কটাকটি মায়ে সৈতে বিয়া ।
মূৰত উঠি হাগা যদি তেহে বুজা দায়া ॥
- ১৮। দাঁত নাই শিল চোবাই দুই হাতে ধৰি ।
গছৰ আগত হাল বাই ভৰাল বান্ধে কুৰি ॥
- ১৯। পাচি পাচি কৰি মাছ ধৰিছে ভেটাত ।
ঘৰলৈ আহি ককাইৰে খাই শুদা ভাত ॥
- ২০। ধৰিবা জনম লাখুতি চলাই মাতিলে নেযাবা দেই ।
খেতি বাতি নকৰাকৈ ঘৰতে বহি খাবলৈ পাই ॥
- ২১। হোল-গোজ বুঢ়াই দলিৰ ভাববৈ ফুৰে ।
খাওন পিন্ধন আকে ভক্তি বুলি কই ॥
- ২২। ওভোটা গছৰ নিচিঙ্গা ফুল ।
ওভোটা ধাৰৰ নেযাবা কোল ।
মাছৰ আঞ্জাৰ বাখিবা জোল ।
তাকে খাই পাবা হৰিৰ কোল ॥
- ২৩। উলুগুটি উলাফল বেজেনা চাৰি ফাল ।
গৈছে সামডেকা আহিল কোন কাল ॥
- ২৪। অপৌড়িমা মাছ ডিডিম চবাই ।
উপজি কোন গছ মৰে ।
অক কোৱাচোন সাৰে ।
ভেতিয়া ডেও মানি সাৰে ॥
জালত পৰিল মাত্ৰে জাঠিৰে খুচিলে ।
তথাপি নমৰে সিভো কেও হাক দিলে ॥

মকৰাজালত পাছে হস্তী আছে পৰি ।
 তাক দেখি পিপৰাই উঠাই হাতে ধৰি ॥
 ফেটী গোমৰ বাগ দেখি সবেও দৰাই ।
 ভেকোলাৰ পাৱত ধৰি সৰ্পেও কান্দই ॥
 হাল নাই গৰু নাই খেতি কৰে পানীত ।
 আঠোটা ভৰাল বান্ধি ভাত নাই পেটত ॥
 ডাঙ্গোন পালে আঠু লই ।
 বাপেৰ ভাল মাত পালে তাই চুলিত ধৰি যাই ॥
 গছৰ আগত খুটি মাৰি ভাত খাই যাই ।
 তাক দেখি কাউৰীয়ে দেশ এৰি যাই ॥
 ধান নাই মৰাণ মাৰে দহোটা গৰুৰে ।
 পোন্ধ মাৰি ধান বানে তেও লাজ পৰে ॥
 সভা পাতি বোন্দা বহে হই মহামানী ।
 নেখালে গুচয় ভোক জানিছে আপুনি ॥
 চোৰ ডকাইতৰ সঙ্গ কৰিবা বাস ।
 এতেকেসে দিনে বাতি কৰি থাকা হাস ॥
 স্বামী নাই যোনি নাই শত পুত্ৰ হই ।
 মৰিলে শগুণে খাই আমাত নাই দাই ॥
 বুঢ়ীবেটী লৰা ফুকাই দহ পাচি মান ।
 পথাৰত শেলি চৰাই হাতে লই টোকান ॥

দামোদৰ দাস ।

মহাভাৰত (দ্ৰোণ পৰ্ব)

দ্ৰোণ বধ ।

সঞ্জয় বদতি শুনিয়োক নৃপবৰ ।
ধৰ্ম্মবাজে শূনি হেন বচন কৃষ্ণৰ ॥
অনন্তৰে মাথা তুলি বুলিলা বচন ।
কৰিবো তোমাৰ আজ্ঞা কমল লোচন ॥

সেহি সময়ত গুৰু দ্ৰোণ উপস্থিত ।
পুত্ৰৰ কুশল পুছিলন্ত নৃপতিত ॥
শুন বাপ ধৰ্ম্মবাজ বচন আমাৰ ।
শিশুকাল হস্তে জানো স্বভাৱ তোমাৰ ॥

এতেকে নৃপতি মই আসিলো আপুনি
অশ্বখামা তনয়ৰ মন্দ বাৰ্ত্তা শূনি ॥
ভীমৰ বাক্যত মোৰ নাহিকে প্ৰত্যয় ॥
হেন জানি নৃপতিবৰ গুছায়ো সংশয় ॥

চিৰঞ্জীৱ পুত্ৰ মোৰ দেৱতাৰ বৰে ।
তাক কেন মতে বধিলন্ত বুকোদৰে ॥
এহি বুলি মৌনে বহিলন্ত দ্বিজবৰ ।
নিঃশব্দে থাকিল পাণ্ডৱ নিবন্তৰ ॥

হেন শূনি অসন্তোষে পাণ্ডৱ নন্দন ।
গুণি গান্ধি কতোক্ষণে বুলিলা বচন ॥
অধৰ্ম্মক ভয়ে বাক্য নাসয় মুখত ।
তথাপি কহিলা অশ্বখামা হৈল হত ॥

কিন্তু গজ বোলন্তে সমন্তে সেনাগণে ।
 দিলেক জোকাৰ বাহুদেৱৰ বচনে ॥
 অব্যক্তে কুঞ্জৰ বুলিলন্ত নৃপবৰে ।
 সেহি পাণে চাৰি ঘোৰা তাহান বথৰে
 তেতিয়কণে আসি সবে পৰিল ভূমিত ।
 দেখিয়া সমন্ত লোক ভৈলেক বিস্মিত ।
 পূৰ্বেৰ পৃথিবীৰ চাৰি আঙ্গুল উপৰে ।
 ফুৰিছিল বথৰ ঘোটক নিবন্তৰে ॥
 অশ্বখামা হত গুৰু দ্রোণে শুনিলন্ত ।
 পুত্ৰ শোকে জীৱনৰ আশা এবিলন্ত ॥
 মহা দুঃখে মনত গুণন্ত দ্বিজবৰ ।
 অকাৰণে অপৰাধী হৈলো পাণ্ডৱৰ ॥
 যাহাৰ নিমিত্তে হেন কৰিলো অকাৰ্য্য ।
 সিতো পুত্ৰ মৰি গৈল যমৰ সমাজ ॥
 স্বধৰ্ম্মক এৰি পৰ ধৰ্ম্ম আচৰিলোঁ ।
 ব্ৰহ্ম অন্ত্ৰ প্ৰহাৰিয়া অন্তায় কৰিলোঁ ॥
 ইহ পৰ লোকে সুখ গুচিল সকলে ।
 হৈলোহো নৰকী মই নিজ কৰ্ম্ম ফলে ।
 এহিমতে বিলাপন্তে আছিল বথত ।
 হেন দেখি ধৃষ্টদ্যুম্ন সেহি সময়ত ॥
 খেদি গৈলা অতি বথী নৱ ধনু খান ।
 মেঘৰ সদৃশ ধ্বনি বজ্জ যেন বাণ ॥
 আশাবিষ সম আক শব বাচি লৈলা ।
 দেখিয়া আচাৰ্য্য বৰ ভয়াভূৰ ভৈলা ॥
 পূৰ্বে দিনে বাতি ঘোৰ কৰিলা সমৰ ।
 পৰ দিনো হৈল আসি ত্ৰিতয় প্ৰহৰ ॥
 আছিলেক দিব্য অন্ত্ৰ দেৱতাৰ যত ।
 নাহিকে চৌগুণ্ড শব হৈল সন্মাপত ॥

তনয়ৰ শোকানলে দহয় শবীৰ ।
 বচন হুমৰি সিদ্ধ দেৱতা ঋষিৰ ॥
 ধনু শৰ এবিবাক কবিলন্ত মন ।
 সেহি বেলা ভীমে আসি বুলিলা বচন ॥

নকৰে সমৰ যুদ্ধে যিভে ক্ষত্ৰিবৰ্গ ।
 স্বধৰ্ম্ম এড়নে নপায় সিভে স্বৰ্গ ॥
 এতেকে কৰয় হিংসা আমি স্বধৰ্ম্মত ।
 তথাপি অহিংসা শ্ৰেষ্ঠ কহিছে শাস্ত্ৰত ॥

ভৰদ্বাজ ঋষি বাজ জগতে প্ৰখ্যাত ।
 তুমি মহা ব্ৰহ্মজ্ঞানী তাস্তে হস্তে জাত ॥
 চাৰি বেদ চৈধ্য শাস্ত্ৰ সমস্তে পঢ়িলা ।
 শুদ্ধজনে চণ্ডালৰ কৰ্ম্ম আচৰিলা ॥

পুত্ৰৰ নিমিত্তে উপাৰ্জ্জিবে ধন মান ।
 ধৰ্ম্মী অধৰ্ম্মীক জপাই সংহৰিলা বাণ ॥
 সিভে পুত্ৰ মৰি পৰি আছে ধৰণীত ।
 অগ্নায় অৰ্জ্জিত কি কৰিব ধন বিত ॥

ভীমৰ বচন হেন শুনি গুৰু দ্ৰোণে ।
 এড়ি ধনু শৰ খসাই থৈল দুই টোণে ॥
 পাছে কৰ্ণ কৃপ দুৰ্য্যোধন নৃপতিক ।
 বুলিলা বচন হেন শুনায় তিনিক ॥

নকৰো সমৰ এবিলোহো ধনুশৰ ।
 হেন জানি তোৰা সবে যুদ্ধে যত্ন কৰ ॥
 কুশল মজল হোক পঞ্চ পাণ্ডৱৰ ।
 লোকক নিৰ্ভয় পাছে দিলা দ্বিজবৰ ॥

হৈলন্ত ব্যাকুল পুত্ৰ শোকে আপোনাৰ ।
 অশ্বখামা অশ্বখামা বুলি বাবদ্বাৰ ॥
 দিয়া দীৰ্ঘ ডাক বথ মধ্যে পৰি বৈলা ।
 কভোক্ষণ অন্তৰে যে সঙ্কল্পণ ভৈলা ॥

মছি আখি মুখ দুঃখে নিশ্বাস তেজিয়া ।
বহিলেক বথে পাছে চিত্তক দঢ়ায়া ॥
এবিলা পুত্রৰ শোকে থিৰ কৰি মন ।
যোগ চিন্তিবাক প্ৰতি কৰিলা আসন ॥

যেতিয়ক্ৰমে জ্যোৎস্না যোগ চিন্তিবাক লৈলা ।
দেখি ধূমুহুত্মে ধনুশৰ পেলাই থৈলা ॥
বথৰ নামিয়া দিব্য খাণ্ডাখান ধৰি ।
জ্যোৎস্না বধ অৰ্থে খেদি গৈলা শীঘ্ৰ কৰি ॥

দেখি কতো লোকে কৰিলেক হাঁহাঁকাৰ ।
কতো কৰিলেক ধূমুহুত্মক ধিকাৰ ॥
কুতুহলে কিল কিল পাঞ্চালে কৰিল ।
সেনাপতিগণে কাটিবাক নিষেধিল ॥

দেখি ধনঞ্জয়ে হাক দিলা বাবম্বাৰ ।
নকাটিবা নকাটিবা গুৰুক আমাৰ ॥
ধূমুহুত্মে কাহাৰো মুগুনি হাক ডাক ।
খাণ্ডা তুলি যাই জ্যোৎস্না শিৰ কাটিবাক ॥

ফুটিছে সহস্ৰ শৰে জ্যোৎস্নাৰ শৰীৰ ।
ঘাৰ মুখ হস্তে খাবে বহয় কধিৰ ॥
কৰ্ণমূলে পড়ি আছে সকুণ্ঠিত কেশ ।
দুৰ্ব্বাদল শ্যাম তনু দেখিতে নুবেশ ॥

বয়সত চাৰিশত বৎসৰ জ্যোৎস্নাৰ ।
সমবত কুৰে যেন ষোড়শ বৎসৰ ॥
দশো দিশ হস্তে চাহি আছে বাজাগণ ।
বসিয়া আছন্ত বথে কৰি যোগাসন ॥

ইন্দ্ৰিয় নিয়ামি ব্ৰহ্মে লগাইলেক চিত্ত ।
চলি গৈল পঞ্চবাণ হৈগেল লম্বিত ॥
প্ৰকাশি গগণ গৈল ব্ৰহ্মাৰ ভূৱন ।
নেদেখিলা আনে দেখিলন্ত পাঞ্চজন ॥

কৃষ্ণ ধনঞ্জয় অশ্বখামা যুধিষ্ঠিৰ।
 দেখিলোহেঁ ময়ো ৰাজ্য প্ৰসাদে ঋষিৰ ॥
 সেহি বেলা ধৃষ্টদ্যুম্ন পাঞ্চাল কুমাৰে।
 কাটিল৷ দ্ৰোণৰ শিৰ খাণ্ডাৰ প্ৰহাৰে ॥
 পাছে খাণ্ডা খান পাক ফুৰাই আকাশত।
 কবিলেক ঘোৰ সিংহ নাদ আনন্দত ॥
 বথ হস্তে গুৰু দ্ৰোণ ভূমিত পৰিল।
 হেন দেখি তযু সেনা সমস্তে ডৰিল ॥
 ধৰ্ম্মক এবিয়া সংহাৰিলা শত্ৰু ৰণে।
 পৰম আনন্দ লভিলন্তু পাণ্ডুগণে ॥
 অনন্তৰে আগ বাঢ়ি বীৰ বুকোদৰে।
 পাঞ্চালক আলিঙ্গন কৰিলা সাদৰে ॥
 মুখ চাই পাছে হেন বুলিলা বচন।
 পুনৰপি তোমাক কৰিবো আলিঙ্গন ॥
 ক্ৰূৰকৰ্ম্মা কৰ্ণক দ্বৈবথ সমৰত।
 আমাৰ সোদৰে সংহাৰিবে সিকালত ॥
 এহি বুলি আনন্দে ৰহিলা ভীম তথা।
 শুনা নৃপবৰ আত পৰে পাছ কথা ॥
 বাসৱৰ পৰাজয় পৰিল ভাস্কৰ।
 মেকত পতনে যেন শুখাই সাগৰ ॥
 সেহিমতে ভৈল গুৰু দ্ৰোণৰ মৰণ।
 দেখি দুৰ্য্যোধন ভৈলা সজল নয়ন ॥
 তোমাৰ পুত্ৰক আসি বেবিল তুৰিত।
 কাম্পয় শৰীৰ ছয়া ধূলায়ে আবৃত ॥
 ভেসন্দে সহিতে পাছে ৰাজ্য দুৰ্য্যোধন।
 পলাই গৈল দশো দিশ কৰি নিৰিষ্কণ ॥
 কুখায়ে তৰায়ে বোঁদ্রে শবৰ প্ৰহাৰে।
 ভৈল আশকত ধৈৰ্য্য গুচিল সবাবে ॥

দেখি অশ্বখামা দুৰ্য্যোধনত পুছিলা ।
 পৰম অপ্ৰিয় কথা বাজা নকহিলা ॥
 দ্রোণীক দেখিয়া শোক শতগুণ ভৈলা ।
 বহয় লোতক দুঃখে অধোমুখে বৈলা ॥
 অনন্তৰে কৃপ গুণ ছয়া যে লজ্জিত ।
 প্ৰপঞ্চ সমস্ত কথা কহিলা দ্রোণীত ॥
 যেন মতে দ্রোণে বীৰগণ সংহৰিলা ।
 যেন মতে ভীমে গজৰাজক বধিলা ॥
 যেন মতে বুকোদৰে দ্রোণত কহিলা ।
 যেন মতে গুণ যুধিষ্ঠিৰত পুছিলা ॥
 যেন মতে ধৰ্ম্ম; নৃপবৰে কহিলন্ত ।
 যেন মতে গুণ অস্ত্ৰ এৰি বসিলন্ত ॥
 যেন মতে ধৃষ্টদ্যুম্নে ধৰিয়া কেশত ।
 কাটিলা দ্রোণৰ শিব সবাবে আগত ॥
 সিটো কথা সমস্তে দ্রোণীত কূপে কৈলা ।
 শুনি অশ্বখামা শোকে ক্ৰোধ যুক্ত ভৈলা ॥
 পাছে নৃপতিৰ মুখ কৰি নিবীক্ষণ ।
 নিশ্বাস তেজিয়া হেন বুলিলা বচন ॥
 শুনা দুৰ্য্যোধন বাজা বচন আমাৰ ।
 পৰম অধৰ্ম্মী ধৰ্ম্ম পুত্ৰ কুলান্ধাৰ ॥
 বাজ্যৰ নিমিস্তে মহা পাপ কৰিলেক ।
 মিছা বুলি আমাৰ পিতৃক বধাইলেক ॥
 পৰম ধাৰ্ম্মিক হেন দেখায়া লোকত ।
 মুহিকে ধৰ্ম্মিক ধৰ্ম্ম ধ্বজি স্বৰূপত ॥
 যেন খণ্টাচাবে ভাল মন্দ নিবিচাবে ।
 ধনৰ লোভত গুণ ব্ৰাহ্মণক মাৰে ॥
 সেই মতে ইটো মন্দমতি যুধিষ্ঠিৰ ।
 অধৰ্ম্মে কাটিলা শিব আমাৰ পিতৃৰ ॥

মন্ত্ৰে সমৰ্থিতে দেবঅস্ত্ৰ সুবজ্ৰ ।
 শিশ্য হয় কুন্তী পুত্ৰে শিখিছে সমস্ত ॥
 তথাপিভো গুৰু বধ কৰিল পাৰ্শ্ব ।
 এতেকে তোমাত ৰাজ্য কহো নিষ্ঠে নিষ্ঠ ॥

যুধিষ্ঠিৰ ৰাজ্যৰ যে শিৰৰ শোণিত ।
 শবৰ প্ৰভাৱে ছেদি পেলাইবো মহীত ॥
 নাহিকে মোহোৰ দুঃখ পিতৃ মৰণত ।
 যিহেতু নিবাস তৈল ব্ৰহ্ম ভুবনত ॥

পাৰ্শ্ব পাঞ্চালে মোক অনাদৰ কৰি ।
 কাটিল পিতৃৰ শিৰ কেশ কৰে ধৰি ॥
 ইহাতেসে অধিক দহয় হিয়া শোকে ।
 কিসক কৰিব পুত্ৰ ইচ্ছা আন লোকে ॥

এতেকে নৃপতি মই কৰো অঙ্গীকাৰ ।
 চলে বলে পাঞ্চালক কৰিবো সংহাৰ ॥
 সন্মুখ সমৰে যদি বধন নযায় ।
 অৱশ্যে মাৰিবো তেবে কৰিয়া অনায়া ॥

যজ্ঞপি নোৱাৰো যুফুদ্যাক্ষক বধিতে ।
 জপ তপ যজ্ঞ যত কৰিছোঁ স্কন্ধতে ॥
 সকলে বিফল তেবে হৈবেক আমাৰ ।
 বাহুবল অস্ত্ৰবল বিক্ৰম থকাৰ ॥

আপোনাৰ বিক্ৰম নকহে শ্ৰেষ্ঠ যত ।
 তথাপিভো কহো মই তোমাৰ আগত ॥
 ভেজস্বীৰ মध्ये মই সূৰ্য্যৰ সমান ।
 পুৰাইব দশোদিশ হানি দিব্য বাণ ॥

নিপাতিবো ৰণে আজি শত্ৰু সকলক ।
 প্ৰচণ্ড পবনে যেন উল্লত বৃক্ষক ।
 একেদৰে তিনিলোক পাৰে জিনিবাক ।
 হেন দিব্য অস্ত্ৰ পিতৃ শিখাইছা আমাক ॥

আছোক মশুম দেবগণো নজানয় ।
 পবন অমোঘ অস্ত্র আমাত আছয় ॥
 পূর্বের চিবকাল পিতা তপ আচরিল ।
 তুষ্ট হয় নাবায়ণে বর প্রলোভিল ॥

শুনিয়া সন্তোষে কবমোর কবি হস্ত ।
 বোলন্ত দিয়োক মোক নাবায়ণ অস্ত্র ॥
 হেন শূনি ভকত বৎসল ভগবন্ত ।
 দিয়া দিব্য অস্ত্র পাছে বাক্য বুলিলন্ত ॥

অস্ত্রবলে অবধ্যক পারি বধিবাক ।
 কিন্তু যাকে তাকে তুমি নামাবিবা আক ॥
 শত্রুগণ আসি যদি মাগয় শরণ ।
 নবধিবা তাকে অস্ত্রে কবিবা বন্ধন ॥

অস্ত্র শাস্ত্র কবিবার এহিসে উপায় ।
 আন মতে নিবাবন্তা ত্রিভুবনে নাই ॥
 এহি বুলি অস্ত্র দিয়া গৈলা নিজলোক ।
 সেই দিব্য অস্ত্র পিতৃ শিখাইছন্ত মোক ॥

আজি নাবায়ণ অস্ত্র করিয়া প্রহাৰ ।
 কৈকেয় পাঞ্চাল মৎস্য করিবো সংহাৰ ॥
 মিত্র দ্রোহী শূক দ্রোহী পাণ্ডুগণ যত ।
 সবাকে বধিবো আজি ঘোর সমবত ॥

শচীপতি ইন্দ্রে যেন দৈত্য দানবক ।
 ময়ো সেহি মতে আজি বধিবো শত্রুক ॥
 যেন যেন বাঞ্ছা মই করিবো মনত ।
 সেই সেই মতে শব পবিবে সৈন্তত ॥

এহি বুলি মৌনে বহিলন্ত দ্বিজবর ।
 শুনিয়া কোতুক বর হৈল কোববর ॥
 অসংখ্যাত বাস্ত ভাণ্ড বোল উধলিল ।
 শূনি ধর্ম্ববাজে সবাসাচীক পুছিল ॥

দ্রোণ বধে কুকগণ লভিয়া বিবাদ ॥
 পলাই গৈয়া পুনৰপি কৰে সিংহ নাদ ॥
 আসে সমদলে সাজি পৃথিবী কম্পায় ।
 তাসম্বাৰ হৈল কিবা বাসব সহায় ॥

দেখা কত গৃহে খেদি আসে কুকচয় ।
 গুচায়ো অৰ্জুন মোৰ মনৰ সংশয় ॥
 অৰ্জুনে বোলন্ত ধৰ্ম্মৰাজ মহাশয় ।
 আসন্ত আমাক খেদি দ্রোণৰ তনয় ॥

যাৰ জন্ম কালে গুৰু আনন্দ মনত ।
 দিলা দিব্য ধেনু ব্ৰাহ্মণক দশ শত ॥
 উপজিয়া যিতো ঘোৰ হেসনি কৰিল ।
 যাক শূনি স্বৰ্গ মৰ্ত্য পাতাল কপিল ॥

সি কাৰণে হৈল তান অনুৰূপ নামা ।
 জগত বিদিত প্ৰতিষ্ঠাত অশ্বখামা ॥
 আচাৰ্য্যৰ বধে নিজ বীৰ্য্য দৰশাই ।
 আসে অশ্বখামা ক্ৰোধে অস্তক পৰাই ॥

তান্ত গহে আসে আনো কুকবীৰ যত ।
 বজাই বাত্ৰ ভাণ্ড সবে নিৰ্ভয় মনত ॥
 হেন জানি যেন যোগ্য কৰিয়ে আপুনি
 কৰিলা অধৰ্ম্ম অকাৰণে জানি শূনি ॥

পৰম পণ্ডিত সুবলিত ধৰ্ম্মৱন্ত ।
 জানিয়া তোমাত আসি ধৰ্ম্মে পুছিলন্ত ॥
 তুমি তাত মিছা কথা কহিলা সাক্ষাত ।
 তোমাৰ কথাত গুৰু কৰিলা সজ্ঞাত ॥

অস্ত্ৰ শস্ত্ৰ এৰি শোকে বসিলা বথত ।
 সেহিবেলা ধূম্ৰদ্ব্যস্ত্ৰে ধৰিয়া কেশত ॥
 কাটিলেক শিব মুশুনিয়া মোৰ হাক ।
 দহয় হৃদয় শোকে হুমবন্তে ভাক ॥

নাজানি তোমাক লোকে বোলে ধৰ্ম্মবাজ ।

ধৰ্ম্মক দেখায়া মাত্ৰ আচৰা অকাৰ্য্য ॥

পিতৃ যেন পুত্ৰক কৰয় প্ৰতিপাল ।

সেহি মতে আমাক আচাৰ্য্যে চিৰকাল ॥

দুঃখ সময়ত প্ৰতিপাল পুত্ৰৱত ।

শিক্ষায়াছে সবে দিব্য অস্ত্ৰ আছে যত ॥

এবো সিটো উপকাৰ নোলোৱা মনত ।

বধিলা অধৰ্ম্মে অল্ল ৰাজ্যৰ লোভত ॥

বন্ধুবধ শোকে ক্ৰোধ কৰি বিপৰীত ।

আসে অশ্বখামা খেদি সবাকৈ বধিত ॥

এবে তাক নিবাৰণ কৰিয়া ৰণত ।

ৰাখা পাঞ্চালক যদি আছয় শকত ॥

মই মুযুজিবো অশ্বখামাক সম্প্ৰতি ।

তানে অস্ত্ৰ ঘাৱে মৰো হোক সদগতি ॥

ভাৰ্য্যা পুত্ৰ মিত্ৰ বন্ধু বান্ধব যতেক ।

সবাতে অধিক মোত প্ৰেম আছিলেক ॥

হেনয় গুৰুক ৰাজ্য লোভে সংহৰিয়া ।

অত্ৰাপি জীৱন্তে আছে প্ৰাণ নেতেজিয়া ॥

ইতো পাপে নৰক ভুঞ্জিবো চিৰকাল ।

এতেকে জীয়াত কৰি মৰণেসে ভাল ॥

এতেক বোলন্তে শোক অগ্নি গৈল জ্বলি ।

অসন্তোষে অধোমুখে বৈল মহাবলী ॥

দেখি ৰাজাগণে কেৱে নেদিল উত্তৰ ।

মোনে ৰহিলন্ত যুধিষ্ঠিৰ নৃপবৰ ॥

মুৰুলিলা প্ৰিয় কিছু অপ্ৰিয় বচন ।

পাছে ভীমে ক্ৰোধে তাক কৰি নিৰীক্ষণ ॥

বোলন্ত অৰ্জ্জুন শুন বচন আমাৰ ।

কিসক কৰহ নৃপতিক অহঙ্কাৰ ॥

যুধিষ্ঠিৰ নৃপতি নজানে ধৰ্ম্মাধৰ্ম্ম ।
 নাৰায়ণে কিছূ নজানন্তু তন্ত্ৰ মৰ্ম্ম ॥
 জটী সতী ব্ৰহ্মচাৰী বনবাসী যত ।
 নজানে ধৰ্ম্মক তাৰা সবে স্বৰূপত ॥

দ্রোণেসে জ্ঞানন্তু মাত্ৰ ধৰ্ম্মৰ বিচাৰ ।
 এতেকেসে ব্ৰহ্ম অন্ত্ৰ কৰিয়া প্ৰহাৰ ॥
 অসংখ্যাত কুন্ত্ৰ ক্ষত্ৰিগণ বিনাশিলা ।
 যেন হুতাশন ভক্ষ্যাভক্ষ্যক বাচিলা ॥

অভিমন্যু কুমাৰ আমাৰ প্ৰাণ প্ৰায় ।
 বধিলেক দ্রোণে তাকে কৰিয়া উপায়
 তথাপি বোলাসো ইফট ধৰ্ম্ম নিফট দ্রোণ
 আমাক নিন্দিয়া ভাল বখানাহা গুণ ॥

ব্ৰাহ্মণৰ ক্ষত্ৰিয়ৰ ধৰ্ম্ম যেন মত ।
 পূৰ্ববত শুনিছো ব্যাসদেৱৰ মুখত ॥
 কায় দণ্ড মন দণ্ড দণ্ড বচনৰ ।
 ইসৰ প্ৰমুখে জাতি ধৰ্ম্ম ব্ৰাহ্মণৰ ॥

ক্ষত্ৰিয় সকলে ধৰ্ম্ম বন্ধা কৰিবেক ।
 সমৰত দাক্ষণ প্ৰহাৰ সহিবেক ॥
 মাৰিবেক শত্ৰু সত্য প্ৰতিপালিবেক ।
 তেবে তাৰ বশ কীৰ্ত্তি ধৰ্ম্ম বাঢ়িবেক ॥

অচিৰ কালতে সিহে হবে ক্ষিত্তিপতি
 হেন ক্ষত্ৰিয়ৰ ধৰ্ম্ম জ্ঞানিয়া সম্প্ৰতি ॥
 তথাপিতো আমাক কিসক কৰা কমট ।
 পৰধৰ্ম্ম আচৰিলে ধৰ্ম্ম হৈল নফট ॥

পৰধৰ্ম্ম আচৰন্তে পিঙ্কিলও চাল ।
 পৰধৰ্ম্মে বনত বধিলো চিৰকাল ॥
 পৰধৰ্ম্ম আচৰণে দুফট দুঃশাসন ।
 দ্ৰোপদীক সভাত কৰিল বিবসন ॥

নপুংসক যেন চাই আছিলোঁ লগত ।
নকবিলো ক্ৰোধ পৰধৰ্ম্মে ছয়া বত ॥
এবে সিতো দুঃখ স্তম্ভবন্তে অনুক্ষণ ।
জাতিৰ ধৰ্ম্মত প্ৰবৰ্ত্তিল মোৰ মন ॥

কক্ৰিয়ৰ ধৰ্ম্মে থাকি নিজ বাহু বলে ।
পিতৃ পিতামহ গুৰু বধিবো সকলে ॥
যুদ্ধৰ পূৰ্বতে কৰি আছা অঙ্গীকাৰ ।
ধৰ্ম্মাধৰ্ম্ম সমবত নাহিকে বিচাৰ ॥

তই পুত্ৰ পূৰ্বে কৰিছিলি অঙ্গীকাৰ ।
বধিবো সবাকৈ যুদ্ধে নকৰি বিচাৰ ॥
এবে ধৰ্ম্ম বখানস সবাবে আগত ॥
আমাক নিন্দিয়া কহ দ্ৰোণীৰ মহত ॥

কৌৰব দলত সিংহনাদ বিপৰীত ।
শুনি বীৰগণ হুই আছে ভয় ভীত ॥
তাতে তই বাক্য সব কবস প্ৰহাৰ ।
ঘাৱত ঘসস যেন আনি চোখা খাব ॥

তোৰ বিক্ৰমৰ ষোল ভাগৰ ভাগক ।
কদাচিতো অশ্বখামা সম নুহিবেক ॥
তথাপি তাহাৰ তই বখানস গুণ ।
দ্ৰোণীক যুজিবে তোৰ নলাগে অৰ্জ্জুন ॥

নলাগে যুজিবে আনো বীৰ সকলৰ ।
কুকণক দল কৰিবো একেশ্বৰ ॥
মোৰ পৰাক্ৰম দেখন্তোক স্তম্ভৰ ।
বৃক্ষ বন পৰ্বত গদায়ে কৰো চূৰ ॥

শৰজালে দশোদিশ পৰিবো গগণ ।
পৃথী বিদাৰিবো মাৰিবোহো দুৰ্য্যোধন ॥
উদ্ধাৰিবো দ্ৰোণদীৰ হৃদয়ৰ শাল ।
হুডলত্ৰ হুইব যুধিষ্ঠিৰ মহীপাল ॥

কবন্তোক ৰাজ্য পালন্তোক সমু লোক ।

ধৃতৰাষ্ট্ৰ মন্দমতি পাউক পুত্ৰশোক ॥

এহি মতে গৰ্জ্জন্তে আছন্ত বুকোদৰ ।

অনন্তবে ধৃষ্টদ্যুম্ন ক্ৰোধে বীৰবৰ ॥

পূৰ্বে নৃসিংহক যেন হিৰণ্য কশিপু ।

সেহি মতে তৰ্জ্জিয়া গৰ্জ্জিয়া দেব বীপু ॥

বোলন্ত অৰ্জ্জুন শুন বচন আমাৰ ।

কিসক নিন্দস শাস্ত্ৰ নকৰি বিচাৰ ॥

যাব যেন জাতি ধৰ্ম্ম তাকেসে কৰিব ।

পৰৰ ধৰ্ম্মক কদাচিতো নাচৰিব ॥

ব্ৰাহ্মণ জাতিৰ ধৰ্ম্ম পঢ়ন পঠন ।

যাজন যজ্ঞন ধন প্ৰতিগ্ৰহ দান ॥

তাক এৰি কৰে দ্ৰোণে ক্ষত্ৰিয়ৰ ধৰ্ম্ম ।

ব্ৰহ্ম অস্ত্ৰে মাৰি সেনা কৰিল অধৰ্ম্ম ॥

পৰধৰ্ম্ম কৰে যিতো সেহিসে পাষণ্ড ।

এতেকে কৰিলোঁ মই যথোচিত দণ্ড ॥

বিশেষত দ্ৰোণ বধে যজ্ঞত জন্মিলোঁ ।

প্ৰতিজ্ঞা সফলি দ্বিজাধমক বধিলোঁ ॥

পিতৃৰ পুত্ৰৰ ঋণ শুজিলোঁ স্বধৰ্ম্মে ।

উদ্ধাবিলো সত্য ধৰ্ম্ম নৃপতিৰ কৰ্ম্মে ॥

বধত থাকন্তে কাটিলও খাণ্ডা হানি ।

তেবে কেনে আমাক বোলস নিন্দা বাণী ॥

অধৰ্ম্মীক ধৰ্ম্মী বুলি কৰয় কথন ।

কালকূট বিষ সম সি সব বচন ॥

ধৰ্ম্মীক অধৰ্ম্মী যিতো পুৰুষে বোলয় ।

হবে পূৰ্ব্ব পুণ্য তাৰ অধৰ্ম্ম হোৱয় ॥

আসে অন্তৰ্হামা পিতৃ শোকে যুজিবাক ।

নোৱাৰোছো যদি আপোনাক ৰাখিবাক ॥

তেবে তাৰ অস্ত্ৰে পৰি যাইবো ব্ৰহ্মলোক ।

সমুখ সমৰে মৰি তাত কোন শোক ॥

ইসে মহাদুখ গুৰুঘাটি বোলে মোক ।

তোৰ কৰ্ম্মচয় নজানয় যেন লোক ।

বাসবৰ সখি ভগদত্ত নৃপবৰ ।

পিতৃৰ সখিয়ে সিভো বাপ সমসৰ ॥

তাৰ বধ কালে ধৰ্ম্ম নাছিল মনত ।

আজি বৰ ধনঞ্জয় হৈল ধৰ্ম্মৱত ॥

জ্ঞান বৃদ্ধ বয়ো বৃদ্ধ সৰ্ব গুণান্বিত ।

সম্বন্ধতো পিতামহ জগতে বিদিত ॥

অগ্নে আচ্ছাদনে পাণ্ডো ভাইক পুষিলন্ত ।

সবাতো অধিক ভোক স্নেহ কৰিলন্ত ॥

হেন ভীষ্ম বধ কালে ধৰ্ম্ম নস্মৰিলি ।

আজি ধনঞ্জয় তই ধৰ্ম্মশীল হৈলি ॥

পাণ্ডবৰ ক্ষেত্ৰ বাসবৰ বীৰ্য্যে জাত ।

বলবীৰ্য্য পৰাক্ৰম জগতে প্ৰখ্যাত ॥

তথাপি আগতে তোৰ দুৰ্ঘ দুঃশাসন ।

দ্ৰৌপদীক সভাত কৰিল বিবসন ॥

সি কালত ক্ৰোধ তোৰ নহৈল তাহাক ।

দ্ৰোণ বধে বাৰম্বাৰ নিন্দস আমাক ॥

সম্বন্ধত থাকিয়া তোহোৰ ভৈলো বশ ।

সি কাৰণে মোক বহুবাৰ কদৰ্শস ॥

কৰ পাৰি কুঞ্জৰে তোলয় মাহতক ।

উপৰত উঠি সেই মনুষ্যে গজক ॥

বচনে প্ৰহাবে কভো অক্লুশে খোচয় ।

তোৰ ঠাই আসি মোৰ হৈল হেননয় ॥

ক্ৰুৰ দ্ৰোণে মাৰিলেক পিতৃক পুত্ৰক ।

অসংখ্যাত ক্ষত্ৰীগণ বান্ধব বৰ্গক ॥

মোক বধিবাক দ্ৰোণে কৰিলা যতন ।
 ময়ো তাক বধিবাক কৰিলোহো বণ ॥
 নোৱাৰিলা মোক কাটিলোহো তাৰ শিৰ ।
 তই কেন বাক্য বজ্ৰ কৰস প্ৰহাৰ ॥

দ্রৌপদীৰ প্ৰীতি অৰ্থে পাঞ্চ ভাগিনৰ ।
 কৰিলোহো ক্ষমা তোৰ দায় ইবাৰৰ ॥
 পুনৰপি যদি মোক বোল অনুস্তব ।
 অচিৰ কালত তেবে যাইবি যমঘৰ ॥

একো জনে লক্ষ লক্ষ কোঁৱৰ সংহৰি ।
 তোৰ অৰ্থে আমাৰ সবংশে গৈল মৰি ॥
 আছে অৱশেষ অল্প সেনা সমন্বিতে ।
 যুধিষ্ঠিৰ নৃপতিৰ অৰ্থে প্ৰাণ দিতো ॥

এতেকে দোষক গুণ বুলিতে যুৱাই ।
 গুণে দোষ আৰোপণ সহন নযাই ॥
 এহি বুলি ক্ৰোধে ধূমুহ্যন্ত মৌনে বৈল ।
 শুনি বীৰগণ সবে নিঃশব্দ হৈল ॥

হেন শুনি সবাসাচী ক্ৰোধ দৃষ্টি চায়া ।
 সজল নয়নে দীৰ্ঘ নিশ্বাস তেজিয়া ॥
 গদগদ বাক্য ধিক ধিক বুলি বৈল ।
 শুনি বীৰগণে সবে নিঃশব্দ হৈল ॥

দুয়ো সলজ্জিত শোক দেখি অৰ্জুনৰ ।
 পাছে ক্ৰোধে ষুযুধানৈ দিলন্ত উত্তৰ ॥
 শুনা দুবাচাৰ ধূমুহ্যন্ত কুলাজাৰ ।
 কৰি উত্ৰপাপ আৰো গুৰুক আমাৰ ॥

বাবম্বাৰ ধিকাৰ কৰস সমাজত ।
 এৰি লাজ বখানস আপোন মহন্ত ॥
 ধিক তোৰ বচন জীৱন তোৰ ধিক ।
 শত খণ্ড হয় জিহবা নপৰয় কি ক ॥

ক্ৰণেকে জিহ্বাৰ তোৰ নহিকে উচিত ।
যাদব পাণ্ডৱ মध्ये হৈলি সন্নিহিত ॥
যেতিয়ক্ৰণে কেশত ধৰিয়া টানি আনি ।
কাটিলি দ্রোণৰ শিৰ চন্দ্ৰহাস হানি ॥

সেহিক্ৰণে স্বৰ্গ হস্তে নবকে দুৰ্ঘোৰ ।
ভৈল পাত দুই সাত পুৰুষ যে তোৰ ॥
সূৰ্য্যক চাহিবে লাগে তোৰ মুখ চাই ।
দৰশনে পাপগণ তেবেসে এৰাই ॥

তই যদি গুৰুক নিন্দস আৰবাৰ ।
তেবে গুৰুতৰ গদা কৰিয়া প্ৰহাৰ ॥
শত খণ্ড কৰিয়া ভাঙ্গিয়া শিৰখুলি ।
পঠাই দিবো পাছে যম সদনক বুলি ॥

হেন শুনি ধৃষ্টদ্যুম্নে বোলে হাসি হাসি ।
দেখি কেনমতে গদা প্ৰহাৰয় আসি ॥
পূৰ্বাপৰে জানো তই কেন মত শূৰ ।
ভুৰিভ্ৰবা ভাৱনা কৰিলা কালি চূৰ ॥

চুলি ধৰি হৃদয়ত লাঠিৰ প্ৰহাৰ ।
ভূমিত পৰিয়া মাৰিলেক বাৰম্বাৰ ॥
তথাপিভো আপোনাক বোলাৱস কাৰ্জী ।
কালিৰ কাহিনি তই পাসবিলি আজি ॥

হেনয় স্বভাৱ আছে ইতৰ জনৰ ।
অল্লকো বিস্তৰ দোষ দেখয় পৰৰ ॥
পূৰ্বত সমান পাপ যদি আচৰয় ।
তথাপিভো আপোনাৰ দোষ নেদেখয় ॥

ভুৰিভ্ৰবা উপৰক তুলিয়া খাণ্ডাক ।
কেশত ধৰিয়া তোক চাইলা কাটিবাক ॥
হেন দেখি ধনঞ্জয় মাৰি দিব্য শৰ ।
প্ৰহাৰিয়া খাণ্ডা সমে কাটিলেক কৰ ॥

ভুজ ছেদে ভূবিশ্ৰবা বসি শৰাসনে ।
 বিষ্ণুক চিস্তিবে লৈলা মৰিবাক মনে ॥
 হাতৰ এবায়া তাক যাস কাটিবাক ।
 নৃপতি সকলে দেখি তোক দিলে হাক ॥

তথাপি তো তাসম্বাৰ বাক্য অনাদৰি ।
 কাটিলি তাহাক ধৰ্ম্মপথ পৰিহৰি ॥
 হেন ক্ৰূৰ কৰ্ম্ম কৰি সবাৰে আগত ।
 আমাক নিন্দস আজি পণ্ডিতৰ মত ॥

যৈতে যৈতে পৰাভৱ কৰে পাণ্ডৱক ।
 তৈতে তৈতে আগ হয় যুজো আচাৰ্য্যক
 আছে বথে ব্ৰহ্ম অস্ত্ৰে মৰে প্ৰজাগণ ।
 হেনয় দ্ৰোণক বণে কৰিলো নিধন ॥

তথাপি অধৰ্ম্মী মই ধৰ্ম্মী তেবে কোন ।
 আচাৰ্য্য প্ৰমুগ্ধে কোঁৱৰৰ কথা শুন ॥
 অধৰ্ম্ম কৰিয়া ধৰ্ম্ম ৰাজাক বঞ্চিল ।
 অধৰ্ম্ম কৰিয়া দ্ৰোপদীক দুঃখ দিল ।

অধৰ্ম্ম কৰিয়া ধন ধৰণী হৰিল ।
 অধৰ্ম্ম কৰিয়া অভিমন্ত্ৰক বঞ্চিল ॥
 অধৰ্ম্ম কৰিয়া ঘোৰ বনবাস দিল ।
 অধৰ্ম্ম কৰিয়া শল্য নৃপতিক নিল ॥

আনো নানা অধৰ্ম্ম কোঁৱৰে আচৰিল ।
 শুন যেন পাপ পাণ্ডু সকলে কৰিল ॥
 আমাক কনিষ্ঠ শিখণ্ডিক কৰি আগ ।
 বঞ্চিলা অৰ্জ্জুনে দেবব্ৰত মহাভাগ ॥

কাটিলেক আৰো ভূবিশ্ৰবাৰ হাতক ।
 অধৰ্ম্মে কৰিল বন্ধা তোহোৰ মন্ত্ৰক ॥
 ভুজ ছেদে ভূবিশ্ৰবা এৰি তোক পাছে ।
 ব্ৰহ্মে মন লগাই পদ্মাসনে বসি আছে ॥

সেহি সময়ত লাজ কাজ পৰিহৰি ।

কাটিলি ভাহাৰ শিব অধম্ম আচৰি ॥

আজি কেন মতে আসি ধম্ম বখানস ।

ৰাজ সমাজৰ মাখে আমাক নিন্দস ॥

তথাপি সহিলো দোষ তোৰ বাবেকৰ ।

পুনৰপি মুখত নানিবি অনুত্তৰ ॥

বাধা নুশুনিয়া যদি বোলস তুনাই ।

তেবে তোৰ পিতৃ লোকে দিবোহো পঠাই ॥

পৌকষ বচন হেন শুনি পাঞ্চালৰ ।

খজতে কপিলা যুযুধান বীৰবৰ ॥

এৰি ধনুশৰ গদা ধৰি অনিৰ্বাৰ ।

ক্ৰোধে আৰকত চক্ষু তেজিয়া ফোকাৰ ॥

বথ হস্তে নামি পাঞ্চালক খেদি যাই ।

চৰণৰ ছোটে মহীমণ্ডল লৰয় ॥

দেখি বাহুদেৱে বাক্য বুলিলেক হেন ।

সাত্যকীক সত্বেৰে ৰাখিয়ো ভীমসেন ॥

কৃষ্ণৰ বচন পাছে শুনি বৃকোদৰ ।

আতৰেণ কৰি ধীৰে নামিয়া বথৰ ॥

পবন সঞ্চাৰে খেদি সাত্যকীক পাইল ।

আন্ধোৱালি ধৰি গৈয়া বলে বহুৱাইল ॥

ধূম্ভুত্ব বোলে এৰ এৰ বৃকোদৰ ।

কাটি পেলাও শিব হানি শানাইত শৰ ॥

জীৱন যুদ্ধত শ্ৰদ্ধা ক্ৰোধ সাত্যকীৰ ।

শিনিকে। সাম্যতা কৰিবোহো ছেদি শিব ॥

কৰ্ণ কৃপ অশ্বখামা আদি কুকচয় ।

যদি সাত্যকীক বন্ধা অৰ্জ্জুনে কৰয় ॥

তথাপি মাৰিবো আক নকৰিবো বন্ধা ।

অবশ্যে ৰাখিবো আজি আপোনাৰ কন্ধা ॥

পাঞ্চালৰ আক্ষেপ শুনিয়া যুযুধান ।
 ভীমভুজ মध्ये কোপ কৰি ববটান ॥
 ফোফাই ফুৰে পাক যেন কুমাৰৰ চাক ।
 বুকোদৰে বুজাস্তু মাথৱে দেখ্ত হাক ॥

অনন্তৰে সহদেৱ মাত্ৰীৰ তনয় ।
 সাত্যকীক বাক্য চয় বুলিলা বিনয় ॥
 শুনা শিনি সিংহ যুযুধান বীৰবৰ ।
 পাঞ্চাল পাণ্ডৱ বৃদ্ধিই তিনি বংশৰ ॥

এক দেৱ এক ধৰ্ম্ম সবে এক প্ৰাণ ।
 কৃষ্ণ আন্তা বিনে কাৰো কৰ্ম্ম নাহি আন ॥
 আজি আপোনাৰ মধ্যে কন্দল কিসৰ ।
 এতেকে এৰায়া ক্ৰোধ বচনে কৃষ্ণৰ ॥

ধৰ্ম্মবাজে আসি পাছে শাস্ত কৰিলন্ত ।
 ক্ৰোধ এৰি সাত্যকী বথত চৰিলন্ত ॥
 ক্লেণেকে গুচয় ক্ৰোধ সাধু সকলৰ ।
 কদাচিতো কপট নুগুচে দুৰ্জজনৰ ॥

হেন জানি অসাধুৰ সঙ্গ পৰিহৰি ।
 শুনা কৃষ্ণ কথা সাধু সঙ্গ অমুসৰি ॥
 দামোদৰ দাসে কহে এৰি আন কাম ।
 সমস্তে সমাজে ডাকি বোলা বাম বাম ॥

বত্ৰাকৰ মিশ্ৰ ।

ব্ৰহ্মগীতা ।

শ্লোক ॥ স্নেহাবেশমুখং সাক্ষাৎ চতুৰ্হস্ত-কদম্বকং ।
দধানংকৌস্তভং বন্দে পৰমানন্দ-মাধবং ॥

পদ ॥ জয় জয় হৰি প্ৰভু চৰণে শৰণ ।
প্ৰণামো তোমাৰ দুই অকণ চৰণ ॥
শুনা সৰ্বজন ইতো মহাতত্ত্ব সাৰ ।
অৰ্জুনত কৈলা ব্ৰহ্ম গীতাৰ পয়াৰ ॥
কহে বত্ৰাকৰ দ্বিজ ন ধৰিবা দোষ ।
কৃষ্ণ কথা শুনি মহা ছয়োক সন্তোষ ॥
একান্তে শুনিয়ে সবে ইতো মহাবত্ৰ ।
মহন্তক মানিবাহা কবি মহা যত্ন ॥
নিষ্কামে গুৰুত ভক্তি কৰিয়া আশ্ৰয় ।
গুৰুত ভজিয়া ভক্তি কৰিয় নিশ্চয় ॥
অৰ্জুনে বোলন্ত প্ৰভু শুনা নাৰায়ণ ।
কোন বা ব্ৰাহ্মণ ব্ৰহ্মজ্ঞানী কোন জন ॥
কাক মহাগুৰু বুলি মানিবো সদাই ।
মই মহা অধমত কহিয়ো বুজাই ॥
এহি শুনি ঈশ্বৰে কহন্ত অৰ্জুনত ।
পুচিলাহা পৰম বিচাৰ মহাতত্ত্ব ॥
ভূমি আমি কিছো ভিন্ন নাহি ধনঞ্জয় ।
তোমাৰ আগত সত্যে কহিবো নিশ্চয় ॥
সেহি সে ব্ৰাহ্মণ সদা ব্ৰহ্মক চিন্তয় ।
মনক নিকপি সদা নিষ্কামে বহয় ॥
ব্ৰহ্মত অগ্ৰিয়া কৰিবেক প্ৰবৰ্ত্তন ।
ভাকেসে বুলিয়া জ্ঞানী উত্তম ব্ৰাহ্মণ ॥

সেহিসে ব্ৰাহ্মণ ব্ৰহ্ম চিন্তিব সদাই ।
 সবাকৈ কহিব তত্ব ব্ৰহ্মক বুজাই ॥
 ব্ৰহ্মক দেখিয়া কৰিবেক প্ৰবৰ্ত্তন ।
 সেহিসে ব্ৰাহ্মণ সখি কৰিবা পূজন ॥
 সেহিসে ব্ৰাহ্মণ ব্ৰহ্ম কৰিব ধিয়ান ।
 কেবলে ব্ৰহ্মত বিনে নজানিব আন ॥
 ব্ৰহ্মক দেখিয়া নেদেখিব দেব আন ।
 সেহিসে ব্ৰাহ্মণ জগতৰে পূজ্যমান ॥
 সেহিসে ব্ৰাহ্মণ ব্ৰহ্ম কৰিবে নিশ্চয় ।
 ব্ৰহ্মত অপ্ৰিয়া ব্ৰহ্ম কৰিব আশ্ৰয় ॥
 ব্ৰহ্মক দেখিয়া কৰিবেক তত্বসাৰ ।
 সেহিসে ব্ৰাহ্মণ সখি জগত নিস্তাৰ ॥
 একান্তে ব্ৰহ্মত জ্ঞান ভৈলেক যাহাৰ ।
 সেহিসে ব্ৰাহ্মণ সখি কৈইলু তত্ব সাৰ ॥
 পৰিচয় হয় ব্ৰহ্ম নেবিল স্মৰণ ।
 সেহিসে ব্ৰাহ্মণ সখি কৰিবা পূজন ॥
 একান্তে ব্ৰহ্মত যাৰ দৃঢ় ভৈলা মন ।
 সেহি জন ব্ৰহ্ম তাক কৰিবা সেৱন ॥
 অহৰ্নিসে নেৰে যেন শৰীৰৰ চিন্ন ।
 তাহাকৈ আমাকে কিছো নেদেখিব ভিন্ন ॥
 জানিবা উত্তম তত্ব কহিলো তোমাত ।
 সত্যে সত্যে দৃঢ় ভাবে ভজিয়ো আমাত ॥
 একান্তে ভজিবো চিন্ত আনক নযাই ।
 তাকে মহাশুক বুলি মানিব সদাই ॥
 চাণালো উত্তম তত্ব কহিলো তোমাত ।
 একান্তে শৰণে মাত্ৰ ভজোক আমাত ॥
 একান্তে ভজিল যিভো হবি চৰণত ।
 উত্তম শুক বুলিয়া মানিবে সংসাৰত ॥
 একান্তে ভজন যাৰ আমাত সদাই ।
 সেহিভো পদ্বৰ শুক কহিলো নিশ্চয় ॥

জ্ঞান কৰ্ম ব্রহ্মতত্ত্ব কৰিবেক সাব ।
 ব্রহ্ম নেমানোক তাক নকৰি বিচাৰ ॥
 অৰ্জুনত দৃঢ়কৰি কহিল। গোসাই ।
 মোহোৰ পশুৰ গুৰু বৰ্ণাবৰ্ণ নাই ॥
 সত্যে দৃঢ়ে ভক্তি মোত কৰিলে আশ্রয় ।
 ব্রাহ্মণ বুলিয়া গুৰু মানিবে নিশ্চয় ॥
 একান্ত শৰণ হুইয়া নামত ভজয় ।
 সেহিসে ব্রাহ্মণ মহা পবিত্র হৱয় ॥
 সত্যে সত্যে সত্যে আবে কৈলো ধনঞ্জয় ।
 সেহি ব্রাহ্মণক গুৰু মানিবে নিশ্চয় ॥
 নিবৃত্তি উত্তম পশু ধৰিয়া আচাৰ ।
 মহাজ্ঞান কৈলো তত্ত্ব পৰম বিচাৰ ॥
 শূনিও যাহাক বুলি একান্ত শৰণ ।
 সেহি ভকতৰ শূন কহিবো লক্ষণ ॥
 একান্ত শৰণ এহি পৰম বিশ্বাস ।
 সত্যে কৰিবুহু সখি তোমাত প্রকাশ ॥
 সৃষ্টি বিষয়ৰ পৰা তুষিবেক মন ।
 স্নদৃঢ়ে ব্রহ্মত বাধি নেৰিবা স্মৰণ ॥
 একান্তে বহিয়া ব্রহ্মৰ চিন্তিব চৰণ ।
 তেবেসে বুলিয়া সখি একান্ত শৰণ ॥
 সংসাৰৰ লয় সখি এৰিব সমস্ত ।
 নিবাকাৰ ৰূপক মানিব ব্রহ্মতত্ত্ব ॥
 সেহিসে ব্রাহ্মণ জ্ঞানী ব্রহ্ম পৰিচয় ।
 তোমাৰ আগত সত্যে কহিলো নিশ্চয় ॥
 অত্যন্ত পাতকী দৃঢ়ে ভজোক আমাক ।
 সেহিজন গুৰু সম মানিবে তাহাক ॥
 মইএৰ ভেদ ভিন্ন নাহি ধনঞ্জয় ।
 স্নদৃঢ়ে মানোক গুৰু এৰিয়া সংশয় ॥
 তাক গুৰু মানি সেহি বৰ্ণত উত্তম ।
 মইএৰ অভেদ তাক কেহো নোহে সম ॥

সত্যে সত্যে সত্যে সখি শুন ধনঞ্জয় ।
 মোহোৰ শৰীৰ বুলি মানিব নিশ্চয় ॥
 ত্ৰাঙ্কণ ক্ষেত্ৰিয় বৈশ্য শূদ্ৰ চাৰি লেখি ।
 এক ভাবে আমাত বিশ্বাস কৰে সখি ॥
 একান্ত শৰণ ছয়া নভঞ্জে আমাক ।
 চাণ্ডাল বুলিয়া গুৰু নমানিবে তাক ॥
 বৰ্ণ ত্ৰাঙ্কণ নমো দৃঢ় নাহি মতি ।
 তাক গুৰু মানি সখি যাইব অধোগতি ॥
 নুবুজি তত্বক কৰে সকাম আচাৰ ।
 নামানিবা গুৰু কইলো পৰম বিচাৰ ॥
 যদি চাণ্ডালৰ দৃঢ় মোতেসে আশ্ৰয় ।
 সেহিসে পশুৰ গুৰু জানিবা নিশ্চয় ॥
 নিশ্চয় সমাধি ত্ৰাঙ্কতেসে বৈব মন ।
 তেবেসে বুলিয়া সখি একান্ত শৰণ ॥
 এক ত্ৰাঙ্ক বিনে সখি নাজানিবে আন ।
 একে ত্ৰাঙ্ক চিন্তিব কৰিব দৃঢ় ধ্যান ॥
 একান্ত ত্ৰাঙ্কতেসে নিশ্চয় হৈব মন ।
 তেবেসে বুলিয়া সখি একান্ত শৰণ ॥
 একান্ত শৰণ সখি এমত লক্ষণ ।
 একান্ত নিশ্চয় বুদ্ধি ৰাখিবেক মন ॥
 মইএৰে জানা নাহি তিলেক অন্তৰ ।
 একান্ত শৰণ সখি এহি আশ্ৰমৰ ॥
 আকসে কহিলো সখি কৰিয়া নিশ্চয় ।
 একান্তে আমাত যিভো কৰিলে আশ্ৰয় ॥
 ধৰিবাক পাৰে যদি উত্তমৰ চিত্ত ।
 বৰ্ণাবৰ্ণ তাৰো কিছো নকৰিবা ভিত্ত ॥
 একান্ত শৰণ এহি বহিলেক জাত ।
 বৰ্ণাবৰ্ণ নুহি সত্যে কহিলো তোমাত ॥
 নুদৃঢ়ে বহিলে যদি বৰ্ণ দেখে ভিত্ত ।
 ত্ৰাঙ্ক বুলি মানা তাক নকৰিবা হিন ॥

গীতা ভাগৱতৰ পৰম মহাতত্ত্ব ।
 নিশ্চয় কৰিয়া কৈলো তোমাৰ আগত ॥
 অস্তেজ্ঞো উত্তম জাতি ভজোক আমাত ।
 ভকতি ধূলভ তত্ত্ব কহিলো তোমাত ॥
 শূনিওক সখি তাৰ নেৰিবা আচাৰ ।
 বুজিলেহে পশ্চ ধৰিবাহা নিৰাকাৰ ॥
 ধৰিবে নোৱাৰা যেবে উত্তম আচাৰ ।
 সকামে বহিবা সখি কহিলো বিচাৰ ॥
 ধৰিবে নোৱাৰা যেবে উত্তম লক্ষণ ।
 সকামে বহিবা সখি বুলিলো বচন ॥
 তত্বার্থ বুজিয়া লৈব কৰি বিচাৰত ।
 ভকতি আশ্রয় সখি বহিবে পশ্চত ॥
 শূনিওক কহো আৰো সখি ধনঞ্জয় ।
 মইসে জগত গুৰু জানিবা নিশ্চয় ॥
 সত্যে সত্যে সত্যে সখি কৈলো তত্ত্ব সাৰ ।
 অন্তৰ্য্যামী ৰূপে ব্যাপি আচোহো সংসাৰ ॥
 মোৰ ৰূপ মানিয়া গুৰুক কৰি ধ্যান ।
 নিশ্চয় কৰিয়া সত্যে কৈলো ব্রহ্মজ্ঞান ॥
 অনায় নিবৃত্তি সেবা ধৰিব আচাৰ ।
 মহাজ্ঞান কৈলো তত্ত্ব তোমাত বিচাৰ ॥
 অনায় নিবৃত্তি সেবা শিষ্যৰ লক্ষণ ।
 তৃণ্ডণ ভাজিলে গুৰু ভৈল দৰিশন ॥
 সৰ্ব্ব শূন্য হুয়া গুৰু কৰিব নিশ্চয় ।
 তাকেসে বুলিয়া শিষ্য গুৰু পৰিচয় ॥
 এহি কথা কৈলা যেবে জগত ঈশ্বৰ ।
 পৰম বিচাৰ মোৰ কৈলো তত্ত্ব সাৰ ॥
 পৰম জ্ঞানক কৈলো কৰা দৃঢ় মতি ।
 গুৰু নমানিলে সখি যাইবা অঙ্গগতি ॥
 ক্ৰোধেষে কহন্তু পুশু অৰ্জ্জুন আগত ।
 মাননিসে বহিছে জানিবা কৰি তত্ত্ব ॥

কেবলে মান নিয়োগ কৈলো তত্ত্ব সাৰ ।
 মান নিছিনিলে হৈব জীৱৰ নিস্তাৰ ॥
 অৰ্জুনৰ আগত কহন্তু নাৰায়ণ ।
 মান নিছিনিলে কৈতো নাহিকে মৰণ ॥
 সত্যে সত্যে সত্যে কৈলো পৰম বিশ্বাস ।
 মান নিছিনিলে মই কৰিবো প্ৰকাশ ॥
 মাননিসে ভাগৱত মাননিসে সাৰ ।
 মাননি নিগুণ স্থখে সংসাৰৰ পাৰ ॥
 মাননি উত্তম ভক্তি মাননি আচাৰ ।
 মাননিসে মহাজ্ঞান কৰিবে প্ৰচাৰ ॥
 অৰ্জুনে প্ৰণামি দুনাই পুচন্তু কৃষ্ণত ।
 কহিও গুচোক মোৰ সংশয় আছে যত ॥
 গুৰু বৈষ্ণৱক নিন্দা যিজন কৰয় ।
 সি জনৰ কিবা গতি কহিও নিশ্চয় ॥
 এহি শুনি ঈশ্বৰে কহন্তু অৰ্জুনত ।
 পুচিলাহা পৰম বিচাৰ মহাতত্ত্ব ॥
 গুৰু বৈষ্ণৱক নিন্দা কৰে দুৰাচাৰ ।
 সিতো মোৰ হৃদয়ত হানিলা কুঠাৰ ॥
 শুনিওক কহো সখি পশুৰ কাৰণ ।
 অৱতাৰ গুৰুৰ কেবলে ব্ৰহ্ম যেন ॥
 নজানে তত্ত্বক পাপী নিন্দে দুৰাচাৰ ।
 সেহিসে পশুৰ দ্ৰোহী গতি নাহি তাৰ ॥
 বৰ্ণা অবৰ্ণ গুৰু আছে যত মান ।
 একান্ত ভজনি জাৰ সেহি মহাজন ॥
 পূণ্য বুদ্ধি নাহি সিজি নিন্দে দুৰাচাৰ ।
 সেহিসে পশুৰ দ্ৰোহী গতি নাহি তাৰ ॥
 বৰ্ণাবৰ্ণ গুৰু সখি যতোক আছয় ।
 একান্ত ভজনে যাৰ নামত আশ্ৰয় ॥
 অবিচাৰী অহঙ্কাৰী নিন্দে দুৰাচাৰ ।
 সেহিসে পশুৰ দ্ৰোহী গতি নাহি তাৰ ॥

আপুনি পণ্ডিত জ্ঞান নভৈল যাহাব ।
 নুবুজে পন্থক তত্ত্ব নকৰে বিচাৰ ॥
 নিবিচাৰি মন্দ বুদ্ধি নিন্দে ছুৰাচাৰ ।
 সেহিসে পন্থৰ দ্রোহী গতি নাহি তাৰ ॥
 মোহোৰ আশ্রয় সখি মহন্তু সবত ।
 বৈষ্ণৱক বিষ্ণু বুদ্ধি মানিব মনত ॥
 বিচাৰিবে পঞ্চ তত্ত্ব বৈষ্ণৱ আচাৰ ।
 বুজিবা শুনিবা সখি কৈলো তত্ত্ব সাৰ ॥
 বিষ্ণু বৈষ্ণৱৰ নাহি তিলেক অন্তৰ ।
 যেহি গুৰু সে বৈষ্ণৱ বিষ্ণু সমসৰ ॥
 বৈষ্ণৱক সদা নিন্দাবাদ ভৈলা যাব ।
 সেহিসে বিপন্থ সত্যে গতি নাহি তাৰ ॥
 অন্ত্যজ চাণ্ডাল যদি বৈষ্ণৱ হৱয় ।
 একান্তে ভজোক মাত্ৰ নামত আশ্রয় ॥
 অন্ত্যজ বুলিয়া যিতো নিন্দে ছুৰাচাৰ ।
 সেহিসে পাওকঁ তাৰ নাহিকে নিস্তাৰ ॥
 মোহোৰ বৈষ্ণৱৰ অভেদ নিশ্চয় ।
 বৈষ্ণৱ শৰীৰ সখি মোহোৰ আশ্রয় ॥
 অৱতাৰ বৈষ্ণৱ যে কলিয়ুগে সাৰ ।
 সেহি বৈষ্ণৱক নিন্দা কৰে ছুৰাচাৰ ॥
 হৰি চৰণত কৰি একান্ত শৰণ ।
 পন্থৰ সেহিসে গুৰু নাহি বৰ্ণাবৰ্ণ ॥
 হৃদয় বিশ্বাসে মোত কৰিলা আশ্রয় ।
 সেহি ব্ৰাহ্মণক গুৰু মানিবে নিশ্চয় ॥
 প্রকৃতি সমান মোৰ বৈষ্ণৱ যতোক ।
 মইসে পৰম স্বামী কহিলো প্ৰত্যেক ॥
 মই সমে এক কায় ভিন্ন ভাৱ নাই ।
 পৰম তত্ত্বক সখি কহিলো বুজাই ॥
 অজ্ঞানে বোলন্তু প্ৰভু শুনা দামোদৰ ।
 কহা শিষ্য গুৰুৰ যে কেদুৰ অন্তৰ ॥

কিবা ভিন্ন অভেদ যে কিমত আৰ্ণয় ।
 তত্বক বুজাই মোত কহিও নিশ্চয় ॥
 ঈশ্বৰে বোলন্ত সখি শুন সাংখ্যতত্ব ।
 শিষ্য গুৰুৰ কথা আনে নপাবে পুচিত ॥
 তুমি বিনে আনে কোনে পুচিবে আমাত ।
 সি কাৰণে গোপ্য মই কহিবো তোমাত ॥
 এহি বুলি আতি দ্ৱন্দ্ব ভৈলা নাৰায়ণ ।
 মোঁন হয় বৈষ্ণৱ ধৰি বুলিলা বচন ॥
 কাতো নতোকহো গোপ্য পৰম বিচাৰ ।
 তোমাৰ আগত সত্যে কৰিলো প্ৰচাৰ ॥
 শৰীৰৰ ইন্দ্ৰ দমি বুজাইবে কমন ।
 স্নদৃঢ়ে বাঞ্ছিবেক ব্ৰহ্মত নিৰোপণ ॥
 ব্ৰহ্মায় ব্ৰহ্মত বিনাই আন নকৰিবে মন ।
 তেবেসে বুলিয় শিষ্য গুৰু একজন ॥
 সৃষ্টিৰ বিজ্ঞাত পৃথিবীৰ অগোচৰ ।
 সমস্তকে ভেজি ব্ৰহ্ম কৰিবেক সাৰ ॥
 তিলেকো নেৰিব মনে কৃষ্ণৰ চৰণ ।
 তেবেসে বুলিয়া শিষ্য গুৰু একজন ॥
 বিমুক্ত এৰিলে যেন কিছো নাহি মৰ্ম্ম ।
 সেহিকপে ভেজিবেক সংসাৰ আশ্ৰম ॥
 স্নদৃঢ় বিশ্বাসে ব্ৰহ্মে বাঞ্ছিবেক মন ।
 তেবেসে বুলিয়া শিষ্য গুৰুৰ লক্ষণ ॥
 স্বাদ অস্বাদক দুইকো কৰিবে কমন ।
 তেবেসে বুলিয়া শিষ্য গুৰু একজন ॥
 নিশ্চয়ে স্বৰূপে ব্ৰহ্ম কৰিবেক ধ্যান ।
 তেবেসে বুলিয়া শিষ্য গুৰু একজন ॥
 একাদশ ইন্দ্ৰ দমি হয় নিৰাত্ময় ।
 স্নদৃঢ় বিশ্বাসে ব্ৰহ্মত কৰিবে আলয় ॥
 ব্ৰহ্মময় হয় ব্ৰহ্মে নকৰিবে ভিন্ন ।
 ব্ৰহ্মত বহিব বিষয়ত হৈবে বিন ॥

সদায়ে সমাধি ব্রহ্মত হৈব মতি ।
 সেহিজন গুরু শিষ্য পাইব মুখ্যগতি ॥
 সদায়ে সম্ভব মনে নেবিবে স্মরণ ।
 তেবেসে বলিয় শিষ্য গুরু একজন ॥
 লোভ মোহ কাম ক্রোধ আছে শরীৰত ।
 চাৰিকো ছিণ্ডিয়া দৃঢ়ে বহিবে ব্রহ্মত ॥
 অহঙ্কাৰ ছেদিয়া নিৰ্ম্মল হইব মন ।
 জানিবা অৰ্জুন শিষ্য গুরু সেহিজন ॥
 অষ্ট গোট পদ্ব আছে শরীৰত ।
 সেহি পদ্ব পূজি সদা বহিব ব্রহ্মত ॥
 ব্রহ্মত পশিয়া নিৰ্ম্মল হইব মন ।
 তেবেসে বলিয়া শিষ্য গুরু একজন ॥
 সবাকৈ চৈতন্য হেন দেখিবে সমান ।
 মহাব্রহ্ম বুলি সদা কবিবেক ধ্যান ॥
 অভেদ মাননি দৃঢ় ধৰিবে নিশ্চয় ।
 তাকৈসে বোলয় শিষ্য গুরু পৰিচয় ॥
 গুরুৰ চৰণ নিয়া হৃদয়ে ধৰিব ।
 এহি মহাব্রহ্ম বুলি আনন্দ কৰিব ॥
 ইন্দ্রিয়ক দমি দৃঢ়ে ধৰিব নিশ্চয় ।
 সেহিজন তৈলা সখি গুরু পৰিচয় ॥
 প্রকৃতি পুরুষে ভিন্ন বুদ্ধি ভৈল যাব ।
 সেহিসে বিপত্তি সত্যে গতি নাহি তাৰ ॥
 এক কপ কৰি দুইকো ধৰিব নিশ্চয় ।
 তেবেসে বলিয়া শিষ্য গুরু পৰিচয় ॥
 এতৈক লক্ষণ যাব তৈলা শরীৰত ।
 তেবেসে বহিব শিষ্য গুরু সংসারত ॥
 অময়া মাননি সেবা ধৰিব নিশ্চয় ।
 তেবেসে বলিয়া শিষ্য গুরু পৰিচয় ॥
 মহাজ্ঞান বুলি তব্ব পৰম বিশ্বাস ।
 সত্যে সত্যে সত্যে সখি কৰিলো প্রকাশ ।

সত্যে সত্যে অজ্ঞান কৰিয়ো দৃঢ় মতি ।
 বাক্য নমানিলে সখি যাইবা অন্ধগতি ॥
 মোৰ বাক্য ধৰা সখি স্নদৃঢ় বিশ্বাস ।
 বাক্য নমানিলে সখি যাইবা অন্ধগতি ॥
 এহি শুনি অজ্ঞানে কৰিলা দগুৱত ।
 প্ৰণামি পুচন্তু দুনাই কৃষ্ণৰ আগত ॥
 কহিয়োক উদাসিন কিমত লক্ষণ ।
 ভৃত্য হেন মানি মোত কয়ো নাৰায়ণ ॥
 কৃষ্ণে বোলন্ত সখি শুনা মহাযোগ ।
 সকাম বিষয় সখি এৰিয়োক ভোগ ॥
 পৰিচয় হয় বিষয়ত হুইবে হিন ।
 তাকেসে বুলই যে উত্তম উদাসিন ॥
 শুনিওক উদাসিন যিমত আশ্ৰয় ।
 শুক পৰিচয় হয় এৰিব বিষয় ॥
 ব্ৰহ্মময় দেখি কাকো নেদেখিব ভিন্ন ।
 তাকেসে বুলিয়া সখি উত্তম উদাসিন ॥
 লোভ মোহ কাম ক্ৰোধ মনৰ বিষয় ।
 ইহাকে এৰিয়া দৃঢ়ে কৰা পৰিচয় ॥
 লৈয়া পৰিচয় তত্ব ধৰি মহাচিন ।
 দন্ত অহঙ্কাৰ এৰি হৈব উদাসিন ॥
 লোভ মোহ কাম ক্ৰোধ বিষয় ঐচৰ্য্য ।
 ইহাক এৰিব যিতো সেহিসে উদাস ॥
 ব্ৰহ্মত বাখিয়া মন কৰিবেক লিন ।
 তাকেসে বোলে উত্তম উদাসিন ॥
 এহিমতে বৈল যেবে উদাস আশ্ৰয় ।
 ব্ৰহ্ম বুলি মানিবাছা কহিলো নিশ্চয় ॥
 ব্ৰহ্মক জানিবে মাত্ৰ কৰি কায়া কৃশ ।
 লোভ মোহ কাম ক্ৰোধ সবে হুইবে নষ্ট ॥
 বহিব ব্ৰহ্মত বিষয়ৰ এৰি চিন ।
 তাকেসে বুলিয়া সখি উত্তম উদাসিন ॥

সত্য কৰি কৈলো সখি কৰা দৃঢ় মতি ।
 আক নামানিলে লোক যাইব অন্ধগতি ॥
 অজ্ঞানৈ প্ৰণামি দুনাই পুচন্তু কৃষ্ণত ।
 কহিওক স্বামী বৈষ্ণৱৰ কেন তত্ত্ব ॥
 নিশ্চয় তত্ত্বৰ কেন বৈষ্ণৱ আচাৰ ।
 ভূত্যা হেন মানি মোত কৰিও প্ৰচাৰ ॥
 মাধবে বোলন্তু সখি শুনা ধনঞ্জয় ।
 শূনিওক কহো সখি বৈষ্ণৱ অন্নয় ॥
 নাম কৰ্ম্ম ভকতি ধৰিব কৰি তত্ত্ব ।
 তেবেসে মুখ্যত জয়া ৰহিব ব্ৰহ্মত ॥
 নাম কৰ্ম্মত ভকতি যে বৈষ্ণৱ আচাৰ ।
 ধৰিব স্নদৃঢ় জ্ঞান ভকতি বিচাৰ ॥
 তিনিকো কৰিব এক নকৰিব ভিন্ন ।
 সেহিসে উত্তম সখি ভকতৰ চিহ্ন ॥
 কৃষ্ণে কহন্তু কথা অজ্ঞান আগত ।
 নাম কৰ্ম্ম ভকতিসে বৈষ্ণৱৰ তত্ত্ব ॥
 তিনি মিলি জীয়ে মুক্ত সংসাৰ আচাৰ ।
 সত্যে সত্যে কৈলো মই পৰম বিচাৰ ॥
 ব্ৰহ্ম জ্ঞান কৈলো এহি জানা স্বৰূপত ।
 তিনি মিলি জীয়ে মুক্ত বৈষ্ণৱ ধৰ্ম্মত ॥
 সিকাবেণে বৈষ্ণৱেৰে হৃদয় আমাৰ ।
 পৰম বিচাৰ তত্ত্ব কৰিলো প্ৰচাৰ ॥
 মাধৱে বোলন্তু সখি শুনা মোৰ বাক্য ।
 বৈষ্ণৱ বুলিয়া কেহু নমানিবে যাক ॥
 নাম কৰ্ম্ম ভকতিত পৰম উৎসৱ ।
 নিশ্চয় জানিবা সখি সেহিসে বৈষ্ণৱ ॥
 তোমাত কহিলো সত্য বৈষ্ণৱ অন্নয় ।
 বৈষ্ণৱেৰে বিমুখ সখি জানিবা নিশ্চয় ॥
 নাম ধৰ্ম্ম ভকতি ধৰিব দৃঢ় কৰি ।
 তেবেসে বৈষ্ণৱ যাইব সংসাৰ নিস্তৰি ॥

তিনি গুণ মাজে তেবে নিশ্চল আশ্রয় ।
 তৈসানিসে ভৈলা নাম কৰ্ম ভক্তি কয় ॥
 আদি অন্ত পুৰুষৰ পৰম বিশ্বাস ।
 অনাদিৰ শৰীৰে তত্ত্ব কবন্তু প্ৰকাশ ॥
 নামে ভৈলা ব্ৰহ্মা বিষ্ণু ভকত আচাৰ ।
 কৰ্ম্মে মহেশ্বৰে তত্ত্ব কৰিলা প্ৰচাৰ ॥
 সত্যে সত্যে সত্যে কৈলো কৰা দৃঢ় মতি ।
 আক নামানিলে সখি যাইব অধোগতি ॥
 অঙ্কুৰে বোলন্তু প্ৰভু শূনা নাৰায়ণ ।
 নামৰ মহিমা তত্ত্ব কহিও কাৰণ ॥
 কিমত উত্তম নাম কিমত বিশ্বাস ।
 নমো যোগেশ্বৰ প্ৰভু কৰিও প্ৰকাশ ॥
 গুৰু মুখে এক নাম লৈবেক কৃষ্ণৰ ।
 পাপ পুণ্য ধৰ্ম্মাধৰ্ম্ম ধন পৰিকৰ ॥
 সমস্তে অৰ্পিব জানি গুৰুৰ চৰণ ।
 গুৰু বাক্য অৰ্পিব সমস্তে পঞ্চতত্ত্ব ॥
 একান্ত শৰণ এহি কৈলো মহাতত্ত্ব ।
 সংশয় এৰিয়া আক ধৰিও মনত ॥
 যোগী বা সন্ন্যাসী ব্ৰহ্মচাৰী দিগম্বৰ ।
 সবাকো এৰিয়া কৰা নামক বিচাৰ ॥
 সবাবে আশ্রয় হৰিনাম মহাতত্ত্ব ।
 সত্যে সত্যে সত্যে কৈলো তোমাৰ আগত ॥
 যোগী বা সন্ন্যাসী ব্ৰহ্মচাৰী যতোক আছয় ।
 সবাতে উত্তম যোগ নামত আশ্রয় ॥
 একান্ত শৰণ লৈয়া নামত নিশ্চয় ।
 তেবেসে সংসাৰ তৰে নামৰ আলয় ॥
 অঙ্কুৰে পুচন্তু কথা কৃষ্ণৰ আগত ।
 কিমতে বিশ্বাস হৈব তোমাৰ নামত ॥
 কিমতে কৰিবে নামে একান্ত বিশ্বাস ।
 মোহোৰ আগত প্ৰভু কৰিও প্ৰকাশ ॥

মাধবে কহন্তু কথা অঙ্কুর আগত ।
 পৰম বিশ্বাস কথা যোগ মহাতত্ত্ব ॥
 কাতো নতোকহো ইতো পৰম বিশ্বাস ।
 তোমাৰ আগত সত্যে কৰিবো প্রকাশ ॥
 সদায়ে কৰিব মনে নামত বিশ্বাস ।
 নিৰ্ম্মল নিশ্চল ব্রহ্ম তেবেসে প্রকাশ ॥
 যিতো মহাজ্ঞানী কৰে ব্রহ্মত আশ্রয় ।
 নিৰ্ম্মল নিশ্চল ব্রহ্ম নামতে আছয় ॥
 নামে ব্রহ্মে অভেদ জানিবা নিষ্ঠ তত্ত্ব ।
 সত্যে সত্যে কৈলো সখি তোমাৰ আগত ॥
 যিতো মহাজ্ঞানী সদা কৃষ্ণক চিন্তাই ।
 নামক স্মৰন্তে সদা প্রেম উপজয় ॥
 জানি দৃঢ়ে কৰা মন নামত হৈয়া লয় ।
 তেবেসে মুকুতি নাম প্রকাশ হবই ॥
 নামে সমে কৰিবেক অভেদ বিচাৰ ।
 স্তূদৃঢ় বিশ্বাসে হৈব সংসাৰ নিস্তাৰ ॥
 একান্ত শৰণে যে নামত হৈব লয় ।
 তেবেসে মুকুতি পাপে তত্ত্ব নপারয় ॥
 অহম্মিসে নামক কৰিবে স্তূমৰণ ।
 জ্ঞান খৰ্গে বিষয়ক কৰিবে ছেদন ॥
 আনন্দ সন্তুষ্ট মিলিবেক স্তূখময় ।
 তেবেসে মুকুত মন ব্রহ্মে যাইবে লয় ॥

গীতা কীৰ্তন ।

ঘোষা ॥ .পায়ে পৰো যত্নদের कहियो উপাই ।
বিষয় বেদনা দুখ सहन नायाই ॥

পদ ॥ बहूतब लोके याक कबे बहूमान ।
ताहाब दुर्घण मरणत कबि टान ॥
भये तूमि पलाई याहा बुलिवेक लोक ।
गुणि चाहि आत पबे आछे कोन शोक ॥
येबे मबा स्वर्ग पाई धर्म युद्ध कबि ।
जिना येबे दुष्प्रिया अखिल बहूकबि ॥
हेन जानि कुन्तीब तनय धनंजय ।
युद्धक उद्योतक कबा कबिया निचय ॥
नकबा विमन तूमि भासभूस मिछा ।
मनत एबिया सुख लाभ जय ईछा ॥
स्वधर्म पालिया युद्ध कबा सब्यासाटी ।
नपाईबे पातेक मई कहिलसु बाटि ॥
आगत कहिलो आनोतबु ज्ञानबित ।
एबे धर्म योग कहो धिब कबा चित ॥
झंझबत कर्मफल अर्पणाक कबि ।
चित्त शुद्धि कबि याईबा भय भव तबि ॥
झंझबत अर्पि कर्म कबय सकल ।
आबसु मात्रके ताब पारे पूर्ण फल ॥
बिस्नेत नापाये ताब प्रात ये प्रदेश ।
मित्र जानि तोमात कहयो उपदेश ॥
अर्पणा कर्मत यितो भैलेक समुध ।
बिहाबाये बिस्ने यदि हया बहू दुःख ॥
उद्योग मात्रके बड फल बिद्यमान ।
सेहि फले संसाबते कबे पबित्राण ॥

ঈশ্বৰৰ অবধান লক্ষণ ধৰ্ম্মত ।
 একনিষ্ঠা বুদ্ধি আসি হোৱে উপগত ॥
 কৃষ্ণত ভক্তি কৰি মই তৰিবো সংসাৰ ।
 এহি একনিষ্ঠা বুদ্ধি উপজয় তাৰ ॥
 ঈশ্বৰত একনিষ্ঠা বুদ্ধি নাহি যাব ।
 নানা বিষয়ক লাগি বাঞ্ছা হোৱে তাৰ ॥
 নানা দেৱ পূজে নানা বিধি চাই ।
 নানা বিষয়ক লাগি তাৰ বুদ্ধি যাই ॥
 নিত্যে নৈমিত্তিক কৰ্ম্ম ঈশ্বৰে অপৰিয়া ।
 যিবা জনে কৰে সৰ্ব্ব ফলক এৰিয়া ॥
 সঙ্কোপজে তাক যেবে শূৰাৰে কৰিত ।
 তথাপি সাফল বিশ্ব নাহি কদাচিত ॥
 যিবা জনে কাৰ্য্য কৰ্ম্ম কৰয় সকল ।
 নানা পূজা কৰে মনে বাঞ্ছে নানা ফল ॥
 কিছো অঙ্গ হিন ভৈলে ফল হোৱে নষ্ট
 বিশ্বে অতিভয় কৰে পাৱে বহু কষ্ট ॥
 যেবে বহু দুখ আছে সকাম কৰ্ম্মত ।
 তেবে কিয় সৰ্বলোকে জানি মৰ্ম্মতত্ত্ব ॥
 সকামত এৰিয়া নিষ্কামত নেদে মন ।
 হেন শূনি হাসিয়া বোলন্ত নাৰায়ণ ॥
 নিষ্কাম ধৰ্ম্মত যিতো নাপায় উলি ।
 বহুগুণক আজোবয় কচু আলু বুলি ॥
 আপাত সুন্দৰ শূনি বেদৰ বচন ।
 এহি পৰমার্থ বুলি কহে মূঢ় জন ॥
 চাৰি মাস হৰিক যজয় জিবা লোক ।
 পায় অক্ষয় লোক আনন্দ আসোক ॥
 পিবেক অমৃত হুইবে অজয় অমৰ ।
 এহিতো বেদৰ কৰ্ম্ম আপাত সুন্দৰ ॥
 আত পৰে আন কোন আছই ঈশ্বৰ ।
 আনকে বুজায়ে এহি বুলি নিবন্তৰ ॥

কামে আকুলিত চিত্ত নাপায়ে সুকৃতি ।
কহয়ে সকাম কৰ্ম্ম স্বৰ্গ সুখ প্ৰতি ॥
স্বৰ্গত উপৰে কোন আছে কৰ্ম্ম ফল ।
এহি কথা কহি ফুৰে প্ৰকটি সকল ॥
নানা বিধ কৰ্ম্ম যোগ কহয় সদায়ে ।
বোলা হৰি ভৱ বন্ধ ভৰণ উপাই ॥

ঘোষা ॥ পদ্মপাণি মধুসূদন দেৱ ।
তোমাৰ চৰণ বিনে গতি নাহি কেৱ ॥
পদ ॥ ভোগ ঐচৰ্য্যত আতি নিবেসিত মন ।
বেদৰ বচনা বাক্য হৰিলে চেতন ॥
ঐচৰ্য্য ঈশ্বৰত লয়ে এক শৰণ ।
তথাপি নিচয় বুদ্ধি নোহে উপশম ॥
বেদৰ বচন তুমি বাচিসাই লয়া ।
আপাত সুন্দৰ বেদ মনে থিৰ হোৱা ॥
সকাম কৰ্ম্মক মাত্ৰ কহে বেদগণে ।
তুমিতো নিষ্কাম হোৱা মোহোৰ বচনে ॥
কাম ক্ৰোধ লোভ মোহ আৰু বাগ ধেম
হিংসা পেই শূন্য সহ স্মৰণ নিশেষ ॥
সবাকৈ সহিবা শীত উষ্ণ বায়ু পাই ।
নিষ্কাম হৈবাব মই কহিলো উপাই ॥
ধৈৰ্য্যক আলম্বি মন কৰিবাহা সম ।
অপ্ৰাপ্যক পাইবে লাগি এৰিবা উত্তম ॥
পালিয়ে বাখিৰে লাগি নকৰিবা চিত্ত ।
সাৰধান হৈবা মোৰ বাক্য শুনি হিত ॥
বাকে বাকে কামে ক্ৰোধে কৰয় আকুল
মনত কৰয় বিস্ত পাইবাক বহুল ॥
পাইলিয়ে বাখিৰে যত্ন কৰে অভিবেক ।
সিতো জনে কেন মতে নিৰ্ধন হৈবেক ॥

তুমি এবে সবে এৰি দুয়োক নিৰ্মল ।
 বুলিবা বেদৰ সবে এহি কৰ্মফল ॥
 ঈশ্বৰ আৰাধন কুবুদ্ধিসে সাৰ ।
 ইহাৰ দৃষ্টান্ত এবে শুনিয়োক আৰ ॥
 খালৰ আনিয়া পানী গৃহক মাজয় ।
 আন জল আনি শংখ তামী পখালয় ॥
 অন্ন ব্যঞ্জন বান্ধে আন জল আনি ।
 স্নান পান কৰে বহুতৰ জলে নামি ॥
 যেন নানা থানৰ আনিয়া নানা জল ।
 মনুষ্য কৰয় নিত্য কৰ্মক সকল ॥
 মহা সৰোবৰে সবে এক থান হই ।
 মোহোৰ বচন সবে জানিবা নিশ্চয় ॥
 সেহি মতে বেদৰো অনেক বিধ ফল ।
 ত্ৰৈলোক্য পুৰুষত মিলয় সকল ॥
 ঈশ্বৰত এক নিষ্ঠা বুদ্ধি ভৈলা যাৰ ।
 ত্ৰিভুবনে অপ্রাপ্য আছয় কিবা তাৰ ॥
 ঈশ্বৰক আৰধিবে সকলে কৰ্মৰ ।
 ফল পাইবো বুলি নেৰে নিবন্তৰ ॥
 নকৰিবা ইতো বুদ্ধি তুমি ধনঞ্জয় ।
 শুনা শুনা কহো মই ইহাৰ নিশ্চয় ॥
 নিত্য নৈমিত্তিক কৰ্ম কৰা নিতে নিত ।
 নকৰিবা ফল বাঞ্ছা তুমি কদাচিত ॥
 বাঞ্ছিলিসি আসি কৰ্ম ফলে পাৱে লাগ ।
 অৱশ্যে কৰ্মক নকৰিবা পৰিত্যাগ ॥
 ঈশ্বৰৰ অধীন হয় কৰা কৰ্ম যত ।
 মই কৰো অভিমান নকৰা মনত ॥
 সিদ্ধি অসিদ্ধিত সদা হইবা অৰিকাৰ ।
 আকোতো বুলিয়া সখি মোৰ বোল সাৰ ॥
 ঈশ্বৰত কৰ্মফল অৰ্পি কৰে যত ।
 তাহান সমান নাই তিনিয়ো লোকত ।

কাম্যে কৰ্ম্ম মানে তাতকৰি আতি হিন ।
 জানিয়া ঈশ্বৰ সেৱা কৰা দিনে দিন ॥
 কাম্যে কৰ্ম্ম কৰে যিহে সিহে দুষ্কৰী প্ৰাণী ।
 কতো কাল ভোগ্য ভূঞ্জি হোৱে অধোগামী ॥
 সকাম কৰ্ম্মত খানিতেকো নাহি স্তম্ভ ।
 বোলা বাম কৃষ্ণ দূৰ হোঁক ভৱ দুখ ॥

ঘোষা ॥ বাম হৰি বাম হৰি গোপাল গোপাল ॥

পদ ॥ মোক্ষক লাগিয়া যোনে কৰে আতিশয় ।

বিবেকৰ বলে জানি শাস্ত্ৰৰ নিচয় ॥

ঈশ্বৰত দ্ৰব্য নকৰয় যেন ঘন ।

ইন্দ্ৰিয় আজুৰি বলে আনি তাৰো মন ॥

ইন্দ্ৰিয় সকল ইহে পৰম বলিষ্ঠ ।

যোগী বংশৰো বৰ চিস্তয় অনিষ্ট ॥

যোগী হয় ইন্দ্ৰিয় নিয়মে প্ৰথমত ।

মোত পৰে আন নজানয় জান তাত ॥

গুণ বুদ্ধি বিষয়ক যিবা কৰে ধ্যান ।

বিষয়ত পৰে মনে নিচিস্তয় আন ॥

বিষয়ত মন য়েবে বৈল অবিবাম ।

তেবে পুৰুষৰ বিষয়ত হোৱে কাম ॥

নাপাইলে পুৰুষে য়েবে বাঞ্ছিত বিষয় ।

তাত পাছে ক্ৰোধ উপজয় আতিশয় ॥

ক্ৰোধত পৰে মোহ উপজে অপাৰ ।

কৰ্ত্তব্য অকৰ্ত্তব্য যাতো নাহিকে বিচাৰ ॥

সম্মোহত পাছে আসি দুয়ে স্মৃতি ভ্ৰষ্ট ।

শাস্ত্ৰ আচাৰ্য্যৰো উপদেশ হয়ে নষ্ট ॥

সত্য নষ্ট ভৈলে পাছে চেতন হৰয় ।

আপুন পৰক লাগি নাহি পৰিচয় ॥

চেতন হবিলে হুই মূৰ্খক সমান ।

সবে অনর্থক হেতু বিষয়ৰ ধ্যান ॥

স্বভাৱে ইন্দ্ৰিয়গণ বিষয়ত ৰতি ।
 আৰু নিবোধিবে পাবে কাহাৰ শক্তি ॥
 স্থিতশ্ৰদ্ধা হই যেবে ইন্দ্ৰিয় দমিবা ।
 তিনিয়ো লোকত তাক নপাও খুজিয়া ॥
 ভৈলো শঙ্কামন হৰি বোলন্ত আপুন ।
 কহয়ো উপায় সখি শুনিয়ে অৰ্জুন ॥
 অতিমত পায় যিহে নোহে হৰষিত ।
 নপালিও ঘেষ নকৰয় কদাচিত ॥
 নিলিখিল বিষয় ভোগ কৰয় বশ ।
 সেহি পুৰুষৰ জানা মন ভৈল বশ ॥
 মন বশ্য ভৈলে সবে দুখ হোৱে হানি ।
 পৰম প্ৰসাদ তেবে পায় সেহি প্ৰাণী ॥
 চিত্তত প্ৰসন্ন ভৈলে কি কহিবো আৰ ।
 থিবতৰ বুদ্ধি সখি জানিবাহা তাৰ ॥
 যাহাৰ ইন্দ্ৰিয় ভৈল বিষয়ত ৰতি ।
 কদাচিতো নচলে মন ঈশ্বৰক প্ৰতি ॥
 শাস্ত্ৰ চাই গুৰু উপদেশ দেন্ত যত ।
 সুপজয় সদবুদ্ধি তাহাৰ মনত ॥
 নভৈল যাহাৰ বুদ্ধি অতি থিবতৰ ।
 সিহে কেনে ৰূপ চিস্তিবেক ঈশ্বৰ ॥
 যাহাৰ নাহিকে ঈশ্বৰৰ ৰূপ ধ্যান ।
 তাৰ কেনমতে হৈবে ভয় পৰিত্ৰাণ ॥
 দশোটা ইন্দ্ৰিয় সদা বিষয়ক ধায়ে ।
 তাহাৰ মনত যিহে একগোটা ঠায়ে ॥
 মনক প্ৰেৰয় যিহে অনুশ্ৰব কৰি ।
 সেহিহে ইন্দ্ৰিয়ে তাৰ বুদ্ধি নেই হৰি ॥
 ঈশ্বৰক এৰি বিষয়ত কৰে ধ্যান ।
 এক গোট ইন্দ্ৰিয়ৰ বল এতমান ॥
 দশোটায়ে মিলি থাকে কৰে আকুলিত ।
 তৰে আউৰ কৈত পাইলা ঈশ্বৰত চিত ॥

বেহেন প্ৰমত্ত কণ্ঠেৰে নাও ভাসে ।
 সাগৰত পাইলে যেন প্ৰচণ্ড বতাসে ॥
 ইকূল সিকূল নপাই তল যাই মাজে ।
 সেহিমতে পুৰুষকো ইন্দ্ৰিয়ৰ কাজে ।
 স্বৰ্গকো নপাই ইন্দ্ৰিয়তো নাহি আশা ।
 দুৰ্ঘোৰ নৰকে নিয়া কৰয়ে বাসা ॥
 হেন জানি দেখ আৰ ইন্দ্ৰিয়ৰ বশ ।
 সেহি গোটা স্থিৰপ্ৰভু পুৰুষ আবাস ॥

ঘোষা । বঘুনাথ জীবেৰ জীৱন বাম স্বামী ।
 কৰা পৰিত্ৰাণ ভৈলো তুয়া দাস আমি ॥
 পদ । যিহে জনে কৰ্ম্ম কৰে ফল পৰিহৰি ।
 কেৱলে ঈশ্বৰ আৰখন মাত্ৰ কৰি ॥
 সেহিজন জ্ঞানী হয়। এৰাই ভয় বন্ধ ।
 নিৰাময় মুক্তি পায়ে পৰম সুছন্দ ॥
 এহিতো মুকুতি মই কেতিয়কৈ পাও ।
 তেবেতো বান্ধব দুখ সকলে এৰাও ॥
 হেন অৰ্জুনৰ মনে অভিপ্ৰায় জানি ।
 ধেবছেদ কৰিয়া বোলন্ত পদ্মপণি ॥
 এহিমতে ঈশ্বৰক আৰখন মনে ।
 তাহান প্ৰসাদে স্বৰ্গ হয়ে যেতিয়কৈ ॥
 তেবেসে তোমাৰ বুদ্ধি জানা কুন্তীমূত ।
 অহংমম মদে হত এৰিব অসযেশ্ব ॥
 ইন্দ্ৰ ব্ৰহ্মা মহেশ্বৰ পদ যত যত ।
 বন্দ কৰি নলৈবাহা কাহাকো মনত ॥
 বিষয়ক লাগি তেবে নযাই তাৰ মতি ।
 ঈশ্বৰৰ চৰণে হুইবেক এক মতি ॥
 মাধৱৰ বাণা শুনি শ্বেত যে বাহন ।
 বোলন্ত কহিয়ো স্থিৰ বুদ্ধিৰ লক্ষণ ॥

কোননো লক্ষণ স্থিৰ বুদ্ধি বুলি তাক ।
 সাক্ষাতে স্বৰূপে তুমি বুজাও আমাক ॥
 কিবা বোলে কেন মতে থাকে আসনত ।
 কেন মতে চিন্তে কেনে ফুৰে সংসাৰত ॥
 সকলে কহিয়ে মোত বুজাই নিশ্চয় ।
 কৃপাৰ বিষয় যদি হও ধনঞ্জয় ॥
 অৰ্জ্জুনৰ বাণী শুনি দেৱহাষিকেশ ।
 বোলন্তু কহয়ে সখি শুনিয়ে নিশেষ ॥
 পুত্ৰ দাৰা ধন জন স্বৰ্গ আদি কৰি ।
 পৰম আনন্দ কৰি যাকে যাকে ধৰি ॥
 মল যে মুগ্ধচে সৰ্বদাই প্ৰেমবাগি ।
 কৰ অবিবোৰ্দ্ধ যিহেতু বিষয়ক লাগি ॥
 হেন সব বিষয়ত এৰি অনুবাগি ।
 ব্ৰহ্মানন্দে তুষ্ট হুয়া কৰে পৰিত্যাগি ॥
 যেন ঘোল এৰে অমৃতৰ স্বাদ পাই ।
 বিষয়ক লাগি মন খানিকো নযাই ॥
 সদায়ে সন্তোষ মন হয়ে যিবা জনে ।
 থিৰ বুদ্ধি বুলি সখি এতেক লক্ষণে ॥
 দুখ ভৈলে ব্যাকুলিত নোহে যাৰ চিত ।
 সুখ ভৈলে আনন্দ নকৰে কদাচিত ॥
 কাম ক্ৰোধ ভয় প্ৰীতি নাহিকয় যাৰ ।
 তাকে স্থিৰবুদ্ধি বুলি জানা সাৰে সাৰ ॥
 পুত্ৰ মিত্ৰ জনত নাহিকে যাৰ স্নেহ ।
 অভিমানে যি জনে নকৰে নিজ দেহ ॥
 প্ৰশংসা নকৰে যিহেতু অনুকুল পাই ।
 প্ৰতিকুল পায় নিন্দা নকৰে সদাই ॥
 উদাসিন ভাৱে থাকে বুদ্ধিত নিপুণ ।
 আকে থিৰ বুদ্ধি বুলি জানিবা অৰ্জ্জুন ॥
 একাদশ ইন্দ্ৰিয়ক বিষয়ৰ পৰা ।
 যিবা জনে আকোৰসি আনে আতি দ্বাৰা ॥

যেহেন কচ্ছপে অপুনাৰ হাত পায় ।
 অপ্রয়াসে সঙ্কোচিত কৰয় একঠাই ॥
 এহি ভাৱে যিবা বিষয়ত দোষ দেখি ।
 তাকে স্থিৰবুদ্ধি বুলি জানিবাহা সখি ॥
 বিষয় এবিয়া যদি স্থিৰবুদ্ধি হয় ।
 তেবে মনে আতিশয় মিলিল সংশয় ॥
 মহাবোগে অভিভয় হয় যিবা লোক ।
 বিষয় মুৰ্ছাশি সিয়ো স্থিৰ বুদ্ধি হৌক ॥
 হেন জনে ভুলে মনে থাকেয় সংশয় ।
 মাধৱে বোলন্ত আত শুনিও নিশ্চয় ॥
 অনেক দিবস যিভো কৰে উপবাস ।
 তাৰো পুনু বিষয়ত আছে অভিলাস ॥
 বিষয়ক প্ৰতি বাগ নাথাকে ইমান ।
 ভোগৰ কাৰণে যোৰ ব্যাধিৰ কাৰণ ॥
 নিৰ্ভই নিদ্ৰাত শুতি আছে যিবা জন ।
 বিষয়ক নলৈ তাৰ ইন্দ্ৰিয় গণন ॥
 সিয়ো তেবে স্থিত প্ৰজ্ঞ হৌক যে নিশ্চয় ।
 বোলন্ত মাধৱে খণ্ডি ইহাৰ সংশয় ॥
 শুনা শুনা সখি যেবে মোহোৰ বচন ।
 ত্ৰিভুবন মধ্যে যত যত প্ৰাণীগণ ॥
 ঈশ্বৰ নিষ্ঠাসে জানা সবাবে বঞ্জন ।
 অশুনি সকলে জাত জাত কৰ্ম মানি ॥
 ইন্দ্ৰিয় নিয়মি যিভো এবিলেক প্ৰতি ।
 ঈশ্বৰ নিষ্ঠাতে তাৰ দেখে কতকতি ॥
 বিষয় নিষ্ঠাত তাৰ নাহিকে উত্তোগ ।
 যাত অজ্ঞে আনন্দে কৰয় উপভোগ ॥
 জ্ঞানীৰ নিশা জানা প্ৰপঞ্চ সংসাব ।
 আহাৰো যে অভিপ্ৰাই শুনিয়ো আমাৰ ॥
 যেন পঞ্চ দিনত নেদেখে একো কাল ।
 ৰাত্ৰি কালে বিষয় ভুঞ্জয় ভাল ভাল ॥

সেহি মতে নিমিলিত চক্ষু যোগীগণ ।
 বিষয়ক লাগি তাব নচলয় মন ॥
 ঈশ্বরক বিষয় স্থিৰ দৃষ্টি ভৈলা যাব ।
 আকো খিতপ্রজ্ঞ বুলি জানা সাৰে সাৰ ॥
 জ্ঞানোৰ দৃষ্টি য়েবে নাহি বিষয়ত ।
 কেন মতে ভুঞ্জে বিষয়ক যত যত ॥
 ইহাত সংশয় য়েবে মিলে অভিবেক ।
 মাধৱে বোলন্তু তেবে শুনিয়ে প্রত্যেক ॥
 যেন নানা নদী জলে সাগৰ পূৰিত ।
 তীৰক লক্ষিয়া নচলয় কদাচিত ॥
 আনো তাত প্রবেশয় নানা বিনয় যত ।
 তথাপি সাগৰ জল দেখিয় সকল ॥
 ঈশ্বরত দৃষ্টি আন ভিত্তি নচলয় ।
 যথা যোগ্য বিষয়ক ভোজন কৰয় ॥
 পূৰ্ব বাসনায় আসি মিলয় যত ভোগ ।
 তাকো পুশু যি মুনিৰ নাহিকে উজোগ ॥
 তথাপিভো যিভো মুনি নচলয় মতি ।
 সেহি মুনি জানা সখি পাইলেক মুকুতি ॥
 যাব মন বিষয় কৰিলে আকুলিত ।
 তাব পুশু মুকুতি নাহিকে কদাচিত ॥
 বিষয়ক পাই যিভো নোহে হৰিষিত ।
 নাপালিয়ে বঞ্চা নকৰয় কদাচিত ॥
 মই কৰো বুলি নাহি সন্তোষ মনত ।
 যাব দৃষ্টি মুগুচই সদা ঈশ্বরত ॥
 পূৰ্ব কৰ্ম ফলে যিভো ভোগ মিলে আসি ।
 সবাকে ভুঞ্জে চিত্তে সুহি অভিলাসি ॥
 সেহিভো পুৰুষে ভৱ সমুদ্রৰ পাৰ ।
 অপ্রয়াসে হোৱে তুমি জানা সাৰে সাৰ ॥
 ব্রহ্ম বিষয়ত সখি নিষ্ঠা যাক বুলি ।
 কহিলো ভোমাত সৰ্ব শাস্ত্ৰ অৰ্থ তুলি ॥

হৰি আৰাধনে কৰ্ম্মে মুগ্ধ কৰি মন ।
 এহি ব্ৰহ্মা নিষ্ঠাক পাইলেক যিবা জন ॥
 আউৰ নপৰয় সিতো সংসাৰ গৰ্ভত ।
 তোমাৰ আগতে মই কহিলোহো তত্ত্ব ॥
 মৰণ কালতে এহি ধাৰণাক ধৰি ।
 ক্ষেণ মাত্ৰ থাকে যিভো সজ্জ পৰিহৰি ॥
 ব্ৰহ্মত লিন হয়ে দেহ অবসানে ।
 দ্বিতীয় অধ্যায় সমাপতি এহিমাণে ॥
 কৃষ্ণৰ কিস্কৰে কহে বত্নাকৰ মিশ্ৰ ।
 হৰি ভক্তি কৰি তবা সংসাৰত হৃষ্ট ॥
 কলিকালে নবতনু ভাবত ভূমিত ।
 লভিলাহা জন্ম বহু মুকুতি কলিত ॥
 সাফল কৰিয়ো জন্ম নকৰিয়ো বুথ ।
 আন কাম এৰিয়া শুনিয়ো হৰি কথা ॥

শ্লোক ॥ অৰ্জুনাৰ সুভক্তায় কৰ্ম্মযোগং শূনিৰ্ম্মলং ।
 কৃপয়োপাদিশৎ তস্মৈ কৃষ্ণায় গুৰুবে নমঃ ॥

ঘোষা ॥ বাম হৰি, সংসাৰে ভয়, খণ্ডিয়ো কৰুণাময়,
 চৰণে শৰণ লৈলো বাপ ।
 তোমাৰ সুশুনি কথা, বিষয় কৰিলো বেথা,
 হৃদয়ে নখণ্ডে সদা তাপ ॥

পদ ॥ অৰ্জুনে বোলন্ত স্বামী তোমাৰ বাক্যত আমি,
 ভাল মতে শুবুজিলো মৰ্ম্ম ।
 জ্ঞান বৰ্গ ধৰি আতি, মোহময় বান্ধ কাটি,
 পাছে কিয় আচৰিব ধৰ্ম্ম ॥
 কৰ্ম্মযোগ পৰিহৰি, জ্ঞানযোগ তুলি ধৰি,
 মনে যেনে দেখা শ্ৰেষ্ঠতৰ ।
 কাটন ছিজন কৰ্ম্ম, ক্ষেত্ৰিয়ৰ নিজ ধৰ্ম্ম,
 বুলি মোক পাঞ্চা দামোদৰ ॥

সংশয় জনৰ বাণী,
বুলি যেন চক্ৰপাণি,
মোহে যেন কৰে মোৰ মন ।

কল্প যেন অনুসরি,
এক গোটা নিষ্ঠ কবি,
উপদেশ দিয়া নাৰায়ণ ॥

তবু উপদেশ পাই,   আতি অপ্রয়াসে বাই,
তবে যেন সংসাৰ সাগৰ ।

বাক্য শুনি অৰ্জুনব,
কৃপাময় দামোদর,
হাসি হাসি বলিলা উত্তর ॥

দ্বিতীয় অধ্যায়ে জানি,   অধিকাৰি ভেদ মানি,
কহিলা আদি বিদ্ধ প্রকাৰ ।

মন শুদ্ধ ভৈল যাব,   জ্ঞান যোগ কৈলো তাব,
আমাক চিন্তিবে বাবে বাব ॥

শুদ্ধ নোহে যাব মন,   বিষয়ক ঘনে ঘন,
চলে মোর ভিত্তিক নবাই ।

কর্ম্ম যোগ তাক লাগি,   কহিলও মাত্র ত্যাগি,
চিন্তা শুদ্ধি কবণ উপাই ॥

অবশ্য বিহিত যত,
সমর্ପিয়া ঈশ্বৰত,
কৰ্ম যোগ নকৰয় যায়ে ।

নাহি তাব চিন্তা শুদ্ধি,   নুপজয় জ্ঞান বুদ্ধি,
 কেন মতে সিতে জ্ঞান পায়ে ॥

সকলে জ্ঞানক এৰি,   জ্ঞানকো নিশ্চয় বেড়ি
মুকুতিকা কবয় প্রবন্ধ ।

মোব এহি অভিপ্রায়,   তাব পুনু মোক্ষ নাই,
 মুগ্ধছে মুগ্ধছে ভয় বন্ধ ॥

কোননো পুরুষ আছে,   যোগী বা জ্ঞানী বা পাছে,
কর্ম্য নকরিয়া ক্ষেণ মাত্র ।

থাকিবাক কৰে ইচ্ছা,
সিহঁতে কোন নৃপতিৰ পাত্ৰ ॥

স্বভাৱ গুণৰ বশে,   কৰাৱয় অৱিকলে,
 মুহিকই আপুনি স্বভৱ ।
 বোৱাবীৰ ইচ্ছা যেন,   গাওঁ ফুৰিবাক চাহে,
 মিছায়ে কৰয় তন্ত্ৰ মন্ত্ৰ ॥
 দুই হস্ত কাব্য পায়ে,   নিয়মিয়া এক ঠায়ে,
 মাধৱৰ ধ্যান চলে থাকে ।
 মনে স্মৰে অমুকাৰ   জী আছে মনোহৰ,
 কেন মতে পাওঁ মই তাকে ॥
 বিশিষ্ট মোদক প্ৰাণ   কেনে মিলে মোৰ থান,
 প্ৰচুৰ কৰিয়া ধন বিত্ত ।
 এহিটো দাস্তিক আতি,   পূজা লয়ে কপাট পাতি,
 আকে তাৰ শুদ্ধ নোহে চিত্ত ॥
 মুখ চকু নাসা কাণ   জিহ্বা কৰি এক থান,
 মনে ঈশ্বৰত নিয়া ধৰে ।
 বাহিৰে বিষয় যাক,   হস্তে পায় বন্ধে আকে,
 অনুকূলে সবে ভোগ্য কৰে ॥
 মই কৰো বন্ধ মনে,   নকৰয় থানে থানে,
 ঈশ্বৰ অধীন হয় থাকে ।
 বাহিৰে বিষয় ত্যাগি,   মনে যিহে অনুবাগি,
 আত কৰি ভাল দেখে তাকে ॥
 জানি নিত্য কৰ্ম যত,   কৰা তুমি অভিমত,
 কৰ্ম কৰাস্তাসে শ্ৰেষ্ঠতৰ ।
 সৰ্ব কৰ্ম এৰে য়েবে,   জানিবা মোক্ষৰ ভেবে,
 নবৈবেক এহি কলেৱৰ ॥
 সাধ্য শাস্ত্ৰ তত্ত্ব জানি,   কেহো কেহো বোলে বাপী,
 কৰ্মে পুনু বন্ধ কৰে আতি ।
 তত্ত্ব নাজানিয়া কথা,   কহি মাত্ৰ ফুৰে সদা,
 মুণ্ডনিবা তাক কাণ পাতি ॥

মাধৱৰ আৰাধন   বিনে যত কৰ্মগণ,
 সংসাৰত মুখ দুখ দুই ।
 উদ্ধোগী বিস্তৰ প্ৰতি,   কৰ্ম কৰে মোৰ নিতি,
 সিতো কৰ্মে বৈকুণ্ঠক নেই ॥
 এবে তুমি হেন জানি,   বিষ্ণুবেসে প্ৰতি মানি,
 নিত্য কৰ্ম কৰা যত যত ।
 নলৈবাহা ফল ধৰ্ম তাৰ,   জানিয়া বচন সাৰ,
 মোহোৰ এহিসে অভিমত ॥
 শুনা আৰো কহো কথা,   ব্ৰহ্মায়ে কহিলা যথা,
 পূৰ্বেৰ প্ৰজা স্ৰজি প্ৰজাপতি ।
 নানা যন্ত্ৰ সমন্বিত,   শুনা সবে এক চিতি,
 মোৰ বাক্যে কৰিবাহা বতি ॥
 এৰি নানা যন্ত্ৰ কৰা,   আমাৰ বচন ধৰা,
 পুত্ৰে পৌত্ৰে বাত্ৰ্যবাস ফল ।
 নেদেখিবা আক অল্প   নোহো মোৰ ব্ৰহ্মা কল্প,
 অভিমত পাইবা তেৰে ফল ॥
 যন্ত্ৰ দেৱগণ জয়া,   মোৰ বাক্যে সবে প্ৰজা,
 তেৰে দেৱগণ ছইবে তুষ্টি ।
 বাঢ়িবাহা ধনে জনে,   যাবে চন্দ্ৰ সূৰ্য মানে,
 অশুকুলে কৰিবেক বৃষ্টি ॥
 দেৱতাৰ বৃষ্টি জলে,   শয্য বাঢ়ে অৰিকলে,
 দেৱক নেদিয়া যিতো খাই ।
 দুৰ্জ্ঞান টেঙন আতি,   সেৱা লয়ে কপট পাতি,
 সেহিজন জানা চোৰ প্ৰাই ॥
 স্ৰজস্তু কতেক পলু,   পিম্পৰা মৰিয়া যাই,
 কাটস্তু কতেক বীজ হানি ।
 বান্ধস্তু যতেক কীট   পতঙ্গ পৰিয়া মৰে
 কলসৰ পৰি পৰি পানী ॥

বাটলৈ অনেক বীজ   শতক হোৱয় নষ্ট
পাখি হিংসা গৃহস্থৰ ধৰ্ম ।

বলে বিশ্বদেব কবি   সৰ্বদোষ পৰিহৰি
স্থি থাকে দেৱৰ লোকত ॥

যিহে পুত্ৰ মন্দভাগি   আপুনি যাইবাক লাগি
অনুক বান্ধয় সৰ্বদাই ।

নাহি ইফদেৱ তাৰ   আতি সিতো পাপাচাৰ
অন্ন নোহে পাপ মাত্ৰ খাই ॥

পাপ পুণ্য অৱসানে   অৱশ্যে চন্দ্ৰমা থানে
লিখিল যতক জীউজাক ।

চন্দ্ৰ ৰশ্মি সমে গতি   শয্য ৰূপে পৰে নিতি
পায়ে সৰ্বলোকে খাই তাক ॥

পিতৃৰ বেটস বসে   মাতৃৰ শোণিত স্নেহ
উপজয় যত যত প্ৰাণী ।

বৃষ্টিত উপজে অন্ন   বৃষ্টি যন্তভূতপন্ন
যন্ত কৰ্ম ত ছইবেক জানি ॥

কৰ্ম বেদত জতি   বেদত পৰন্তু খতি
ব্ৰহ্ম সৰ্ব কৰ্ম আছে ব্যাপি ।

কৃষ্ণৰ দাসৰ দাস   বজ্জাকৰ মিশ্ৰ ভণে
বাম বাম বোলা সবে ডাকি ॥

ঘোষা ॥ এ কৰা দয়া কমললোচন দেৱ স্বামী ।
তোমাৰ ভকতিক মনে কৰো উৰ্দ্ধগামী ॥

পদ ॥ আপুনাত যাৰ প্ৰতি সন্ত ভৈল চিন্ত ।
ব্ৰহ্মানন্দে যিৰাজনে ভৈলেক নিবৃত্ত ॥
আপুনাত তুমি ভোগ ইচ্ছা নাহি যাৰ ।
তাহাৰ জানিবা কৰ্মে নাহি অধিকাৰ ॥
কৰ্ম কৰিলিয়ে পুণ্য নপায়ে বিস্তৰ ।
নকৰিলে পাপ তান নপাৱে ওচৰ ॥

তিনিও লোকত তাৰ নাহিকে বাঞ্ছিত ।
 নিবহঙ্কাৰে বিধি নিষেধ বহিত ॥
 হেন জ্ঞানি সখি তুমি এৰি কস্ম' ফল ।
 নিত্য নিয়মিত যত কৰিয়ো সকল ॥
 মই কৰো অভিমান এৰিয়ো সদাই ।
 পাইবাহা মুকুতি যোৰ সংসাৰ এবাই ॥
 পূৰ্বে জনকাদি কৰি যত বাজ চয় ।
 কস্ম' কৰিলি লয়ে তবিলা ভৱ ভয় ॥
 মই জ্ঞানী বুলি আদি অহঙ্কাৰ কৰা ।
 তথাপিভো তুমি কস্ম' নৈববাহা পৰা ॥
 তুমি কস্ম' এৰিলে অজ্ঞানী যত যত ।
 তোমাক দেখায়া কস্ম' এৰিবে সমস্ত ॥
 কস্ম'ত্যাগ পাপে সবে যাইব যমপুৰ ।
 লোকক চাহন্তে কস্ম' কৰিয়ো প্রচুৰ ॥
 শিৰলোকে যেহি যেহি কস্ম' কৰে জ্ঞানি ।
 আন লোকে কৰে তব মত অনুমানি ॥
 সকামে বা নিষ্কামে বা কৰে যত যত ।
 সৰ্বলোকে কৰে পাছে তাহাৰ সন্মত ॥
 কৰ্ত্তব্য নাহিকে মোৰ তিনিও লোকত ।
 অপ্রাপ্য নাহিকে মোৰ জানা অভিমত ॥
 তথাপি কৰয় কস্ম' লোকৰ কাৰণ ।
 মই যেবে এহি নকৰোও কস্ম' গণ ॥
 মই এৰিলে এৰিবেক সৰ্বজন ।
 কস্ম'নাশে প্রজা সবে হৈবেক উছন্ন ॥
 অখস্ম'ত ভৈল হন্তে বৰ্ণ যে শঙ্কৰ ।
 মই কৰ্ত্তা তাহাৰো ভৈলোহো নিবস্তব ॥
 অকাৰ্য্য কৰন্তা কোন মোত ব্যাতিবেকে ।
 মইসে কৰাইলো ছয়া সবাকে পাতেকে ॥
 অজ্ঞানী সবাক কস্ম' কৰে যেন মত ।
 অহঙ্কাৰী ফল বাঞ্ছা কৰয় মনত ॥

জ্ঞানীজনে স্বকস্ম' কৰিব সেহিখান ।
 ফল নলৈবেক নকৰিবেন্ অভিমান ॥
 যেন মতে সবে লোকে নেৰে কস্ম'চয় ।
 জ্ঞানীৰো সকলে কস্ম' কৰিবে লাগয় ॥
 ফল বাঞ্ছা কৰি কস্ম' কৰে যিবা প্ৰাণী ।
 নকহিবা তাত উপদেশ বাণী ॥
 আপুনি কৰিয়া কস্ম' কৰাইবাহা তাক ।
 মোহোৰে শুনিবা সখি তুমি হিতবাক ॥
 কস্ম'কো এবিৰ জ্ঞান নুপজিবে তাৰ ।
 উভয়ত ভ্ৰষ্ট হয় হুইব দুবাচাৰ ॥
 অজ্ঞানীত জ্ঞান নকহিবা জানি হিত ।
 যেন কেহো স্বৰ্ণ ভাণ্ডে নথরয় দ্বিত ॥
 অভিপ্ৰায় কহো আৰো থিৰ কৰা চিত্ত ।
 যেন খবতৰ নদী দেখি ভয় ভীত ॥
 যারে জলে বেগে বুৰায়ে বাৰে বাৰ ।
 আগে নাৱে উঠি লয়ে স্বজ্ঞান কাণ্ডাৰ ॥
 অপ্ৰয়াসে যাই সুখে নদী কত বহে ।
 সেহি ভাৱে জীৱ জনে বিষয় স্মৰণে ॥
 বাগ ধেষে শত্ৰু নভো যাবে পাৱে লাগ ।
 হৰি ভক্তি নৌকাত উঠিব তাত আগে ॥
 সংসাৰক তৰিয়া যাইবা অপ্ৰয়াসে ।
 হেন জানি স্বধস্ম'ত কৰি অভিলাস ॥
 মুক্ত কৰি মৰা যেষে স্বৰ্গে চলি যাইবা ।
 পৰম অধস্ম' কৰি পুনুলোক পাইবা ॥

ঘোষা ॥ নমো নমো গোবিন্দ দেৱ অনন্ত ।
 পাতকীক সংসাৰে তৰিয়ো ভগৱন্ত ॥

পদ ॥ প্ৰকৃতি তিনি গুণে মোহ হয় আতি ।
 পৰম দোষক গৈয়া লয়ে গায় প্ৰতি ॥

ইন্দ্ৰিয়ে ভোগয় ভোগ বিষয়ক জানি ।
 মই ভুঞ্জু বুলি তাক মানয় অজ্ঞানী ॥
 স্বভাৱতে মন্দ যাৰ বিষয়ত ৰতি ।
 জানি তাক জ্ঞান দিয়া নচালেয় মতি ॥
 সখি পুত্ৰ তুমি এবে মোৰ বোল কৰা ।
 সকালে শাস্ত্ৰৰ সাৰোত্তৰ কৰি ধৰা ॥
 মই ঈশ্বৰত কৰ্ম্ম অৰ্পিবা সকল ।
 কদাচিতো তাৰ তুমি নলৈবাছা ফল ॥
 নোহও স্বত্ত্ব মই ঈশ্বৰেসে স্বামী ।
 যেহি যেহি কৰ্ম্মক কৰন্তু অন্তৰ্ঘ্যামী ॥
 তানে আজ্ঞা পাই মই কৰো তাকে তাক ।
 এহি মনে ধৰি যুজি মাৰো শত্ৰু জাক ॥
 বন্ধু বধ নিমিত্তক এৰিবা তাপ ।
 স্বধৰ্ম্ম কৰন্তে তোমাক নপাইবেক পাপ ॥
 এহিমতে মোৰ অলৌকিক হেন জানি ।
 পৰম শ্ৰদ্ধায়ে আচৰয় যিবা প্ৰাণী ॥
 বেদক ৰাখন্তে কৰায়ন্তু কৰ্ম্ম যত ।
 ছেন সব দোষ দৃষ্টি এড়িয়া আমাত ॥
 স্বৰ্গ নৰকক আদি কৰি কৰ্ম্মফল ।
 সেহি পুৰুষক জানা এবয় সকল ॥
 যিতো এহি মোৰ নিজ মত নকৰয় ।
 আনক বিবাদ কৰি আমাক নিন্দয় ॥
 বিস্তৰ শকতি তাৰ নাহিকে শাস্ত্ৰত ।
 এতেকেসে পাপিষ্ঠে নলৈব মোৰ মত ॥
 কৰ্ম্মতো জ্ঞানতো বুদ্ধি নোহয় নিপুণ ।
 জীয়ান্ততে মৰা তাক জানিবা অৰ্জ্জুন ॥
 ইন্দ্ৰিয়ক নিয়মিয়া এৰি কৰ্ম্মফল ।
 স্বধৰ্ম্ম কৰিয়া তবে নৰক সকল ॥
 কুপায় গোপালে বোলয় তেবে শুন ।
 পৰম বহন্ত্ৰ কহো মনে ধৰি গুণা ॥

প্ৰাচীন কৰ্ম্মৰ সবে অধিন জগত ।
 কবিতো নোৱাৰে আপুনাৰ অভিমত ॥
 শাস্ত্ৰক বিচাৰ কৰি গুণ দোষ জানি ।
 স্বভাৱক এৰাইবাক নপাবয় প্ৰাণী ॥
 জ্ঞানীয়ে নপাৰে অজ্ঞানীৰ কোন কথা ।
 ইন্দ্ৰিয় নিগ্ৰহি কিক মৰিবেক বৃথা ॥
 স্বভাৱৰ বলে জেজ্ঞা এৰাইবে নোৱাৰে ।
 জুলুকিৰ শল যেন লাঞ্ছ মাত্ৰ লাৰে ॥
 প্ৰকৃতি অধিন যেনে সবে লোক হই ।
 বেদে কয় কয়ে বিধি নিষেধ কৰয় ॥
 ঋতি স্মৃতি বিনে জাত সৰে ভৈল বৃথা ।
 হাসিয়া বোলন্ত হৰি শুনা আৰো কথা ॥
 দশ গোট ইন্দ্ৰিয়ৰ দশোটা বিষয় ।
 নিৰন্তৰে বাগ ঘেৰ ব্যপিয়া আহয় ॥
 কদাচিতো তাৰ মুহিবাহা বশবৰ্ত্তি ।
 এহি মানে নিয়ম কৰয় ঋতি স্মৃতি ॥
 জ্ঞানীয়ে কৰিব যেনে কৰ্ম্মক নিশেষ ।
 জ্ঞানী অজ্ঞানীৰ তেবে কোননো বিশেষ ॥
 মাথৰে বোলন্ত তেবে শুনা কহো ভেদ ।
 অজ্ঞানী জ্ঞানীৰ তেবে কৰ্ম্ম পৰিচ্ছেদ ॥
 প্ৰকৃতিৰ গুণ কাৰ্য্য ইন্দ্ৰিয় সকল ।
 নানাবিধ বিষয় ভুঞ্জয় অবিকল ॥
 মই কৰো বুলি তাক কহয় অজ্ঞানী ।
 সাবধান হোৱা মোৰ বচনক জানি ॥
 তত্ত্বজ্ঞানী সবে পুৰুষ জানি স্বৰূপত ।
 কৰ্ত্তব্য কৰ্ম্মক সিতো কৰে যত যত ॥
 ইন্দ্ৰিয়ে বিষয় ভুঞ্জে মই তাৰ ভিন্ন ।
 এহি বুলি কৰ্ম্ম আচৰয় দিনে দিনে ॥

ঘোষা ॥ হবি কি ওঁ হবি গোবিন্দ বাম ।
 মোৰ মুখে সদায় নচাবোক তমু নাম ॥
 পদ ॥ অৰ্জুনে বোলন্তু প্রভু দেৱ হৃষিকেশ ।
 কহিয়োক এক মোক হিত উপদেশ ॥
 কোনেনো পাঞ্চয় পুৰুষক যুদ্ধ প্ৰতি ।
 ঘোৰতৰ পাতেকক কৰিবাক প্ৰতি ॥
 ইচ্ছায়ো নাহিকে পুৰুষৰো কদাচিত ।
 তথাপি পাপক নেই কিনো বিপৰীত ॥
 জ্ঞানৱান নিবোধ কৰয় বাগ ধেম ।
 কহিয়োক আত অনুসন্ধান বিশেষ ॥
 মাধৱে বোলন্তু সখি শুন কুন্তীমুত ।
 কাম ক্ৰোধ এহি দুই শত্ৰু অদভুত ॥
 এহিসে কৰয় ঘোৰতৰ পাপ চয় ।
 যত খাই মানে আৰ ক্ষুধা নখণ্ডই ॥
 প্ৰীতিৰ বাক্যত আৰ উপসম নাই ।
 আতি উগ্ৰৰূপ শূনি দ্বিগুণে কিটাই ॥
 যেন বজ্জে সকল অগ্নিক আছে ব্যাপি ।
 দাপনিক যেন মনে ধৰি আছে চাপি ॥
 গৰ্ভ বেষ্টিত চাল যেহন গৰ্ভ ঢাকি ।
 আছে আগ পাছ পাশ পাঞ্চবক চাপি ॥
 সেহি ভাৱে কাম ক্ৰোধে জ্ঞানক যে ঢাকি
 নিবন্তৰ ভাৱে আছে জগতকে ব্যাপি ॥
 জ্ঞানীৰ জ্ঞানক ঢাকি থাকে সৰ্ব্বক্ষণে ॥
 কামত পৰে যেন শত্ৰু নাহি ত্ৰিভুবনে ।
 যত খাই মানে আৰ মূপুৰে উদৰ ॥
 যেন তৃণ ভক্ষ্য কৰি জ্বলে বৈশ্বানৰ ।
 ইন্দ্ৰিয়ত মনত বুদ্ধিত থাকি দুৰ্দ্ধ ॥
 সকলোৰে অনিষ্ট চিন্তয় হৃষ্টপুৰুষ ।
 জ্ঞান বিজ্ঞানক নষ্ট কৰে দুৰ্বাচাৰ ।
 ইন্দ্ৰিয়ক বশ্য কৰি চিন্তা আৰ মাৰ ॥

শৰীৰত কবিয়া ইন্দ্ৰিয় শ্ৰেষ্ঠ জানি ।
 বাহ্যৰ প্ৰসাদে বিষয়ক লৱে প্ৰাণী ॥
 ইন্দ্ৰিয়ত কবিয়া যে শ্ৰেষ্ঠ হয়ে মন ।
 সঙ্কল্প বিকল্প যিভো কৰে যনে ঘন ॥
 নিশ্চিতয়া মোক বুদ্ধি তাভে শ্ৰেষ্ঠতৰ ।
 আশেষ বিশেষ জ্ঞান উপজে লোকৰ ॥
 বুদ্ধিতো কবিয়া শ্ৰেষ্ঠতৰ হয়ো জীউ ।
 সুখ দুখ নাহি সনাতন সদাশিউ ॥
 বুদ্ধিৰ যে নিয়মক আমোক জানিয়া ।
 নিশ্চয় আমোক বুদ্ধি মন নিয়মিয়া ॥
 দুৰ্জয় শত্ৰুক ইভো কামকপক ধৰা ।
 হেন জানি সখি ভূমি মাৰিয়ো সত্বৰ ॥
 বড়াকৰ মিত্ৰ কৃষ্ণৰ চৰণ পদ্মৰ ।
 গন্ধ লোভে ফুৰে তাৰ নেৰয় ওচৰ ॥
 কিছো কিছো কৰি য়েবে পৰিবাক চাই ।
 বিষয় বতাসে নিবে চাৱে উকুৱাই ॥
 দুই পাখি তুলি থাকে হেঠমুণ্ড কৰি ।
 চৰণ পদ্মৰ গন্ধ নাসা আগে ধৰি ॥
 কাম সঙ্গমে আসি দাস্ত ভিবে টানে ।
 তথাপি গন্ধকে স্নেহে প্ৰাণ থাকে মানে ॥
 ক্ৰোধ ব্যাঘ্ৰ টেটুত ধৰিয়া দৃঢ় কৰি ।
 কথিৰ পিবাক চাহে বিদাৰণ কৰি ॥
 তথাপিভো কৃষ্ণ পাদ পঙ্কজৰ গন্ধ ।
 শ্ৰাণ কৰিবাক মনে কৰন্তু প্ৰৱন্ধ ॥
 হৰিৰ চৰণে মোৰ হোক অভিলাস ।
 যদি কৰ্ম্মবন্ধে হোৱে নবকত বাস ॥
 এহিতো প্ৰাৰ্থণ প্ৰভু তোমাৰ পাৱত ।
 ভূতীয় অধ্যায়ে এহি মানে সমাপত ॥

অনিবন্ধ ।

গীত

জয় পীতাম্বর,	বন্দুলি অধব,
কুন্দ কেবি কোব,	দশনক জোব,
সুমনস তিল,	নাসা ওখি মিল,
অলিকো যুগল,	নয়ন উজ্জ্বল,
জব কাম চাপ,	পেখি হবে তাপ,
মুহ পূর্ণ ইন্দু,	তাহে সেদ বিন্দু,
চিবুক স্তূঠান,	হেবি হক প্রাণ,
কণ্ঠ কস্মু তুল,	দীর্ঘ চাক ধূল,
মৃণালক মূল,	ভুজ দুহ তুল,
সিংহ বন্ধে যাক্তি,	হৃদি বক কাক্তি ।
পুঙ্খবক তুল,	নাভিকহ মূল ,
ইভ পাণি সম,	উক মনোবম,
জজ্বা দুহ কাক্তি,	পেখি হবে ভ্রাক্তি,
চবণ বিবাজে,	মঞ্জীব তা বাক্তে,
অজুলিক পাক্তি,	বত্ন সম কাক্তি,
নখ মণি জোড়,	চন্দ্র দশ খোড়,
পদ তল বাতা,	ভক্ত তাপ ত্রাতা,
কৃষ্ণক সমান,	নাহি কপ জান,
দেহকাদি দেহা,	জানি কক সেহা,
কৃষ্ণকেবি নাম,	ধর্ম্য অনুপাম,
জানি মহা ধর্ম্য,	হবিনাম কর্ম্য,
সহস্র বয়ন,	গারে অনুক্ষণ,
পবম গোপ্যনি,	ধর্ম্য শিবোমণি,
জান ভক্তি বত,	নামব শেষত,

অপায়ে বহিত,
 মুখক দিয়ন্তা,
 সেহি সে পণ্ডিত,
 কবিতা পিৰিত,
 বিচাৰিয়া বিধি,
 বাম নাম ধৰ্ম্ম,
 যুধিষ্ঠিৰ বাই,
 পুচিলা কৃষ্ণত,
 তুলিয়া কিৰিটি,
 নাম বিনে আন,
 সমস্ত বাদীৰ,
 কৃষ্ণ বাক্যে কৈলা,
 শুকে পুচিলন্ত,
 ভাগৱত শুনি,
 ইতো শাস্ত্ৰে প্ৰাণ,
 কৃষ্ণেদে দেৱতা,
 আত পৰে আৰ,
 পৰীক্ষিত বাক্যে,
 নাম ধৰ্ম্ম তত্ত্ব,
 জানিয়া নামত.
 কলি যুগে নাম,
 বামক নাম,
 ভকতক ধন,
 কহে অনিৰুদ্ধে,

নিৰপায়ে থিত,
 ওহিসে তাবন্তা,
 নামভেসে চিত্ত,
 হৰয়ে ছুষিত,
 বেদকহ চাৰি,
 থৈলাহা উদ্ধাৰি,
 কবি বাজসুই,
 কোন শ্ৰেষ্ঠ তত্ত্ব,
 সত্য কবি ডাটি,
 ধৰ্ম্ম নাহি জান,
 গৰ্ব্ব ভৈলা চুব,
 সংশয়ক দূৰ,
 বাজা মহাসন্ত,
 কি পালা আপুনি,
 নেদেখিলৌ আন,
 নামেসে তাবন্তা,
 নাহি নাহি সাৰ,
 প্ৰমাণ ইহাৰ,
 বৈলেক শাস্ত্ৰত,
 শঙ্কা কৰা হত,
 ধৰ্ম্ম অনুপাম,
 ভৰণী উপাম,
 অমূল্য বতন,
 বোলা বাম বাম,

(ঝুমড়া—) এ ভাই কমনে কব বিহাব ।
 প্রচণ্ড বেগব ঠাঠে কহি আছে উমানন পরাগাব ॥
 গন্ধর্ব্ব কটক গোটে গোটে পড়ি,
 আগতে মবিয়া যাই ।
 ভুব পাইকব, হাজ্জবা পড়য়,
 বজ্র কব ভাকে চাই ॥
 বজ্র কব গোটে আগতে পবয়,
 আনন্দ কব অধিক ।
 সকলে কটক পাৰিয়া নিলেক,
 উমানন পরা কিক ॥
 শিলাধার গড় ভাজিয়া কটক,
 ইটাৰ গড় খসাই ।
 তথাপি নিসাবে আছ কেনে ভাই,
 অগ্নিব গড় নিমাই ॥
 প্রচণ্ড বেগব বহিনী স্তম্ভবী,
 জ্ববা আসি লাগ পাই ।
 অলঙ্কিত ভাৱে পুৰুষক পাই,
 স্বামী ববিলেক ভাই ॥
 তেজ মাংস যত আগতে শোসয়,
 ছাল হোৱে সোটা সোটা ।
 ভাই ভনীয়ে নগৰ বেড়িয়া,
 দিয়ে আতিবৰ ছোট ॥
 যন্তন পাইকে দুৱাৰ ভেটয়,
 ওল্টাই শকতি নাই ।
 ভয়ে নৃপতিয়ো গৰ্জ্জবেক লৱৈ,
 সাভো পুৰুষক চাই ॥
 মৃত্যুয়ে নিকট চাপিলেক আসি,
 নিবেক ডোল লগাই ।
 তথাপিভো ভাব ইভো বিমৰিষ,
 মনৰ অগ্নিতো নাই ॥

জীবন বিষয়   শ্রবণ কীর্তন,
 ভক্তেসে সুখদ জন ।
 ভক্তন সঙ্গত   সর্বকালে বমে,
 শ্রবণ কবি কীর্তন ॥
 ভাৰ্য্যা পুত্র সব   দেহব সঙ্গীয়া,
 তাতে সে কবির বতি ।
 মায়া শয্যা মাঞ্জে   নিদ্রাত পৰিয়া,
 নেদেখি হবি ভক্তি ॥
 কৃষ্ণ চরণব   অনুগ্রহ ভৈল,
 যিতো পুরুষক প্রতি ।
 তেবেসে ঈশ্বর   কৃষ্ণত কবিরে,
 স্নেহ প্রেম ভক্তি ॥
 ভক্তি বিহীন   জীবন্ততে মৰা,
 ভাটিব যেন নিশ্বাস ।
 পশুৰ সুলত   ইন্দ্রিয়ব স্নেহ,
 তাতে সে কবস আশ ॥
 যেন প্রতিবিশ্ব   শবীর দেখিয়া,
 পাসবে নিজ শবীর ।
 প্রতিবিশ্ব সম   নবদেহ পাই,
 মনে কবিলেক ঠিৰ ॥
 নিজ দেহ সম   জীবক আগতে,
 নেদেখে মন লোচনে ।
 হবি ভক্তি বিনে   জীবনো কুশল,
 নাই জানা সর্বজনে ॥
 কহে অনিচ্ছ   মহামুক প্রায়ে,
 ভক্তি বিহীন মন ।
 ইবার ককণা   কবিরো গোপাল,
 চরণে লৈলো শরণ ॥

বাগ ত্ৰীগোবী ।

গোবিন্দ চৰণ ধন ভজ মেৰি মন ।
 আন যত ধন দেখি সবে অকাৰণ ॥
 যেন সৰিতিব জল বৰিষাত বুদ্ধি পাই ।
 পুনু বৰি বশি লাগি তাতে হোৱে চাই ॥
 ত্ৰিবিণবো সংযোগ বিযোগ তেতু হয়ৈ ।
 মনে পুৰুষৰ সুখ দুঃখ কহিয়ে ॥
 পোষন্তে আনন্দ দেই তেজন্তে নিকাৰ ।
 পণ্ডিতে নমানে সত্য কৰিয়া বিচাৰ ॥

এতেকে দৈন্ত্যৰ হেতু যত ধনজন ।
 গৰি পদ যুগ সৰ্ব সুখৰ কাৰণ ॥
 অসত্যত ভৈল সত্য প্রত্যয় নজানি ।
 এতেকেসে সুখ দুঃখ লৱে মনে মানি ॥

ভকতি ভৈলেসে আক নিতৰিবে পাৰি ।
 কহে অনিৰুদ্ধ মুঢ় পাপী অনাচাৰী ॥

বাগ বেলোৱাৰ ।

গোপাল সোণাৰ প্ৰভু দেহ দৰিষন ।
 মহন্তক নেদেখিলে নবহে জীৱন ॥
 খং মধ্যে বলাহকে গৰ্জেত্ৰ যেতিক্ষণ ।
 শৈলাগ্ৰে বৰিহা নৃত্য কৰে তেতিক্ষণ ॥

লক্ষ যোজনৰ মধ্যে মাৰ্ত্তণ্ড ও হৱৈ ।
 নীৰত নীৰজ বিকশিত হয় বৱৈ ॥
 বেবে অশুভত স্তম্ভ ভৈল যেতিক্ষণ ।
 পুৰুষ গোষ্ঠীৰ মাৰি মিলে তেতিক্ষণ ॥

দুই লক্ষ গ্রহের উর্ধ্বে ইন্দু প্রকাশয় ।
 অখণ্ড কুমুদ গোষ্ঠী প্রফুল্লিত হয় ॥
 ইন্দুর নির্যানে কুমুদবো প্রাণ হবে ।
 কাকো কেহো নেদেখিলে ভিলেকতে মবে ॥
 নিকটে বিদূষ হোরে বিদূষো নিকট ।
 স্তম্ভদ ভাবনা ভৈলে দেখে হৃদয়ত ॥
 এতেকে যি জন আতি হোরে বিচক্ষণ ।
 বিহীনে স্তম্ভদ স্থখে নখবে জীবন ॥
 কহে অনিচ্ছ পাগী পবন পামব ।
 দেখা দিয়ে দামোদর কবোহো কাতব ॥

বাগ বড়াবি

মই পাগী কমনে ভজিবো হবিষ চরণ ॥
 বাসনা নছাবে মনে, কনক কামিনী ।
 কপে বন্দি ভৈলৌ, কবিয়া মহা যতনে ॥
 মহাজন সবে, কালকর্ম্য ভোগ,
 জানিয়া ধৈর্যে বহয় ।
 তাহাকে এৰিয়া আপুন সন্মতে;
 ফুবো মই ছাশয় ॥
 কামিনী সবব হাস লাস দেখি,
 মনে বতি বাঢ়ি যাই ।
 বিচার বিবেক সকলে তেজিলৌ,
 সম্যকে বাতুল প্রাই ॥
 যাক মহাজনে বিষ্ঠা সমকবি,
 দূবতে তেজিয়া যাই ।
 তাকে লাগি যত্ন কবো রাতি দিনে,
 অনেক লাঞ্ছনা পাই ॥

এবেঁ কুপাময়   তোন্ধাব চৰণে,
 শৰণ লৈলোঁ সম্প্ৰতি ।
 তৃণয় সাগৰে   পৰি তল যাওঁ,
 বাখা বাখা যত্নপতি ॥
 কহে অনিৰুদ্ধ   পৰম মুগ্ধ,
 বিষয়ত সদা মতি ।
 হে কৃষ্ণ প্ৰাণ   কৰা মোক ত্ৰাণ,
 তোন্ধাত বাঢ়োক বতি ॥

বাগ বেলোৱাব ।

হৰি হৰি কিনো ভৈল বিপৰ্য্যয় ।
 পণ্ডিত সকলো   শাস্ত্ৰ মত এড়ি,
 আপুন সম্মত কয় ॥
 চাৰিয়ো যুগৰ   চাৰি গোটা ধৰ্ম্ম,
 শাস্ত্ৰে থৈয়া আছে বাটি ।
 তাহাক খণ্ডিয়া   পৰৰ গাৱত,
 লগায়া ফুৰয় ঘাটি ॥
 ঘোৰ কলিকালে   একে গোটা ধৰ্ম্ম,
 কৃষ্ণৰ কীৰ্ত্তন মাত্ৰ ।
 তাকে বাদ কৰি   মলিন মনুষ্যে,
 হৈবে ভকতিৰ পাত্ৰ ॥
 কলিৰ মলত   মজিল সকল,
 লোক ভৈল পাপমতি ।
 কোন ভক্তি কৰি   তৰিবে শাস্ত্ৰত,
 বিচাৰি নকৰে বতি ॥
 সকলে সেৱাত   শ্ৰেষ্ঠ কৰি শাস্ত্ৰে,
 কীৰ্ত্তনক কহে মাত্ৰ ।
 সেৱাতো উত্তম   যুগৰো নায়ক,
 নাহি কাল দেশ পাত্ৰ ॥

যুগ ধর্ম ঐশ্ব
 কীର୍ତ্তনক দণ্ডি,
 ভক্তকে। নিন্দয়। যাই।

তেবে কোন গতি   হুইবেক শাস্ত্রভ,
বিচারি দেখিয়ো চাই ॥

যাক মহাজনে   ভার্য্য দেখাই,
পৰম্যর্থ কৰে সাৰ ।

পৰমার্থ ভাঙ্গি   ভার্য্য ভাঙ্গিয়া,
ই কোন তত্ত্ব বিচাৰ ॥

সত্য যুগে ধ্যান   ত্রেতা যুগে যজ্ঞ,
দ্বাপৰ যুগত পূজা ।

কলিৰ যুগত :   কীৰ্তনত পৰে,
আঁৱৰ নাহিকে ঢুঙা ॥

কহে অনিৰুদ্ধ   মহন্ত সবে সে,
জানয় শান্তব মৰ্ম্য ।

শাস্ত্ৰ এড়ি পাব   গজেন্দ্র যাই মাত্ৰ,
নজানি যুগব ধৰ্ম্ম ॥

বাগ আসোরাবি ।

শৈশব গৈলযে ক্রীড়ণ বন্ধে ।
 গণ্ডাইলৌ যোঁৱন বিষয় সঙ্গে ।
 আবে ভৈল আসি বয়স ভাটি ।
 ভাগিল মাণ্ডলি ধবিলৌ নাটি ॥

জল্পন শিল্পন সম্ভোগ গতি ।
 কেহো নচলয় বিষয় প্রতি ॥
 নাশা চক্ষু মুখ শ্রবণ হীন ॥
 বিষয় কার্যাত ভৈল বিহীন ॥

সবে দেশ ভূমি মাৰিলে কালে ।
 তথাপি চেতন নাহিকে ভালে ॥
 চাৰিয়ো বেদক পঢ়ি সম্প্ৰতি ।
 তথাপি নমানি কালৰ গতি ॥
 যারে সদৃশক উপাসা কৰি ।
 কৃপাক লভিয়া নভজে হৰি ॥
 কালৰ চেফাক জানো কমনে ॥
 কহে অনিৰুদ্ধ অধম জনে ।

বাগ—শ্যামগড়া ।

শুনলো সজন ।

হৰি কথা শুনি সদা তুষ্ট হুয়ো মন ॥
 বহিস্মুখ ইন্দ্ৰিয়ৰ বশ্য যাব মন ।
 হৃদিত থাকন্তা হৰি হৰ সৰ্ব্বক্ষণ ॥
 আগতে থাকন্তো ঈশ্বৰক নেদেখয় ।
 পৰম প্ৰসিদ্ধ কৰি জানিবা নিশ্চয় ॥
 ঈশ্বৰক নেদেখিবে ইতো কোন হয় ।
 গতি কৰি আসন্তে চৰণ প্ৰকাশয় ॥
 হেন চৰণৰ গুণ অলঙ্কাৰ কৰি ।
 শোভামান হোৱে সাধু সৰে যাক ধৰি ॥
 হেন সাধু সকলক নেদেখে আগত ।
 বিষয় বসন্ত থাকা হয় উন্নত ॥
 তাসম্বন্ধ নেদেখিবে নাহিকে সংশয় ।
 তাৰা সৰে যিতো মাৰ্গে ভ্ৰমণ কৰয় ॥
 ভ্ৰমণ পূৰ্ব্বিকা ভক্তি মাৰ্গে প্ৰবৰ্ত্তয় ।
 দুৰ্বাশয় সৰে সিতো পথ নেদেখয় ॥
 যি জনে নজানে হৰি ভকতি পথক ।
 সাধু সৰো আগতে নেদেখে সিজলক ॥

সংসঙ্গ বিহীনে হবিকথাব অভীর ।
 এতেকে নেদেখে মাধবর দুই পার ॥
 কহে অনিচ্ছ মূঢ় ভকতি বিহীন ।
 হবি কথা বিনে আয়ু ব্যার্থে যাই ক্ষীণ ॥

বাগ গোবী ।

শুন শুন পুত্র   বচন যুগুত,
 বামে মোর প্রাণ ধন ।
 বোপাই বামে মোর প্রাণ ধন ।
 দশবথ তিবিজিত,
 তাহান বচনে   বনবাসে যাইবি,
 মুহিকে ইতো উচিত ॥
 মনুয়ে কহিছা   পিতৃত কবিয়া,
 মাতৃ দশ গুণে ছাব ।
 বোপাই দশ গুণে মাতৃ ছাব ।
 মই যে বাঁধিলোঁ   বনক যাইবাক,
 নলাগে বাপু তোমাৰ ॥
 বোলে বয়ুপতি   শুনিয়ে জননী,
 নেড়িবো পিতৃ বচন ।
 ঐ আই নেড়িবো পিতৃ বচন ॥
 পিতৃব বাক্যব   ঐশ্বর্য এড়িয়া,
 কবিবো বনে গমন ॥
 যন্তপি বাবিধি   শুখাই পড়য়,
 স্তব হয় ভূমি গত ।
 ঐ আই স্তব হয় ভূমি গত ।
 ভণাপি পিতৃব   বচন নেড়িবোঁ,
 বুলিলোঁ তবু আগত ॥

অযোধ্যা নগৰ   হয় হস্তী বথ,
সমস্তকে তিয়াগিলোঁ ।

বাপৰ বচন   শিবত ধৰিয়া,
কাণ নাক চমু ভৈলোঁ ॥

পিতৃৰ ৰাজ্যৰ   ভোগক এৰিলোঁ
ফল মূলে কৈলোঁ সাস ।

তাকে ভুঞ্জি মহা   সন্তোষে থাকিবোঁ,
হৰি পদে কৰি বাস ॥

অযোধ্যা পিতৃৰ   বচন বাধিলেঁ,
হাসিবে মোক জগতে ।

ৰাজ্য দণ্ড ছত্র   সিংহাসন লভি,
জীবো তেবে কেন মতে ॥

পিতৃৰ বচন   ব্যাজক দেখাই,
সংসজ্ঞত নিষ্ঠে কয় ।

গোসাই সংসজ্ঞত নিষ্ঠে কয় ।

কহে অনিৰুদ্ধ   সংসঙ্গে বহিলেঁ,
ত্ৰিভুবনে কাক ভয় ॥

বাগ মাহুৰ ।

পায়ক মন কাকক বিষস বিলাস ।

যৈকন বিজুবী,   উজুবী প্ৰকাশ কৰে,
নিমিষ অন্তৰে ছই নাশ ॥

কোটি কোটি বীৰ,   পৃথিবীতে উপজয়,
ধনজন বিপদ অপাৰ ।

সমস্ত জগত জিনি   অপতন মানে কায়া,
সেহি তমু হোৱে সাৰ যাব ॥

কালৰ নিমিষত   জগতে হোৱয় নাশ,
হেন বৰ দৰিয়া ঠাকুৰ ।

ছোট বৰ প্ৰাণী যত   সবাকো সংহৰি নেই,
দেখিয়ো নেদেখে মন ক্ৰুৰ ॥

বিষয় বসত ডুবি   পাপক নমন কেনে,
 তনু গিলে কাল অজগবে ।
 কাবো কলা কাবো অর্দ্ধ   কাবো গ্রার সম পাইলে,
 তথাপি গোবিন্দ মুন্মমবে ॥
 যদি সর্ব গ্রাহ করি   গিলয় শবীব য়েবে,
 তেবে তাক বুলিয় মরণ ।
 নব দেহ ভাবত—   ববিষ সংগুক সঙ্গ,
 সবে ভাগ্য গুচে তেতিক্ষণ ॥
 যারে নতু ধবে কালে   হবি পদে ভজ ভালে,
 হবি গুণ করিয়া কীর্তন ।
 পবম পামব মতি   কহে অনিকঙ্কে যদি,
 হবি পদে পশিয়া শরণ ।

বাগ বঙ্গ ভাঠিয়ালী ।

পাণ্ডেই কেনে নমন মনে ।
 বৈবস্বত দূতে   যেখনে ধবয়ে,
 বাখিবে কোনে তেখনে ॥
 ভার্য্যা পুত্র যত   স্নহদ সোদব,
 আবার কবে ক্রন্দন ।
 উর্দ্ধশ্বাস হয়   নয়ন ঘূবাবে,
 কাহাতো নপড়ে মন ॥
 যো তনু আপুন   বুলিয়া সদায়ে,
 অপতন মানি মনে ।
 সোই তনু কুটব   গৃদ্ধি লুটব,
 বঞ্চকে ভানে যতনে ॥
 কপ বস গন্ধ   পবশ শবদে,
 যাহাত কাল প্রকাশ ।
 তনুব বিয়োগে   সবে দূর যাবে,
 যাতনাত ছইবি ত্রাস ॥

দেহৰ যতোক   অধিকাৰী ছিল,
 সবাবো গুচিব দায়ে ।
 যমৰ লেপ   ভিতৰে পশিলে,
 যমে সে নাথ সাদায়ে ॥
 হবিৰ চৰণে   শৰণ নপশি,
 নামত নকৰি বতি ।
 কহে অনিৰুদ্ধে   দূতৰ হাতৰ,
 এড়াইবে কাৰ শক্তি ॥

বাগ শ্ৰীগোবী ।

ভজ মন গোবিন্দ চৰণ, চিন্তা নাই ।
 ভাবতে মানবী তনু সেন্সুৰে নপাই ॥
 জ্ঞান বিজ্ঞানৰ হেতু ন্দেহৰ মন ।
 কি মুখ লভিবি ত্যজি গোবিন্দ স্মৰণ ॥
 কীটে বাঘপক্কাক স্মৰিয়া সতত ।
 হোৱে বাঘপক্কাক সেহিতো শৰীৰত ॥
 এতেকে দেখিয়ো কেন স্মৰণৰ বল ।
 যেই যাক স্মৰে তাৰ মুহিকে বিফল ॥
 জানিয়া ভজিয়ো হবি বিষয়ক এৰি ।
 আশাৰ বিষয় যোনি তাতে কৰ খেড়ি ॥
 নাম লৈয়া হবি পদে ভজিয়ো সতত ।
 কহে অনিৰুদ্ধ বিষয়ত উনমত্ত ॥

বাগ নাট ।

ভায়া, ই কেনে নমন মনে ।
 ও দেহ কুটলে   জ্যোতি টুটব,
 ঘিণ কৰে সৰ্ব্ব জনে ॥

বমণী বমণ   যেকপ আছিল,
সেকপ হবেক সয়ে ।
ভাৰ্য্যা পুত্ৰ মিলি   হাতে ষোণ্ড ধৰি,
মুখত জুই দিয়য়ে ॥
বাম নাম এড়ি   আন সে ভাবিলি,
তাঁহাৰ লভিব ফল ।
ভাৰ্য্যাত পুত্ৰত   লালনা কৰিলি,
তেজিল সিতো সকল ॥
কহে অনিকন্ধ   হৰিৰ নামত,
হয়োক ঝাপ্টে সমুখ ।
হৰিত ভঞ্জিয়া   হৰি নাম লৈয়া,
বঞ্চিয়ে সংসাৰ দুখ ॥

বাগ শ্যাম-গড়া ।

বুঝাহ পণ্ডিত শাস্ত্রক বাণী ।
ভাগবত বুলি যাক বখানি ॥
আগম নিগম তর্ক পুৰাণ ভাৰত ।
ইতিহাস তন্ত্র মন্ত্ৰ আনো শাস্ত্ৰ মত ॥
হৰিত মেলাৱে বাদ নজানে তৰ্কক ।
সাধ্য সাধন হীন নেদেখে নামক ॥
ভকতিৰ ফল যিহো ভক্তি সে নিশ্চয় ।
আন শাস্ত্ৰে আক সাধিবাক নপাবয় ॥
সাধু মুখে ভাগবত শাস্ত্ৰক জানিয়া ।
সমস্তে সাধন শ্ৰম হস্তে মুক্ত হয় ॥
তেবে সে লভিবে গৈয়া ভক্তি শুদ্ধ মত ।
কহে অনিৰুদ্ধ দেখি গুৰু প্ৰসাদত ॥

বানানন্দ দ্বিজ ।

বংশীগোপাল চৰিত্ৰ ।

এহি তিনি থানে   সত্ৰ তিনি খান,
ভক্তৰ বিধিনি তৈল ।
তাহাৰ কাৰণ,   শুনিয়েক যেন,
কিবা তৰ বল তৈল ॥
অসম নৃপতি,   দিলা অনুমতি,
সুন্দৰ গোহাই যাই ।
বণত পড়িল,   খলুৱা কহিল,
খুৰুৰি আইল পলাই ॥
শুনিয়া নৃপতি,   ক্ৰোধ কৰি মতি,
নপাইল কৰি বিচাৰ ।
সেহি সময়তে   শ্লেচ্ছ অভকতে,
অসমৰ পৰিয়াৰ ॥
গোবিন্দ পুৰত,   মাগিয়া ভক্তত,
নপাই থান সাজ পাতি ।
মিছা কৰি চলে,   বাজাত কহিলে,
আতি কোপে ক্ৰূৰ মতি ॥
সুন্দৰ গোহাইক,   বেশক সলাই,
ভকতে লৈয়া ফুৰয় ।
দেখিলো সাম্প্ৰতে,   ভক্তৰ মাঝতে,
ধৰিলেক ডাকচয় ॥
নৃপতি প্ৰচণ্ড,   কাটি খণ্ড খণ্ড,
কৰয় অল্প দোষত ।
সিতো কথা শুনি   জ্বলন্ত অগনি
যেহেন তৈল ক্ৰোধত ॥

চক্ষুক পকাই,   ক্রোধ কৰি চাই,
যাই পৰে প্রজাগণ ।

বাক্য নাশে মুখে   থাকি হেঁঠ মাথে,
পাত্র সর্বো কম্পমান ॥

ক্রোধত গুপ্তবি   চক্ষু টেব কবি,
পাখিলা চেঙ্গধবাক ।

লৈয়া যাস নাও   যত ভক্ত পার,
ধৰিয়া আন সবাক ॥

চেজখৰা যাই   শীঘ্ৰ বেগে গৈ,
নৌকায়ে আসি ঠেকিল।

তিনিযে। সত্ৰক   ধৰিবে সৈন্তক,
ভিনে ভিনে নৌক। দিলা ॥

গোবিন্দ পুৰব   ভক্ত ধৰি লৈলা
খানতে তাক কাটিল।

ধূরা লোবে জয়   হবি ভারে ধবি,
ভকত সমে তুলিলা ॥

ডেবেবা পাৰত   প্ৰাতঃ কালত,
পেলাইলা সল্ল আৰবি।

কেহো নাস্তবিল   সবেযো পড়িল,
দেব্রক প্রমথ্য কবি ॥

চেজ্জধৰা গৈয়া।   ভিতৰ পৰিয়া,
দেৱৰ পাবত খৰি।

সুগুণ্ডি কবিল।   তাহাক এড়িল,
 কথা ভাষা বন্ধ কৰি ॥

শুনা দেব বাপ   প্রচণ্ড প্রতাপ,
বাজা যেন জানা মোৰ ।

ভোমক ধৈ যাই   আমাৰ সি ঠাই,
মিলি জনা দুখোৰ ॥

যদি লৈয়া যায়ে   ভেবে নাশ হয়ো,
বংশ সমে অধোগতি ।

এতেকে আমাক   এড়ুয়াইবে লাগি,
পাছতে আসা সম্প্ৰতি ॥

দেখাৰো নেদিবা   লুকাইয়া থাকিবা,
পাত্ৰসমে আলচিবো ।

তোমাৰ ভক্তক   গোপাল বুলিয়া,
দেখাইবো ততো নেদিবো ॥

এহিমতে আনো   কথা আলচিয়া,
দেবৰ বচন ধৰি ।

কতটি ভক্তক   মেলি চলি গৈলা
পলাইবাৰ চল কৰি ॥

চেঙ্গধৰা যাই   ভক্তক যোগাই,
ৰাজ্যত সবে কহিলা ।

ৰাজ্যৰো শুনিলা   ক্ৰোধতো জ্বলিলা,
সবাকে কাটিবে দিলা ॥

দেৱ গোপালক   ভণ্ডাৰী গোহাই,
গদাধৰে নিয়াইলেক ।

বলভদ্ৰ আত   মইসে গোপাল,
বুলি গাৱ পাতিলেক ॥

মৰাণে ধৰিলা   ভকতে জানিলা,
আমাক আবে মাৰয় ।

আতি উচ্চ কৰি   মুখ ভৰি ভৰি,
ৰাম কৃষ্ণ উচ্চৰয় ॥

কাৰো ভয় নাই   কৃষ্ণ নাম গাই,
থাকন্তে সবে মৰিলা ।

লোকেও জানিলা   গোপাল দেবৰ
শৰীৰ তথা পড়িলা ॥

ভগাবী বড়ুয়া আক চেঙ্গধবা

ভগাবী গদাধব ।

গৃহত আছয় তিনিসে জনয়,

নজানয় আন নব ॥

দেশে দেশে যত হবিত ভকত,

পলাই বৈল গুপ্ত ছয়া ।

সবে প্রজাগণে কান্দয় সঘনে,

দেবক মনে স্মরিয়া ॥

শুনা সাধু যত সকলে কালত

সুখ দুঃখ দুই ফল ।

ঈশ্ববে দিরয় কেহো নবাধয়,

ভুঞ্জয় প্রাণী সকল ॥

বসুদেব দৈবকীত আসি কৃষ্ণে,

অবতার ধবিছন্ত ।

তথাপি তাবাক বংশক নিমিত,

করিয়া দুঃখ দিলন্ত ॥

একান্ত ভকত পাণ্ডব বর্গক

বহুত আপদ দিলা ।

আনো ঠাই ঠাই যত দেখা পাই,

কৃষ্ণবেসে সবে লীলা ॥

জনম মরণ যাব যৈত হয়,

নিমিত মাত্র কেবলে ।

এতেকে মহন্তে কহে এহি মানে,

কৃষ্ণেসে দেন্ত সকলে ॥

হে প্রান কৃষ্ণ তুমি মোব ইচ্ছ

দেবতা বান্ধব স্বামী ।

সুহৃদ বান্ধব সহায় ঈশ্বব,

জানিয়া ভজিছোঁ আমি ॥

ইহ পৰ লোকে   সদায়ে দিয়েক,
 সৎসঙ্গ ভকতি নাম ।
 এহি মোৰ হোক   সভা সদ লোক,
 ডাকি বোলা বাম বাম ॥

—

পদ ।

এহি মতে আছন্ত গোপালদেৱ যাই ।
 গদাধৰ ভণ্ডাৰীৰ গৃহত লুকাই ॥
 দেৱাৰি শ্ৰীপতি আতা লগত আছয় ।
 বুদ্ধ গদাধৰো সদা সঙ্গতে থাকয় ॥
 তিনিয়ো সদায়ে বসি প্ৰসঙ্গ নেবয় ।
 ভকত সবক স্মৰি প্ৰসঙ্গ কৰয় ॥
 ভকত সবক স্মৰি শৰীৰ পোড়য় ।
 মহা মৰ্ম্মে দেৱৰ শৰীৰ নসহয় ॥
 মকমকি ক্ৰন্দন কৰিয়া খনো থাকে ।
 পাছে ধৈৰ্য্য ধৰি শাস্ত্ৰ জ্ঞান চক্ষু ঢাকে ॥
 কদাচিৎ হৰি লীলা স্মৰিয়া হাসয় ।
 ভকতকো দুঃখ দিয়া হৰিয়ে ক্ৰীড়য় ॥
 গদাধৰে বোলে প্ৰভো দেখিলো ইহাক ।
 বৈষ্ণৱ সবৰো মিলে বিঘিনি বিপাক ॥
 নব নাৰায়ণ ৰাজা কোপ কৰি মনে ।
 শ্ৰীশঙ্কৰকো দিলা ভোটৰ কাৰণে ॥
 গৃহ বেটীলাত শীঘ্ৰে শঙ্কৰ পলাইলা ।
 নাৰায়ণ মাধৱক গৃহতে ধৰিলা ॥
 দুয়ো মহন্তক নিয়া ভোটত বিকিলা ।
 ভোটোও প্ৰবন্ধে ভেবে বান্ধি ধৰি নিলা ॥
 পাঞ্চ দিন পন্থ গৈল ভোটৰ হাতত ।
 নিশা ভৈলে আতি দুঃখ পাৱে বন্ধনত ॥

তথাপিভো হৰি নাম মুখত নেড়য় ।
 এক নিশা দুয়ো কৰ্ণে বচন শুনয় ॥
 কোনো মাতে তাক একো দিশে নেদেখয় ।
 মেলিলৌ বন্ধন দুয়ো যাস নাহি ভয় ॥
 পাচে দুয়ো দেখে নাহি শৰীৰে বন্ধন ।
 ভোট সবে পড়ি আছে নিচেষ্ঠ শয়ন ॥
 আসিলেক দুয়ো জন শীঘ্ৰ বেগে ধাই ।
 লভিলা আনন্দ পুনু শঙ্কৰক পাই ॥
 যেনে নেদেখিলা মুখ দুয়ো বৈষ্ণৱৰ ।
 নভৈল ভোজন কিছু শঙ্কৰ দেৱৰ ॥
 পূৰ্বত বুলিলা মোক দেৱ দামোদৰে ।
 আপুনি থাকিবো মই যাৱা তোৰ ঘৰে ॥
 জানিলো এবেসে সিটো বচন ফলিল ।
 গোপাল স্বৰূপে দামোদৰে সে আসিল ॥
 এহি মতে আনো মহন্তৰ কথা কহি ।
 গদাধৰে শ্ৰীপতিয়ে সদা থাকি বহি ॥
 কতো দিন পাছে কতো জনে সে জানিলা ।
 দেৱ হনু গদাধৰ গৃহতে থাকিলা ॥
 জানে মাত্ৰ আসি নপায় দেখিবাক ।
 আৰো যত কথা তৈতে নকহিলো তাক ॥
 সেহি কালে ভৈল জগতৰ দুঃখ আতি ।
 নিশা ভৈলে দিন ভকতৰ দিন বাতি ॥
 বাম বুলি ভয় কৰে পৰে শুনে বুলি ।
 মালা জাপ্য আৰু চিতে স্মৰয় সমূলি ॥
 নাহি কাৰো থান সত্ৰ সবে বৈষ্ণৱৰে ।
 গৃহস্থৰে ঘৰে ঘৰে থাকে অভ্যস্তৰে ॥
 গৃহী সমস্তৰ ভাগ সাফল জীৱন ।
 ধন গৰু ভাজি কৰে ভক্তক পালন ॥
 কোনো বেলা বাজ দণ্ড হোৱয় বিস্তৰ ।
 মিছা মাতি বন্ধা কৰি ফুৰে ভকতৰ ॥

কংসৰ কালত যেন ভৈল যদুগৰ্ণ ।
 বৈষ্ণৱ সবো জানা ভৈলেক তেমন ॥
 একদিনা গদাধৰ গৃহত নিশাত ।
 স্বপ্নত ব্ৰাহ্মণে আসি বুলিলা সাক্ষাত ॥
 প্ৰাভাতে ভোমাক জানো ধৰয় গোপাল ।
 ইহাৰ গৃহৰ পৰা বজাউ সকাল ॥
 জাগিয়া কহিলা গদাধৰৰ আগত ।
 তেখনে ছাড়িয়া গৃহ চড়িলা নারত ॥
 ত্ৰীপতিয়ে বৈঠা বাৱে আনো কেহ নাই ।
 জানি বণিয়াৰ গৃহে উঠিলন্ত যাই ॥
 দুঃখ কৰি গদাধৰে কান্দিয়া থাকিলা ।
 প্ৰাতসতে পাছে তাৰ গৃহক লুড়িলা ॥
 বণিয়াৰ পুত্ৰ বাজখোৱা তাক পাই ।
 কৰিলা গুপতে সেৱা দেৱক সদাই ॥
 ভগুৰীৰ পুত্ৰকত গুটি পাত্ৰগণে ।
 নিশা আসি সেৱা কৰি যায় মনে মনে ॥
 এহি মতে বৰিষেক আছা নগৰত ।
 ভগুৰী সহিতে মন্ত্ৰ কৰিলা সাম্প্ৰত ॥
 নামি আসি লামডাক্স গ্ৰামত পশিলা ।
 তাতে কতো দিনমানে গুপতে আছিল ॥
 ইকথা থাকোক আবে শুনা পূৰ্ব কথা ।
 থকা বৈষ্ণৱৰ মানে ভৈল যথা তথা ॥
 যিতো দিনা চেঙ্গধৰা নিলে ভকতক ।
 পলুৱাই নিলে যেবে দেৱ গোপালক ॥
 মদনগোপাল মূৰ্ত্তি গোবিন্দ ঠাকুৰ ।
 পলুৱাই দেৱৰায়ে নিলে কতোদূৰ ॥
 মালহু নিয়াৰ যবে থৈলেক লুকাই ।
 গুটি চাৰি ভকতেসে সেৱয় সদাই ॥
 দেৱ গোপালৰ বাক্য মান কৰি মনে ।
 চেঙ্গধৰা কিছো ভক্ত এড়িলা যতনে ॥

ভাসন্ধ্যাৰ আৰু সুখ শাস্তি নভৈলেক ।
 মহাশোকে খানে খানে পলাই বহিলেক ॥
 কলাবাড়ি গ্ৰামে বৈল শ্ৰীহৰি গোহাই ।
 বামচৰণ আতা কান্ধেত সোমাই ॥
 বৃহত দেৱবী বাপু ধনখাল গ্ৰামে ।
 যাদব আতা বহিলেক কচুদোপ নামে ॥
 আনো কত গুটি মানে বৈষ্ণৱ বহিলা ।
 দেশে দেশে বৈল কতো শোকত মৰিলা ॥
 শ্লেহৰ বিষয় এক বনমালী সন্ত ।
 ঝগবৰ আগতে শৰীৰ এড়িলন্ত ॥
 যাক প্ৰতি শোক দেৱ গোপাল কৰিলা ।
 ভকতৰ দুঃখ তেহো একো নেদেখিলা ॥
 শ্ৰীহৰি প্ৰমুখ্যে যত মহন্ত আছয় ।
 দেশে দেশে বৈল কতো শোকতে মৰয় ॥
 কিবা গ্ৰামী কিবা ভক্ত সমস্তে প্ৰজাৰ ॥
 কিবা শুনু বুলি হিয়া কাম্পয় সবাৰ ॥
 যিবা যৈতে যাক পায় তাহাতে পুছয় ।
 কহিয়োক বাৰ্তা বাপু জুৰাউক হৃদয় ॥
 উজানিৰ পৰা যদি জনেক আসয় ।
 নব নাৰী প্ৰজা যাই আৱৰি পুছয় ॥
 যদি তাৰ মুখে ভাল মন্দ নপাৱয় ।
 অসন্তোষ ছয়া দুঃখে গৃহক চলয় ॥
 গৃহস্থ ভক্তৰ মন নপড়ে গৃহত ।
 বৈষ্ণৱৰ চিত্ত নপৰয় প্ৰসঙ্গত ॥
 গড়গ্ৰামে বৈষ্ণৱৰ যি ভৈল অৱস্থা ।
 দিনাচয়কৰ পাছে শুনিলেক কথা ॥
 দেৱে সমে মাৰিলেক সকলে ভকত ।
 এহি কথা দেশে দেশে উঠিলা লোকত ॥
 যেহি দিনা ইটো কথা উঠিলা সাম্প্ৰত ।
 আকাশী স্বৰগ যেন পড়িল মুণ্ডত ॥

হাহা কিনো ভৈলা বুলি উৰ্মি উঠলিল ।
 দেশে দেশে ভক্ত সবে কান্দিবে লাগিল ॥
 দেৱ গোপালেসে যেন ভৈল বাপ মায় ।
 তেনয় প্ৰকাৰে সমস্তবে ভৈল ভায় ॥
 সেহি দেৱ গোপালৰ পদমুগ স্মৰি ।
 ভণে বৰমানন্দে ডাকি বোলা হৰি হৰি ॥

জুয়ুড়ি ।

এহি মতে নিবন্তবে,	শোকে দুঃখে ভকতবে ।
ক্ৰন্দন কৰন্তে যাই,	লোতকৰ ছেদ নাই ।
এক মাস গৈল যেনে,	শুনি বংশীধৰে তেৰে ।
মহাদুঃখ ভকতৰ,	গুচাইবাক প্ৰতি নব ।
গদাধৰ সমে চাই,	দিলা দেৱে পঠিয়াই ।
ফুৰি ফুৰি নানা থানে,	সেহি আহি কাণে কাণে ।
সমস্ততে কহিলেক,	মনে মনে কহিলেক ।
কৰ্ণাকৰ্ণি কহে কথা,	দেৱহনু আছে তথা ।
আন জন মাৰিলেক,	দেৱে তাক বাখিলেক ।
এহি মান মাত্ৰ কয়,	কিস্তি স্থিতি নজানয় ।
যেন সূৰ্য্য উদয়ত,	মেঘ থাকে উপৰত ।
মেঘৰ নিমিত্তে কেৱ,	নেদেখয় সূৰ্য্যদেৱ ।
তথাপিতো প্ৰকাশয়,	গুচয় সকলে ভয় ।
তেমন গোপাল দেৱে,	আছি নেদেখয় কেৱে ।
তথাপি হৃদয় দৃঢ়,	সৰাবে আনন্দ বড় ।
আমাসাক দয়া তৰে,	বাখিছে পৰমেশ্বৰে ।
যেযানি কি নহে আৰ,	পাইবো দেখা গোপালৰ ।
এহি মতে আশা তৰে.	আছা লোক নিবন্তবে ।
গৈল যদি বৰিষেক,	তথাপিতো নোলাইলেক ।
কৈত আছা কেন মতে,	জিজ্ঞাসিলা নানা মতে ।
তথাপিতো নপায়য়,	লোকে লুখ মলন্তয় ।

নেদেখি গোপাল মুখ,
 ভক্তক দেখিবে প্রভি,
 ভৈল দেখি ত্রীপতিব,
 আলোচন কবিলন্ত,
 নিশা ভাগে লড়িলন্ত,
 বহি গৈয়া নানা ঠাই,
 পাছে কতো দিনে যাই.
 ব্রহ্মপুত্রে ভটিয়াই,
 তৈল কিছো মন তুষ্টি,
 কতিপয় দিন আছে,
 দেশত উঠিল কথা,
 এহি বুলি আসে খাই,
 আসে যারে লোক যত,
 ভগুবীয়ে সেহিবেলা,
 আহোক সকলে লোক,
 একে থান বহুকাল,
 বাজ পথ ত্যজিবন্ত,
 মোব দূতে শীঘ্রে যাই,
 এহি বুলি দূত গৈল,
 যিতো সব অনুবাগী,
 ত্রীহবি দেবক আদি,
 শুনিলেক যেতিক্ষণ,
 হস্তত সন্দেশ ধরি,
 বহুত ক্রন্দন কবি,
 কবি নানা স্তুতিচয়,
 বৃন্তান্ত যতেক যাব,
 যেন ভৈলে সূর্য্যোদয়,
 তাসম্মার দেখি মুখ,
 প্রীতি বৈষ্ণবক দেখি,
 অমৃত বাক্যক নবে,

মহন্ত সবব দুঃখ ।
 দেব গোপাল মতি ।
 ভয়ে চিত মুহি থিব ।
 নামডাঙ্গ এড়িলন্ত ।
 নিশা নিশা আসিলন্ত ।
 গুপ্তে ভকতে চাই ।
 দেখি আতি ভয় নাই ।
 ফিচাকটা গ্রাম পাই ।
 তহিতে বহিলা উঠি ।
 লোকে জানিলেক পাছে ।
 দেব হুম্ম আছে তথা ।
 গুপ্তে সেবা কবে যাই ।
 নিশা কতো দিবসত ।
 দূত পঠিয়াই দিলা ।
 দেবে ভয় নকবোক ।
 থাকিবাক মুহি ভাল ।
 আড় থানে থাকিবন্ত ।
 আনিবেক পলুরাই ।
 সবাবো নির্ভয় ভৈল ।
 নিবন্তবে আসে ভাগি ॥
 যত সাধু অপ্রমাদি ।
 উত্তারল ভৈল মন ।
 আসিলেক শীত্র কবি ।
 প্রেমে চবণত ধরি ।
 সবে তাপ দূব হয় ।
 পড়ি কবে নমস্কার ।
 পদ্ম বিকশিত হয় ।
 দেব গোপালব মুখ ।
 প্রেমত থাকয় পেখি ।
 শুনিলেক মন পূবে ।

যি জনে যি ধানে থাকে,
 যদি বাইবে ইচ্ছা নাই,
 যত্নমণিদেৱে যাই,
 আনন্দৰ সীমা নাই,
 দেৱ গোপালৰ মন,
 প্ৰেমত লোভক ৰবে,
 ভয়ে তথা নথাকিলা,
 শ্ৰীকৃষ্ণ মহাজন,
 বান্ধদেব বামকৃষ্ণ,
 মুৰাৰি পৰমানন্দ,
 কায়স্থ পৰশুৰাম,
 কনাই পুৰুষোত্তম,
 আৰা সবে আতিশয়,
 মহাজন ধৰ্ম্মধাৰী,
 শঙ্কৰ নাভিৰ ঠাই,
 তাৰা সবে বাৰম্বাৰ,
 দেৱ গোপালক পাই,
 প্ৰেমে চিন্তা মুহি থিব,
 প্ৰেমত হিয়াত ধৰি,
 আমাৰেমে মহাভাগ,
 এহি চৰণত ৰতি,
 ই দেশত আমি দেৱ,
 অত্যন্ত তেজস্বী শুদ্ধ,
 কৃষ্ণৰ একান্ত ভৃত্য,
 আনো বহু গুণশালী,
 তোৰাত বিনায়ে আন,
 এতেকে সে বাৰম্বাৰ,
 শুনি দেব গোপালৰ,
 তাসম্বাক আশ্বাসিয়া,
 পৰম আদৰ কৰি,
 তহিকে পঠাস্ত তাকে।
 ততো যায় আন্তা পাই।
 দেৱ গোপালক পাই।
 আছিলন্ত এক ঠাই ॥
 তাক পায় অমুক্ষণ।
 দেখন্তাৰ মন পূৰে।
 পুহু আন্তা মাগি লৈলা।
 গোপী কৃষ্ণচৰণ।
 হৰিৰ চৰণ শিষ্ট।
 বামভাৱ নিত্যানন্দ।
 বামচৰণ নাম,
 ভয়া পত্ৰ মনোৰম।
 লোকত প্ৰখ্যাত হয়।
 ঠাকুৰৰ আন্তাকাৰী।
 বাৰম্বাৰ আসে যাই।
 আসি কৰে নমস্কাৰ।
 প্ৰীতি আতি বাঢ়ি যাই।
 বহে নয়নৰ নীৰ।
 বোলন্ত বিনয় কৰি।
 তোমাকে পাইলো লাগ।
 কবোক আমাৰ মতি।
 তোমাকে সে কৰো সেৱ।
 ব্ৰহ্মচাৰী মহাবুধ।
 ভকতৰ প্ৰিয় মিত্ৰ।
 জগতৰ ধৰ্ম্ম পালি।
 কোন আছে বিজ্ঞমান।
 কৰো আমি নমস্কাৰ।
 বহে নীৰ নয়নৰ।
 ভাল অন্ন বস্ত্ৰ দিয়া।
 পঠাস্ত হৰি স্মৰি।

শুনা শুদ্ধ বুদ্ধ জন,	গোপালৰ গুণ গণ ।
যাত মহা প্ৰীতি কৰি,	বহু লোক গেল তৰি ।
যাব শুদ্ধ তেজ বলে,	মহাজন সব জলে ।
অগ্ৰগণি মহন্তৰ,	দেৱ বংশীগোপালৰ ।
পাদ পদ্ম মনে স্মৰি,	ডাকি বোলা হৰি হৰি ।

পদ ।

এহি মতে ফিঞ্চাকটা গ্ৰামত থাকন্তে ।
 মণিপুৰ আবন্তিয়া শিঙ্গৰি পৰ্য্যন্তে ॥
 যত গ্ৰামী মহন্তৰ থাকি থানে থানে ।
 সবে আসিলেক লোক অনুবাগী মানে ॥
 বাজা জানিবাৰ ভয়ে সবে আলচিয়া ।
 বহু থানে থাকিলন্ত সারথানে ছয়া ॥
 পূৰ্ব্বৰ ভকত মানে সবে নাশ গৈল ।
 যিবা এড়াইলেক তাকে থানে থানে খৈল ॥
 পুন্ম অনুবাগে ভক্ত ভৈলেক বিস্তৰ ।
 যদি বা বিদায় দেশ হোৱয় অপৰ ॥
 যাক বা খেদায়ে কোপ কৰিয়া মনত ।
 সিয়ো দুঃখে কান্দি কান্দি ফুৰয় পাচত ॥
 বাজ ভয়ে কাহাকো খেদায়ে শপতাই ।
 সিয়ো লগ নেড়ে পুন্ম পাচে পাচে যাই ॥
 দেৱৰ বচন এড়ি যাইবো কোন ঠাই ।
 যিতো কোপ কৰে মোৰ সেই বৰ প্ৰাই ॥
 ক্ৰন্দন কৰয় দেখি পাছে স্নেহ কৰি ।
 দিয়ে থান সিয়ো পাছে থাকে সেৱা কৰি ॥
 এহি মতে ভকত ভৈলেক চাৰি শত ।
 বহুত তণ্ডুল লাগে প্ৰতি দিবসত ॥
 বিধানত থাকে জোড়ে বহুতৰ গ্ৰাম ।
 অন্ন অন্ন কৰি মাত্ৰ গায় হৰিনাম ॥

মুকুন্দে পঢ়য় পদ খনো জয়ৰামে ।
 দ্বাৰকায়ে খনো জগন্নাথে পঢ়ে ক্ৰমে ॥
 ভাগৱত বক্তা একজন থিত নাই ।
 বহু কন্দলিয়ে একবাৰ পঢ়ি যাই ॥
 খনো খাৰকটাগ্ৰামে খনো চতাবিত ।
 খনো কানিপোড়া খনো ধোবাচুবুৰিত ॥
 খনো বনবাসে খনো চাপৰ গ্ৰামত ।
 খনো দিফলুত খনো অভয়পুৰত ॥
 খনো নাবমৰা গ্ৰামে খনো ববাহিত ।
 খনো কলাবাড়ি খনো কাহিয়ে কুঞ্চিত ॥
 ইসৰ থানত থাকা সন্তক কৰিয়া ।
 পলৰীয়া থান বহু নকহো লেখিয়া ॥
 তাহাতে থাকন্ত যদি শুনন্ত নিৰ্ভয় ।
 তেবেসে বৈষ্ণৱ মানে সঙ্গত বঞ্চয় ॥
 যেহি দিনা শুনে খলে কহিছে ৰাজাত ।
 সিদিনা পলান্ত সবে নেদেখি তথাত ॥
 যেন সৰোবৰে বহু ৰাজহংস থাকে ।
 ঝাত কৰি উড়ি গৈলে নেদেখিয় তাকে ॥
 পক্ষ মাস ভৈলে পুখু হোৱে এক ঠাই ।
 থাকয় আনন্দে পুখু হৰি গুণ গাই ॥
 যেন বৰিষাত সূৰ্য্যে মেঘৰ নিমিত্তে ।
 খনো প্ৰকাশয় খনো নেদেখি সাম্প্ৰতে ॥
 যেন সূৰ্য্য উদয়ত সবাৰ আনন্দ ।
 মেঘে চ্ছন্ন কৰিলে মানয় দিন মন্দ ॥
 ভক্ত সমে গোপাল যে সূৰ্য্য উদয়ত ।
 নব নাৰী প্ৰজা আসে যাৱে আনন্দত ॥
 ৰাজভয় মেঘত পলান্ত যেতিক্ষণ ।
 নিবানন্দ প্ৰজাৰ নেদেখি দুঃখ মন ॥
 দ্বাদশ থানত কথা আছয় বিস্তৰ ।
 তাহাক নকহি পদ হোৱে বহুতৰ ॥

দেৱ গোপালৰ সন্নে ভকত বিস্তৰ ।
 হেন শুনি ভগৱী গোহাইৰ ভৈল ডৰ ॥
 দূত পঠাইলেক কহি গোপাল দেৱত ।
 ভক্ত খেদিলে সে পাবো বাখিতে ভয়ত ।
 ভক্ত নেখেদিলে আমি বাখো কেনকৰি ।
 প্ৰচণ্ড নৃপতি মাৰিবেক পাছে ধৰি ॥
 শুনি দেৱে কোপ কৰি সিদ্ধান্ত দিলেক ।
 শুকৰ ভক্ষকে কুশু মোক বাখিবেক ॥
 শ্ৰীকৃষ্ণে যাক যিকালত যিবা কৰে ।
 তাক কি ৰুৰিবে পাৰে নিলাজ বেডৰে ॥
 মই ছইবে মানি আছোঁ তাহাকে বক্ষক ।
 নিলাজ কুতায়ে বুলি পঠাইলে কিসক ॥
 দূতে দুঃখ মনে গৈয়া সমস্তে কহিলা ।
 শুনি বড়ুয়াৰ বড় আনন্দ মিলিলা ॥
 কিনো মোৰ মহাভাগ্য আছে পূৰ্বৱৰত ।
 দেৱে মোক ভূত্য বুলি ধৰিছা মনত ॥
 মহাপাত্ৰ ৰাজ্যৰ বুলিয়া নামানিলা ।
 নানা নিন্দা বাক্য বুলি ভূত্য শিক্ষা দিলা ॥
 এহি বুলি দূতক কৰিলা সতকাৰ ।
 অপূৰ্ব প্ৰসাদে মোক কৰিলা উদ্ধাৰ ॥
 শুনা সাধু সব ভাৱ দেৱ গোপালৰ ।
 কাহাতো অপেক্ষা নাই সঁশ্বৰত পৰ ॥
 তেজস্বী মহন্তো সবে যাৰ লাগ পাই ।
 ভয়ত কাম্পন্ত বাক্য থিৰ নুহি কাই ॥
 গুণগ্ৰাহী মহন্তৰ স্বভাৱ কহিলোঁ ।
 বিষয়ী সবৰ তেন স্বভাৱ শুনিলোঁ ॥
 নামে বড়ফুকন ৰাজ্যৰ পাত্ৰ হয় ।
 বত্ৰিশ সহস্ৰ লোক যাহাত খাটয় ॥
 এক দিনা তেহো বহু নোঁকায়ে ঠেকিলা ।
 অল্প ভক্ত সমে দেৱ গোপাল আছিল ॥

গৃহতে পশিয়া দেখি দেৱ গোপালক ।
 ভবতৰি কাম্পে তনু নাশে সমীপক ॥
 আসিয়োক বুলি দেৱে সাদৰি মাতিলা ।
 জানু পাৰি ভাৱকৰি মাটিত বসিলা ॥
 নত্ৰভাৱে কৰযোড়ে নামাতি আছয় ।
 তাৰ কম্প দেখি ভক্তে গুপুতে হাসয় ॥
 পাছে দণ্ডৱতে পড়ি কাৰ্য্য নিবেদিলা ।
 শুনি দেবে তাক চায়া হাসিয়া বুলিলা ॥
 ৰাজ্যৰ প্ৰমুখ্য পাত্ৰ বিষয় চতুৰ ।
 ধৰিবা কেমনে তুমি ধৰ্ম্মক প্ৰভুৰ ॥
 মহাপুৰুষ ধৰ্ম্ম ইতো বৈষ্ণৱ সবৰ ।
 তোমৰা পাপত মজি ফুৰা নিবন্তৰ ॥
 ফুকনে বোলয় প্ৰভু পাপীক তাৰিত ।
 তোৰা সবে অৱতাৰ ধৰিছা কলিত ॥
 যিহেতু আমৰা সদা পাপত মজিলেঁ ।
 তাতে সে তোমাৰ পাৱে ভজিবা আসিলেঁ ॥
 শুনি পাছে স্নেহ কৰি শিখাই পঠাইলেক ।
 গৈয়া তেহে দেৱতেজে বিস্ময় ভৈলেক ॥
 সাধু দেখি যথা মোৰ কম্পিল শৰীৰ ।
 তেমনে নকৰো ভয় আগে নৃপতিৰ ॥
 এমনে অধিপ আনো যদি বা প্ৰাকৃত ।
 যাক দেখি সৰ্ব্বজনে হোৱে সচকিত ॥
 দেখি দেখি আনন্দ তৃপ্তি নখণ্ডয় ।
 বদন পঙ্কজ যেন অমৃত ঢালয় ॥
 নয়ন পঙ্কজে যাক যাক নিৰিখয় ।
 সবে কৰযোড়ে প্ৰেমে মাথা দবাৱয় ॥
 যাক যিবা আভা কৰে যেখনে যি জনে ।
 ভাগ্যে পাইলেঁ বুলি কৰে উত্ৰাৱল মনে ॥
 তাক প্ৰশংসয় অসন্তোষে আন জনে ।
 আমি ছুৰ্ভাগিক কিয় নপাৱে এমনে ॥

অজ্ঞা পায় সেবা কৰে দেৱ গোপালক
 নিস্তাৰ কৰিলে সিতো সকলে বংশক ॥
 এহি মতে সমস্তবে আনন্দ কৰাই ।
 আছন্ত হৰিৰ ভক্তি সঙ্গ প্ৰবৰ্ত্তাই ॥
 এক কথা শুনা দেৱে কৰিলা যেমন ।
 বোলে জগন্নাথ শুনা গঙ্গানাবায়ণ ॥
 দুয়ো গৈয়া দেব দামোদৰৰ সত্ৰত ।
 কহিবাহা মোৰ দণ্ডৱত শত শত ॥
 শতবাৰ সত্য কাটি বুলিলো বচন ।
 তেহো মোৰ গতি মতি জীৱন মৰণ ॥
 ইহ পৰলোকৰ যে কায় বাক্য মনে ।
 হোক প্ৰীতি দেৱ দামোদৰৰ চৰণে ॥
 শঙ্কৰ নাভিত মোৰ প্ৰীতি জানাইবাহা ।
 মেধী সকলৰ বৃত্ত সজ্জাত লৈবাহা ॥
 এহি বুলি বহুদ্ৰব্য দিয়া পঠাইলেক ।
 তাৰা সবো দামোদৰ সন্তক পাইলেক ॥
 লেখা পত্ৰ আগে থৈয়া নমি দণ্ডৱত ।
 স্তুতি ভক্তি দেৱৰো কহিলা যত যত ॥
 বলোদেব আদি কৰি মহন্ত সবাৰ ।
 স্তুতি নতি আশীৰ্বাদ দিলা বাৰম্বাৰ ॥
 পাছে গৈয়া ঠাকুৰত প্ৰীতিক জনাইলা ।
 মেধী সকলৰ বৃত্ত সকলে শুনাইলা ॥
 শুনিয়া ঠাকুৰে বোলে দুঃখ কৰি মনে ।
 গীতা ভাগৱত মূৰ্ত্তি তুলসী ব্ৰাহ্মণে ॥
 শ্ৰীকৃষ্ণ হৰি বা শৰণ মাগে যিতো জনে ।
 কোন নো পাষণ্ডে বিহি আছয় এমনে ॥
 সেহিতো কলিৰ মূৰ্ত্তি পাষণ্ড দুৰ্জ্জন ।
 মৰাপুকষৰ ক্ৰোধী বাহিৰ সিজন ॥
 এহি বুলি নব ঘোষা কৰিয়া যতনে ।
 দিলা দেৱ গোপালত প্ৰীতিৰ কাৰণে ॥

এহি ঘোষা দিবা নিয়া দেৱৰ হাতত ।
 এতেকে জানিবা গুৰু মোৰ অভিমত ॥
 সিসৰ মতক মই নাহি কহিবাৰ ।
 তাক কহে যিভো সিতো নোহয় আমাৰ ॥
 এহি বাণী ঠাকুৰৰ আনো মহন্তৰ ।
 সেৱা কৰি আজ্ঞা লৈয়া সবে মহন্তৰ ॥
 আসি পাছে সবে কথা কহিলা দেৱত ।
 দেৱে শুনি মহাতৃষ্ণি লভিলা মনত ॥
 নব ঘোষা সঞ্জাত ভৈলেক ঠাকুৰৰ ।
 ঠাকুৰক প্ৰশংসা কৰিলা বহুতৰ ॥
 আৰু এক কথা শুনা বহু মহন্তৰ ।
 থাকি বনবাস মध्ये গৃহে লক্ষৰৰ ॥
 দেৱ আছে শুনি আইলা আধলিয়া দেৱ ।
 আসিল শ্ৰীহৰি দেৱ কৰিবাক সেৱ ॥
 আনো বড় বড় মহাজন আসিছন্ত ।
 মোৰ পিতামহ মাতামহ আসিলন্ত ॥
 যদুমণি দেৱ সমে দেৱ গোপালৰ ।
 উঠিল পূৰ্বৰ প্ৰীতি কথা বহুতৰ ॥
 যদুমণি দেৱে বোলে দেৱ গোপালক ।
 তযু সজে আমি আসিলোহো ইদেশক ॥
 মহন্ত সবৰ দৃঢ় বচনক ধৰি ।
 এতেকাল বঞ্চো আমি মহাপ্ৰীতি কৰি ॥
 কৃষ্ণৰ কৃপাত বৈল মহন্তৰ বাক ।
 নপাইলেক ধৰ্ম্মঘাতী তোমাক আমাক ॥
 তুমি শুদ্ধ ব্ৰহ্মচাৰী মহাভাগৱত ।
 কিনো নিসিজিল মোৰ তোমাৰ বাক্যত ॥
 আবে শুশু কতো তযু বাক্য এড়ি যাই ।
 বোধ হয় ধৰ্ম্ম নাশি ফুৰে ঠাই ঠাই ॥
 মহা মুৰ্খ অধমক হয় স্নেছামত ।
 নামানে তুলসী শালগ্ৰাম ভাগৱত ॥

শ্রাদ্ধবিধি ঐকাদশী কিছো নমানয় ।
 মহাপাপী হয়। সবে পড়িবে নিশ্চয় ॥
 দেরে বোলে বাপু তুমি আমি আনোজন ।
 এক প্রীতি কবি কাল গরাইলো সঘন ॥
 তোমাব আমাব ভকতব ভেদ নাই ।
 বোধে ধর্ম নাশি কাব উড়ু রাইবে ছাই ॥
 যাব যাব মহাভাগ্য আছয় পূর্বত ।
 অরশ্যে পড়িবে সিতো সন্তব ধর্মত ॥
 যি সব অভাগি পাপ বাসনা বহুত ।
 এহিসে অভাগি পুনু মুহিবে মুকুত ॥
 হবিব নিশ্চাল্য পদজল প্রসাদত ।
 হবিপূজা দণ্ডবত গীতা ভাগরত ॥
 ইসব প্রমুখ্যে আনো হবিব সেবাক ।
 নিন্দা কবি য়বে যিতো সিতো বোধবাক ॥
 মহামহন্তব ধর্মপথক নমানি ।
 ধর্মাদর্শিন্তুক নিন্দা বাঞ্ছে চাউল কানি ॥
 মহামূর্থ অন্তানী লোকব মাঝে যাই ।
 সতকাব লভি ফুবে মহন্ত বোলাই ॥
 মহন্ত সকলে ধর্ম কবিলা প্রকাশ ।
 তাক নিন্দা পাপী সব হোরে সর্বনাশ ॥
 এহিমতে আনো কথা কহিলা বিস্তব ।
 যেন যেন মতে প্রীতি পূর্ব মহন্তব ॥
 যদুগণি দেব আদি মহন্ত সকলে ।
 শুনি শুনি আনন্দে গৈলন্ত কৌতুহলে ॥
 সংবশে তবিলৌ বুলি লস্কবে মানিলা ।
 দেরেবন্ন ভাবতীব গৃহে থাকি গৈলা ॥
 পিতামহ মাতামহ কৃতার্থ ভৈলন্ত ।
 বহন্ত বহন্ত কথা স্মিয়িা লৈলন্ত ॥
 এহিমতে সন্ত সবে এক প্রীতি কবি ।
 জগতকে নিস্তাবিলা হবি ভক্তি ধবি ॥

যদুমণি দেবে যাই নাইৰ আঁটিত ।
 বৈশাখৰ কৃষ্ণ ত্ৰয়োদশী যে তিথিত ॥
 দেহ এড়ি গৈলা যেবে বৈকুণ্ঠপুৰক ।
 শূনি দেৱে বিস্তৰ কৰিলা কান্দি শোক ॥
 মহন্তৰ আন্তা ধৰি দুয়ো আসিলোহো ।
 তেহে বাপু গৈল আবে আমি বহিলোহোঁ ।
 দেশে দেশে বহুত মহন্ত গ্ৰামীগণে ।
 শূনি উপবাসে থাকি গৈল শোক মনে ।
 বিস্তৰে আসিয়া মহোৎসব কৰিলেক ।
 কতো দেশে দেশে সভা কৰি বহিলেক ॥
 তানে পতিব্ৰতা সতী পশ্মি বহিলন্ত ।
 জ্যেষ্ঠ পুত্ৰ সমে পাছে সন্ত্ৰ ধৰিলন্ত ॥
 আপুনি গোপাল দেৱে যাক বিহা দিলা ।
 জ্যেষ্ঠ পুত্ৰ সমে আসি দেৱক নমিলা ।
 জগতানন্দক দেৱে শিখাইলা বিস্তৰ ।
 যেমনে ধৰিবে পাৰে ধৰ্ম্মক সন্তৰ ॥
 দণ্ডৱতে দেৱক প্ৰণামি বাৰম্বাৰ ।
 আসিলন্ত দুয়ো পায় আনন্দ অপাৰ ॥
 স্থল এতি মানে কহিলোহো কথা সাৰ ।
 দেৱ গোপালৰ কথা কিছো কহো আৰ ॥
 পুৰোহিত দেৱৰ ভাৰতী দুয়োজন ।
 অনন্ত মুৰাৰি নিত্যানন্দ সনাতন ॥
 হৰি মিত্ৰ আদি পূৰ্ব দেশৰ মহন্ত ।
 খৰঙ্গি পাঠক আদি পশ্চিমৰ সন্ত ॥
 উজানীয়া কান্দু আদি আনো মহাজন ।
 শ্ৰীকৃষ্ণ আদি সাধু ঠাকুৰৰ গণ ॥
 বড় কন্দলিক আদি যতোক পণ্ডিত ।
 প্ৰৱৰ্ত্তি আছয় মানে হৰি ভকতিত ॥
 তেসম্ভে সহিতে কথা দেৱ গোপালৰ ।
 কতেক কহিবো কথা আছয় বিস্তৰ ॥

এহি মতে বহু কথা আছয় বিস্তর ।
 আশ্চর্য্য বিচার কথা শুনা আতপর ॥
 গুণন্ত গোপাল দেরে বৃদ্ধ ভৈলো আসি ।
 কোনে সত্ত্ব ধরিবেক ভকতি প্রকাশি ॥
 ইহাৰ উত্তম পাত্র ক্রীহবি আছন্ত ।
 কিস্ত তেহো বৃদ্ধ অল্পকাল থাকিবন্ত ॥
 আছে বাম চরণ ইহাৰ পাত্র হয় ।
 শূদ্রকুল নিমিত্তে সেরাক নবিহয় ॥
 কৃষ্ণদেৱে যদি আনি দিবে একজন ।
 তেবে মোৰ মন বাঞ্ছা কবয় পূরণ ॥
 এহি মতে গুণি আছা সৌবাণি সত্ত্বত ।
 বাম কন্দলি আসি মিলিল সাম্প্রত ॥
 দণ্ডৱতে প্রণামিয়া বুলিলা বচনে ।
 এহি পুত্র গুটি দিলো তোমাৰ চরণে ॥
 সত্যে সত্যে সত্যে সত্যে সত্যে কহো সাৰ ।
 অন্ন জল পিণ্ড আশা নকৰোঁ ইহাৰ ॥
 যদি দেৱে স্বীকাৰ কবয় দাস বুলি ।
 তেৱে আৰ সবে পাওঁ পিণ্ড জলাঞ্জলি ॥
 স্নাত সে অপিছে দেহ দেহীক তোমাত ।
 পুন্ম আক বিকিলোহোঁ দেৱতে সাক্ষাত ॥
 শুনি পাছে গুণি দেৱে কৰিলা স্বীকাৰ ।
 ভক্ত সমে আলোচন কৰি বাবস্বাৰ ॥
 তাকে সত্ত্ব দিম বুলি ইচ্ছা কৰিলন্ত ।
 নানা স্থানে তাহাক পঢ়ায়া তুলিলন্ত ॥
 ক্ষণে বাস্তে থাকা ক্ষণে পলায়া ফুবন্ত ।
 ক্ষণে ভাগৱত ক্ষণে পদক শুনন্ত ॥
 নিয়মে প্রসঙ্গ কৰিণাক নাপাবন্ত ।
 ক্ষণে একে পদ ফিৰি ফিৰিয়া শুনন্ত ॥
 পাছে গুণি নিশ্চয় কৰিলা প্রভু মনে ।
 পশ্চিমক যাইবো মই পলায়া এমনে ॥

কত গুটি বৈষ্ণবক লৈলন্ত লগত ।
 নৌকা কতখানি মাত্ৰ চলিলা লগত ॥
 এহি কথা কুমৰ গোহাই শুনিলেক ।
 সোঁলা শিঙৰিৰ ফাটে দূত পাঞ্চিলেক ॥
 যদি প্ৰভু দেৱ যাই দেশ ছাড়ি মোৰ ।
 সত্যে সত্যে শূলত দিবোহো দেহা তাৰ ॥
 শূনি দূতে গৈয়া শীঘ্ৰে চকিত কহিলা ।
 পাছে দেৱে পাইলা যেবে যাইবাক নেদিলা ॥
 চকিয়াল দূতে দগুৱতে পড়ি পড়ি ।
 কঠিনেও কাকণ্যেয়ো নানা স্তুতি কৰি ॥
 তেবেসে পাৰিলা নিবৰ্ত্তাইবে ছল কৰি ।
 আগবঢ়াই থৈল নিয়া নানা স্তুতি ৰড়ি ॥
 পুনু আসি ৰহি পাছে থিৰ কৰি মন ।
 ভাগৱত শিখাইবাক কৰিলা যতন ॥
 দুয়ো যোৰ ভাগৱত তাৰ পদ যত ।
 সপ্ত কাণ্ড বামাংগ কথা ভাগৱত ॥
 গীতা ৰত্নাৱলি ৰত্নাকৰ ভক্তিসাৰ ।
 আনো উপগ্ৰন্থ যত যত আছে আৰ ॥
 সকলে পুস্তক কৰাইলন্ত বচনতে ।
 সকলে গ্ৰন্থক ক্ৰমে পঢ়ে প্ৰসঙ্গতে ॥
 দৰঙ্গীয়া হৰি মিশ্ৰে দেৱৰ আগত ।
 কতো দিন পঢ়িছিল শ্ৰীভাগৱত ॥
 মধু ভগুবীয়ে পঢ়ে পদক সতত ।
 কণ্ঠ কোকিলৰ ধ্বনি শূনি যেন মত ॥
 কৃষ্ণ গোপালৰ পাদপদ্ম মনে স্মৰি ।
 সভা সৰ্বে ডাক ছাড়ি বোলা হৰি হৰি ॥
 আক এক খানি কথা শুনা আত পৰে ।
 তিনিটি বৈষ্ণৱ আইল পশ্চিম দেশৰে ॥
 গোবিন্দ মুৰাৰি দ্বাস আৰু নাৰায়ণ ।
 জাতিত ব্ৰাহ্মণ আতি ধৰ্ম্মিষ্ঠ শোভন ॥

গোবান্ধ ভাঙিছ হয় খোড়ত নাবায়ণ ।
 দেব দামোদবক সেরিছে দুয়োজন ॥
 কতো দিন থাকি পাছে আজ্ঞা মাগি গৈলা ।
 নৌকা কিনিবাক গ্রামে গ্রামে পর্যাটিল ।
 সন্তে সন্তে ভকতত থাকিয়া পুছয় ।
 ভাগবত ভাগবতী আছে নাহিকয় ॥
 আছে বুলি দেখে পাছে পদ সে পঢ়য় ।
 ভাগবত বুলি সেহি পদক শুনয় ॥
 পদ পাঠকক ভাগবতী বুলি কয় ।
 ভাগবত ভাগবতী দুয়ো নাহিকয় ॥
 গীতা বড়ারলী বড়াকব বামায়ণ ।
 ঘোষা ভক্তিসাব মোক্ষনির্ণয় কৌতন ॥
 আনো যি পুস্তক মাত্র দেখে যেতিক্ষণ ।
 সমস্তকে ভাগবত বোলে সর্বজন ॥
 মাস চাৰি বিচাৰি আনন্তা নপাইলেক ।
 পুনু আলি দেব গোপালত কহিলেক ॥
 স্নানক কবিছে আন লোক নাহিকয় ।
 দগুরতে প্রণামিয়া বুলিলা বিনয় ॥
 কিছোমান বাক্য প্রভু বুলিবাক চাওঁ ।
 নজানো বা কিবা কোপ প্রসাদ বা পাওঁ ॥
 সূর্য্য সম প্রকাশক মহাভাগবত ।
 দেবব সদৃশ কোন আছে ইদেশত ॥
 কিন্তু এক খানি কথা দেখিছোঁ দেবত ।
 কিসক নমানে দেবে শ্রীভাগবত ॥
 শুনি দেবে দুঃখ মনে বুলিলা বচন ।
 ভাগবত নমানিছোঁ বোলয় কেমন ॥
 পবম সাদবে মই শুনো ভাগবত ।
 কেনে অবমান ভৈল কহিরো সাম্প্রত ॥
 শুনি নাবায়ণে প্রেমে দিলন্ত উত্তব ।
 শুনিয়েক যেন মতে ভৈল অনাদব ॥

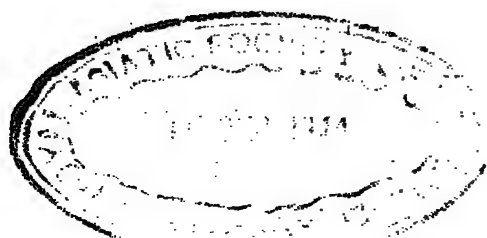

তুমি হেন মহাজন থাকি বিচুমান ।
 সবোয়ো নজানে ভাগৱত কোন খান ॥
 দেৱ আছন্তে যদি লোকে নজানিলে ।
 একেশ্বৰে দেৱে মানি কি কাৰ্য্য সাধিলে ॥
 চাৰি মাস ফুৰি থাকে বিচাৰি বিচাৰি ।
 ভাগৱত নজানয় কেহো নব নাৰী ॥
 পুস্তক মাত্ৰক সবে বোলে ভাগৱত ।
 আছোক আনৰ কথা তোমাৰ সজ্ঞত ॥
 জগন্নাথে কেনে ভাগৱতী বোলাৱয় ।
 শ্লোক গুটি পঠিতে তৃতয় ব্যক্ত হয় ॥
 কালি দেখো ভাগৱত পঢ়ন্তে কন্দলি ।
 শ্লোকক বুলিয়া পদ পঢ়ে কণ্ঠ মেলি ॥
 শ্ৰীভাগৱত শাস্ত্ৰ অমৃত সাগৰ ।
 দুৰ্ভগীয়া লোকে আৰ নপাৱে ওচৰ ॥
 কুপালু শব্দৰে আৰ পদ অৰ্থ ছলে ।
 লোকক দেখাইলে কেশৱক কুপাবলে ॥
 পদবস পাই পাছে ভাগৱত পিব ।
 ঘোৰ সংসাৰত মহান্থখে নিস্তৰিব ॥
 হেন ভাগৱত লোকে যেমনে জানয় ।
 তেমন প্ৰকাৰে কৰিবাক যোগ্য হয় ॥
 হেন শুনি দেৱে হাসি দুহানো বচন ।
 ধৰিলা মনত প্ৰসঙ্গিয়া ঘমে ঘন ॥
 এক দিনা দেৱে ভক্ত সমে আলাচিলা ।
 কন্দলি পুত্ৰক নাম দিবে ইচ্ছা হৈলা ॥
 গোবান্ধ বৰণ কায় দেখিতে স্মৃষ্টান ।
 কণ্ঠ কোকিলক স্বৰ অমৃত সমান ॥
 পূৰ্বে হৰিচৰণ পিতৃয়ে নাম দিলা ।
 দেৱ গোপালৰ পাৱে যিদিনা অৰ্পিলা ॥
 সেহি দিনা হন্তে আতি কান্তিয়ে জ্বলিলা ।
 সমস্ত লোকৰ অনুগ্ৰহ পাত্ৰ হৈলা ॥

শুভবাৰে শুভক্ষণে স্তম্ভল কৰি ।
 ভাগৱত মিশ্ৰ নাম দিলন্ত আদৰি ॥
 যথাযোগ্য উপযোগ্য বস্তু ভাল ভাল ।
 দিলন্ত বিস্তৰ কৰি শ্ৰীমন্ত গোপাল ॥
 নাৰায়ণ গোবিন্দৰ প্ৰাৰ্থনা মনত ।
 ধৰি একদিনা প্ৰভু বসিয়া সজ্জত ॥
 সবাকৈ শুনায়া প্ৰেমে বুলিলা বচন ।
 শুনিয়েক বাপু সব কৰি এক মন ॥
 একদিনা দেৱ দামোদৰ বসিছন্ত ।
 নাম গায়া ভকতেও পদক শুনন্ত ॥
 তথাপি বোলন্ত কেনে মন নকৰাহা ।
 প্ৰসঙ্গৰ বেলা গৈল কিয় বসিছাহা ॥
 ভকতে বোলন্ত দেৱে মন নকৰিছে ।
 ভক্ত সবে নাম গায়া পদক পঢ়িছে ॥
 দেৱে বোলে মই এতমান কলা ভৈলোঁ ।
 নাম গায়া পদ পঢ়ে তাক শুনিলোঁ ॥
 শ্ৰীকৃষ্ণ মুখৰ বাণী শ্ৰীভাগৱত ।
 তাৰ পাঠ বিনে হুইব প্ৰসঙ্গ কিমত ॥
 শুক নাৰদাদি কৰি মহন্ত সবব ।
 যাত বাৰম্বাৰ ক্ৰীড়া সন্তোষ মনৰ ॥
 হেন বাণী শুনি ভক্তে ধৰিয়া মনত ।
 অত্যন্ত শ্ৰদ্ধায়ে শুনে শ্ৰীভাগৱত ॥
 এতেকে তোৰাও শ্ৰদ্ধা কৰিয়া মনত ।
 শ্ৰীভাগৱত বস পিয়েক সতত ॥
 আক এক কথা শুনা দেৱ গোপালৰে ।
 প্ৰসঙ্গ নিয়মি বোলে আগত ভক্তৰে ॥
 যদি ভাগৱত সবে শুনা সাৱধানে ।
 ততো পাঞ্চ শ্ৰৱণীপাতিছে বিজ্ঞমানে ॥
 মোহন মুকুন্দ কৃষ্ণ চৰণ ককণা ।
 শ্ৰীহৰি শ্ৰৱণী পাতিলোহোঁ পাঞ্চজনা ॥

ଶାବକା ମନ୍ଦାଗ ମଧୁସୂଦନ ଶ୍ରୀହରି ।
 କମଳ ଲୋଚନ ଜଗନ୍ନାଥ ଜୟହରି ॥
 ନିତ୍ୟାନନ୍ଦ ଗୋପାଳ ଗୋବିନ୍ଦ ଜୟବାସ ।
 ମଧୁହରି ବଲ୍ଲଭ ଗକୁଳ ପଶୁବାସ ॥
 ବିଷ୍ଣୁ ସନାତନ ବାସ ଶ୍ରୀନିବଞ୍ଚନ ।
 ଯଦ୍ବାର ଦାୟୋଦୟ ଆନୋ ଭକ୍ତଗଣ ॥
 ସବେ କର୍ମ କରନ୍ତେ ପାଞ୍ଚକୋ ନଧିବା ।
 ମୋହୋବ ସଜ୍ଜତ ପାଞ୍ଚ ବସିରା ଥାକିବା ॥
 ଏହି ବୁଲି ପାଞ୍ଚକୋ ଦିଲକ୍ଷ ଯବ୍ୟାଚୟ ।
 ସବେ ବୈଷ୍ଣବକୋ ପାଞ୍ଚେ ଦିଲା ମହାଶୟ ॥
 ହସ୍ତ ତୁଲି ହରି ଧନି ଦିଲା ବାବନ୍ଧାବ ।
 ଏକେଥାନେ ସବାକୋ କବିଲା ନୟନ୍କାବ ॥
 ସବେ ବୈଷ୍ଣବ ମନେ ଆନନ୍ଦ ମିଳିଲା ।
 ପୁରୁ ପୁରୁ ପ୍ରେମତ ଦେବକ ପ୍ରେମାମିଲା ॥
 ମଧ୍ୟ କବି ପ୍ରେମୁକ ଆବରି ଥାକା ବସି ।
 ପ୍ରମଦ୍ଧ ପାତିରା ଭାଗବତ ପିରା ବସି ॥
 ଶ୍ରୀଭାଗବତ ମିଶ୍ରେ ନାନା ଶ୍ବବ ତୁଲି ।
 ଭକ୍ତିବସ ଆନନ୍ଦତ ଯଜ୍ଞିରା ସମୁଲି ॥
 ପରମାର୍ଥ ବସ ଚାଲି କହେ ଭାଗବତ ।
 ବୈଷ୍ଣବ ସବବ ମନେ ପଞ୍ଚମ୍ ଅର୍ଥତ ॥
 ସନାତନେ ଛୁରୋ ବେଳା ପଦକ ପଢ଼ୟ ।
 ନିଶା ହୈଲେ ନିପ୍ର ନିବଞ୍ଚନେ ଶୁନାୟ ॥
 ଦେବ ଗୋପାଳର ସଦା ପ୍ରେମ ଆତି ବଢ଼େ ।
 ଆନନ୍ଦରେ ନୟନବ ଲୋତକ ନିଗଢ଼େ ॥
 ବଡ଼ ଭକ୍ତ ସଜ୍ଜବ ଆନୋବା ସତ ହୟ ।
 ସର୍ବଲୋକେ ଏକ ମହା ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଦେଖୟ ॥
 ଦେବ ଭାଗବତ ମିଶ୍ରେ ଭାଗବତ କହେ ।
 ଦେବ ବନମାଳୀବ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସବେ ବହେ ॥
 ଆଗେ ଭାଗବତ ଶୁନି ଥାକେ ଶାବଧାନେ ।
 ସବେ ଧାନି ପାଞ୍ଚେ ଆସି କହେ ବିଜ୍ଞାନେ ॥

শ্লোক টিকা শঙ্কর পাঠক উচ্ছ্বসয় ।
 পাছে প্রতিপদে তার ব্যাখ্যাক কবয় ॥
 আবক্ষিয়া বহুলোকে শুনিয়া আছিল ।
 মহাজন সবে দেখি আশ্চর্য্য বুলিলা ॥
 এমন কথাক নতু দেখি নতু শুনি ।
 নপড়িয়া ভাগবত কহয় আপুনি ॥
 বহুকাল বহুবার পড়ে ভাগবত ।
 ভতো তার অর্থ নপাঠয় ভালমত ॥
 ছোট বনমালী আতা অল্প বয়সত ।
 সিংহ হেন ব্যাখ্যা কবে ত্রীভাগবত ॥
 বিশ্বয় দেখিয়া দেব গোপালে বোলয় ।
 সামান্য লোকত ইটো কথা নঘটয় ॥
 কোন বা পবন বোগী সিদ্ধ আসিলেক ।
 ষোগভ্রষ্ট হয় আসি মানুষ ভৈলেক ॥
 কৃষ্ণ কপাত পুন্ম ভাগবত কহে ।
 জানো চিবকালে দেহ বহে বা নবহে ॥
 এহি বুলি আশীর্ব্বাদ দিলন্ত বিস্তর ।
 আনো বহুকথা আছে দেব গোপালক ॥

নবোত্তম ভাବন ।

ভক্তি প্ৰেমাৱলী ।

জয় জয় কৃষ্ণ ইচ্ছা জগতৰ গুৰু ।
কাৰণৰে কাৰণ পুণ্ড্ৰব্ৰহ্ম কল্পতৰু ॥
যাব কটাক্ষতে হোৱে স্থিতি স্থিতি লয় ।
প্ৰকৃতি সহিতে তিনি গুণৰ নিৰ্ণয় ॥
নাহি আদি অন্ত যাব নাহি পূৰ্বাপৰ ।
তথাপিতো দেখা কেনে বশ্য ভকতৰ ॥
হেন মহেশ্বৰ বিষ্ণু নিত্য নিবঞ্জন ।
সদায়ে প্ৰণামো তান অকণ চৰণ ॥
তাহাৰ অমূল্য বস্তু ভকতি নিঃশেষ ।
গুৰু মুখে পাই মই কিছু উপদেশ ॥
তাহাৰ চৰিত্ৰ সংসাৰতে সাৰ জানি ।
গুৰু বাক্য হৃদয়ত ধৰি অনুমানি ॥
সংসাৰ সাগৰে জানা গুৰুসে সাৰ ।
ভৱবন্ধ গুচাই কৰে সংসাৰৰ পাৰ ॥
গুৰু বিনে পৰম বান্ধৱ আন নাই ।
গুৰুক চিনিলে চিনিবাৰ ঠাই নাই ॥
গুৰু কৃপা কৰে যাক হোৱে সৰ্ব্বসিদ্ধি ।
গুৰু নিজ পিতা মাতা বিধাতাৰো বিধি ॥
হৰি গুৰু বৈষ্ণৱক কৰি একঠাই ।
অনায়াসে সংসাৰক তৰে সমুদাই ॥
লভিলা তিনিয়ো তত্ত্ব ভৈলা কৃতকৃত্য ।
শোক মোহ এড়াই সিতো জীৱন্তে মুকুত ॥
এতেকতে গুৰু বৈষ্ণৱৰ ভিন্ন নাই ।
একে আত্মা একে গুৰু জানা সমুদাই ॥

গুণক ঈশ্বরকৃত ভিন্ন বুদ্ধি ভৈল না। যাব ।
 সেহিসে নবকে পবে গতি নাই তাব ।
 বিনা গুণক উপদেশে নতবয় কেব ।
 সংসার সাগরে নৌকা আন নাই দেব ।
 এতেকতে সন্ত সাধু আছে যত যত ।
 একেবারে প্রণামো তাহার চরণত ।
 দেব পত্নী বিপ্রগণ আছে যত যত ।
 কাপূৰ্ণ্য কবোহো তাসম্মার চরণত ।
 পুত্র ভাৰ্যা গৃহবাসে পায় মায়া ত্রাস ।
 ভক্তি প্রেমায়নী পদ কবিরো প্রকাশ ।
 সকলো শাস্ত্রব বিচাৰিয়া সাবতষ ।
 এক বাক্য কবি আনি লিখিলো সমস্ত ।
 হেন বা পাতকী মুখে ভবো মায়া ত্রাস ।
 সন্ত অনুগ্রহে তাকে কবিরো আশ ।
 অল্পমতি জ্ঞান শূন্য মূৰ্খ অতিশয় ।
 পণ্ডিত সবব নিন্দাবার ধৰ্ম্ম নাই ।
 পণ্ডিতেসে শিখা দেয় মূৰ্খে হেনজানি ।
 কোননো পণ্ডিতে বুলিয়াছে নিন্দাবাণী ।
 যদি নিন্দা কবে তবু মোব চিন্তে হিত ।
 সমস্ত পাতক দহি কবয় পবিত্র ।
 মোব পদ বুলি নধৰিবা গুণ দোষ ।
 কৃষ্ণ চবিত্র শুনি হইয়ো সন্তোষ ।
 যেন এক চাকোলা থাকয় অন্ধকাৰে ।
 পসাবক আঠকাটা যাই ধীবে ধীবে ।
 সি মত চাকোল জানা মোব বুদ্ধি মন ।
 পসাবক যাইতে মই কবোহো যতন ।
 এতেকতে কৃষ্ণ চবিত্র জ্যোতির্শয় ।
 সেহি জ্যোতিকাপে মন ভৈলেক বিক্রয় ।
 যেন মধুকবে মধুস লয়ে টানি ।
 কৃষ্ণ চবিত্র মধু লৈলা মনে জানি ।

শূন্যে ওপবে মহা জ্যোতিৰ প্রকাশ ।
 তাহাব ওপবে আদি ত্র্যম্বাব নিবাস ॥
 তহিতে প্রকাশে নাম ভক্তি এক ঠাই ।
 যেন মতে প্রকাশিলা আপুনি লীলাই ॥
 সেহি মতে জগত জনক নাৰায়ণ ।
 যেন মতে প্রকৃতিত কবিলা স্রজন ॥
 যেন মতে প্রকৃতিত মহাজ্ঞান কৈলা ।
 জানি তত্ব মহাসতী আববিয়া লৈলা ॥
 পাছে সতী ভকতি কবিলা যেন মত ।
 কেবল ঈশ্বরী মাত্র আক সি ভকত ॥
 দেখালো প্রথমে নিজ ভকত ভকতি ।
 ইহাব তত্বক বুঝি লভিয়ে সম্প্রতি ॥
 সপ্রেম ভকতি সতী লভি ঈশ্বরত ।
 এককপে সৃষ্টি কৰা কৃষ্ণৰ ইন্দ্ৰিত ॥
 কৃষ্ণ হেন অরতাব ধবন্ত লীলাই ।
 মূর্তি ধৰি প্রকৃতিয়ে সেরন্ত সদাই ॥
 এতেকে জানিবা ভকতিৰ মাঝে সাব ।
 সপ্রেম ভকতি স্তখে ভবয় সংসার ॥
 আনো নানা ভক্তি পথে মুকুটিক পাই ।
 সপ্রেম ভকতি মাত্র ভকতি উপাই ॥
 আশীবিধ ভক্তি মাঝে নর বিধ সাব ।
 নরবিধ মাঝে চাৰি বিধ সাবাৎসাব ॥
 চাৰিবিধ মাঝে বিশ্বাসত প্রেম বতি ।
 এই দুই বিধে মাত্র নোখোজে মুকুতি ॥
 অন্ন কীৰ্ত্তন বিটো কবে নিতে নিত ।
 সেহি বসে বিশ্বাস কৰিবে মনোনীত ॥
 যেবে তৈলা বিশ্বাস নাহিকে আন চিত ।
 ভেবেসে সপ্রেম আসি হোৱয় বিদিত ॥
 বিশ্বাস বিহীনে প্রেম মুহুৰিক বিদিত ।
 নতুলতে সিটো জঁৰে ভকতিয় ভবয় ॥

কীৰ্ত্তন কৰণে প্ৰেমে পুৰুষ নয়ন ।
 তাকেসে বুলিয়া জানা উত্তম কীৰ্ত্তন ॥
 অৱণ সময়ে মন হোৱে আনন্দিত ।
 বাক্য গদ গদ তমু হোৱে বোমাধিত ॥
 মহাপ্ৰেম আনন্দতে হোৱয় মগন ।
 তাহাকে বুলিয়া জানা উত্তম অৱণ ॥
 দৈত্য দানব যক্ষ নিশাচৰগণ ।
 বৈব ভাবে কৰে হৰি বিকপ কীৰ্ত্তন ॥
 তথাপিভে মহামুৰ্খে লভয় মুকুতি ।
 তেমনে লভিবে লোকে নপাৱে ভকতি ॥
 শুনা সাৱধানে মন কৰি একচিত ।
 প্ৰেম সমে কৰে হৰি ভকতি বিদিত ॥
 প্ৰথমতে প্ৰকাশিলা বিশ্বাস ভকতি ।
 কবিলন্ত মহালীলা পুৰুষ প্ৰকৃতি ॥
 যেন মতে প্ৰথমে অজিলা তিনি গুণ ।
 চন্দ্ৰ সূৰ্য্য বায়ু বহি আন দেৱগণ ॥
 স্বৰ্গ মৰ্ত্ত্য পাতাল অজিলা তিনিখান ।
 আপুনি লীলায়ে জীৱ কবিলা নিৰ্ম্মাণ ॥
 উত্তম যে অধম প্ৰকৃতি জীৱগণ ।
 পুৰুষ প্ৰকৃতি দুয়ো কবিলা সৃজন ॥
 এতেকতে বুজিবা জীৱৰ ভাগ চয় ।
 কতো নব কতো মুক্তি মৰি ওপজয় ॥
 বুজিবাক লাগে জানা ইহাৰ নিৰ্ণয় ।
 কোনবন্ত গোট জীৱ মৰি ওপজয় ॥
 তেতে সতী ভকতি কৰিবে মহাশয় ।
 যেন মতে জীৱৰ সংসাৰ নাশ হয় ॥
 ভকতি বিহীনে জীৱ দুহিকে কিঞ্চিৎ ।
 মৰি ওপজয় দুঃখ ভুঞ্জি বিগৰীত ॥
 ভকতিত বিনায়ে জীৱৰ নাহি স্থিতি ।
 বুজিয়া আশ্ৰয় কৰা সপ্ৰেৰ্ণ ভকতি ॥

আনো নানা প্রকারেব জীৱব আছে অৰ্থ ।
 অল্পমতি জন মই মুহিকে সমৰ্থ ॥
 তিনিগুণে নিৰ্ম্মিয়া আছন্ত মহাহৰি ।
 প্রকৃতিক মাতিলন্ত মহাবদ্ব কৰি ॥
 শুনিয়ো প্রকৃতি তুমি মোহোৰ বচন ।
 মোৰ হৃদয়ৰ পৰা ভৈলা উতপন্ন ॥
 মোৰ আজ্ঞা সত্বে কৰিয়ো মহাসতী ।
 ধৰা নানা যুষ্টি তুমি সত্বে সম্প্রতি ॥
 ব্রহ্মা আদি কৰি যত আছে দেৱগণ ।
 মায়াৰূপে সবাহাকে কৰিয়া সৃজন ॥
 ভূমি হোৱা মায়া ময়োঁ হওঁ মহাকাল ।
 এহিমতে সৃষ্টিখন কৰো তত্ত্বকাল ॥
 ই যোনিৰ পৰা জীৱ সি যোনিত ধৈবা ।
 মায়াজাল পাতি তাৰ মনক মুহিবা ॥
 পুত্ৰ ভাৰ্যা ধনভেসে হইবে ব্যাকুল ।
 পাহৰি স্বৰূপে হৈব সম্যকে বাতুল ॥
 মই নানা মৃত্যু দিবো শুনা প্রাণেশ্বৰী ।
 মহাকাল ৰূপে সংহৰিবো লীলা কৰি ॥
 মই ত্ৰীকৃষ্ণ পূৰ্ণ সৃষ্টিৰ আদিত্য ।
 ব্রহ্মা মহেশ্বৰে মোক নাপাবে জানিত ॥
 কেতিয়কৈ যুতু হোৱে নাজানে নিশ্চিত ।
 মোৰ মহা অতৰ্ক্য মহিমা বিপৰীত ॥
 মহন্ত জনক যেন দুৰ্জনে পীড়য় ।
 মই কাল চক্ৰ মাৰি তাক কৰো ক্ষয় ॥
 এতেক মায়াৰ বুজি যিটো মহাসদ ।
 তেবে পুত্ৰ ভাৰ্যা ধন বিষয় সম্পদ ॥
 ভেজিয়া মৰণ আশা তাৰ ভৈলা শাস্ত ।
 বুজিলে স্বৰূপে তাক বুলিয়া মহন্ত ॥
 এড়িলা দেহৰ স্নেহ শোক মোহ যত ।
 জানিবা ঈশ্বৰী সিতো উত্তম ভকত ॥

মোৰ চৰিত্ৰক কবে অৱণ কীৰ্ত্তন ।
 সিটো মোৰ স্তম্ভ আত্ম প্ৰাণধন ॥
 কীৰ্ত্তন কৰন্তে প্ৰেমে ফুৰয় বাগৰি ।
 সিটো ধনে মোহোক যে কিনিলা সাদৰি ॥
 সিটো ভকতক মায়া নাপাতিবা সতী ।
 ভোমাব পূজিত সিটো জানিবা সম্প্ৰতি ॥
 এতেক বচন হেন বুলি নাৰায়ণ ।
 শবীৰৰ পৰা প্ৰকাশিলা বাহুজন ॥
 ব্ৰহ্মা মহেশ্বৰক কৰিয়া এক ঠাই ।
 বাহুজন বৈষ্ণৱ ধাপিলা সমুদাই ॥
 আক চৈধ জন ভৈলা মুখ্য পাৰিষদ ।
 কৃষ্ণৰ স্বৰূপে সবে বেদান্ত সাবদ ॥
 বৈষ্ণৱৰ মাঝে শ্ৰেষ্ঠ মহেশ ভকত ।
 কবিলন্ত যোগ জ্ঞান তাহানে বেকত ॥
 কৰ্ম্মযোগ জ্ঞানযোগ ভক্তিযোগ চয় ।
 মহেশ্বৰ আগত কহিলা কৃপাময় ॥
 বুজিয়া ভক্তিৰ তত্ত্ব দেব মহেশ্বৰ ।
 হৰিক হৃদয়ে কৰি ভৈলা দিগম্বৰ ॥
 এতেকতে কৃষ্ণৰ ভকত যিটো হয় ।
 মন ভাব দিগম্বৰ হৈবেক নিশ্চয় ॥
 তাত পাছে নিৰ্ম্মাইলন্ত ভকত ছয়জন ।
 কেবল কৃষ্ণক মাত্ৰ কবে নিকপণ ॥
 অৰ্জুনৰ উৰ্দ্ধমুখ কবে ছয়জন ।
 হৰিৰ চৰিত্ৰ মাত্ৰ কৰন্ত কীৰ্ত্তন ॥
 কৃষ্ণৰ চৰিত্ৰ গাই থাকন্ত সন্তোষে ।
 ভাসন্ধাক নোচোৱয় প্ৰলয়ৰ দোষে ॥
 মহা প্ৰকৃতিয়ো বাৰ নোহে অধিকাৰী ।
 কৃষ্ণৰ চৰিত্ৰ জগতৰে উপকাৰী ॥
 ব্ৰহ্মা মহেশ্বৰ আছে ভকতি আচৰি ।
 মনুষ্যৰ ভকতিত তুষ্ট হোন্ত হৰি ॥

এতেকে সবাতো কবি মনুষ্য উক্তম।
 ইন্দ্র চন্দ্র বায়ু বহ্নি নোহে যাব সম ॥
 দেখাইলা গোপনে ইটো বহুত ভকতি।
 যেন মতে মাধৱক সেৱন্ত প্রকৃতি ॥
 নৱ স্থানে নৱ মূৰ্ত্তি ধৰি প্ৰেমভাৱে।
 মহামন সন্তোষে সেৱন্ত কৃষ্ণপাৱে ॥
 চৰণৰ মাৰুত থাকন্ত পদ্যকপে।
 সকল ঐশ্বৰ্য্য সাক্ষী জানিবা স্বৰূপে ॥
 সেহি চৰণৰ তলে যিটো লৈলা বাস।
 কোননো ঐশ্বৰ্য্য তাৰ মুহিবে প্ৰকাশ ॥
 এককপে ব্ৰহ্মাৰ কণালে ভৈলা জাত।
 জগত মোহিনী মায়া জানিবা সাক্ষাত ॥
 আক এককপে শুনা মায়াৰ লক্ষণ।
 ইন্দ্ৰিয়ৰ মধ্যে জানা যাক বুলি মন ॥
 মায়াকো মায়ায়ে মোহে জানিবা সম্প্ৰতি।
 ইহাৰ ভষ্মক বুজে সি সে মহামতি ॥
 এককপে শঙ্কৰৰ ভাৰ্য্যা মহামানি।
 দৰশন্তে ভৈলা সাতাইশ নন্দিনী ॥
 কৃষ্ণসমে ক্ৰীড়াক কৰিবে বজ্জ মনে।
 বাতৰি হাজাৰ গোপী ভৈলন্ত আপোনে ॥
 স্বৰ্গত ভৈলন্ত এক লক্ষ পটেশ্বৰী।
 এককপে ভৈলা শচী ইন্দ্রৰ স্তম্ভবী ॥
 আনো যত স্তম্ভবীৰ মণি যত যত।
 সবোয়ো লক্ষ্মীৰ অঙ্গ জানিবা সাক্ষাত ॥
 অংশ কলা পূৰ্ণ অৱতাৰ মাধৱৰ।
 ভাৱে ভাৱে গোসানী সেৱন্ত বাৰে বাৰে ॥
 গাহ্ মাছ তক তৃণ পশু পক্ষীগণ।
 সবাকো মায়ায়ে বমে স্বৰূপ লক্ষণ ॥
 এবাইলে মায়াৰ হাত কাহাৰ শকতি।
 যাবত নলৱে নবে সন্তৰ সজ্জতি ॥

ভকতক দেখি মাত্ৰ মায়া থাকে ডৰি ।
 বোলে মোৰ লগত লগায়ে প্ৰেম জৰি ॥
 যিটো কৰে মাধৱৰ সপ্ৰেম কীৰ্ত্তন ।
 আপুনি এবলু মায়া মায়াৰ বন্ধন ॥
 লোভ মোহ কামতেসে মজ্জি থাকে মন ।
 যত্নপি কৰন্তু সিটো হৰিব কীৰ্ত্তন ॥
 তথাপিতো তাৰ মন মুহিবে মুশাস্ত ।
 সেন্ধবে নেবায়ে মায়া প্ৰকৃতিৰ হাত ॥
 প্ৰকৃতিৰ মায়াত মোহিত সৰ্ব লোক ।
 এহিসে কাৰণে মুগ্ধচয় দুঃখ শোক ॥
 মায়াৰ কাৰণ কৈলৌ শুনিলা সম্প্ৰতি ।
 যিবা কাৰ্য্যে যিকাবণে ভৈলা উতপতি ॥
 কৃষ্ণৰ আজ্ঞাক মায়া কৰি শিৰোগত ।
 অজিবে লাগিলা চৰাচৰ সৃষ্টি যত ॥
 প্ৰথমতে সাতখান স্বৰ্গক অজিলা ।
 সাত খান পৃথিবীৰ ভাগ নিকপিলা ॥
 আক কৰিলেক সঁতো সাগৰ বিশেষ ।
 স্থাবৰ জঙ্গম চৰাচৰক নিঃশেষ ॥
 সাতখান পাতাল অজিলা বঙ্গ কৰি ।
 দেখিয়া মায়াৰ কাৰ্য্য তুষ্ট ভৈলা হৰি ॥
 চন্দ্ৰ সূৰ্য্য বায়ু বহ্নি কুবেৰ বৰুণ ।
 অপেশ্বৰা গন্ধৰ্ব নক্ষত্ৰ গ্ৰহগণ ॥
 পাতালৰ দেৱগণ অজিলা সকলে ।
 থাকিল অনন্ত সাত পাতালৰ তলে ॥
 লক্ষ প্ৰহৰৰ পন্থ মধ্যত প্ৰকাশ ।
 যিবা দেৱে যি থানত কৰন্তু আকাশ ॥
 ব্ৰহ্মাণ্ডক আবৰিয়া জলে যেবে বৈলা ।
 তাহাঙ্ক আবৰি অনিলয় বায়ু ভৈলা ॥
 বায়ুকো আবৰি বৈলা মহাজ্যোতিৰ্ময় ।
 জ্যোতিক আবৰি বৈলা আকাশ নিচয় ॥

আকাশক আবৰিয়া বৈলা অহঙ্কান ।
 তাকো আবৰিলা মহাতম্ব বুলি যাব ॥
 মহাদকো আবৰিলা প্রকৃতিয়ো পাছে ।
 এহি মতে ব্রহ্মাণ্ডক নিৰ্দ্ধি য়েবে আছে ॥
 মায়াৰ কাৰণ দেখি কৃষ্ণ কৃপাময় ।
 মনত গুণিয়া হৰি ভৈলন্ত বিন্ময় ॥
 ব্রহ্মাণ্ডৰ বিভূতি দেখিয়া বিত্তমান ।
 নানা বিধে প্রকৃতি স্ৰজিলা থানে থান ॥
 অত্ৰাৱতী দেৱগৃহ বম্য সৰোবৰ ।
 পুষ্পিত উজ্জান বৰ্গ দেখিয়া বিস্তৰ ॥
 সূৰ্ণ বৈদূৰ্য্য হীৰা মাণিক বভন ।
 যেনে দিব্য গৃহচয় দেখি বিভোপন ॥
 পাতাল পৃথিবী স্বৰ্গ দেখিলন্ত হৰি ।
 পৰম সন্তোষে বহিলন্ত বঙ্গ কৰি ॥
 তিনিয়ো লোকৰ হৰি দেখিয়া বিভূতি ।
 মায়াৰ মহিমা দেখি ভৈলন্ত বিচুৰ্ত্তি
 ইচ্ছা মাত্ৰ অল্প কৰি বুলিলা বচন ।
 এতেকতে ব্রহ্মাণ্ডক কৰিলা স্ৰজন ॥
 ধন্য ধন্য সাধু সতী কহিলা বচন ।
 তোমাৰ সৃষ্টিক দেখি তুষ্ট ভৈলা মন ॥
 আপুনিয়ো অংশৰূপে হৈবো অৱতাৰ ।
 তোমাৰ সৃষ্টিক কৰিবোহো বাবস্বাৰ ॥
 গুণিয়া প্রকৃতি পাছে বুলিলা বচন ।
 প্ৰদক্ষিণে মাধৱৰ নমিলা চৰণ ॥
 জানু শিবে মাধৱক কৰিলা সেৱনি ।
 বিনাৱন্ত প্রকৃতি ধৰিয়া কৃতাজ্জলি ॥
 তোমাৰ আদেশে নিয়োজিলো সৃষ্টি খান ।
 নাহি জীৱ ব্রহ্মাণ্ডক নকৰে শোভন ॥
 সেহি বেলা কৃষ্ণদেৱ মনে গুণি চাইলা ॥
 ব্রহ্মাৰ মুখক চাই বচন বুলিলা ॥

শুনিয়োক ব্রজা তুমি বচন নিচয় ।
 মোর বাক্যে সত্বে নিশ্চিন্ত যোক দেহচয় ॥
 শুনি ব্রজা নত্নভারে কবি প্রদক্ষিণ ।
 বিনাইবে লাগিলা চাহি কৃষ্ণ চরণ ॥
 আপোনাৰ দেহাক অজিলা ভগবন্ত ।
 কিমতে অজিবো দেব নজানোহো তব ॥
 হেন শুনি স্নেহদ্রব ভৈলা কৃপাময় ।
 ব্রজাত কহিবে গৈলা মহাত্মচয় ॥
 প্রগমত পঞ্চ তব কৈলা দেব হবি ।
 চৌবিশ তব পাছে কহিলা উদ্ধবি ॥
 চন্দ্র সূর্য বায়ু ইন্দ্র বহি যম আনি ।
 ব্রজাব হাতত আনি দিলা চক্রপাণি ॥
 গঙ্গা আদি কবি যত তীর্থ নিকপণ ।
 একাদশী আদি কবি যত তীর্থগণ ॥
 কুণ্ডলী ধবলী আছে প্রভুৰ নাভিত ।
 তাৰ এক ভাগ দিলা ব্রজাব হাতত ॥
 তাৰ এক ভাগ পূৰ্বে মহেশ্বৰে নিলা ।
 মহাবজ্র কবি কর্ণে কুণ্ডল পিঙ্কিলা ॥
 মনুষ্যক আদি কবি আন দেবগণ ।
 সবাবো বস্ত্ৰে ব্রজা কবা নিকপণ ॥
 উৰণ বুৰণ আক গজন ভ্রমণ ।
 সবাবো দেহক ব্রজা কবিলা অজন ॥
 অনন্তবে যোগবলে প্রভু নাৰায়ণ ।
 অজিল ইন্দ্রিয়গণ প্রাণ বুদ্ধি মন ॥
 প্রকৃতিকে ব্রজাকে কবিলা একঠাই ।
 সন্দোধিয়া নাৰায়ণে বুলিলা বৃজাই ॥
 মোর নিজ বীজ শক্তি জানিবা নিশ্চয় ।
 মোর নিজ অংশে জীৱ নাহি পৰাজয় ॥
 দেহ মাত্র ভগন জীৱৰ নাহি নাশ ।
 দেহত হৈবেক জানা জীৱৰ নিবাস ॥

এহি বুলি হাশ্ব কৰি মাতিলন্ত হৰি ।
 লোৱা জীৱ সতী মোৰ বচন সাদৰি ॥
 তোমাৰ হাতত সমৰ্পিলো জীৱগণ ।
 তোমাবে সে অধিকাৰী চৈধ্যই ভুবন ॥
 গঢ়িবাহা ত্ৰক্ষা দেহ অনেক আকৃতি ॥
 তাৰ মাখে জীৱ প্ৰাণ দিবাহা প্ৰকৃতি ॥
 কৃষ্ণৰ আদেশ ত্ৰক্ষা কৰি শিৰোগত ।
 গঢ়িবে লাগিলা ত্ৰক্ষা কৰি নানা মত ॥
 প্ৰথমতে পঞ্চতন্ত্ৰ আশ্ব কৰি দিলা ।
 চৌবিশ তন্ত্ৰক পাছে তাতে নিকপিলা ॥
 কুণ্ডলী ধৰণী আদি কৰিলন্ত ত্ৰক্ষা ।
 বাস্তৱি হাজাৰ নাৰী দিল অশুকৰ্ম্মা ॥
 গজা আদি কৰি যত আছে তীৰ্থগণ ।
 নাৰী মध्ये দিলা সবে বহিবাৰে স্থান ॥
 একাদশী আদি কৰি যত পুণ্য চয় ।
 মাজে মাজে স্থান দিলা বুজিয়া নিৰ্ণয় ॥
 ত্ৰিদশ দেৱতাৰ যত বীৰ্য্য বল ।
 ঘাবে ঘাবে ঘাবী কৰি দিলন্ত সকল ॥
 যট পট জীৱ জন্তু সবাকৈ গঢ়িলা ।
 যাৰ যেন ভাব সেহিমতে নিয়োজিলা ॥
 বালিচাঁহী পৰ্য্যন্ত নথৈলা কাৰো বাকী ।
 সবাবো দেহক ত্ৰক্ষা গঢ়িলন্ত তাকি ॥
 নাৰীৰ শৰীৰ গঢ়িলন্ত ভাগমত ।
 পুৰুষক পাঞ্চ ভাগ গঢ়িলা সাক্ষাত ॥
 নাৰীৰ শৰীৰ গঢ়িলন্ত স্নুকুমলি ।
 দেখা মাত্ৰে পুৰুষৰ মন যায় টলি ॥
 হৃদয়ত দিলন্ত মদন পঞ্চ বাণ ।
 দৰশন মাত্ৰে হৰে পুৰুষৰ মন ॥
 কাল জল দিন ব্যক্তি শৰীৰ নিৰ্ম্মলা ।
 দেহ হেতু ত্ৰক্ষা দেৱে প্ৰকৃতিক কৈলা ॥

শুনিয়া প্ৰকৃতি দেহে দিলা জীৱ প্ৰাণ ।
 চল চল কৰে নচলয় একো থান ॥
 দেখিয়া প্ৰকৃতি ব্ৰহ্মা ভৈলন্ত বিস্ময় ।
 জীৱে প্ৰাণ দিলো দেখে তবু নচলয় ॥
 পাপ পুণ্য দুইকো আনি দুই পাশে দিলা ।
 মূৰ্ত্তি ধৰি প্ৰকৃতিয়ে হৃদয়ে পশিলা ॥
 ভথাপি নচলে দেহা নাজানন্ত শুদ্ধি ।
 দেখি প্ৰকৃতিৰ দৰ্প চুব ভৈলা বুদ্ধি ॥
 ধীবে ধীবে গৈলা দেবী মাধৱৰ পাশ ।
 কৃতজ্ঞলি নত্ৰভাৱে মাতিলন্ত লাস ॥
 কৰযোৰ কৰি সতী বুলিলা বচন ।
 একোমতে চলাইতে নাপাৰো জীৱগণ ॥
 ব্ৰহ্মায়ে অজিলা দেহা নানা ছন্দ কৰি ।
 তাৰ মাৰে জীৱ প্ৰাণ দিলো বজ্জ কৰি ॥
 পাপ পুণ্য সহিতে পশিলোঁ ময়ো মাজ ।
 আমি সবে জড় দেখোঁ প্ৰভু তুমি বাজ ॥
 যত সৃষ্টি স্থিতি লয় তোমাৰে সে ইচ্ছা ।
 আমি সবে জৰ মাত্ৰ তুমি মাত্ৰ সঁচা ॥
 আমাকে অজিলা প্ৰভু তুমি দেৱ হৰি ।
 তিনি গুণে অজিলাহ আপুনি মুৰাৰি ॥
 ভাৱে ভাৱে ত্ৰিদশক অজিলা মুৰাৰি ।
 তোমাৰ আদেশে নিয়োজিলো তিনি পুৰী ॥
 ব্ৰহ্মায়ে অজিলা দেহ তোমাৰ আদেশে ।
 তাৰ মাৰে জীৱ আমি দিলোহোঁ নিঃশেষে ॥
 হাসো হাসো কৰে মাত্ৰ নলবে নচৰে ।
 সবে দৰ্প চুব ভৈলা লাজ ভৈলো বৰে ॥
 আমি সব জড়, তুমি চৈতন্ত ঈশ্বৰ ।
 কোনে তৰ্কিবেক তমু মায়া নিবন্তৰ ।
 সবে মিছা দেখোঁ আজি বল বুদ্ধি দৰ্প ।
 গকড়ৰ আগে যেম বন্দী ভৈল সৰ্প ॥

হেন শুনি হান্স কবি মাতিলা মুখৰি ।
 ভোমাকেসে পাতিলোঁ সৃষ্টিৰ অধিকাৰী ॥
 আমিয়ে কৰিবো তাতে বিনন্দ বিলাস ।
 তুমি আমি দুয়োজনে কৰিবো নিবাস ॥
 ত্ৰক্ষা বিষ্ণু মহেশ্বৰক কৰি একঠাই ।
 তিনি গুণে তিনিকো দিলোহো সমুদাই ॥
 প্ৰকৃতিক শুনাই হৰি বুলিলা বচন ।
 হৃদয়ৰ মাৰে যাই তুমি হৈবা মন ॥
 মই পৰমাত্মা ৰূপে কৰিবো নিবাস ।
 এতেক হৈবেক জানা জীৱৰ প্ৰকাশ ॥
 হান্স কবি কটাক্ষে বুলিলা নাৰায়ণ ।
 সূক্ষ্ম দেহে ত্ৰক্ষা যে ভোমাক দিলো থান ॥
 হৃদয়ত বিষ্ণু তুমি কৰিবা আসন ।
 যাক যিবা লাগে দিবা পোষণ পালন ॥
 মুখৰ মাজত থান দিলোঁ ত্ৰিলোচন ।
 যাক যেনে ভাল মন্দ বুলিবা বচন ॥
 বজো গুণে বাম ৰমিবা হা জগত্তত ।
 এতেকতে সৃষ্টিখান হৈব উপগত ॥
 শত গুণে কৃষ্ণ বিষ্ণু নাহি যাৰ অন্ত ।
 হৃদয়ত থাকি তুমি পালা ত্ৰিজগত ॥
 মুখত থাকিয়া তুমি কল্প মহেশ্বৰ ।
 যাক যেনে সংহাৰ কৰিবা নিস্তৰ ॥
 মনৰূপে প্ৰকৃতি সবাবে অধিকাৰী ।
 ভোমাৰ হাতত জীৱ দিলোঁ বদ্ধকৰি ॥
 জলৰ মৎস্যৰ যেন ভিন্ন নাহিকয় ।
 সেহিমতে মনৰ জীৱৰ এক নয় ॥
 মনে যত ৰমে জীৱ ভৈতে ওপজয় ।
 মনৰ লগত জীৱ স্মৃৎ দুঃখ পায় ॥
 মনে যেবে কৰে মোত সপ্ৰেম ভকতি ।
 ভেবেসে ভবয় জীৱ মনৰ উতপতি ॥

মহাপুৰুষৰ ইটো সাক্ষাত বচন ।
 জানি প্ৰেম ভকতি ধৰিয়ো সৰ্বজন ॥
 প্ৰেম ভকতিত তুষ্ট হৈবন্ত সাক্ষাত ।
 তেবেসে এড়াইবে মন প্ৰকৃতিৰ হাত ॥
 হে ব্ৰহ্মা হে বিষ্ণু হে ত্ৰিলোচন ।
 তিনি দেৱে তিনি ৰূপ হবা এতিক্ষণ ॥
 বুদ্ধিকপে ব্ৰহ্মা তুমি জগত বিদিত ।
 বিষ্ণু অংশে এতিক্ষণে হবাগৈ চিত ॥
 অহঙ্কাৰ ৰূপে ৰুদ্ৰ তুমি তমোময় ।
 তিনি দেৱে তিনি তত্ত্ব জানিবা নিশ্চয় ॥
 ওষ্ঠে ব্ৰহ্মা জানা মহেশ্বৰ দন্ত দুই ।
 জিভা ভৈলা বিষ্ণু তুমি বসৰ আলয় ॥
 কণ্ঠ মাঝে প্ৰকৃতি থাকিবা সাৰে সাৰ ।
 সমস্ত বসকে আনি কৰিবা ভাণ্ডাৰ ॥
 নাভিপদ্ম মাঝে যেন অনন্ত মই সঞ্জে ।
 সমস্ত বসকে বাতি দিবা ভাগে ভাগে ॥
 অধঃ দুই উৰ্দ্ধে দুই চাৰি ভাগ কৰি ।
 চাৰি ভাগ বসক মই দিবো ভাগ কৰি ॥
 আৰু এক কথা কহো আশ্চৰ্য্য মহিমা ।
 মাধৱৰ মায়াৰ যে কোনে পায় সীমা ॥
 প্ৰকৃতিক চাই মাতিলন্ত সনাতন ।
 সত্ত্বে ঈশ্বৰী মোৰ পালিয়ো বচন ॥
 তুমি হৈবা পাপ ময় হৈবো পুণ্যগণ ।
 দুয়ো মিলি জগতক কৰিবো কাৰণ ॥
 ভকত জনৰ মাত্ৰ নকৰে কাৰণ ।
 পাপ নাই পুণ্য নাই নাই দোষ গুণ ॥
 কালকৃষ্ণ অধিকাৰ নকৰন্ত যাক ।
 আন কোনে অধিকাৰ কৰিবেক তাক ॥
 ঘাৰে ঘাৰে অধিষ্ঠাতা দিবো দেৱগণ ।
 যাক যেন থান দিলা শুনা বিজ্ঞমান ॥

চক্ষু অধিষ্ঠাতা চন্দ্ৰ সূৰ্য্য দুই ভাই ।
 কৰ্ণ অধিষ্ঠাতা যে অৰ্য্যমা সমুদাই ॥
 নাসিকাৰ অধিষ্ঠাতা অশ্বিনী কুমাৰ ।
 বাক্য অধিষ্ঠাতা হুতাশন নাম যাৰ ॥
 বল অধিষ্ঠাতা জানা বায়ু সৰ্ববজ্জন ।
 জিভা অধিষ্ঠাতা আসি ভৈলন্ত বৰুণ ॥
 হস্ত অধিষ্ঠাতা ভৈলা ইন্দ্র শুবপতি ।
 পদে বিষ্ণু গুহে দিশ লিঙ্গে প্রজাপতি ॥
 থানে থানে দেৱতাক দ্বাৰী কৰি দিলা ।
 যাৰ যেন পূজা ভাৱে ভাৱে নিয়োজিলা ॥
 উৰ্দ্ধদেশে অধিকাৰ তুমি পশুপতি ।
 মধ্যস্থান অধিকাৰ বিষ্ণু মহামতি ॥
 অধোভাগে অধিকাৰী তুমি হেন ব্রহ্মা ।
 তিনি ভাগে তিনি দেৱ দিলো অনুকৰ্ম্মা ॥
 প্রকৃতিক পাতিলৌ সবাৰে অধিকাৰী ।
 তমু হাতে সমৰ্পিলো বোলে দেৱ হৰি ॥
 মায়া বলে জগতক কৰিলা স্রজন ।
 যেন মতে মোৰ নাভাগয় স্থষ্টিস্থান ॥
 আক এক বাক্য বোলো তোমাৰ আগত
 যিটো জন হোৱে মোৰ একান্ত ভকত ॥
 সিতো ভকতত মায়া নাপাতিবা সতী ।
 মোৰ প্ৰিয়তম সিতো জানিবা সম্প্ৰতি ॥
 শুনা সভাসদ ইটো মহা ভাগৱত ।
 কৃষ্ণৰ মুখৰ ইটো বাক্য সাৰোগত ॥
 ভক্তিসে প্রধান বস্তু জানিবা সৰ্বজন ।
 কৰা সৰ্বজনে কৃষ্ণ চৰিত্ৰ কীৰ্ত্তন ॥
 অনেক সংযোগে নৰ তমু আছা পাই ।
 নুহিকে শাস্তত ইটো ক্লেণিকে পবায় ॥
 পুত্ৰ ভাৰ্যা ধন জন যত অভিলাষ ।
 কালে পাইলে একতিলে হৈবে সৰ্বনাশ

যিকালত অজিলন্ত আদি নিবঞ্জন ।
 সিকালত পুত্র কৈত পাইলা কোনজন ॥
 মায়ায়েসে মায়াৰ পাশত কৰি বন্দী ।
 যেন নাকে বিন্ধি বলধিক আছে ছান্দি ॥
 পুত্র ভাৰ্য্যা ধন জন স্নেহ দৰশাই ।
 তাত পাছে ওপজয় এবণ নাযাই ॥
 জানি পুত্র ভাৰ্য্যা তাত জীৰো আশকতি ।
 কৃষ্ণৰ চৰণে কৰা একান্ত ভকতি ॥
 মাধৱৰ অংশ জীৱ জানি আপোনাক ।
 জগতৰে আত্মা কৃষ্ণ ভজিয়ো তাহাক ॥
 কাল অজগৰে গিলে তিলেক মৰণ ।
 কৃষ্ণৰ চৰণে লোৱা একান্ত শৰণ ॥
 কৃষ্ণ বিনে ইন্দ্ৰ বন্ধু জানা আন নাই ।
 বোলা হৰি হৰি ঘোৰ সংসাৰ এবাই ॥

ভূষণ দ্বিজ ।

শঙ্কৰদেৱৰ জীৱন চৰিত্ৰ ।

ইকথা থাকোক শুনা আত অনন্তৰ ।
যিমতে মাধৱ শিষ্য ভৈল শঙ্কৰৰ ॥
বঙুকাত ভাতৃ আছে তথাতে গৈলন্ত ।
কিছুমান বিস্ত তৈৰ পৰা আনিলন্ত ॥

কতোদিন আছে মহা হৰিষে মনত ।
আসিয়া শৰৎকাল ভৈল উপগত ॥
মনত বোলন্ত লাগে দেৱী পূজিবাক ।
পঠায়ে বামদাসক ছাগল কিনিবাক ॥

শুনা বোলে বহিনাই কৰা মোৰ বাণী ।
দুই গোটা ছাগল কিনিয়া দিয়ো আনি ॥
মই যাওঁ হাতক তাম্বুল বেসাইবাক ।
নকৰা বিলম্ব লাগে দেৱী পূজিবাক ॥

এহি বুলি বামদাসৰ হাতে টকা দিলা ।
বেসতি আনিতে প্ৰতি আপুনিও গৈলা
বাম দাসে টকা হাত পাতিয়া লৈলন্ত ।
ছাগল কিনিবে প্ৰতি ছলিয়া গৈলন্ত ॥

ছাগলক অন্ধেষে ফুৰন্ত গ্ৰাম পশি ।
শঙ্কৰৰ আগে গৈয়া মিলিলা হৰিষি ॥
শঙ্কৰক দেখিল আসনে আছে বসি ।
গোবান্ধ শৰীৰ যেন পূৰ্ণিমাৰ শশী ॥

ছত্ৰাকাৰ মাথা আতি কপাল সুসম ।
 প্ৰকাশয় মুখ আতি পূৰ্ণচন্দ্ৰ সম ॥
 আজানু লম্বিত আতি বাহু মহাপূৰ্ণ ।
 বহল হৃদয় দৰশনে মিলে তুফ্ট ॥

যেন সূৰ্য্যবৰ প্ৰকাশয় আসনত ।
 দৰশনে সমস্তে পাতক হয়ে হত ॥
 দেখি বামদাসে মহা বিস্ময় ভৈলন্ত ।
 চৰণত পৰি নমস্কাৰ কৰিলন্ত ॥

উঠিয়া হৰিষে পাচে আসনে বসিলা ।
 কিকাৰ্য্যে আসিছা বুলি শঙ্কৰে পুছিল ॥
 আমাত বা তোমাৰ আছয় কোন কাম ।
 কোন গ্ৰামে থাকাহা তোমাৰ কিবা নাম ॥

শুনি বামদাস অতি নম্ৰ কায় ভৈলা ।
 নমস্কাৰ কৰি কথা কহিবে লাগিলা ॥
 হোকোবা কুচীয়া বোলে নাম বামদাস ।
 উত্তম কায়স্থ কুল লোকত প্ৰকাশ ॥

আছন্ত মাধৱ তেন্তে হোন্ত মোৰ ষ্টাল ।
 দেবী পূজিবাক লাগি লাগয় ছাগল ॥
 আসয় অষ্টমী দশভুজা পূজিবন্ত ।
 টকা দিয়া ছাগল কিনিতে পাঞ্চিলন্ত ॥

আপুনি গৈলন্ত গুৱা পাণ আনিবাক ।
 মই আসি আছোহো ছাগল কিনিবাক ॥
 কতবা জন্মৰ ভাগ্য আছয় আমাৰ ।
 সি হেতু চৰণ আসি দেখিলোঁ তোমাৰ ॥

এহি বুলি বামদাস মৌন থাকিলন্ত ।
 হেন শুনি শঙ্কৰে হাঁসিয়া মাতিলন্ত ॥
 শুনা বামদাস কহোঁ তোমাৰ আগত ।
 নতু শুনা তুমি ইতো শাস্ত্ৰ ভাগৱত ॥

দেৱপূজা কৰি যিতো কাটে হাঁস ছাগ ।
অন্তকালে সিয়ো অস্ত্ৰ ধৰি লয়ে লাগ ॥
কাটে ছিঙে লয়ে প্ৰাণ মাৰক মুচৰি ।
যাতনা ভুঞ্জিবে লাগি জীয়ে মৰি মৰি ॥

যি কাৰ্য্যে কাটয় বলি ফলো নধৰয় ।
কিঞ্চিতেক ছিদ্ৰে সবে বিনাশ কৰয় ॥
চিৰকাল ভুঞ্জি মৰে ঘোৰ নৰকক ।
যিতো জনে চাহে আপোনাৰ কুশলক ॥

কৃষ্ণক ভজিয়া স্নেহে তৰোক সংসাৰ ।
আত পৰে জীৱৰ কুশল নাহি আৰ ॥
অনন্তৰে বামদাস প্ৰণাম কৰিলা ।
বিদায় কৰিয়া নিজ গৃহে চলি গৈলা ॥

মনে ভয় ভৈল কথা শুনি শঙ্কৰৰ ।
ছাগল নিকিনি পাছে আসিলা মন্দিৰ ॥
গুৱা পাণ লৈয়া বন্ধে মাধৱ আসিলা ।
বামদাস বহিনাইক হৰিষে মাতিলা ॥

কতকৰি লাগিল ছাগল কিনিবাক ।
কতবৰ উচ্চ ছাগ দেখায়ো আমাক ॥
দুই শৃঙ্গ ভাল হৈবে অখুন দুই কৰ্ণ ।
কিবা দুই গোটা কাল কিবা শুক্লবৰ্ণ ॥

আগক আনিয়ো আবে দোগোটা ছাগক
শুনি বামদাসে মাতিলন্ত মাধৱক ॥
মোহোৰ বচন বৰগিৰি শুনিয়োক ।
কহো সত্য কথা তুমি নখজিবা মোক ॥

ছাগল কিনিবে গৈলো কৰিয়া যতন ।
আছন্ত শঙ্কৰ ভাক ভৈলোঁ দৰশন ॥
বসিয়া আছন্ত মহাকপ চমৎকাৰ ।
দেখি চৰণত কৰিলোহো নমস্কাৰ ॥

বসিলোঁ অসনে মোত কথা পুজিলন্ত ।

কহিলোঁ তোমাৰ মই সকল বুজাস্ত ॥

হাসিয়া শঙ্কৰে পাছে বুলিলা বচন ।

বুধা দুঃখ পায়ে কৰ্ম্ম কৰিয়া যতন ॥

বলি কাটি যিতো অশ্ব দেৱক পূজয় ।

অন্তকালে সেই বলি তাহাকে কাটয় ॥

যাতনা ভুঞ্জিয়া মৰে নাহিকে নিস্তাৰ ।

নপায়ে ফলকো দুঃখ মাত্ৰ হোৱে সাৰ ॥

বিস্তৰ কহিলা আৰু মোহোৰ আগত ।

ভয়ে নিকিনিলাঁ ছাগ কৈলাঁ স্বৰূপত ॥

শুনিয়া মাধৱ আতি ক্ৰোধত জ্বলিল ।

মৰ মৰ পাপী বুলি খজিয়া উঠিল ॥

নামত হোকোবা তোৰ বুদ্ধি নোহে ভাল ।

কড়ি দিলোঁ তবু কিনি নানিলি ছাগল ॥

মুখৰ আগত যেন কথা কহ তই ।

ধৰ্ম্ম বুঝাৱস কিছু নজানাহো মই ॥

বামদাসে বোলন্ত নকৰা ক্ৰোধ মোক ।

শঙ্কৰৰ পাশে ষাণ্ট শিষ্যে চলিয়োক ॥

আপোনাক পণ্ডিত মানস বৰগোট ।

শঙ্কৰৰ আগত হৈবাহা সোটলোট ॥

মাধৱে বোলন্ত বৰ মতে গুৰু আশ ।

কালি প্ৰভাততে যাইবো শঙ্কৰৰ পাশ ॥

বাত্ৰি গোট বঞ্চিলন্ত বজ্জনী পোহাইল ।

স্নান কৰি দুহাস্তো যাইবাক সাজ ভৈল ॥

কিছু পাণ তাম্বুলক মাধৱে লৈলন্ত ।

কতেন্ধণে শঙ্কৰৰ পাশক পাইলন্ত ॥

মনত বোলন্ত নকৰিবো নমস্কাৰ ।

প্ৰথমে কৰিবো শাস্ত্ৰ তত্ত্বক বিচাৰ ॥

হেন মনে গুণি যাস্তে সমীপ পাইলন্ত ।
 বসি আছে শঙ্কৰ মাধৱে দেখিলন্ত ॥
 শৰীৰৰ জ্যোতিঃ দেখি শিহৰিল গায় ।
 মনত বোলন্ত কিনো তেজৰ প্ৰভাৱ ॥

শঙ্কোচিত ভৈল গায় ৰূপ দৰশনে ।
 কৰিলা প্ৰণাম পৰি শঙ্কৰ চৰণে ॥
 বামদাসে প্ৰণামিলা পড়ি চৰণত ।
 শঙ্কৰে বেলন্ত বসিয়োক আসনত ॥

হেন শুনি ছয়ো বজ্জ বসিলা আসনে ।
 শঙ্কৰে পুছিলা পাচে মধুৰ বচনে ॥
 এহেন্তে মাধৱ জানো মহানুৰাগীত ।
 দেখিলতে মেহোৰ হৰিষ কৰে চিত্ত ॥

কিবা কাৰ্য্যে ছয়োজ্ঞান আসি আছা হেথা ।
 শুনিবাক উৎসুক কহিয়ো মোত কথা ॥
 শুনিয়া মাধৱে পাণ তাম্বুলক লৈলা ।
 সক্ষুৰাত কৰি শঙ্কৰৰ আগে দিলা ॥

পুনঃ নমস্কাৰ কৰি বসিলা আসনে ।
 কহিবে লাগিল কথা মধুৰ বচনে ॥
 শৰত কালত পূজা সমস্তে কৰয় ।
 পূৰ্বহন্তে ইটো বিধি নিয়ম আছয় ॥

বেদ আজ্ঞা লজ্জিলেত মহাপাপ হয় ।
 অৱশ্যে সিতো ঘোৰ নৰকে পৰয় ॥
 বেদৰ বিহিত কৰ্ম্ম লাগে কৰিবাক ।
 নকৰিলে শাস্ত্ৰে দুৰাচাৰ বোলে ভাক ॥

দুৰাচাৰ ভৈলে শৰীৰৰ নাহি শুদ্ধি ।
 দিনে দিনে পাপত মলিন হয়ে বুদ্ধি ॥
 পিতৃ মাতৃ তাৰ জল পিণ্ড নলয়য় ।
 পশু ঘেন বৃথা সিতো জীৱন ধৰয় ॥

মৰিলেও ঘোৰ নবকত হোৱে ঠাই ।
কোটি কোটি জন্মত তাহাৰ গতি নাই ॥
এতেকে আমবা দেৱী পূজা কৰো জানি ।
ঈশ্বৰৰ আভা সিতো আছে বেদবাণী ॥

শঙ্কৰে বোলন্ত পাছে মাধৱক চাই ।
শুনিয়োক কহোঁ মই শাস্ত্ৰ অভিপ্ৰাই ॥
ঋষিগণে কৰি ইতো বেদক বাঞ্ছানে ।
নিজ অৰ্থ ভকতিক ত্যজি বুঝে আনে ॥

ভপ জপ যন্ত্ৰ কৰি ব্ৰাহ্মণকো চাড়ে ।
পূণ্যক্ষয় ভৈলে দুনাই নবকত পড়ে ॥
বেদমতে কৰ্ম্ম যদি অচিন্তে কৰয় ।
অৰ্পণা নঠৈলে একো ফল নধৰয় ॥

যদি ফল পাৱে তাৰো আছয় বিনাশ ।
মহন্ত সকলে আন্ত নকৰে বিশ্বাস ॥
যন্ত্ৰ কৰি ধৰি আনি পশুক কাটয় ।
পশুব কধিৰে মহী কৰ্দম কৰয় ॥

যদি এহি জন কৰে স্বৰ্গক গমন ।
নবকত তেবে পড়িবেক কোন জন ॥
বলি কাটি যিতো অশ্ব দেৱ পূজা কৰে ।
হাতে অস্ত্ৰ ধৰি অন্তকালে লাগধৰে ॥

চুৰ্পি ধৰি তাকো কাটি কৰে খণ্ড খণ্ড ।
পূৰ্বৰ শস্ত্ৰ স্মৰি কৰে প্ৰাণান্তিক দণ্ড ॥
যি কাৰ্য্যে কাটয় বলি তাতে নাই আশ ।

ভম্ৰ নবকত চিৰকাল কৰে বাস ॥

সংসাৰত আয়াবাত মুণ্ডচে জীৱৰ ।
এতেকে প্ৰবৃত্ত পথ পৰম দুষ্কৰ ॥
শুনিয়া মাধৱে পাছে বুলিলা বচন ।
পুৰাণে আগমে কহে কৰ্ম্ম সে প্ৰধান ॥

কৰ্ম এড়ি বিকৰ্ম পাতেকে হোৱে হত
অৱশ্যকে পৰিবেক ঘোৰ নৰকত ॥
শঙ্কৰে বোলন্ত শুনিয়েক স্বৰূপত ।
পুৰাণৰ সূৰ্য্য ইতো মহাভাগৱত ॥

যৱত জৌল্লকা পোকা প্ৰকাশ কৰয় ।
যৱত নাহিকে আসি চন্দ্ৰমা উদয় ॥
পূৰ্ব দিশে সূৰ্য্য যেন ভৈলন্ত উদয় ।
জৌল্লকা চন্দ্ৰৰ প্ৰকাশক বিনাশয় ॥

জৌল্লকাৰ সদৃশ কুকাব্য নিবন্তৰ ।
সকলে পুৰাণ যেন প্ৰকাশ চন্দ্ৰৰ ॥
কোটি সূৰ্য্য সম প্ৰকাশয় ভাগৱত ।
কাব্য পুৰাণৰ কিছু নাহিকে মহত ॥

ভাৰত পুৰাণ ব্যাস ঋষি কবিলন্ত ।
যাৰ যেন জাতি ধৰ্ম্ম সবে বিহিলন্ত ॥
চাৰিয়ো বেদৰ কবিলন্ত শাখা ভেদ ।
তথাপিভো মুণ্ডচে মনৰ তান খেদ ॥

পশুহিংসা ধৰ্ম্ম বিহিলন্ত জগতত ।
সি কাৰণে হুহু নাই ব্যাসৰ মনত ॥
বৈকুণ্ঠৰ শাস্ত্ৰ ইতো মহাভাগৱত ।
নাৰায়ণে কহিলন্ত ব্ৰহ্মাৰ আগত ॥

ব্ৰহ্মা নাৰদত কৈলা নাৰদে ব্যাসত ।
ব্যাসে কবিলন্ত পাচে মহাভাগৱত ॥
শুকক পঢ়াইল ব্যাসে ইটো শাস্ত্ৰসাৰ ।
শুকে পৰীক্ষিত আগে কৰিলা প্ৰচাৰ ॥

সাধু সজ্জ কৃষ্ণ ভক্তি কেহো নজানয় ।
কাম্য কৰ্ম্ম কৰি ঘোৰ নৰকে পৰয় ॥
পদৱন্ধে নিবন্ধিলোঁ শাস্ত্ৰ ভাগৱত ।
ভ্ৰৱণ কীৰ্ত্তন কৰি ভবোক জগত ॥

মাধৱে পুছিল পাছে কৰযোৰ কৰি ।
বুখা দুঃখ পাৰে কাম্য কৰ্ম্মক আচৰি ॥
কোন কৰ্ম্ম তৰিবেক ঘোৰ সংসাৰত ।
ইহাৰ উপায় আবে কহিয়ে সাম্প্ৰত ॥

শঙ্কৰে বোলন্ত মাধৱৰ মুখ চাই ।
ভকতিৰ সাধন সংসঙ্গ বিনে নাই ॥
ভাগৱতী নিগুণাৰ পৃথক সাধন ।
সংসৰ্গ ভক্তিৰ কথা শুনা দিয়া মন ।

প্ৰথমতে মহন্তৰ শুশ্ৰূষা কৰিবেক ।
শুদ্ধভাৱে দেখি তান কৃপা মিলিবেক ॥
কহিবন্ত ধৰ্ম্ম ধৰিবন্ত শুদ্ধ মতি ।
হৰি কথা শ্ৰৱণত উপজিব বতি ॥

কৃষ্ণত হৈবেক প্ৰেম দৃঢ় ভক্তি জাত ।
দেহ ব্যতিবেক আত্মা জানিবা সাক্ষাত ॥
কৃষ্ণৰ পৰম কৃপা হৈবে তাক প্ৰতি ।
সৰ্ববৃত্ততা আদি গুণ মিলিবে সম্প্ৰতি ॥

সংসাৰক তৰিবাৰ যাৰ আছে মন ।
প্ৰথমে কৰোক সাধু সেৱাক যতন ॥
গুৰুসেৱাতেসে পাই ভকতি মুকুতি ।
অনুথা নপাৰে ইতো কহিলো যুকুতি ॥

অসংখ্যাত সাংখ্য শ্লোক মাধৱে তুলিলা ।
শঙ্কৰে শাস্ত্ৰক দেখাই সকলে খণ্ডিলা ॥
তিনি প্ৰহৰ মান ছয়ো বাদ কৰিলন্ত ।
বাম বাম মুখ্য কৰি সকলে আচন্ত ॥

দুই হান্তৰ সংবাদ চাহিয়া বজ্জমনে ।
চাহিয়া আছন্ত সবে সভাসদ গণে ॥
শঙ্কৰৰ পোড়ি বাক্য শুনি মাধৱৰ ।
গুচিল সংশয় যত আছিল মনৰ ॥

কৃতাজ্জলি কবি আসনৰ উঠিলন্তু ।
 গুৰু মানি শঙ্কৰত শৰণ লৈলন্তু ॥
 সাধু সাধু মাধৱক প্ৰশংসা কৰিলা ।
 দুই হাতে আশ্বাসিয়া শঙ্কৰে তুলিলা ॥
 উঠিয়ো মাধৱ তুমি বসিয়ো আসনে ।
 তোমাৰ কথাত মহা তুষ্ট ভৈলো মনে ॥
 অনন্তৰে বামদাসে লৈলন্তু শৰণ ।
 অগোচৰে কৃষ্ণৰ কথা কৰি সন্তোষণ ॥
 দিলন্তু তাম্বুল সবে বঞ্জে ভুঞ্জিলন্তু ।
 নমস্কাৰ কৰি দুয়ো গৃহক গৈলন্তু ॥
 কথামাতে যাস্তু পথে হৰষিত মন ।
 মাধৱে বুলিলা বামদাসক বচন ॥
 পূৰ্ব হস্তে শুমু শঙ্কৰৰ কথা যত ।
 তথাপিতো কিঞ্চিতেক নধৰো মনত ॥
 তুমি বৰ আমাক কৰিলা উপকাৰ ।
 একেতো কুটুম্ব আৰু সুহৃদ আমাৰ ॥
 টকা দিলোঁ ততো তুমি নিকিনিলা ছাগ ।
 মহাক্ৰোধে মোৰ মনে মিলিল বৈবাগ ॥
 মহা ভাগ্য আসি মোৰ ভৈলা উপাসন ।
 শঙ্কৰদেৱৰ মই দেখিলোঁ চৰণ ॥
 কৰিলোঁহে সন্তোষন শাস্ত্ৰক বিচাৰি ।
 গুৰু মানি শৰণ লৈলোঁহে দৃঢ় কৰি ॥

দামোদর চিহ্ন ।

মহাভারত—শল্যপর্ব ।

হুলড়ী ।

জয় জনার্দন   পুষ্প পুবাণ,
ভক্ত জন তয়হারী ।

পুতনা শোষণ   অঘ বিনাশন,
প্রণামো দেব সুবারি ॥

নমো হৃষিকেশ   তব পদে দাস,
তোমাক কবি প্রণতি ।

বিপ্রদামোদর   কবি মহাকেলি,
কৌতুহলে নিগদতি ॥

যত লোক চয়   দ্বিগজ পবায়,
নাপায় ইহার মর্ষ ।

জানি বা নাজানি   পদনিবন্ধিলো
মহেশ্বর কমা ধর্ম ॥

জানি সভাসদ   সুবুলিবা মন্দ
মই অধমক প্রতি ।

কৃষ্ণ কথা জানি   শুনা সরে প্রাণী,
হবি পদে দিয়া মতি ॥

বদতি সঙ্কয়   শুনা মহাশয়,
ধৃতবার্ত্ত নবেশব ।

কুক-পাণ্ডুর   ভৈলা ঘোব বণ,
যথা দেব-অশুবব ॥

প্রথমতে যোব   লাগিলা সমর,
খুলাময় অন্ধকাৰ ।

বাহতে বাহতে   মাহতে মাহতে,
বণ ভৈলা পবম্পব ॥

মাহত সকলে   ইন্দ্রীক প্রহাবে,
কুস্তস্থলে বব টানে ।

দুর্ঘোৰ আভাস   পাৰি খেদি যাই,
মেঘৰ যেন গৰ্জনে ॥

[illegible]

দুঃসহ ক্রোধত   প্রাণে ছয়া হত,
চলয় যম সদনে ॥

হস্তীক হস্তীয়ে   দশন প্রহাবে,
বথাক বথীয়ে বেড়ি ।

ঘোটকে ঘোটকে   কামোবা কামুবি,
পবি মবে জবাজবি ॥

বথার বথক   যতেক ঘোটক,
নাবাচ তোমর হানে ।

ধম্মকৌ ধম্মকৌ   একক অনেকে,
পঠাবে যম কবলে ॥

কুক পাণ্ডুল   কবে হলুদল,
মাঝ মাঝ তোল তোল ।

তুই খান সাগৰ   হয়। একান্তব,
বৰ্ণব যেন আন্দোল ।

অসংখ্যাত হয়   বেগে খেদি যাই,
চামৰে শোভিত আতি ।

হেমন্ত গিৰিৰ পাঞ্জৰত যেন,
হংস চৰে পান্ধি পান্ধি ॥

ସନ୍ତ ହସ୍ତୀଗଣ   ଭାବିଲେକ ଯେନ,
 ପୁଞ୍ଜିତ ମନ୍ଦିର ମଣ୍ଡଳ ॥

মহা মনোহৰ   বীৰগণে উক,
 হস্তীৰ মুণ্ড আলস্ৰ ।
 গড়গড়ি কৰি   আছে পড়ি পড়ি,
 ধৰণী যন্ত শোভয় ।
 অসংখ্যক বন্ধ   দেখিতে কুবন্ধ
 ছত্ৰাজ চমকে ধৰি ।
 যেন পুষ্পকন   শোভে মনোভন,
 পৰম ইচিত কৰি ॥
 যত বীৰ গণ   কবন্ত ভ্ৰমণ,
 মনত নাহিকে ত্ৰাস ।
 গৰীবক ঢাকি   বহয় কধিব,
 পুষ্পিত যেন পলস ॥
 হস্তীগণ যত   পবিলত আত,
 শৰে হুৱা জৰ্জৰিত ।
 আকাশৰ মেঘ   খণ্ড খণ্ড হয়,
 পৰিছে যেন ভূমিত ॥
 গজ সমূহক   নিলা বমলোক,
 প্ৰাণৰ দেখি যতেক ।
 এবি পটোআৰ   দিলা সবে লব,
 পলাইলা কুক কতক ॥
 খণ্ড মেঘগণ   ভৈল হস্তী চয়,
 পৰিছে দন্ত প্ৰকটি ।
 যেন শচীপতি   হাতে বজ্ৰ ধৰি,
 পেলাইলা পৰ্বত কাটি ॥
 মাহুত সহিতে   কৰি সমন্বিতে,
 আছে অসংখ্যাত হয় ।
 প্ৰাণ গৈলা চাৰি   বৈল পৰি পৰি,
 দেখি লাগে মহাত্ময় ॥

[illegible]

ছিন্ন ছত্র দণ্ড   ভৈল খণ্ড খণ্ড,
কথিবে ভৈল কর্দম ॥

শুনা মহাৰায়   পাক ভৈল তাত,
অস্থিয়ে খোলা থাপৰ ।

ধ্বজে বৃক্ষ গণ   অস্থির পর্বত,
ভূজে চন্দ্র যবে যা'ব ॥

ধনু গণে বেগ   বহে অবিচ্ছেদ,
হরে শিলা খণ্ড যত ।

মেদ পজা দুই   নিবিড় কর্দম,
ছত্রে হংস অসংখ্যাত ॥

কবচ পাণ্ডবি   যাই উড়ি উড়ি,
অসংখ্যাত মনে দেখি ।

পতাকা কচিৰ   ভ্ৰব মনোহৰ,
চক্রে চক্ৰবাক পক্ষী ॥

ক্ষত্ৰিয় গণৰ আনন্দ অপাৰ,
দেখি শোণিতৰ নদী।

ডক্ক জনব   ভয়ে কম্পমান,
দক্ষিণক বহে তেদি ।

কুক পাণ্ডব   তেজে ভয়ঙ্কর,
বহে নদী শব্দত ।

পিতৃলোক লাগি   ধাৰায়ে বহয়,
 ভয়ে কম্প কলেবর ॥

[illegible]

ভীম অর্জুনব   শবত পবিয়া,
চলিল যমকবলে ॥

মই পুত্ৰ মৃত   অৰ্থ ইতো গুঢ়,
যেন অমৃতৰ ভাণ্ড ।

কাক পৰী লাগি   যেন কোন জনে,
নমাৰে স্তব্ধ কাণ্ড ॥

ময়ো সে হিনয়   জানিবা নিশ্চয়,
নকৰিবা অসন্তোষ ।

মূৰ্খক নিন্দিলে   কিছু ফল নাই,
অমৃত সমান দোষ ॥

ব্ৰাহ্মণৰ ঠাই   জন্ম আছে পাই,
সংস্কাৰে ভৈলো দ্বিজ ।

কৃষ্ণৰ চৰণে   ভকতি নুপজে,
এৰিলোঁ স্বধৰ্ম নিজ ॥

নমো নিবজ্ঞন   ভকত বজ্ঞন,
তুমি সে জগন্নিবাস ।

তষু বৈষ্ণবৰ   সঙ্গত আমাৰ,
বহোক দৃঢ় বিশ্বাস ॥

জানি সভাসদ   শুনা নিশব্দ,
কথা ইটো বিদ গদ ।

তাহান বাজ্যত   থাকি বিবচিলোঁ,
শল্য নৃপতিৰ বধ ॥

বিপ্র দামোদৰ   কহে নিবস্তব,
চিত্ত সাবধান কৰি ।

আপুনিও তৰা   পুৰুষ উজ্জ্বল,
ডাকি বোলা হৰি হৰি ॥

পদ

সঞ্জয় বদতি পাছে শুন নবেশ্বৰ ।
কুক পাণ্ডৱৰ যেন যুদ্ধ ভয়ঙ্কৰ ॥
আপোন প্ৰজাৰ ভয় দেখি মদ্ৰেশ্বৰ ।
সাবথিক চায়া পাচে দিলন্ত উত্তৰ ॥

জয়দ্রথ যুধিষ্ঠিৰ ৰাজা বিজ্ঞমানে ।
আগ পাচে বীৰগণে লগতেও গণে ॥
ধবল ছত্ৰক যাৰ মাথে আছে ধৰি ।
তান সমীপক বথ বাহা শীত্ৰকৰি ॥

দেখিয়ো সাবথি আজি মোৰ ভুজবল ।
মোৰ আগে কোন বস্ত পাণ্ডৱ সকল ॥
শল্যৰ বচন শুনি সাবথি ত্ৰুৰিত ।
চপাইলেক বথ যুধিষ্ঠিৰ সমীপত ॥

শল্যো খেদি আসে পাণ্ডৱৰ সেনাগণ ।
নিৰ্ভয়ে ধৰিলা হাতে ধৰি ধনুৰ্বান ॥
যুদ্ধক সমুখে ধাইল ৰাজা মদ্ৰেশ্বৰ ।
ফিৰি পাতিলেক পাণ্ডুগণ নিৰন্তৰ ॥

পূণ্যাবীৰ গণ ৰহিলেক বেহ মুখে ।
নকুলে বুলিলা চিত্ৰসেনক সন্মুখে ॥
পৰম স্তম্ভৰ দুয়ো সমৰে নিপুণ ।
দুইক দুই শবগণ প্ৰহাৰে দাকণ ॥

পুনু চিত্ৰসেনে শনাইত তিনি বাণ ।
নকুলৰ ললাটত বিদ্ধিল সন্ধান ॥
আৰ তিনি বাণে সাবথিৰ লৈলা প্ৰাণ ।
তিনি বাণে ধ্বজক কৰিলা সাত খান ॥

তীক্ষ্ণ শৰ্গণে বথ নিলা যমথান ।
 সমৰে লাঘব বীৰ কৰ্ণৰ নন্দন ॥
 তিনি শৰে নকুল প্ৰকাশে সি বেলাত ।
 তিনি গোটা শৃঙ্গ যেন অপৰ পৰ্বত ॥
 বথী বথ চূৰ্ণ দেখি মনে কোপ কৰি ।
 চিত্ৰক সন্মুখে ধাইল খড়গ চৰ্ম্ম ধৰি ॥
 খড়গ চৰ্ম্ম ধৰি দেও দিনা বথ হস্তে ।
 পৰ্বতৰ পৰা নামি সিংহ যেন মতে ॥
 পদ গতি কৰি যাই মাত্ৰীৰ তনয় ।
 অস্ত্ৰ শস্ত্ৰ চিত্তে হানিলন্ত শৰচয় ॥
 পাণ্ডুৰ তনয় মহাবীৰ পৰাক্ৰম ।
 সমৰে লাঘব অতিশয় জিতাশ্ৰম ॥
 কাটি ছিঙি শৰচয় পেলাইলা পথত ।
 দেখ নেদেখতে যাই চৰিলা বথত ॥
 পৰম বিষয়ে প্ৰজাগণে চাই আছে ।
 কুণ্ডলে মণ্ডিত শিৰ কাটিলন্ত পাচে ॥
 সুন্দৰ নাসিকা কৰ্ণ আয়ত নয়ন ।
 সুবৰ্ণ কিৰীটি মাথে জ্বলে বিতোপন ॥
 হেন শিৰ ছেদিলন্ত মাত্ৰীৰ কুমাৰ ।
 বথৰ উপৰে যেন শোভে দিনকৰ ॥
 নকুলৰ বীৰত্বক দেখিয়া হৰিষে ।
 সাধু বাদে বীৰক পূজিলা দশোদিশে ॥
 সত্যসেনে স্নসেনে দেখিয়া ভাতৃ বন্ধ ।
 মহামৰ্ষে ভৈলা দুও নয়নত বন্ধ ॥
 নকুলক খেদি দুয়ো যাই মহাবেগে ।
 প্ৰমত্ত নাগক যেনমতে দুয়ো বাঘে ॥
 পাণ্ডৱক বেঢ়ি দুয়ো শনাইত শৰে ।
 ভেদিলেক নকুলক আঞ্জৰে পাঞ্জৰে ॥

শব ছোটে নকুলৰ কোপ আতিবৰ ।

আন ধনু খান তুলি লৈলা ভয়ঙ্কৰ ॥

আন বথে চৰি বীৰ নকুল বিশাল ।

নিগুণ্ণ এ বহিলা কোপে যেন যমকাল ॥

সত্যসেনে স্ত্রসেনে হানিলা শবচয় ।

বথক আৰবি শব ধাবে বৰিষয় ॥

হাসিয়া নকুল ধবিলেক শব ধনু ।

সত্যসেনে আন চাপে কৰে লৈলা পুহু ॥

সত্যসেন প্ৰসেন যে তাৰ দুই ভাই ।

দুয়ো শৰে পাণ্ডৱৰ ভেদিলা হৃদয় ॥

হানিয়া স্ত্রসেনে পাচে স্ত্রবপতি বাণ ।

নকুলৰ হাতৰ কাটিলা ধনু খান ॥

আন ধনু ধবিলন্ত ক্ৰোধে বীৰবৰ ।

স্ত্রসেনক হানিলেক ঘোৰ পাঞ্চশৰ ॥

আৰ এক শৰে ধ্বজ ছেদিলা বথৰ ।

হন্ত আৰ কৰ চৰ্ম্ম ধনু ভয়ঙ্কৰ ॥

স্ত্রসেনৰ ধনু ছেদ দেখি প্ৰজাগণ ।

সাধু সাধু বুলি প্ৰসংশিলা সৰ্ববৰ্জন ॥

হেন শুনি স্ত্রসেনৰ ক্ৰোধ গৈলা জ্বলি ।

শত্ৰু সম ধনুৰ্বান কৰে লৈলা তুলি ॥

বধিলন্ত সত্যসেন সমৰে প্ৰচণ্ড ।

সাৰথিৰ বথক কৰিলা খণ্ড খণ্ড ॥

দুই শৰে ধনু খান কাটিলা হাতৰ ।

মহামৰ্ম্মে নকুলৰ কাম্পে কলেবৰ ॥

বথভজ ছয়া বীৰ নকুল খজিলা ।

বথৰ শকতি পাত তুলিয়া লগাইলা ॥

স্ত্রবৰ্ণৰ দণ্ড আত্মঠিত অগ্ৰে যাৰ ।

লহলহ সাজিলা যেন সৰ্পৰ আকাৰ ॥

লৈল ধৌত সঞ্জি পাত দুই হাতে দাঙ্গি ।

বলে প্ৰহাৰিলা কৰ্ণ তনয়ক লাগি ॥

অনন্তৰে সেহি পাত হৃদয়ক পাইলা ।

সাত খান কৰি দেহা কাটিবে লগাইলা ॥

বথ হস্তে ভূমিত পৰিলা বীৰবৰ ।

প্ৰাণ ছাৰি মৰি গৈল যমৰ নগৰ ॥

ভাতৃৰ মৰণ দেখি স্নতসোম খঞ্জিলা ।

শব বৃষ্টি কৰি পাচে নকুলক চাইলা ॥

নাহিকে সাৰথি বথ বীৰ নকুলৰ ।

বথে চৰি যুদ্ধ কৰে কৰ্ণৰ কুমৰ ॥

হেন দেখি স্নতসোম দ্ৰৌপদী তনয় ।

নকুলক বথ নিয়া যোগাইলেক ভয় ॥

তেতিয়কৈ বথে উঠিলেক ভবাকৰি ।

পৰ্বত উপৰে যেন প্ৰকাশে কেশৰী ॥

নিমিষেকৈ আন ধনু লৈলা বীৰবৰ ।

সমৰে প্ৰচণ্ড বীৰ মাত্ৰীৰ কুমৰ ॥

দুই খান ধনু ধৰি মণ্ডল আকাৰ ।

দুইক দুই শব বৃষ্টি কৰি ধাৰাসাৰ ॥

অন্তোঅন্যতেসে চাৰে প্ৰাণ হৰিবাৰ ।

অবিশ্ৰামে শব বৃষ্টি কৰে ঝাকৈ ঝাক ॥

পাচে কৰ্ণ স্নতে শনাইত তিনি বাণে ।

নকুলক প্ৰহাৰ কৰিলা বৰটানে ॥

দুই বাহু হৃদয়ত বিংশতি মৰ্দন ।

স্নতসোমক প্ৰহাৰিলা তুলি তিনি বাণ ॥

দশো দিশ ঢাকি নানা শব বৰিষিলা ।

পাচে অৰ্দ্ধচন্দ্ৰ বাণ ধৰিলা পাণ্ডৱ ।

তীক্ষ্ণতৰ অগ্ৰভাগ প্ৰচণ্ড প্ৰভাৱ ॥

আকৰ্ণ পৰিয়া কৰি হানিয়া পাঠাইল।
 স্নসেনৰ শিৰ গোট কাটিবে লগাইল ॥
 নকুলৰ হাতে বীৰ স্নসেন পৰিল।
 কাষৰ বৃক্ষ যেন নদীয়ে ভাঙিল ॥

সবে বহি আছে মৰি গৈল কৰ্ণ স্নত।
 নকুলৰ বিক্ৰম দেখিয়া অদভুত ॥
 হেন দেখি মহাভয় ভৈলা সেনাগণ।
 বিভঞ্জে পলাই সবে এৰিলেক বণ ॥

আত্মাসিয়া সেনাক বাখিল মদ্রেত্বৰ।
 ঘোৰ সিংহনাদ কৰিলেক ভয়ঙ্কৰ ॥
 ধম্বৰ টকাৰ ঘোৰ কৰিলা অপাৰ।
 শল্যৰ প্ৰসাদে ভয় গুচিল প্ৰজাৰ ॥

পাণ্ডৱ গণক যুদ্ধ কৰিবাক মনে।
 নৃপতিক মধ্য কৰি বৈলা সেনা গণে ॥
 নকুল সাত্যকী সহদেৱ বুকোদৰ।
 গাৱে গাৱে সিংহনাদ কৰিল বিস্তৰ ॥

ৰেৱাঞ্চি থুমচি ভেৰি তাল নদগড়।
 দুন্দুভি মৰ্দন ভীৰি শব্দ আড়ম্বৰ ॥
 উজ্জল প্ৰচণ্ড বাহু ভণ্ড কোলাহল।
 পাণ্ডৱক খাইল কোপে কৌৰৱী সকল ॥

গাৱে গাৱে টোলে টানে শব্দ আতি শুনি
 দলদোপ মহী খণ্ড শুনি প্ৰতিধ্বনি ॥
 মৃত্যুক নকৰি ভয় কুক পাণ্ডু দল।
 যেন দেৱাস্বৰ যুদ্ধ ভৈল মহীপাল ॥

সংসপ্ত গণক মাৰি বীৰ ধনঞ্জয়।
 ভোমাৰ দলক খাইল পৰম নিৰ্ভয় ॥
 শূৰ্য্যচক্ৰ আদি পাণ্ডৱৰ বীৰ গণ।
 শব বৃষ্টি কৰি খেদি গৈল ভেতিকাণ ॥

পাণ্ডব দলৰ শনাইত তীক্ষ্ণ শৰে ।

কৌৰবৰ সেনাগণ মাৰি নিবন্তৰে ॥

স্বৰ্গৰ আনন্দ ভৈল কৌৰবৰ দল ।

পাণ্ডব অগনি বেঢ়ি দহয় সকল ॥

যেন বৃদ্ধ গৰু আছে পক্ষি হুয়া তল ।

উঠিবাক লাগি নাহি শৰীৰত বল ॥

পাণ্ডব পক্ষত পৰে কুক সেহি মতে ।

ভাঙ্ক উদ্ধাৰিতে শল্যে গৈলেক ত্বৰিতে ॥

হাতে ধনু ধৰি খেদি আসে মদ্ৰেশ্বৰ ।

সহস্ৰ সংখ্যাত শৰ কৰয় প্ৰহাৰ ॥

শৰবীৰ্য্যে প্ৰজাগণ পৰিল বহুত ।

চাহিয়া আছয় ধৰ্ম্মৰাজা কুন্তীমুত ॥

সিবেলাত অনেক মিলিল অমঙ্গল ।

পৰ্বত সহিতে ভূমি কৰে তলবল ॥

সূৰ্য্য মণ্ডলক দেখি উদ্ধা অসংখ্যাত ।

অগ্নিবৰ্ণ হুয়া আসি পৰয় তথাত ॥

কুক পাণ্ডবৰ ঘোৰ দেখিয়া অহিত ।

শৃগালে আতাস পাৰে শুনি বিপৰীত ॥

ডাকিনী যোগিনী পিশাচিনী প্ৰেতগণে ।

হুলস্থূল কৰিয়া জ্বয়ৰ বজ্জ মনে ॥

অনেক উৎপাত বন্ধ প্ৰবৰ্ত্তিল তয় ।

অন্ধক বাজাত কথা কহন্তু সঞ্জয় ॥

আকৰ্ণ পৰিয়া কৰি আবুৰিয়া ধনু ।

মদ্ৰেশ্বৰে প্ৰহাৰ কৰয় পুনু পুনু ॥

সুৰবৰ্ণ পঞ্জিয়া শনাইত শৰগণে ।

গাৱে গাৱে সেনাপতি ভেদিলেক টানে ॥

প্ৰথমতে ধৰ্ম্ম নৃপতিক দশ বানে ।

ভীমকো কৰিলা দশ সায়ক সন্ধানে ॥

দ্ৰুপদৰ সূত ধুইছ্যাম্ বীৰ সাৰ ।
 তাকো দশ শৰ ঘোৰ কৰিলা প্ৰহাৰ ॥
 আপুন ভাগিন দুই মাদ্ৰীৰ তনয় ।
 দুইকো দশ দশ শৰ হানিলা দুৰ্জয় ॥

দ্ৰৌপদীৰ পাঞ্চ পুত্ৰ ত্ৰীখণ্ডি সহিতে ।
 তাসম্বাকো দশ দশ হানিলন্ত্ৰু ভ্ৰতে ॥
 ভাগিন গণক লাগি হৃদয়ত মৰ্ম্ম ।
 তথাপিতো নেৰে বাক্য আপোনাৰ ধৰ্ম্ম ।

— 〃 —

পাটচৌৰা নামে   আছে এক গ্ৰাম
 ছিলা কোন নাম যাৰ ।
 আতি বিতোপন   সৰ্ব্ব সুসম্পন্ন,
 দুই যেন স্বৰ্ণ হাৰ ॥
 সেহি গ্ৰামেশ্বৰ   মহাদেশদ্বৰ,
 ভীমসেন দ্বিজবৰ ।
 যাৰ যশো বাশি   অতাপি প্ৰকাশি,
 যেন পূৰ্ণ শশধৰ ॥
 কুল নীল সমু   শ্ৰীমন্ত মহমু,
 মহাস্ত্ৰানী ক্ৰিয়ানিস্ট ।
 যাৰ দান ধৰ্ম্মে   জগত যুৰিল,
 অপৰ যেন বশিষ্ঠ ॥
 তাহান সমুতি   বাম সবস্তুতী,
 পাঠক শুক্লধ্বজৰ ।
 যেন শুক গুৰু   অজিৰা তুস্ক,
 আনো নহি পটম্বৰ ॥
 তাহানে তনয়   আতি শিশু নয়,
 গোপী নাথ দ্বিজবৰে ।
 ব্ৰহ্ম দীৰ্ঘ ছন্দে   বচিলা প্ৰবন্ধে,
 কথা মহাভাৰতৰে ॥

মহাভাৰত দ্রোণ পৰ্ব

ভগদত্ত বধ

সেহি সময়ত কামৰূপী মহাবাজ ।
 সমৰক প্ৰতি তেহো ভৈল সবে সাজ ॥
 ভিলে ভিলে প্ৰহাৰয় একৈক দস্তাল ।
 মহামন্ত গজ সব প্ৰমত্ত বিশাল ॥

এক এক হস্তীক বাখন্ত বথ শত ।
 এক এক বথ বাখে ঘোৰা দুই শত ॥
 একৈক ঘোৰাক বাখে ধানুকী দুইশত ।
 দেখন্তা জনৰ ভয় লাগে সমবত ॥

একো ধনুকীক বাখে দ্বাদশ আৰণে ॥
 হেনমতে ভগদত্ত চলিলেক বণে ॥
 শ্বেত ছত্ৰ চামৰে মণ্ডিত চতুৰ্দ্দিশে ।
 ক্ষুদ্ৰ ঘণ্টা আবিলা যুঘুৰা চতুষ্পাশে ॥

জয় ঘণ্টা আবিলা প্ৰত্যেকে গলে গলে
 কাষ্পয় বথৰ ভবে ধবণী মণ্ডলে ॥
 নানা মণি বস্ত্ৰে অলঙ্কাৰ আভৰণ ।
 মুকুতাৰ মালা আৰু লঙ্ঘিত চৰণ ॥

গলে হেম মালা আৰু কিৰীটি আবিলা
 নানা অলঙ্কাৰে বাজা সৱে স্তম্ভিলা ॥
 ব্ৰাহ্মণ সজ্জন আৰু ভাট যত যত ।
 স্তব্ধ বজত দান দিলা কত কত ॥

যাত্ৰা লৈয়া ভগদত্ত সমৰে চলিলা ।
 সহস্ৰ কিৰণে যেন সূৰ্য্যক বেঢ়িলা ॥
 স্তম্ভল কৰি বাজা বথে দিলা পাৱ ।
 কাক পক্ষী উৰাৱ কবন্ত ঠাৱে ঠাৱ ॥

বামৰ শৃগাল দক্ষিণক লাগি যাই ।
 অজগৰ সৰ্প আসি আগত কোঁফাই ॥
 হেন বিমঙ্গল দেখি বাজা ভগদত্ত ।
 ইক্ষু ভাজিবাক লাগি চলে ময়মত্ত ॥
 মহাগৰ্বেৰ ভগদত্তে কাহাকো নগণে ।
 বথত চৰিলা বীৰ মহাকোপ মনে ॥
 বথে চৰি ধমু ভিৰি কৰে শঙ্খ বোল ।
 জয় ঘণ্টা বজায়া বিশাল ঢাক ঢোল ॥
 নানা বাজ বজায়া বথৰ উপৰত ।
 হেন মতে সমবক গৈলা ভগদত্ত ॥
 যুধিষ্ঠিৰ বাজাক দেখিলা সমবত ।
 হস্তী দন্ত দিয়া বথ ভাজিলা সমন্ত ॥
 বথ ভাজি সাৰথিক কৰিলা মথন ।
 হেন দেখি মহাগৰ্বেৰ বীৰ ভীমসেন ॥
 ভগদত্ত আগে ভীম উপস্থিত যায় ।
 মহাকোপ কৰি ভীম অগনি পৰায় ॥
 আক্ৰান্ত কৰিয়া ভীম হস্তীক জকাৰি ।
 ভীমৰ বথক প্ৰতি গৈলা অমুসৰি ॥
 হস্তী দন্ত দিয়া উজাবিলা ভগদত্ত ।
 ভীমৰ সেনাক মাৰিলন্ত সমবত ॥
 হেন মতে দন্তে উজাবিয়া খেদি যায় ।
 নকুল সহদেৱৰ বথক মহাশয় ॥
 আনো আনো বীৰ যত দেখিলা সমবে ।
 ভগদত্ত বথ সেনা মাৰিলা সবাবে ॥
 কতো বথ গজ সেনা মাৰি সেহি ঠাৱে ।
 পাণ্ডবী সেনাক খেদি মাৰে দন্ত ধাৱে ॥
 ভগদত্ত বীৰৰ দেখিয়া পৰাক্ৰম ।
 সবাহাকে সন্দোধিয়া মাভিলেক ধৰ্ম্ম ॥

শুনিয়ে সাত্যকী শুনিয়েক ভীমসেন ।
 ভগদত্ত বীৰে দেখা কৰিলেক কেন ॥
 সবাবে বথক বিনাশিলা বীৰবৰে ।
 একো বীৰ নুহে থিৰ তাহাৰ প্ৰহাৰে ॥

দুৰ্বীৰ হস্তীক তাৰ দেখন্তে তৰাস ।
 তাক দেখি সেনাগণ পলাই দশোদিশ ॥
 হেন আলোচিয়া য়েবে ৰাজা যুধিষ্ঠিৰ ।
 সমৰত দেখে সেনা মাৰে মহাবীৰ ॥

মহাগজে বথ সৈন্য মাৰে চতুপ্পাশে ।
 ধূলিয়ে ঢাকিল সবে ৰবিৰ প্ৰকাশে ॥
 ভগদত্ত বীৰে মাৰে সবে সেনাগণ ।
 সমৰ ভূমিত সম নোহো একোজন ॥

হেনয় বিক্ৰম পাই সৈন্য সমুদায় ।
 সমৰ এড়িয়া সবে বিভঞ্জে পলাই ॥
 নাহি বাঘ ভগ্ন নাহি ধুমুৰ টকাৰ ।
 দশোদিশে শূনি মাত্ৰ ধৰ মাৰ মাৰ ॥

নাহি চিহ্ন দণ্ড ছত্ৰ নাহি মাত বোল ।
 কোঁৱৰৰ শূনি মাত্ৰ বিপৰীত বোল ॥
 ধুমুৰ টকাৰে মাৰ মাৰ কৰে বোল ।
 নানা বাঘ বজাৰে নিশান ঢাক ঢোল ॥

সসৈন্যে কোঁৱৰ উৰ্মি কৰে সমুদায় ।
 ভগদত্ত সমে পাণ্ডৱক খেদি যায় ॥
 সঞ্জয়ক সম্বোধি মাতয় নৃপবৰ ।
 শুনিয়েক শুক তুমি আমাৰ উত্তৰ ॥

যেবে পাণ্ডৱক ভাঙ্গি ভগদত্ত ৰণে ।
 সিবেলাত কৃষ্ণ সমে কি কৈলা অৰ্জুনে
 সঞ্জয় বদতি শুনিয়েক কুকপতি ।
 অৰ্জুনে কৰিলে যেন শুনিয়ে সন্তপতি ॥

ভগদত্ত বীৰত হাবিয়া সমুদায় ।
সসৈন্তে পাণ্ডবগণ বিভঞ্জে পলায় ॥
শুনি অৰ্জুনৰ বৰ বিষাদক ভৈলা ।
মনো দুঃখে কেশৱক মাতিবাক লৈলা ॥

বণে আগছৱা আমি কৰিবো সমৰ ।
বলে পৰাক্ৰমে মোক নাহি পটপুৰ ॥
আক বিপৰীত হেন দেখিয়ো বিলয় ।
কৌৰৱী সেনাৰ উৰ্মি দেখি অতিশয় ॥

চিহ্ন দণ্ড ছত্ৰ তুলি ধৰি সমুদায় ।
আক্ৰান্ত কৰিয়া দেওঁ উত্তৰক যায় ॥
সমৰ মধ্যত দেখিলেক কৌৰৱক ।
পৃথিৱীৰ ধূলা উৰে দক্ষিণ দিশক ॥

আমাৰ সেনাৰ মুগুনয় মাত বোল ।
বাঘ ভণ্ড নিশান নবাৰে ঢাক ঢোল ॥
হস্তী বথ গজৰো আৰাৰ নজঙ্কাৰ ।
শঙ্খ জয় মুগুনয় ধনুৰ টঙ্কাৰ ॥

চিহ্ন চোড়া ছত্ৰ নোতোলয় দণ্ড ধৰি ।
ইহাৰ অগ্নয় মোত কহিয়ো মুৰাৰি ॥
অৰ্জুনৰ মাত শুনি বুলিলা মাধৱ ।
শুনিয়োক বোলো মোৰ সুহৃদ বান্ধৱ ॥

দুৰ্য্যোধনে দ্ৰোণক পাতিলা সেনাপতি ।
মহাধনুৰ্দ্ধৰ বীৰ বিপুল শক্তি ॥
তেহে ঘোৰতৰ কৰিলন্ত অঙ্গীকাৰ ।
তেহে বলে জিনি মাৰে সৈন্যক আমাৰ ॥

সমৰত ভঙ্গ আৰু দেখায় সংশয় ।
ভীমসেন সাত্যকীয়ে বনত দুৰ্জয় ॥
দ্ৰোণৰ বধক উপজিলা ধৃষ্টদ্যুম্ন ।
ভেসন্দে আছন্ত কেন হাবিবেক বণ ॥

মুহি এবে এসম্বাক নিবাৰিবে বণে ।
 কি কাৰণে মহাৰত্ন কৰে কুৰুগণে ॥
 অজীকাৰ সফল কৰিয়া গুৰু দ্ৰোণে ।
 যুধিষ্ঠিৰ ৰাজ্যক ধৰিবে ঘোৰ বণে ॥

তাহাৰ আভাস সবে সমৰ এড়য় ।
 পলাই সেনাগণ সবে হয় মহাভয় ॥
 কিবা নৰ্কাশূৰ বীৰ পৃথিবীৰ নাতি ।
 কামৰূপে ৰাজ্য ভগদত্ত নবপতি ॥

দুৰ্ব্বাৰ দাক্ষিণ হস্তী কন্ধে চৰি বীৰ ।
 পাণ্ডৱী সেনাক সবে কৰিয়া অৰ্থিৰ ॥
 হেন মোৰ মনে লয় শুনা ধনঞ্জয় ।
 হৃত পাই অগ্নি যেন জ্বলন্তে আছয় ॥

বোলা ভগদত্ত সম বীৰ নাহি কেৱ ।
 তাৰ মোৰ ঘোৰ যুদ্ধ কৰায়ো কেশৱ ॥
 যথা আছে ভগদত্ত হস্তীৰ কন্ধত ।
 অৰ্জুনে বোলন্ত হৰি চলাওক বথ ॥

শীঘ্ৰ কৰি ডাকা বথ চলোহো এখনে ।
 স্বৰূপ জানিলোঁ ৰাজ্য সাজি আইল বণে
 কিঞ্চিত্ত সমৰে তাত নাই বুদ্ধি বল ।
 পুৰন্দৰ সমসৰ বলেও কুশল ॥

ধৰণী তলত পেলাবোহো বীৰ বাচি ।
 ভগদত্ত শূশৰ্ম্মা গৰজে সবাসাটী ॥
 যেবে মহাবীৰৰ লাগিল ময়মন্ত ।
 নাহি পৃথিবীত তুল্য সম সমবত ॥

ঐৰাত্ৰত সমতুল্য গজ নাহি যাব ।
 কেমন শক্তি তাক বণে জিনিবাব ॥
 সমৰক যতন কৰিয়া মহাক্ৰোধে ।
 বিংশতি সাৰথি বথ চলে যুথে যুথে ॥

একৈক দস্তাল তিনি তিনি প্ৰহৰৰ ।

বথে চড়ি আগ ভৈলা কুলিণ সমৰ ॥

সেনাক ভাঙ্গিতে বীৰ ক্ৰোধ কৰি মনে ।

মহাক্ৰোধে ধনুশৰ ধৰি তেতিয়কণে ॥

লগতে আসিল মহা চতুৰ্দশ যুথ ।

আপোন জ্যোতিক কৃষ্ণে কৈল উপক্ৰোধ ॥

যত সৈন্য চতুৰ্ভুজ সৰে নিবন্তৰে ।

চক্ৰ ধৰি গদা কেহো সবে খড়গ ধৰে ॥

হেন কোটি সেনা সব সংসপ্তকগণ ।

তাহাক সম্মুখে কেনে কৰিবেক বণ ॥

ত্ৰিংশসপ্ত সেনা লৈয়া স্তম্ভা নৃপতি ।

বণ কৰিবন্ত সিতো ঘোৰতৰ আতি ॥

গুৰু দ্ৰোণে সিঠাৱন্তে সত্য কৰিলন্তি ।

যুধিষ্ঠিৰ ৰাজাক জীৱন্তে ধৰিবন্তি ॥

আলোচি কৃষ্ণক হেন বুলিলা বচন ।

কোন বুদ্ধি কৰিবো বুলিও নাৰায়ণ ॥

কিবা সংসপ্তক সেনা যুথক এৰিবো ।

যুধিষ্ঠিৰ নৃপতিক কিবা খেদি যাইবোঁ ॥

হেন শুনি মাতিলন্ত দৈৱকী তনয় ।

সংসপ্তকগণ মুহিয়োক ধনঞ্জয় ॥

মোহ লাজ বাণে মোহিয়োক সৈন্যগণ ।

যুধিষ্ঠিৰ পাশে পাছে কৰিয়ো গমন ॥

হেৰা দেখা আমাদেৰ যত সৈন্যবল ।

কৌৰৱৰ বল দেখোঁ আমাৰ নিৰ্বল ॥

ভগদত্ত বীৰে ঘোৰ কৰিলা সমৰ ।

হেন দেখা সৈন্যক পীড়িলে নিবন্তৰ ॥

হেন জানি ধনঞ্জয় কৰিবো সমৰ ।

সংসপ্তকগণক কৰিয়োক ধাবে শৰ ॥

কৃষ্ণৰ বচনে তান ছেদিল। সংশয় ।
 মাৰো সংসপ্তকগণ বোলে ধনঞ্জয় ॥
 বথ বাহুড়াইয়া যে অৰ্জুন মহাবীৰ ।
 সহস্ৰেক বথ মাৰিলেক একেখৰ ॥

দেখি কোঁৱৰৰ পাছে মনে মহাবাগ ।
 কৰ্ণ দুৰ্য্যোধন সেনা ভৈলা দুই ভাগ ॥
 আউৰক আউৰে কৰিলেক শৰ চয় ।
 ভয়হন্তে সাৰথি গুচিলা আতিশয় ॥

হেন দেখি কিৰীটি ধনুক বলে টানি ।
 সবাহাঙ্কে ধনঞ্জয় পঠাইলেক হানি ॥
 সেহি শৰে সবাকো ভেদিল। মহাবীৰ ।
 হয় হস্তী বথক কাটিলা বাহু জোৰে ॥

টোণ বাণ সবাবো কাটিলা অঙ্গনাথ ।
 কাটিলন্ত ধনু সমে ধ্বজ অসংখ্যাত ॥
 অগম্য ভৈলেক বণ ঘোৰতৰ ভৈলা ।
 দেখি মাধৱৰ মনে বিস্ময়ক লৈলা ॥

আগে কৰযোৰে বোলে বদতি দৈত্যাৰি
 তুমি যে কৰিলা যম কুবেৰ নপাৰি ॥
 আপুনি সাজিয়া যেবে আসে দেৱৰাজ ।
 তাহান শকতি নাই কৰে হেন কাজ ॥

লক্ষ কোটি সেনা এক লগে ভৈলা হত
 এবে বথ বাঢ়া যথা আছে ভগদত্ত ॥
 অৰ্জুনক কৃষ্ণে প্ৰশংসিল মহাশয় ।
 কৃষ্ণে সম্বোধিয়া মাতিলন্ত ধনঞ্জয় ॥

দেখিলাহা সংসপ্তকগণক বণে হত ।
 বথবাহা যথাত আছয় ভগদত্ত ॥
 মহামন পবন বথত হয় চাৰি ।
 বায়ুবেগে চলিলা বথক চাতি মাৰি ॥

চিকিমিকি কবে বথ সুবর্ণ পাথর ।
 যথা আছে বীর ভগদত্ত নৃপবর ॥
 আছন্ত পাণ্ডুর ঘেবে দ্রোণ পৰাভর ।
 পাচত স্মশ্র্মা খেদি আসে সবাকর ॥
 হেন শুনি সবাসাটী সাবথি মাতিল ।
 দেখা দেখা স্মশ্র্মামে মোক খেদি আইল ॥
 উত্তরব বাজা ভগদত্ত ভারে ভারে ।
 সামবাজ লৈয়া সিতো মহাক্রোধে ধারে ॥
 ইহাক যুজন্ত পৰিবন্তি লাগে ভয় ।
 ইহাক গুণশ্বে হবি দগধ হৃদয় ॥
 অৰ্জুন বদতি শুনিয়োক স্মিকেশ ।
 মনে গুণি আপুনি দিওক উপদেশ ॥
 বুলিয়োক মনে গুণি আপুনি শাস্ত ।
 জানি শুনি ক্রোধে আগ বাঢ়ি দিলা বথ ॥
 যুক্ত আছন্ত ত্রিজগত অধিপতি ।
 পবন সঞ্চাবে বথ বাঢ়িলা সাবথি ॥
 প্রথমতে অৰ্জুনে মাঝিলা শত শব ।
 দূৰতে ভেদিলা স্মশ্র্মার কলেবর ॥
 ধম্মুখান টানিয়া অপব তিনি শবে ।
 ছয় শবে ভেদিলন্ত আত অনন্তবে ॥
 বথ ধ্বজ সাবথি সবাকো বববাগে ।
 দশ শবে বাজাক তাবিলা মহাবেগে ॥
 শবে ফুটি স্মশ্র্মার কুপিত হৃদয় ।
 দীঘল বস্তূল স্থলন্তব লোহাময় ॥
 হানিলা শকতি সৰ্পবাজ সমসব ।
 অৰ্জুনক লাগি বায়ু বেগে যাই খব ॥
 আনো তাব মহাবীৰ্য পবিলেক বগে ।
 অবিবোধে একো বীর নথাকিল মনে ॥

সবাহাকে একেখৰে তাৰি ধনঞ্জয় ।
 কোঁববব বব ভয় মিলিল সংশয় ॥
 অৰ্জুন ভৈলন্ত বহি কুকবল বন ।
 সহিতে নগাবে তাৰ শবব দহন ॥
 সৈন্যক কাটিয়া ববষিলা শবচয় ।
 যথারত কৰিয়া বধিলা ধনঞ্জয় ॥
 পুনৰপি অৰ্জুনে গাণ্ডিৱ ধৰি কৰে ।
 মোহন বাণক মাৰিলেক মহাবীৰে ॥
 সংসপ্তগণক মুহিলেক ধনঞ্জয় ।
 যথা আছে ভগদন্ত মিলিলন্ত তয় ॥
 সৰ্প দেখি গৰুড়ে ধাৱয় যেন ময় ।
 ভগদন্ত ৰাজাক ধাইলেক ধনঞ্জয় ॥
 বৈব মান সদন বদন পৰায়ণ ।
 অৰ্জুনে কবন্তে শব সবাকে নিৰ্ঘাণ ॥
 শব চাপ স্তূঢ় ধৰিলা ধনু শব ।
 দেখি ভয় ভৈলা সবে কোঁবব কিক্কৰ ॥
 বিবৰ্ণ বদন প্ৰজ্ঞা তবধ পৰাই ।
 ইন্দ্রে যেন পৰ্বত ভেদিলা বজ্জ ঘাই ॥
 বিজয়ক ভয় যিটো পৰাজয় পাই ।
 সহস্ৰ যুজাক বীৰ আলোচি উপায় ॥
 দশো দিশ ঢাকিয়া তাবিলা বাণ ঘাই ।
 মহাবীৰ অৰ্জুনে হানিলা সেহি প্ৰায় ॥
 মহাপ্ৰলয়ৰ যেন প্ৰচণ্ড পবন ।
 সেহি মতে কোঁবব দলক কৈলা ছন্ন ॥
 কোঁববী সেনাক সবাসাটী সেহি মতে ।
 সৈন্য ভজ্জ দেখি ৰাজা ধাইলা ভগদন্তে ॥
 আগে ভগদন্ত গজ কন্ধে চড়ি যাই ।
 পাছে সেহি গজে অৰ্জুনক লাগ পাই ॥

অর্জুনব বথে লগাই কবে ছলস্থল ।
 গজ বাজী ধ্বজে লাগি গৈলেক তুস্থল ॥
 সজল জলদ নীল সদৃশ কুঞ্জব ।
 তার কঙ্কে ভগদত্ত যেন পুবন্দব ॥
 অর্জুনক শব কবিলেক ববটানে ।
 অর্জুনব ললাটত ফুটিলা সন্ধানে ॥
 শব ফুটালস্থ ভগদত্ত অন্ধকাবে ।
 বাটিলস্থ গজ বথ পবন সন্ধাবে ॥
 কুপিত শবীবে বাঢ়ি আসে ভগদত্ত ।
 তাক প্রহাবিবে লাগি বাটিলেক বথ ॥
 দেব দ্বিজ গুরুক স্তম্বি ধনঞ্জয় ।
 বণক সম্মুখে বাটিলস্থ ধনঞ্জয় ॥
 ভগদত্ত বাজা আসি পাইলা গজ কঙ্কে
 প্রলয় মিলিল মহা দুইবো ঘোব দণ্ডে ॥
 নৃপতি বদতি শুনিয়োক মোব বাণী ।
 সংশয় ছেদিয়া মোত কহিয়ো কাহিনী ॥
 পাণ্ডু ভগদত্ত প্রবেশিলা যুজিবাক ।
 দুয়ো মহাবথী বথে কি কবিলে কাক ॥
 সঞ্জয় বদতি ধৃতবাহুক শুনাই ।
 গৈলা ভগদত্ত বাজা অর্জুনক ধাই ॥
 দুয়ো প্রবেশিলা যেন যমব পুৰত ।
 দেখি প্রজাগণে সবে বব ভয় ভীত ॥
 পুনবপি ভগদত্ত বাজা মহাশয় ।
 অর্জুনক ধাইলা যেন অগনি পবায় ॥
 ত্রিপুংস সদৃশ শব অগনি সমান ।
 সাবধিক প্রতি প্রহাবিলা সেহি বাণ ॥
 ফুটিলা দৈবকী স্তুত ভগদত্ত শবে ।
 বথত আছন্তে আতিশয় ব্যথা কবে ॥

কৰ্ণপুৰি মাৰিলা সবকি গৈল বাণ ।
 ভল্লশৰে অৰ্জুনে কৰিলা খান খান ॥
 কৰে ধৰি আছেস্তে কাটিল শৰ ধমু ।
 কাটিলন্তু কবচ উদাস ভৈলা তমু ॥

পৰিহাস কৰি ধনঞ্জয়ে বোলে বাক ।
 এবে ভগদত্ত বাজা যুজিবি কাহাক ॥
 চতুৰ্দশ শৰ যে গুণত দিলা আনি ।
 বত্ন বিৰচিত যেন জ্বলন্তে অগনি ।

অৰ্জুনৰ শৰ যে বাজাও যাই খেদি ।
 একৈকক তিনি খণ্ড কৈলা বীৰে ছেদি ॥
 বাজাৰ গাৱক ঢাকি বহয়ে কধিৰ ।
 পৰ্বতৰ পৰা যেন বহে গোকধাৰ ॥

সেই গজে বিমৰষি চড়ি মহাশয় ।
 সাৰথিক প্ৰতি প্ৰহাৰিলা লোহাময় ॥
 অৰ্জুনে দেখন্তু শৰীৰক আগে ধাই ।
 পথতে শকতি কাটিলন্তু বেলগাই ॥

বথক ধ্বজক সাৰথিক বৰ টানে ।
 দশ শৰ সাৰথিক হানি মৰ্ম্মস্থানে ॥
 দুনাই হানিলেক কঙ্ক পত্ৰ শৰচয় ।
 বাজাৰ শৰীৰে ফুটিলেক আতিশয় ॥

বাজাও মাৰিলা কঙ্ক পত্ৰ এক শৰ ।
 অৰ্জুনৰ মাখাত পৰিলা নিৰন্তৰ ॥
 মাখাৰ উপৰে আছে এক অলঙ্কাৰ ।
 সৰ্ববজনে বাখানে কিবীটি নাম যাৰ ॥

উফৰি পৰিলা সেই কঙ্ক পত্ৰ শৰে ।
 দুনাই অৰ্জুনে তাক আনি পিন্ধি শিৰে ॥
 অৰ্জুনে বোলায় শুন বাজা ভগদত্ত ।
 কাৰ্য্যাত জানিলো তোৰ যিদূৰ শকত ॥

তোমাৰ সম্মান ধনুৰ্বেদী আন নাই ।
 অস্ত্ৰে শস্ত্ৰে শাস্ত্ৰে সৰ্ব কাৰ্য্যত জনাই ॥
 একশৰে মাথাৰ কিবীটি পালটাইলা ।
 বীৰত্ব দৰশি মান বহুতৰ পাইলা ॥
 পৰিহাস কৰিয়া মাতন্তু ধনঞ্জয় ।
 শূনি ভগদত্ত বজা আনন্দ কবয় ॥
 অৰ্জুনক সাৰথিক কৰি শৰ বৃষ্টি ।
 ঢাকিলেক দিশ পাশ অন্ধকাৰ দৃষ্টি ॥
 শৰ সহ অৰ্জুনে আপুনি নিলা বাণ ।
 ভগদত্ত বাজাৰ কাটিলা ধনু খান ॥
 কাটিলন্তু টোণ বাণ অৰ্জুনৰ শৰে ।
 শৰে মৰ্ম্ম স্থানক ভেদিলা নিবন্তৰে ॥
 মৰ্ম্ম স্থান ভেদিয়া ব্যথিত ভৈলা তান ।
 ভগদত্তে লৈলা বাচি অস্ত্ৰ নাৰায়ণ ॥
 মন্ত্ৰ অভিষেক কৰি অগ্নি সম জ্যোতি ।
 ক্ষেপিলন্তু শৰ পাছে অৰ্জুনক প্ৰতি ॥
 সমন্তুকে ব্যাপি আছে শৰ সমুদায় ।
 মহা বহ্নি কুণ্ড যেন জ্বলন্তু আছয় ॥
 মাধৱে জানিলা অৰ্জুনক আসে ধাই ।
 অৰ্জুনক পাছ কৰি আগ ভৈলা যাই ॥
 অৰ্জুনক ঢাকি গোপকপ ধৰি হৰি ।
 আপোনাৰ হৃদয় পাতিলা ভালকৰি ॥
 শৰ পৰি কৃষ্ণৰ তুণ্ডে ভৈল কালা ।
 হৃদয়ৰ মাঝে যেন বৈজয়ন্তি মালা ॥
 অৰ্জুনে বুলিলা তাক কোপ কৰিমন ।
 হে কৃষ্ণ! অশ্লায় কৰিলা কি কাৰণ ॥
 বথৰ সাৰথি বথ বাঢ়িবাক কাজি ।
 কেমন কাৰণে আগ হয় মুজা আজি ॥

কিবা মই অশকত আকলিয়া মনে ।
 কিবা পৰাজয় মোৰ দেখিলা আপনে ॥
 তিনি লোকত তুমি মূনি যত লোক ।
 আমি ধনুৰ্দ্ধৰ তিনি জগতে বেকত ॥

লগত আছয় টোণ গাণ্ডি় কবত ।
 আনি যত মান তাক যুজিতে শকত ॥
 তোমাৰ আগত আমি থিত ভগদন্ত ।
 মোক আগ কৰি হৰি যুজা কেন মত ॥

কৃষ্ণক সন্মোখি পাছে বিজয়ে বদতি ।
 পূৰ্বত বুলিলা মই বথৰ সাবধি ॥
 সিসৰ বচন কেনে সবে পাসৰিলা ।
 প্ৰতিজ্ঞাক নবাখিয়া কি কৰ্ম্ম কৰিলা ॥

গোবিন্দ বদতি শুনিয়েক সবাসাচী ।
 ভগদন্তে শৰ পাত গ্ৰহাৰিলা বাচি ॥
 ইহাক বাখন্তা নাহি ত্ৰিভুবন মাখে ।
 হেন শৰবাজ নাহি কেহো সমবাজে ॥

সম্প্ৰতিকে কহোঁ মই পূৰ্বৰ যত কথা ।
 এহি শৰ পাত ভগদন্তে পাইলে যথা ॥
 চাৰি বিধ ৰূপ আপোনাৰ যেন ঠান ।
 অজ্ঞানে শুনন্তু কথা কহে ভগৱান ॥

একৰূপে আমি তাৰ তপক আচৰো ।
 আউৰ ৰূপে আমি জগতৰে কৰ্ম্ম কৰোঁ ॥
 আউৰ ৰূপে মনুষ্য লোকত লওঁ ঠাৱ ।
 সেই কৰ্ম্ম চিন্তোছো যাহাৰ যেন ভাৱ ॥

অপৰেক ৰূপ ধৰো তাত অনন্তৰে
 সহস্ৰ বৰিষ থাকো জলৰ ভিতৰে ॥
 সহস্ৰ বৎসৰে অনন্তৰ সিঠাৱত ।
 আমাত ভকতি স্মৰাস্মৰ নৰ যত ॥

সেহি বৰ দিবোহেঁ। যাহাৰ যেন কাম ।
পৃথিবীৰ তনয় নবকান্ধৱ নাম ॥
তাক লাগি বৰক মাগিলা আতিশয় ।
দেব দানবক জিনে আমাৰ তনয় ॥

হেন শুনি অশ্বক শ্ৰজিলো মই তাক ।
দেৱান্ধৱে নপায় তাৰ মহিমাক ॥
পৰম পাৱক অশ্ব শত্ৰু মধ্যে সাৰ ।
বৰ পাইয়া বনুমতী আনন্দ অপাৰ ॥

বৰ পাইয়া সন্তোষে জগতী ছলি গৈলা ।
বৈবৰ্মান মৰ্দন নবকান্ধৱ ভৈলা ॥
এহি অশ্বে জিনিলেক তিনিও জগত ।
ত্ৰিভুবনে তাক সম নভৈলা বণত ॥

পূৰ্বতা দেৱৰ অশ্বে হিতাগত চিস্তি ।
মাৰিলোঁ নবকান্ধৱ সমবে বিগুটি ॥
এবে ভগদত্তক মাৰিও ঘোৰ শৰে ।
এতেক বচন বুলিলেক দামোদৰে ॥

নবকান্ধৱৰ অশ্ব পাইলা ভগদত্তে ।
অমোঘ শক্তি তাক জানা ভালমতে ॥
এহি অশ্বে জিনিলেক তিনিও জগত ।
গোবিন্দে বোলন্ত কথা কহিলেঁ সমন্ত ॥

কৃষ্ণে হেন কহিলেক পূৰ্ব কথা যত ।
হেন শুনি অৰ্জুনও বজ্জ ভৈলা চিত্ত ॥
হানিল সহস্ৰ বাণ ফুটি সৰ্ব গাৱে ।
সামৰিবা ভগদত্ত বুলি দীৰ্ঘবাৱে ॥

অপৰ নাবাচ পাত হানি মহাবীৰে ।
ভেদিলা গজৰ দুই কুন্তৰ ভিতৰে ॥
নিশিত দুৰ্বল হস্তী ভৈলা বৰ টানে ।
যেন মহাগিৰিত পৰিলা বজ্জবাণে ॥

শৰ ঘাৱে হস্তা চয় ভৈগৈল দুৰ্বল ।
 ভূমি আৰোহিল নিয়া দশন যুগল ।
 সেহি সময়ত মাতিলন্ত দামোদৰে ।
 হস্তীবৰ পৰে শিব ছেদিয়ে সত্বৰে ॥

গদাধৰি ভূমিত নামিলে ভগদত্ত ।
 কেহো সমৰক আৰ নুহিবে শকত ॥
 পৃথিবীত নহোক যে দিয়া আছে বৰ ।
 মোহোৰ উপৰে মৃত্যু নহোক সত্বৰ ॥

হেনবৰ পাইলা সিতো বীৰ ভগদত্তে ।
 কাহাকো নগণে বণে দেখে তৃণৱতে ॥
 দেখন্তে অৰ্জুনে গজ নিজম পৰিলা ।
 গজ হত দেখি পুনৰপি শৰ লৈলা ॥

আক ভগদত্তক পীড়িলা ধনঞ্জয় ।
 অৰ্দ্ধচন্দ্ৰ হানি তাৰ ভেদিলা হৃদয় ॥
 কাথ বক্ষস্থল পিঠি কটি চাৰি পাশে ।
 গিৰিৰ উপৰে যেন তুলিলা পলাশে ॥

শৰ হানি ভগদত্ত শিব গোটা ভেদি ।
 সম্পূৰ্ণ কমল যেন পেলাইলেক ছেদি ॥
 গজকঙ্কে চড়িয়া পড়িল অহংকাৰে ।
 যেন পৰ্বতৰ বৃক্ষ উঘৰিয়া পৰে ॥

গজকঙ্কে চড়ি ভগদত্ত পৰি গৈল ।
 বৈবীৰ্য্যত দেখি অৰ্জুনৰ বদ্ব ভৈল ॥
 পুংখিত কৰ্ণক তাৰ আতি স্থলস্থৰ ।
 ভাগিয়া পৰিল যেন গিৰিৰ শিখৰ ॥

সেহি মতে ভগদত্ত পৰি থলস্থৰ ।
 মহামন্ত গজে চড়ি পৰে আশাস্তৰ ॥
 হস্তা সমে ভগদত্ত পৰিবাব দেখি ।
 কেশৱ বদতি শুনিয়েক প্ৰাণ সখি ! ॥

বচনেক বোলো তাক শুনিয়ো সাম্প্ৰত ।

হেন জানি প্ৰাণ সখি চিস্তিৰো মনত ॥

কাতৰ বচনে মাতিলন্তু ধনঞ্জয় ।

আমি নজানোহো প্ৰভু ইহাৰ অময় ॥

যেন মতে বন্ধা যাই তযু সৈন্তগণ ।

আপদে উদ্ধাৰা প্ৰভু তুমি নাৰায়ণ ॥

অৰ্জুনৰ বচনে মাতিলা দামোদৰ ।

ভীমক সম্বুধি পাছে বুলিলা সহৰ ॥

ইতো বথ আসি য়েবে পড়ে বণস্থল ।

আমাৰ সৈন্তক তেবে মাৰিবে সকল ॥

হেন জানি তুমি বীৰ পবন নন্দন ।

আপোন পিতৃক তুমি কৰিয়ো স্মৰণ ॥

তব পিতৃ সখা আসি হৈব অমুবল ।

গদা আগে ক্ষেপা তুমি গগণ মণ্ডল ॥

ভীমৰ মনত ভৈলা কৃষ্ণৰ বচনে ।

আপোন পিতৃক ভীমে কৰিলা স্মৰণে ॥

মাক্তব পথে বায়ু জানিয়া তেখনে ।

ভীমৰ আগত আসি ভৈলা উপাসনে ॥

পিতৃক দেখিয়া বীৰে কৰি নমস্কাৰ ।

পাৰ্থগৰ ধূলি শিৰে লৈলেক পিতাৰ ॥

যি বলে ভাঙিলা পিতৃ মেকৰ শিখৰ ।

গগণ মণ্ডলে বথ ক্ষেপিয়ো সহৰ ॥

পুত্ৰৰ বচন শুনি চলিলা পবন ।

প্ৰলয়ৰ বায়ু যেন ভৈলা ভাৱক্ষণ ॥

কেশৱ বদতি যে ভীমৰ মুখ চাই ।

গদাপাতি বথ খান তোলা আলগাই ॥

অথৰ কামুৰি ভীম সেন ধমুৰ্দ্ধব ।

গদাৰ আগত ধৰিলন্তু ৰপবৰ ॥

অসমীয়া সাহিত্যৰ চানেকি ।

ভগদত্ত মুখ চাই বোলে ভীম সেন ।
মোক সম বীৰ নাই তিনিও ভুবন ॥
এহি বুলি বথৰ আগত গদা দিলা ।
ছত্ৰৰ আকাৰ কৰি তুলিয়া ধৰিলা ॥

উৰ্দ্ধক ক্ষেপিলা যেন তাৰা সঞ্চৰিল ।
সাতবাৰ মাথাৰ ওপৰে পাক দিল ॥
অমুবল দিতে কৃষ্ণে দিলা বাম হাতে ।
চমুৰণে উকুৱাইলা মাকুতৰ পথে ॥

সঞ্জয় বদতি শুনিয়োক কুকপতি ।
দেখিয়ে ভীমৰ কেনে বলৰ শক্তি ॥
তিনি প্ৰহৰৰ পথ একৈক দস্তাল ।
হেন সহস্ৰেক হস্তী প্ৰমত্ত বিশাল ॥

হেন বথ গদাৰ আগত লৈলা তুলি ।
উৰাই পঠাইলেক বথ আকাশক বুলি ॥
মাকুতৰ পথে গৈয়া পড়িল সমস্তে ।
সদাই ফুৰন্ত সিভে ভ্ৰমন্তে ভ্ৰমন্তে ॥

বথক উড়াইলা দেখি পাছে হৰ্মন ।
থাকিলন্ত আশ্বোট কৰিয়া ভীমসেন ॥
কৌৰৱৰ সেনায়ে দেখিয়া ভৈল ভয় ।
পাণ্ডৱৰ সেনা সবে কৰে জয় জয় ॥

সঞ্জয় বদতি শুনিয়োক কহো কথা ।
ভগদত্ত বিনাশত যি ভৈল অৱস্থা ॥
তোমাৰ তনয়ে মহা মনো দুঃখে আতি ।
ভূমি চাই ক্ষণেক আছিল নবপতি ॥

বাজায়ে বোলন্ত শুনিয়োক পাত্ৰ চয় ।
অৰ্জুন মনুষ্য নুহি জানিবা নিশ্চয় ॥
এতেকে জানিবা যাৰ কেশৱ সাৰথি ।
তাহাক জিনিবে কাৰ বাপৰ শক্তি ॥

যাহাক সমুখ মুহি ইন্দ্র দেবরাজ ।
 ভগদত্ত বিনে মোর নোশোভে সমাজ ॥
 কাহাত কহিবো বুলি আলোচন্ত মনে ।
 কৃষ্ণ অর্জুনক কোনে সম হৈব বণে ॥
 বৈশম্পায়ন বদতি শুনিয়ে জন্মজয় ।
 ধৃতরাষ্ট্র নৃপতিত কহন্ত সঞ্জয় ॥
 এহি মতে শোকাকুলে আছন্ত নৃপতি ।
 দুর্যোধন রাজা বোলে মনো দুঃখে আতি ॥
 মহাবীর ভগদত্ত গৈল যমালয় ।
 জানিলো আমার আবে মিলিল সংশয় ॥
 ভগদত্ত রাজার শোকত দুর্যোধন ।
 বিশ্বয় লভিয়া পাছে কবন্ত ক্রন্দন ॥
 সঞ্জয় বদতি শুনিয়েক নবপতি ।
 প্রথম দিনর যুদ্ধ ভৈল সমাপতি ॥
 শুনিয়েক সভাসদ পদ ভাবতব ।
 বাম বাম বুলি গতি সাধা নিবন্তব ॥

'দামোদৰ বোলে, কালৰূপে হৰি,
সংহৰিলে সমুদাই ।

হৰি যি কৰিব, তাক নিবাৰিব,
আনৰ সমৰ্থ নাই ॥

হেন বাক্য শুনি, শঙ্কৰে বুলিলা,
মনত হৰিষ কৰি ।

জানা যেবে হৰি, কৰিলন্ত তেবে,
থাকা মন বজ্জ কৰি ॥

আপুনি সৰ্ববত্ত কি কৰো তোমাৰ,
মন স্থিৰ কৰিয়োক ।

সুধৰ্ম্ম চাই লোকক কুপায়,
ভক্তি ধৰ্ম্ম বাখিয়োক ॥

হেন বাক্য শুনি বোলন্ত আপুনি,
উচিত তোমাৰ বাক্য ।

আমাৰ মনত আছয় সৰ্ববথা,
কৃষ্ণ কথা কহিবাক ॥

এহি হোক বুলি শঙ্কৰ গোমস্তা,
তথা হৈতে গৃহে গৈলা ।

তৈৰ পৰা পাছে আসি দামোদৰে,
মুকুন্দ শুনা বুলিলা ॥

শুনিয়ে মুকুন্দ আমাৰ বচন,
হৰি কথা কহেঁ আমি ।

ভাতিজা সহিতে পৰম আনন্দে,
বৈলা দামোদৰ স্বামী ॥

এহি হোক বুলি মুকুন্দ ভাতিজে,
তথাত বৈলা হৰিষে ।

পাছে দামোদৰে কৃষ্ণ কথামৃত
কহিলন্ত অহৰ্নিশে ॥

ভাগৱত ধৰ্ম্ম   স্মৃতি অনুগম,
 প্ৰৱৰ্ত্তাইলা মহামতি ।

যাহাৰ শ্ৰৱনে   জন্ম অন্ধ গুচে,
 নবাচে জ্ঞাতি অজ্ঞাতি ॥

সৰ্ব ধৰ্ম্ম সাব   ধৰ্ম্ম ভাগৱত,
 কলি মল ধূমকেতু ।

নাহিকে প্ৰয়াস   ভকতৰ ধন,
 এহিসে তৰণ হেতু ॥

সৰ্ব ধৰ্ম্ম বজা   সাবতে যে সাব,
 জ্ঞানি ধৰা বুধজন ।

শুনিব মাত্ৰকে   তাপ পাপ হবে,
 বিষয় বিষ নিৰ্য্যাণ ॥

বৈকুণ্ঠৰ শাস্ত্ৰ   জ্ঞান ভাগৱত,
 দামোদৰ ৰূপে হৰি ।

আপুনি পঢ়িয়া   লোকে প্ৰচাৰিলা,
 শুনা সবে কৰ্ণ ভৰি ॥

ইকথা থাকোক   আত অনন্তবে,
 শুন্যোক যেন কথা ।

শঙ্কবে বোলন্তু   শুনা দামোদৰ,
 ভক্তি বিনে সবে বৃথা ॥

হেনয় ভকতি   ভাগৱত বিনে,
 শোভা নকৰয় আতি ।

তমু মুখে আজি   শুনি ভাগৱত,
 সন্তোষ ভৈলোঁ সম্প্ৰতি ॥

জন্ম সাফলিলোঁ*   তমু সঙ্গ পায়,
 সবে ধৰ্ম্ম ভৈল পূৰ ।

যেন জ্ঞানী দুখ   স্বভাৱে মধুৰ,
 মধু সজে স্বাদ বৰ ॥

ভক্তি ভাগৱত   সেহি পতন্তৱ,
 থৈলোঁ শঙ্কৰ বচন ।
 এহিমতে নিতে   প্ৰভু দামোদৰ,
 কৰে ভাগৱত ধ্যান ॥

ছবি

শুন্যক সভাসদ   ইটো দামোদৰ পদ,
 পৰম বহন্ত হেন জানি ।
 অমৃত সমান ইতো   শুনন্তে আনন্দ দেই,
 জানা ইতো পাপৰ অগনি ॥
 শুনন্তে নাহিকে শ্ৰম   অমৃত বৰিষে যেন,
 সঘনে পিয়োক দিনে ৰাতি ।
 পাপ সংহৰিয়া পাছে   পায় মুকুতি সুখ,
 কৃষ্ণ পাৱে মিলয় ভকতি ॥
 হেন জানি সৰ্বজনে   শুন্যক অনুক্ষেপে,
 দামোদৰ চৰিত্ৰ পয়াৰ ।
 শুদ্ধ ভাৱে শুনে যিটো   তাহাৰ তেখেনে হয়,
 কোটি কোটি পুৰুষ উদ্ধাৰ ॥
 হেন জানি নবলোক   আন চিন্তা এৰিয়োক,
 এৰা সবে ভাষভূষ কাম ।
 আপুনি নিস্তাৰ হোৱা   পুৰুষ উদ্ধাৰ কৰা,
 নিবন্তৰে বোলা বাম বাম ॥

পদ

আত অনন্তৰে শুনাত ভৈলা যেন কথা ।
 সংক্ষেপিয়া পূৰ্বাপৰ কহিবো ব্যৱস্থা ॥
 এহিমতে দামোদৰ বসিয়া আছন্ত ।
 শঙ্কৰ সহিতে কৃষ্ণ কথা আলোচন্ত ॥

বামবাম গুৰু যে মাধৱ নাৰায়ণ ।
 পৰম আনন্দে থাকা আৰা তিনজন ॥
 শঙ্কৰ সহিতে আৰা বসিয়া আছন্তু ।
 পৰম হৰিষে কৃষ্ণ কথাক চৰ্চন্তু ॥
 সংক্ষেপিয়া ইটো কথা এহি মানে থওঁ ।
 শুনিয়েক যেন ভৈলা তাক আৱে কওঁ ॥
 বামৰায়ে বোলন্তু শুন। বেদৰ বচন ।
 গুৰু বিনে যত দেখা সবে অকাৰণ ॥
 গুৰু বিনে নহে জানা হৰিত ভকতি ।
 শাস্ত্ৰে কহি আছে ইতো পৰম মুণ্ডতি ॥
 এহিমতে দুয়ো জনে আলচ কৰিলা ।
 তথাহন্তে বজ্জমনে মণিকুটে গৈলা ॥
 তথাহন্তে দুয়ো মাধৱক বিচাৰিলা ।
 পশ্চিমক গৈয়া বত্ৰ পীঠক পাইলা ॥
 তথাহন্তে দুয়ো পাছে পশ্চিমক গৈলা ।
 ব্ৰহ্মহৰিদাসক যে দৰিশন পাইলা ॥
 পৰম হৰিষে তিনিয়ো কথা কহিলন্তু ।
 তথা হৈতে গৈয়া চৈতন্যক দেখিলন্তু ॥
 কৰ্ণ ভূষণৰ মুখে শুনিছে শঙ্কৰ ।
 কৃষ্ণ যে চৈতন্য হয় হৈছে অৱতাৰ ॥
 ব্ৰহ্মানন্দ আচাৰ্য্যেয়ো কহিছে পূৰ্বৱত ।
 ব্ৰহ্মহৰিদাসে পাছে কৈলা শঙ্কৰত ॥
 সেহি কথা স্মৰি শঙ্কৰ মৌন ভৈলা ।
 বামবাম গুৰু সমে ওচৰ চাপিলা ॥
 অবনত হয় দুয়ো নমিলা সাক্ষাৎ ।
 পূৰ্ব্বাপৰ পুছিলন্তু কথা যত যত ॥
 শঙ্কৰৰ আগে নমাতিলা মহাজ্ঞানী ।
 কমণ্ডলু জল ঢালি বুজাইলা আপুনি ॥
 শঙ্কৰেও বুজিলন্তু সেই অনুমানে ।
 এক যে শবণ ধৰ্ম্ম চৈতন্যৰ স্থানে ॥

তিনি দিন অস্ত্ৰে বিদাই কৰিলা ।
 বামবায় শূন্য বুলি চৈতন্তে মাতিলা ॥
 এহি বস্ত্ৰ আমি দেওঁ হাতত তোমাৰ ।
 স্বৰূপ বচন বুলো আগে তোমাৰ ॥
 ইটো পুস্তকত যে তোৰাৰ কাৰ্য্য নাই ।
 অবশ্যে নিয়া দিবা দামোদৰৰ ঠাই ॥
 এহিবুলি সংহিতা পুস্তক খানি দিলা ।
 তৈব পৰা তাৰা দুয়ো গৃহক আসিলা ॥
 বামবায় গুৰু শঙ্কৰ দুই জন ।
 দামোদৰদেৱ পাশে কৰিলা গমন ॥
 ব্যাস যে পুৰত দামোদৰ আছে বসি ।
 প্ৰকাশন্তে আছে যেন পূৰ্ণিমাৰ শশী ॥
 আগ ছয়া দুয়ো জনে পুস্তকক দিলা ।
 দেখি দামোদৰে বৰ হৰিষ লভিলা ॥
 ইহাৰ বহন্ত যে আমাৰ ঠাই আছে ।
 দামোদৰে তাৰাক বিদায় দিলা পাছে ॥
 ইটো কথা এহিমানৈ সংহৰিয়া গওঁ ।
 তাত পাছে যেন ভৈলা তাৰ কথা কওঁ ॥
 শঙ্কৰ গৈলন্ত দামোদৰৰ পাশক ।
 শৰণ কৰায়ে তুমি আমাৰ বংশক ॥
 নমস্কাৰ কৰিলন্ত এহি বাক্য বুলি ।
 দামোদৰ তেতিয়ক ধৰিলা আকুলি ॥
 নিকটে বসাইলা নিয়া পৰম সাদৰে ।
 সমজ্যাৰ আগত বুলিলা শঙ্কৰে ॥
 নাৰায়ণ বদতি হৰ গোবী সংবাদত ।
 পাৰ্শ্বৰতী পুছিলি প্ৰাণপাতে শঙ্কৰত ॥
 কোন গতি হৈবে আবে কলিত লোকৰ ।
 হেন শূনি পাৰ্শ্বৰতীত কহিলা শঙ্কৰ ॥
 দামোদৰ নামে দ্বিজ হৈব জাত ।
 সিটো দ্বিজ তাৰিবে লোক অসংখ্যাত ॥

ববাহ কুণ্ডৰ য়েবে পূৰ্বৰ য়ে দিশত ।
 জন্ম লাভি হৈব পাছে স্থিত পশ্চিমত ॥
 কলিত প্ৰখ্যাত হৈব নাম দামোদৰ ।
 তান উপদেশে লোক তৰিবে বিস্তৰ ॥
 পাৰ্বতীৰ আগে এহি বুলি মৌন ভৈলা
 সেহি দামোদৰ আসি কলিত জন্মিলা ॥
 শঙ্কৰে এহি বুলি তাৰাত কহিলা ।
 তাৰা সবে শুনি অনুমোদন কৰিলা ॥
 উঠি উঠি নমস্কাৰ কৰিবা তথাত ।
 হৰি গুৰু কৰিলন্তু আগে দণ্ডৱত ॥
 এহি মতে তথাতষে আনন্দ মিলিলা ।
 তাসম্বাহকে দামোদৰে আশ্বাস কৰিলা ॥
 প্ৰসঙ্গ কৰিয়া দামোদৰক নমিলা ।
 আনন্দত উঠি পাছে সবে গৃহ গৈলা ॥
 দামোদৰ বহিলন্তু আপুন গৃহত ।
 কৃষ্ণ ৰাম নাম পাছে জপিলা মনত ॥
 তথা হন্তে যত লোক আসে অসংখ্যাত ।
 দণ্ডৱত কৰে দামোদৰ চৰণত ॥
 এহিমতে তথাত আছন্তু দামোদৰ ।
 শৰণ হৈলন্তু আক পত্নী শঙ্কৰৰ ॥
 এক দিনা ৰামৰায় তথায় আছন্তু ।
 দেখিলেক দামোদৰ বসিয়া আছন্তু ॥
 দামোদৰ চৰণে কৰিয়া দণ্ডৱত ।
 পাছে ৰামৰায় বসিলেক অবনত ॥
 কথামাতে বসি তথা আছে কতক্ষণ ।
 ৰামৰায় হেন পাছে বুলিলা বচন ॥
 শুনিয়েক প্ৰভুদেৱ বচন আমাৰ ।
 ভাল কৰি সজ্ঞ তুমি কৰ' আপুনাৰ ॥
 দামোদৰে শুনি হাসি বুলিলা বচন ।
 আপুনি দিয়েক সজ্ঞ বান্ধিবাৰ স্থান ॥

ভাল বুলি বামৰায় তথায় আছন্ত ।
 দামোদৰে এক তোলা কপক দিলন্ত ॥
 কপ তোলা দিয়া পাছে বচন বুলিলা ।
 ধন্য অৰ্থে মাটি খিনি আপুনি কিনিলা ॥
 ভাল বুলি বামৰায়ে তেখেনে উঠিলা ।
 দামোদৰ চৰণক বন্দন কৰিলা ॥
 সত্ৰ বান্ধিবাব পাছে মাটি দেখিলন্ত ।
 দামোদৰ সেই স্থানে সত্ৰ বান্ধিলন্ত ॥
 শঙ্কৰেয়ো দেখি বৰ আনন্দ লভিলা ।
 দামোদৰ লগে বৰ হৰিষক পাইলা ॥
 শঙ্কৰে বুলিলা বৰহৰিক বচন ।
 দামোদৰ পাৰে তুমি কৰিবা অৰ্চন ॥
 এহি বাক্য বুলিয়া শঙ্কৰ মৌন ভৈলা ।
 বৰহৰি পাছে দামোদৰ পাশে বৈলা ॥
 এহি মতে দামোদৰে সত্ৰ বান্ধিলন্ত ।
 ভক্তগণ সমে পাছে তথাক গৈলন্ত ॥
 বাব জনে ভক্ত সমে বসি অনুক্ষণ ।
 পৰম আনন্দে গারে হৰি গুণগান ॥
 হৰি কথা গাইয়া তথা বসিয়া সদাই !
 তাসম্ভাৰ নাম আবে শুনিয়ো লোকাই ॥
 বামৰায় জানিবাহা আক একজন ।
 বামানন্দ আক হৰি বচুনাথ তথা ॥
 জগন্নাথ বামদাস শুনে হৰি কথা ।
 বিষ্ণুদাস পয়োনিধি পৰমা যে নন্দ ॥
 বাতুলচৰণ মধু আক কৃষ্ণানন্দ ।
 আৰা সবে হৰি কথা শুনা অনুক্ষণ ॥
 ভ্ৰমৰে গুপ্তৰে যেন হৰি নাম গারে ।
 আন ভক্তগণ সবে চাপৰি বজায়ে ॥
 আয়াযাত কৰে তথা লোক অসংখ্যাত ।
 শৰণ পশয় দামোদৰ চৰণত ॥

এহি মতে লোক তথা আয়াযাত কৰে ।
 লোক যঞ্চাল শুনি আনন্দিত শঙ্কৰে ॥
 নিৰ্ববিষ প্ৰসঙ্গ যে হোৱয় তথাত ।
 আন ভক্ত সব বসি থাকয় তথাত ॥
 আৰু এক কথা কহো শুনিয়ো লোকাই
 ছোৱাল ভকত এক নামত কৃষ্ণাই ॥
 হৰি কথা শুনে তথা আনন্দে বুৰয় ।
 ভকতে পুছিলে কহিবাক নপাৰয় ॥
 কাহাৰ চৰিত্ৰ কিবা পঢ়য় পুস্তক ।
 প্ৰপঞ্চিয়া কথাক নপাৰে কহিবাক ॥
 ভকত সকলে কহে দেৱৰ আগত ।
 ছোৱাল ভকতে হৰি কথা শুনে নিত ॥
 ভকতে পুছিলে কহিবাক নপাৰয় ।
 তথাপিতো দেখোঁ তথা বুৰিয়া থাকয় ॥
 দামোদৰে শুনি তাক লক্ষ্য কৰিলন্ত ।
 সমস্ত ভকত এক দিনা বসিলন্ত ॥
 ভকত লক্ষণ পাছে দেখি দামোদৰ ।
 সঘনে বুৰয় নৌৰ দুয়ো নয়নৰ ॥
 প্ৰসঙ্গ সামৰি পাছে পুছয় ভক্তত ।
 কাহাৰ প্ৰসঙ্গ গৈল কহিয়ে সাম্প্ৰত ॥
 দগুৱতে পড়িলন্ত কহিবে নপাৰি ।
 গদগদ বাক্যে মাতে কৃতাজ্জলি কৰি ॥
 শুনিয়োক প্ৰভু দেৱ নপাৰো কহিতে ।
 কহিলাহা এথা তুমি কাহাৰ চৰিত্ৰে ॥
 কিবা হেতু লোভক যে বুৰয় নয়নে ।
 ইহাৰ কাৰণ কহিয়োক এতিঙ্কণে ॥
 কৃষ্ণ নিগদতি প্ৰভু শুনিয়োক দেৱ ।
 তোমাৰ চৰণে কৰো লক্ষ কোটি সেৱ ॥
 কৃষ্ণ হেন নাম ইতো লোকত কহয় ।
 তাহাক স্মৰি মোৰ নয়ন বুৰয় ॥

• হেন শুনি দামোদরে বাক্য বুলিলন্ত ।
 কৃষ্ণগুণগণ তোৰ হৌক হৃদিগত ॥
 কৃষ্ণক জানিল যিতো তাৰ কিবা বৈল ।
 হৰি ভজিবাব পাত্র সি সি জন ভৈল ॥
 শুনি শিশু দগুরত কবিল তথাত ।
 তাতে হস্তে কৃষ্ণ কথা ভৈলা অন্তর্গত ॥
 দামোদরে থৈলা তথা কৃষ্ণানন্দ নাম ।
 কৃপাবাক্যে তান পাছে ভৈল পূৰ্ণকাম ॥
 ভকত সকলে পাছে যিবা প্রশ্ন কৰে ।
 বিনা প্রয়াসত তাক কহয় সম্বরে ॥
 এহি মতে দামোদৰ আছন্ত তথাত ।
 হৰি কথা শুনে বসি সমস্তে ভকত ॥
 দামোদরে ভক্ত সমে প্রকাশন্ত অতি ।
 দেৱৰ সম্ভাত যেন শোভে সুৰপতি ॥
 তিনি প্রসঙ্গৰ তিনি কথা কৰিলন্ত ।
 ভকত সকলে তিনি প্রসঙ্গে বসন্ত ॥
 নক্ষত্ৰৰ মাঝে যেন চন্দ্র প্রকাশন্ত ।
 ভকতৰ মাঝে এক সূৰ্য্যক দেখন্ত ॥
 সৰোবৰ মাঝে যেন পদ্ম প্রফুল্লিত ।
 সেহি মতে ভকতৰ মাঝে প্রকাশিত ॥
 সন্ত সৰোবৰ অতি প্রকাশ কৰন্ত ।
 বৈকুণ্ঠত প্রকাশয় যেন লক্ষ্মীকান্ত ॥
 ভকত সকলে তথা আয়াযাত কৰে ।
 চতুৰ্ভুজ সেনা যেন বৈকুণ্ঠ নগৰে ॥
 চাৰি দিন অস্তে তথা শঙ্কৰ বসন্ত ।
 লোক যাত্রা দেখি বৰ আনন্দ কৰন্ত ॥
 তিনিয়ে প্রসঙ্গ তথা শঙ্কৰে দেখিলা ।
 নামৰ প্রসঙ্গ দেখি আনন্দ পাইলা ॥
 এহিমতে শঙ্কৰেয়ো আয়াযাত কৰে ।
 ভক্ত সমে আনন্দ লভয় দামোদরে ॥

' সি ৰাজ্যক পৰা অসিলা ইথান,
 শৰণ লইব শঙ্কৰে ।
 পাছে যেন কণা শুনিয়েক কহৌ,
 ভৈলা আত অনন্তৰে ॥
 তিনি নাও ভৰি স্বৰ্ণ আদি কৰি,
 উপায়ণ দ্রব্য যত ।
 শঙ্কৰ গোমস্তা অন্বেষণ কৰি,
 পুছিয়া আসে লোকত ॥
 শুনিয়ে লোকাই কোন স্থানে ঐত,
 শঙ্কৰ সাধু আছন্ত ।
 এহি মতে তথা স্তম্ভি যাই কণা,
 শঙ্কৰক দেখিলেক ॥
 পাট বাউসীক যায় পাছে তাৰা,
 নিচিনিলা শঙ্কৰক ।
 স্নান কৰিবাক জলত নামিছে,
 তাত পাছে দেখিলেক ॥
 শুনিয়ে আতাই কোন গানে ঐত,
 শঙ্কৰ সাধু আছন্ত ।
 শূনি হেন বাণী কিসক পুছিলা,
 শঙ্কৰে মাতি পুছন্ত ॥
 কৈব পৰা তুমি কি কাৰ্য্যে আসিছা,
 কোৱা মোত শীঘ্ৰ কৰি ।
 হেন শূনি পাছে উঠি বংশীদেৱে,
 মাতিলা আতি সাদৰি ॥
 উত্তম পুৰুষ দেখছ তোমাকে,
 আমাত কহিয়ে সঁচা ।
 বংশী নাম মোৰ পূৰ্ব্বহন্তে আসো,
 তাস্তে শৰণক বাঞ্চা ॥

শঙ্কৰ গোমস্তা। বুলিগৈল তথা,
স্বৰূপ শুন বচন ।

আমাত মাগিলা। শব্দৰ থান,
দেখাওঁ নিয়া বিজ্ঞমান ॥

তথা হস্তে পাচে। নাওঁত চৰিয়া,
ঘাটে নাওঁ লগাইলন্ত ।

নাওঁত বাখিয়া। তাৰা সমস্তক,
শঙ্কৰ উঠি গৈলন্ত ॥

দামোদৰে পাছে। দেখন্ত শঙ্কৰ,
আসে হতে লোটা খৰি ।

স্নানক উজ্জমে। যিমতে আছিল,
আসিলা নাওঁত চৰি ॥

দামোদৰে দেখি। পুছিলন্ত কথা,
শঙ্কৰে সমস্তে কৈলা ।

বংশী ধ্বজ এক। শবণ হৈবাক,
আপোনাৰ স্থানে আইলা ॥

আপুনি শবণ। কৰায়োক দেৱ,
স্বৰূপ বোলো বচন ।

এহি কথা কহি। গৃহক গৈলন্ত,
তথাতে কৰি ভোজন ॥

দামোদৰে পাছে। ভকত পঠাই,
ভাসন্ধাক নিয়াইলন্ত ।

কথা বাৰ্ত্তা পুছি। বহিবাক তথা,
বাসাক পাছে দিলন্ত ॥

যথাযোগ্যে পাছে। ভোজন কৰাইলা,
মনত সন্তোষে আতি ।

পৰম সাদৰে। হৰি কথা শুনি,
আনন্দে বঞ্চিলা বাতি ॥

[illegible]

আনন্দ লভিলা।   মনত হবিষে,
শুনিলন্তু হবি কথা ॥

প্রসঙ্গ খেলোক   ভকত সকল,
বসিয়া তথা আছন্ত ।

সেহি সময়ত মধুৰ বচনে,
বংশীত মাতি সোধন্তু ॥

শুনিয়েক বংশী   পূর্ব হস্তে তুমি,
 কি কার্যে আসিলা এথা ।

বংশীদেবের পাছে দামোদর আগে,
কহিলা সকল কথা ॥

শবণ লৈবাক   আসিছোঁ ইথানে,
কৈলোঁ তমু চবণত ।

শরণ কৰায়ে।   আমাক সম্প্রতি,
হেৰা কৰো দণ্ডৱত ॥

এহি বুলি পাছে   কবি দম্ভরত,
আগত পড়িল তথা ।

দামোদরে পাছে   পবন কুপায়ে,
কহিলন্তু তব্ব কথা ॥

তিনি দগুৱত   কবি বংশীদেৱ,
কৃতাজ্জলি কবি বৈলা ।

যথাযোগ্য পাছে   শব্দগৰ ক্ৰম,
বংশীৰ আগে কুহিলা ।’

সন্তু গুরু সমে   ঈশ্বরক ভিন্ন,
নকবিবা কদাচিত ।

হবি নামে বতি   ভকতত প্রীতি,
কবিবা একান্ত চিত ॥

এহি শিক্ষা দিয়া দামোদৰ তথা,
বহু মল্লক দিলা ।

পৰম তত্ত্বক তাহান আগত,
শীল শিক্ষা প্রকাশিলা ॥

ভক্তি ভক্ত জানা ভগৱন্ত এক,
বন্ত কবিবাহা সাৰ ।

এহি শিক্ষা ধৰি ধৰ্ম্ম আচৰিবা,
নাহি বন্ত আতপৰ ॥

পৰম বহু তত্ত্বক লভিয়া,
হৰিষ ভৈলেক মন ।

পৰম সাদৰে দামোদৰ পাৱে
বংশী কৰিলা প্রণাম ॥

হৰিষে লোভক বহে নয়নৰ,
শৰীৰ বোমাঞ্চ ভৈলা ।

তথা হস্তে উঠি অবনত হই,
আসনে আসি বসিলা ॥

বংশী সঙ্গে তথা যতেক মনুষ্য,
সবেয়ো শৰণ লৈলা ।

দামোদৰে পাছে ভক্ত সমে তথা,
উঠিয়া গৃহক গৈলা ॥

তথা হস্তে বংশী বাসাবৰে গৈ,
ভোজন কৰিলা বঙ্গ ।

ভোজন কৰিয়া আনন্দ লভিয়া,
বসি ভক্তৰ সঙ্গে ॥

ভক্ত সম্মিলিতে কৃষ্ণ কথা চৰ্চি,
হৰিষে বসি থাকন্ত ।

প্ৰসঙ্গে বসিয়া এহি মতে তৈত,
হৰি কথা স্মৰন্ত ॥

শুনা সভাসদ, দামোদৰ পদ,
 শ্ৰদ্ধায়ে শুনিয়ে আক ।
 পৰম অমৃত দামোদৰ কথা,
 তেবে পাবা বৈকুণ্ঠক ॥
 কলিত সম্প্ৰতি নাই আন গতি,
 শ্ৰৱণ কীৰ্ত্তন বিনা ।
 সন্ত সেবা কৰি আন কথা এড়ি,
 তথা হৰি কথা শুনা ॥
 আপুনিয়ো তৰা পুৰুষ উদ্ধাৰা,
 এড়ি সবে আন কাম ।
 উৰ্দ্ধ বাহু কৰি মুখ ভৰি ভৰি,
 ডাকি বোলা বাম বাম ॥

পদ ।

এহি মতে কত দিন আছন্ত তথাত ।
 পৰম আনন্দে মন মগ্ন ভৈলা তাত ॥
 দামোদৰ চৰণত কৰিয়া বন্দন ।
 কাকুতি কৰিয়া পাছে বুলিলা বচন ॥
 শুনিয়েক শ্ৰুত দেৱ স্বৰূপ বচন ।
 লোণ চাউল গুৱা পাণ আছে কিছুমান ॥
 স্বৰ্ণ জালুকাদি কৰি আনিছো যতেক ।
 আজ্ঞা কৰিয়োক দ্ৰব্য কত তুলিবেক ॥
 ছেন শুন দামোদৰে বুলিলা বচন ।
 যি কিছু আনিছা নাৱে থাকোক এখন ॥
 বংশীয়ে গৈলন্ত পাছে শঙ্কৰৰ থান ।
 বিয়েলি প্ৰসঙ্গে বসিচন্ত বিজ্ঞমান ॥
 বংশীদেৱ দ্বিজ মহা পৰম উদাৰ ।
 শঙ্কৰেও তাক দেখি কৰিলা সাদৰ ॥
 তাহাক দেখিয়া প্ৰসঙ্গক সাধৰিলা ।
 কিসক আসিলা বুলি শঙ্কৰে পুছিল ॥

যথাবৃত কথা কহিলন্ত মহাধীৰ ।
 আনন্দ লভিয়া শুনি আছন্ত শঙ্কৰ ॥
 বংশীয়ে কহিলা দামোদৰৰ বচন ।
 পাছে আনিবাহা দ্ৰব্য থাকোক এখন ॥
 তাসম্বাৰ মনে বৰ সংশয় মিলিলা ।
 বংশীক সম্বুধি পাছে বচন বুলিলা ॥
 শুনিয়োক বংশী তুমি বচন আমাৰ ।
 দামোদৰ পূজা জানা সমস্তে লোকৰ ॥
 পৰম ঈশ্বৰ জানিবাহা দামোদৰ ।
 জানিবাহা মোকে বোলে গোমস্তা শঙ্কৰ ॥
 এহিবুলি তথাত যে মৌন হয় বৈলা ।
 পৰম আনন্দ বংশী মনত লভিলা ॥
 বংশীদেৱ সহিতে শঙ্কৰ আসিলন্ত ।
 দামোদৰ পাৱে নমস্কাৰ কৰিলন্ত ॥
 শঙ্কৰ বদতি শুনিয়োক দামোদৰ ।
 দ্ৰব্য খানি আণিয়োক বংশী যে দেৱৰ ॥
 দামোদৰ বদতি যে শুনিয়ে শঙ্কৰ ।
 আনায়োক দ্ৰব্যখানি তুলিয়া নাৱৰ ॥
 হেন শুনি শঙ্কৰ যে ত্ৰবিত গমনে ।
 লোক পাঞ্চি দ্ৰব্য যে অনাইলা তেখনে ॥
 শঙ্কৰেও নিয়া দামোদৰ আগে দিলা ।
 বিভাগিয়া দিয়া কিছু আপুনি ৰাখিলা ॥
 তথাহস্তে শঙ্কৰেয়ো গৃহক গৈলন্ত ।
 বংশীদেৱ দামোদৰ স্থানে ৰহিলন্ত ॥
 দামোদৰ স্থানে কতদিন বংশী বৈলা ।
 পৰম সন্তোষে তিনি প্ৰসঙ্গে বসিলা ॥

পদ

আত অনন্তৰে দেৱ দামোদৰ শাস্ত্ৰ ।
 শুনা যেন মতে প্ৰভু বেহাৰে গৈলন্ত ॥

কামেশ্বৰ গিকি নামে সন্তাসী আছিল।
 শিৱবৰ দৈবজ্ঞ সহিতে আলোচিলা ॥
 দুয়ো বৈষ্ণৱক দেখে পৰম পামৰ।
 হৰি ভক্তি পন্থে বাদ কৰে নিবন্তৰ ॥
 বজাত জানাইলা দুয়ো আলোচিয়া কাৰ্য্য।
 শুনা মহাবাজ নফট ভৈলা তমু ৰাজ্য ॥
 বজা হয় তুমি চেফ্টা নকৰা ৰাজ্যৰ।
 অন্মায় প্ৰবৰ্ত্তে তমু প্ৰজা নিবন্তৰ ॥
 গোসানীৰ ৰাজ্য কামৰূপ নামে খ্যাত।
 তমু মাতৃ কামাখ্যা জগত প্ৰখ্যাত ॥
 চৰাচৰ জগত অজিলা দুৰ্গাদেবী।
 ব্ৰহ্মা আদি দেৱে সিদ্ধি পাৱে যাক সেৱি ॥
 চৰাচৰ জগতৰ দুৰ্গা সে কাৰণ।
 হেন দুৰ্গা পূজা নকৰয় একজন ॥
 তমু ৰাজ্য নফট ভৈল জনালোঁ তোমাত।
 যেন মনে লোৱে তাকে কৰিয়ো সাম্প্ৰত ॥
 শুনি নৰপতি আতি ক্ৰোধ বৰ ভৈলা।
 দুহাস্তক মাতি কথা পুছিবাক লৈলা ॥
 শুনা কামেশ্বৰ শুনিয়োক শিৱবৰ।
 কোনজনে দেবীপূজা খণ্ডাইলা লোকৰ।
 কোনে নুপূজয় দুৰ্গা ৰাজ্যত আমাৰ।
 সত্তবে কহিয়ো মই সাধো প্ৰতিকাৰ ॥
 শুনি দুয়োজনে পূৰ্বাপৰ কহিলেক।
 দামোদৰ নামে আছে জানা পুষ্কৰেক ॥
 বিশিষ্ট ব্ৰাহ্মণ কুলে উৎপত্তি ভৈলা।
 কামৰূপে বড়পেটা গ্ৰামে সত্ৰ কৈলা ॥
 তেহোঁ এক শৰণ লগাইলা লোকক।
 শৰত কালৰ পূজা লোকে এড়িলেক ॥
 আন দেৱতাৰ নাম নুশুনয় কাণে।
 ভাগৱত ধৰ্ম্ম প্ৰবৰ্ত্তাইলা থানে থানে ॥

এহি মতে দুয়ো জনে সুচাই ৰুহিলা ।
 পণ্ডিত সকলে অমুমোদন কৰিলা ॥
 সুচকৰ বাক্য ৰাজা ধৰিলা মনত ।
 নৃপতিৰ ৰাজ্য ভঙ্গ যোগ উপাগত ॥
 হৰি ভকতক ঘেষ কৰিবাক মনে ।
 ধোপধৰা সবক বুলিলা তেতিয়ক ॥
 চলা ধোপধৰা দামোদৰৰ পাশক ।
 কি কাৰণে নুপূজয় জগত-মাৱক ॥
 যদি দেবী পূজয় থাকোক সেহি থান ।
 মুহি তেবে মোৰ থানে শীঘ্ৰ কৰি আন ॥
 শুনি ধোপধৰা তেতিয়ক চলি গৈলা ।
 কতিপয় দিনে বড়পেটা আসি পাইলা ॥
 হৰি মন্দিৰত প্ৰভু বসিয়া আছন্ত ।
 পূৰ্ণিমাৰ চন্দ্ৰ যেন প্ৰকাশ কৰন্ত ॥
 চাৰিপাশে বেঢ়িয়া আছন্ত ভক্তগণ ।
 সেহি বেলা ৰাজ দূত আসি উপাসন্ন ॥
 তাসম্বাক বৈষ্ণৱৰ তেজ্ঞে ধৰিলা ।
 দণ্ডৱতে পড়ি সবে প্ৰণাম কৰিলা ॥
 তাৰা সমস্তক প্ৰভু আশ্বাস কৰিলা ।
 আসনক দিয়া পাছে কুশল পুছিলা ॥
 হৰিৰ নিৰ্ম্মাণ্য পুষ্প চন্দন দিলন্ত ।
 তাম্বুল প্ৰসাদ দিয়া বজ্জ পুছিলা ॥
 কিবা কাৰ্য্যে ইথানক আসিছা আপুনি ।
 দূত সবে বচন বুলিলা হেন শুনি ॥
 নমো নমো দামোদৰ তোমাৰ চৰণে ।
 ৰাজ আজ্ঞা কহো প্ৰভু শুনা এক মনে ॥
 দুৰ্জ্জনে ৰাজ্যৰ আগে লগালেক খল ।
 দেবীপূজা এড়াইলা লোকৰ সকল ॥
 গজাক নমানে পিতৃশ্ৰাদ্ধ এড়িলেক ।
 শুনি নৃপতিৰ ক্ৰোধ ভৈল অতিবেক ॥

.আমাক আদেশ কৰিলন্ত নৰেশ্বৰ ।
 দামোদৰ গুৰু পাশে চলিয়ো সত্ৰৰ ॥
 মোৰ আজ্ঞা কহিবি তাহান আগে যাই ।
 বলি কাটি দুৰ্গাক পূজিয়ো সেহি ঠাই ॥
 যদি বলি নকাটে আনিবি ইঠাইক ।
 এহি প্ৰয়োজনে আহিলোঁ তযু চৰণক ॥
 যদি দেবী পূজিবে পাৰিবে তুমি মনে ।
 নপাৰিলে যাইতে লাগে বজাৰ থানে ॥
 প্ৰচণ্ড নৃপতি দণ্ড কৰিবে আমাক ।
 নগৰে চলিয়ো মানি বজাৰ আজ্ঞাক ॥
 এহি বুলি দূতে মৌন হয়। বহিলেক ।
 বাজাৰ আদেশ প্ৰভু শুনিয়ো প্ৰত্যেক ॥
 কিঞ্চিত মলিন মুখ কৰি মহাশান্ত ।
 বজাক দুৰ্গতি পাইলে মনে গুণন্ত ॥
 হৰি হৰি নৃপতিৰ কিনো মন ভৈলা ।
 হৰি ভকতিত বাদ কৰিবাক লৈলা ॥
 জগত ঈশ্বৰ যিবা কৰিবেক যাক ।
 কোন জন আছে হেন বাধিবেক তাক ॥
 নৰ নাৰী গো ব্ৰাহ্মণক কৰিয়া সেৱ ।
 মধুৰ বচনে পৰিচ্ছেদ দিলা দেৱ ॥
 শুনিয়োক বাজদূত আমাৰ বচন ।
 তিনিয়ো লোকৰ যিতো লক্ষ্মী নাৰায়ণ ।
 তাতপৰ আন কোনো পাবো পূজিবাক ।
 বলিৰ লগত যদি কাটয় আমাক ॥
 মোৰ গল উপৰ বলিৰ গল তল ।
 কাটা যদি আছে তোহৰ গাৱে বল ॥
 বজাৰ পাশক যাইবো নকৰিবো পূজা ।
 হৰি বিনে আছে আমাৰ কোন পূজ্য ॥
 এহিবুলি পৰম পুৰুষ ভগৱন্ত ।
 বিজয়পুৰক যাইবে ইচ্ছা কৰিলন্ত ॥

দিবা অবসানে পাছে ৰাত্ৰি আসি-ভৈল।
 বৰ বৰ বকুয়া প্ৰভুৰ আগে গৈলা ॥
 প্ৰণমি বোলয় শুনা প্ৰভু দামোদৰ।
 বৰ বৰ লোক আছে তোমাৰ কিস্কৰ ॥
 আমি বলি কাটিয়া তোমাৰ নাম কৰোঁ।
 তথাপি নাযাবা নাথ চৰণত ধৰোঁ ॥
 বিষ্ণু বিষ্ণু বলি প্ৰভু দিলা সমিধান।
 কিসৰ ই বোল বোলা ছোৱাল বচন ॥
 আমাৰ বদল তুমি বলিক কাটিবা।
 আমি কেনে এড়াইলোঁ ইকথা নকবা ॥
 বজাৰ পাশক যাবোঁ যেহি লাগে হৌক।
 পালিবাহা সত্ৰখান দয়া কৰি মোক ॥
 প্ৰভু দামোদৰে হৰি আতাক বোলন্ত।
 তুমি বৃদ্ধ বৈষ্ণৱ পৰম বুদ্ধিমন্ত ॥
 সত্ৰখানি পালিবাহা মোহৰ যে মত।
 বজাৰ চেফটাক বুজিবাহা ভাল মত ॥
 জগত ঈশ্বৰে মোক কৰিলা আদেশ।
 দুনাই আব ইথানত নাহিকে প্ৰবেশ ॥
 আন ভকতক প্ৰভু কৰিলা আশ্বাস।
 বুজনি নযায় বাপু ঈশ্বৰ বিলাস ॥
 হৰি আতা সমে এক প্ৰণালী যে কৰি।
 থাকিয়ো সমস্তে মোক খেদ পৰিহৰি ॥
 ভগবান নাৰায়ণ শুনা মনোহৰ।
 তোবা সবে আমাৰ শৰীৰ সমসৰ ॥
 বড়পেটা সত্ৰক সততে আসিবাহা।
 হেলা নকৰিয়া সত্ৰখন পালিবাহা ॥
 মম ভাতৃ পুত্ৰ শ্ৰীকৃষ্ণ পালিবা।
 শুনা শ্ৰীকৃষ্ণ মোক শোক নকৰিবা ॥
 ভকতৰ সঙ্গ প্ৰীতি নকৰিবা ভক্ত।
 মোক স্নেহ আছে যেবে নেবিবা প্ৰসঙ্গ ॥

, শুনা কবিবত্ত তুমি ব্যাস সমসৰ ।
 তুমি মোৰ বান্ধৱ অপৰ দামোদৰ ॥
 আমাৰ বচন এড়ি অহা নগৰক ।
 আসিবাহা তুমি বৰপেটাৰ সত্ৰক ॥
 ভাগৱত ব্যাখ্যা তুমি আপুনি কৰিবা ।
 লোকক হৰি ভক্তি উপদেশ দিবা ॥
 ব্ৰাহ্মণৰ নিত্য নৈমিত্তিক নেকুৱাবা ।
 আপুনিয়ে স্নান সন্ধ্যা পূজা আচৰিবা ॥
 আপুনি শুনিলা নৃপতিৰ দুঃচেষ্টাক ।
 কৰ্ম্ম এড়িলেক বুলি নিয়াই আমাক ॥
 একাগ্ৰ ভকতি কৰিবাহা মহাভাগ ।
 তেবে একো উপসৰ্গ নপাবেক লাগ ॥
 আৰু এক জগত ঈশ্বৰ আজ্ঞা ধৰা ।
 কথা বন্ধে এক খণ্ড ভাগৱত কৰা ॥
 পূৰ্বে মহাপুৰুষে কৰিলা দশস্কন্ধ ।
 কীৰ্ত্তন ভটিমা চৰি ছলডী শূছন্দ ॥
 তাত কৰি সুগম কৰিৱে ভাগৱত ।
 শ্ৰী শূদ্ৰে সৰ্বলোকে বুঝে যেন মত ॥
 মোক লাগি তোৰা সবে চিন্তা এড়িয়োক
 সৰাৰ কল্যাণ জগদীশ্বৰে কৰোক ॥
 হেন শুনি তাৰাৰ সন্তাপ আতি ভৈলা ।
 চৰণত পড়ি সবে কান্দিবাক লৈলা ॥
 চতুৰ্দ্দিশে ভকতে কান্দয় বেটি বেটি ।
 হা প্ৰভু দামোদৰ কৈক যাহা এড়ি ॥
 শ্ৰী বালক বৃদ্ধ সবে পড়ি পড়ি কান্দে ।
 কত দুই চৰণক বুকে আনি বান্ধে ॥
 প্ৰাণৰ ঈশ্বৰ প্ৰভু দেৱ দামোদৰ ।
 আমাক এড়িঃ যাহা বিজয় নগৰ ॥
 তুমি অবিহনে কেনে ধৰিবোঁ জীৱন ।
 আবে কাৰ চৰণক কৰিবোঁ সেৱন ॥

আমাক কাহাঁক দিয়া যাহা প্ৰাণনাথ ।
 এহি বুলি পৃথিবীত আফালন্ত মাথ ॥
 বড়পেটা জুৰিয়া ক্ৰন্দন উল্লি ভৈলা ।
 আমাৰ কুশল আজি হস্তে দূৰ গৈলা ॥
 এহি বুলি বিলাপ কৰন্ত ভক্তগণে ।
 প্ৰভুদেৱে আশ্বাসন্ত মধুৰ বচনে ॥
 নাকান্দা ভকত সব এড়া কষ্ট মন ।
 শুন৷ সারধানে সবে মুখ্য প্ৰয়োজন ॥
 তিনি গুটি প্ৰসঙ্গক কবিবা সতত ।
 দ্বাদশ প্ৰসঙ্গ আছে তাৰ অন্তৰ্গত ॥
 একাদশী সংক্ৰান্তিত মোৰ সপ্ৰসঙ্গ ।
 কিন্তু অন্ত্ৰে অন্ত্ৰে প্ৰীতি নকবিবা ভঙ্গ ॥
 তেবে আসি তোৰাৰ সঙ্গত সৰ্বক্ষণ ।
 থাকিবোছ নিফে মই কহিলো বচন ॥
 এহি বুলি দামোদৰ ৰূপে ভগৱন্ত ।
 সবাৰ আশ্বাস কৰি তাম্বুল দিলন্ত ॥
 আশ্বাসিয়া ভকত সৱক স্থাপি থৈলা ।
 কৃষ্ণক হৃদয়ে ধৰি শুভ যাত্ৰা কৈলা ॥
 ৰাঙ্কনি গোঁসাই আৰু পাঠক গোঁসাই ।
 ৰঘুনাথ আতা আৰু কৃষ্ণাই ৰামাই ॥
 ৰামদাস হৰিদাস প্ৰমুখ্য ভকত ।
 বাঠি জন কেউলীয়া লবিলা লগত ॥
 হৰি আতা কমলাকান্তক স্থাপি থৈলা ।
 ধৰ্ম্মৰ সাধনে লাগে মানে তাক দিলা ॥
 যাত্ৰা কালে হৰি নাম পৰম মঙ্গল ।
 চতুষ্পাশে বেঢ়ি গাৱে ভকত সকল ॥
 ত্ৰী বালক বৃদ্ধ সবে বেঢ়ি নাম গাৱে ।
 খোল কবতাল বেণু শব্দ শিঙ্গা বাৱে ॥
 চতুষ্পাশে হৰিধ্বনি শব্দ উঠিল ।
 আগবঢ়াইবাক লাগি সমন্তে লবিল ॥

কত দূৰ হস্তে আশ্বাসিয়া সমস্তক ।
 নিবৰ্ত্তীয়া পুনৰপি পঠালা ঘৰক ॥
 কংসৰ আদেশে যেন আসিলা অক্লুব ।
 বাম মাধৱক লৈয়া গৈলা মধুপুৰ ॥
 সিবেলাত গোপ গোপী সবৰ বচন ।
 লগতে নিলম্বু প্ৰভু আমাৰ লোচন ॥
 যেন প্ৰাণ গৈলা তনু চেফ্টা নকৰয় ।
 বড়পেটা থানৰ লোকৰ সেহি নয় ॥
 সেহি মতে দেৱ দামোদৰৰ লগত ।
 প্ৰাণ মন গৈলা সবে মৰা যেন মত ॥
 ভকতৰ দুঃখে প্ৰভু মনে খেদ কৰি ।
 কতিপয় দিনে পাইলা বিজয় নগৰি ॥
 শুনা সাধু সব দামোদৰৰ চৰিত্ৰ ।
 বিষ্ণু বৈষ্ণৱৰ কথা সাক্ষাৎ অমৃত ॥
 ভকতিৰ কল্পতক দেৱ দামোদৰ ।
 শ্ৰদ্ধাকাপে যিতো জনে চাপয় ওচৰ ॥
 তাৰ কাৰ্য্য নিসিজিবে হেন শঙ্কা নাই ।
 অৱশ্যেক প্ৰথমতে ভক্তি ফল পাই ॥
 তাহান চৰণ চিন্তি এবায়ে দুৰ্গতি ।
 হৰি হৰি বুলিয়া সাধিয়ো আত্মগতি ॥

—

এক সময়ত   বজাৰ সভাত,
 যি ভৈলা শুনিয়ে তাক ।
 কামেশ্বৰ গিৰি   বজাক বোলয়,
 নৃপতি শুনা প্ৰত্যেক ॥
 শ্ৰীদামোদৰক   আনি সমাজক,
 কৰিয়া বিচাৰ কথা ।
 দেবীৰ পূজাক   মানে কি নমানে,
 কৰয় কিবা অগ্ৰথা ॥

তীৰ্থ স্নান দান   কৰ্ম্ম ধৰ্ম্ম হোম,
মানে কি নমানে তাক ।

পুহিবাক যোগ্য   হোৱলু তোমাৰ,
মিলায়া পণ্ডিত ঝাক ॥

শুনি নৃপবৰে   মাতিলা সাদৰে,
ভাল কথা স্মৰাইলা ।

বাগীশ তন্ত্ৰক   সাৰ্বভৌমাচাৰ্য্য,
হুকাৰি সবে অনাইলা ॥

সত্যত বাজেন্দ্র   পণ্ডিতৰ ইন্দ্র,
চক্ৰবৰ্ত্তী আছে যত ।

বিছা তপ যোগে   সম্পূৰ্ণ সমস্ত,
শাস্ত্ৰত সবে পাৰ্গত ॥

পণ্ডিতৰ গজ   পণ্ডিত সমস্ত,
বেদ বিচাৰক আতি ।

গহীন গন্তীৰ   বুদ্ধিত স্থিৰ,
দশদিশে গৈলা খাতি ॥

চন্দন চৌৰাত   আসি বসিলন্ত,
আশীষ কৰি বজাক ।

ৰজায়ে তাৰাক   আদৰ পূৰ্বক
স্থান দিলা বসিবাক ॥

কৰ্পূৰ তাম্বুল   কুসুম চন্দন,
দিয়া সভা বঞ্জিলন্ত ।

সভাক প্রকাশি   সিংহাসনে বসি,
আছা নৃপবৰ শাস্ত ॥

শিৰে শ্বেত ছত্ৰ   চামৰ ঢুলন্ত,
উপবত চন্দ্রাতপ ।

স্বৰ্ণৰ দণ্ড   তুলি ধৰি আছে,
দৰশনে হুবে পাপ ॥

শুনি তেতিয়কণে   মধুৰ বচনে,
মাতিলন্ত দামোদৰে ।

শুনা ভক্তগণ   কৰিয়ো যতন,
চলিবে লাগয় সত্বৰে ॥

এহি বুলি প্ৰভু   দোলাতে চৰিয়া,
ভক্ত সমে চলিলন্ত ।

বেদুৱা ভ্ৰামণ   প্ৰভুৰ লগত,
পয়চাবে চলিলন্ত ॥

কত বেলি যাই   সিংহদ্বাৰ পাই,
নামিলেক প্ৰভু তৈত ।

বেতৰ পাছুকা   চৰণে পিন্ধিয়া,
পশিলা বাজ যবত ॥

নগৰীয়া যত   ভাল ভাল লোক,
লগতে আসিয়া আছে ।

প্ৰভুৰ লগতে   ভকতে সহিতে,
চলি যায় পাছে পাছে ॥

কৃষ্ণৰ চৰণ   ধৰি হৃদয়ত,
দেব দামোদৰ যান্ত ।

প্ৰবেশ মাত্ৰকে   সমস্ত ভকতে,
হৰিধ্বনি কবিলন্ত ॥

দেখি সভাসদ   ভৈলেক ভবধ,
সন্তৰ তেজে ধৰষি ।

সাধ্বিক যতোক   উঠিল প্ৰাভ্যেক,
কিছু মাত্ৰ বৈলা বসি ॥

প্ৰভু দামোদৰ   সভাৰ ভিতৰ,
প্ৰবেশ ভৈলা যেন ।

পণ্ডিত সমন্তে   আতি অৱনতে,
দিয়াইলেক আসন ॥

তাত নবহিলা।   ভক্তে আনি দিলা,
    কুশব কঠ পাবিয়া ।
 সভাক সৎকাব   কবি বাবদ্বাব;
    বসিলা হবি স্মবিয়া ॥
 ভকত সকলে   কঠ চবা পাবি;
    প্রভুব পাশে বসিলা ।
 সিবেলাত যেন   সমজ্যাব লোক,
    বজ্র পড়ি ঝিম গৈলা ॥
 সবোও তবধ   ছয়া নিশবদ,
    আছে যেবে কতক্ষণ ।
 পাছে নববায়   সভাক শুনাই,
    গন্তীবে বোলে বচন ॥
 শুনা শুক জন   আমাব বচন,
    পুছিয়ে দামোদবত ।
 দুর্গাব পূজাক   জাহ্নবীত স্নান,
    নকবে কোন দোষত ॥
 বাগ যোগ ত্রত   এড়িল সমস্ত,
    লক্ষ্মী পূজা নকবয় ।
 আন শিক্ষা ধবি   লোকেয়ো আচবি,
    কর্মত অষ্ট হোরয় ॥
 এতেক বুলিয়া   মৌন ভৈলা বজা,
    সভাসদে শুনি আছে ।
 বজাব বচন   শুনি সেহিঙ্গণ,
    বাগীশে মাতিলা পাছে ॥
 শুনা মহাস্ত   বজায়ে পুছন্ত,
    কেনে নেদা প্রভাস্তব ।
 দেবীক পূজন   তীর্থক সেবন,
    প্রসিক ইটো লোকব ॥

বেদৰ বিহিত   ধৰ্ম্ম কৰ্ম্ম যত,
                     ছাদশ যেন নিয়ম ।
 পিতৃ মাতৃ শ্রদ্ধা   গায়ত্ৰী সঙ্ক্যাক,
                     আন যত নিত্য কৰ্ম্ম ॥
 দ্বিজৰ আচাৰ   কৰি পৰিহাৰ,
                     বোধ মত প্ৰবেশিলা ।
 তযু উপদেশে   প্ৰজাক নিঃশেষে,
                     কৰ্ম্মত নিমুখ ভৈলা ॥
 ত্ৰোষ্ঠে যিবা কৰে   কনিষ্ঠে আচৰে,
                     ই বৰ ভৈলা অন্তায় ।
 ইহাক পুছিবে   লাগি নবনাথে,
                     আনিলা ঐক মতাই ॥
 এতেক বুলিয়া   মৌন হয় বৈলা
                     বাগীশ মহাশয় ।
 মৌনে সভাসদে   আছে নিশবদে,
                     নজানো আজি কি হয় ॥
 বায়ু নবহন্তে   যেহেন নিশ্চল,
                     সাগৰত উৰ্ম্মি নাই ।
 সেহি মতে সভা—   সদে নিবশদে,
                     আছে প্ৰভু মুখ চাই ॥
 এতেক বচন   শুনি তেতিক্ষণ,
                     প্ৰভু দামোদৰ সন্ত ।
 আতি মৃদুস্বৰে   বুলিয়া কাতৰে
                     নিবৰ্ত্তি কথা কহন্ত ॥
 শুন্য বিজ্ঞান   তোৰা বিচক্ষণ,
                     পণ্ডিত দিগ্বিজয় ।
 মহাবাজ সোধে   কহিবাক লাগে,
                     আমাৰ যেন নিশ্চয় ॥

তীর্থক সেরন দেবী উপাসন,
ধর্ম কর্ম যাগ যোগ ।

বাম কৃষ্ণ নামে সকলে সিজয়,
নলাগে একো উদ্যোগ ॥

তহিতে বহন্ত গঙ্গা যমুনাও,
গোদাবরী সবস্বতী ।

আন তীর্থ যত আছে পৃথিবীত,
স্থানি পারে সদগতি ॥

অচ্যুত যত উদার চরিত্র,
প্রসঙ্গ করে সতত ।

তীর্থ সমান হোরে সেই স্থান,
গীতা ভাগরত মত ॥

এতেকেসে বাম কৃষ্ণ নাম বিনে,
নজানোহু আমি আন ।

কৃষ্ণ নামত ধর্ম কর্ম যত,
সবার আশ্রয় স্থান ॥

সত্য যুগে ধ্যান ত্রেতা যুগে ব্রহ্ম,
দ্রাপরে পূজা সম্প্রতি ।

কলিত কৃষ্ণ নাম ব্যাভিবেকে,
নাই নাই আন গতি ॥

সন্ত সন্ত লৈয়া যারে হবি পদে,
আশ্রয় নকবে নব ।

তরে ব্রহ্মাণ্ড আশ্রয়াত কবি,
কুবিবেক নিবন্তব ॥

পঞ্চভূত দেহা যাবৎ থাকয়,
তাবত নাম মেড়িবেঁ ।

ইদেহ পড়িলে যেহি যোনি পাওঁ,
জন্মে জন্মে নাম লৈবেঁ ॥

এতেক বুলিয়া মোনে বহিলন্ত,
হৰিকণ দামোদৰ ।

সভাসদ সবে মোনে শুনি আছে,
পণ্ডিতে নেদে উত্তৰ ॥

পাছে নবনাথ বুলিলা সাক্ষাত,
শুনিয়ে পণ্ডিত গণ ।

দামোদৰে যিবা শ্লোক অর্থ কন্ত,
লক্ষণ মাত্ৰ কল্পন ॥

শ্বকপ নহয় লক্ষণ কল্পয়,
উৎকৰ্ষ দেখাৱন্ত ॥

সেহি বেলা যত্ন— মণি চক্ৰবৰ্তী,
নিৰ্ভয়ে বাক্য বোলন্ত ॥

বিদ্বৰ আগে মৈত্ৰেষে কহিছে,
অন্তথা নহে বচন ।

গোবিন্দৰ যশ পৰম নিৰ্মল,
অনিন্দিত সুশোভন ॥

তাহাক অৱণ কীৰ্তন শ্রবণ,
কৰয় যিভো সতত ।

মুহিবে কৃতার্থ হেনয় সংশয়,
নাহি নাহি শ্বকপত ॥

শুনি নবপতি বুলিলা স্বৰিত,
ইভো কোন মহাজন ।

কিবা উদাসীন মুহিবা গৃহস্থ,
থাকয় কোন সদন ॥

শুনি সভ্যবৰ্গে কহয় আনন্দে,
নৃপতি পৰীক্ষিতত ॥

পাটবাউসীত বড়পেটা ভণ্ডে,
থাকন্ত এহে সাক্ষাত ॥

রজায়ে বোলন্ত যিতো ভক্ত হন্ত,
সমন্তবে এক কথা ।

ভকতৰ মত ভকতে বাখন্ত,
নকবন্ত যে অস্তথা ॥

এতেক বলিয়া অগ্নেক থাকিয়া
উঠি নৃপ পৰীক্ষিত ।

সভা বিসৰ্জিয়া অশ্বেস পুৰত,
প্ৰবেশ ভৈলা হৰিত ॥

গৰিহিত কবি ভাঙ্গিলা সমাজ,
গৈলা সবে ঘৰাঘৰি ।

প্ৰভু দামোদৰ বাসাক গৈলন্ত,
কৃষ্ণৰ নাম স্মৰি ॥

অপেক্ষা বহিত কৃষ্ণ পায়ে চিত,
দিয়া প্ৰভু বহিলন্ত ।

বজা প্ৰজা চয় কাকো নাহি ভয়,
নিৰপক্ষ মহাসন্ত ॥

পূৰ্ণবৰতে হৰি— প্ৰসঙ্গক কৰি,
সেহি বেতুৱাৰ ঘৰে ।

আছে মহাসন্ত জগতে নমন্ত,
একে নৃপতিত পৰে ॥

প্ৰসঙ্গ স্মলিত নহন্ত কিঞ্চিত,
ৰাত্ৰি দিনে অবিশ্ৰাম ।

জগত নিস্তাৰ কাৰণে ঈশ্বৰ
ধৰি দামোদৰ নাম ॥

সেহি দামোদৰ দেৱৰ কিঙ্কৰ,
নামত অৰ্জুন সন্ত ।

কলিত সেমত বিপ্লৱ কালত,
ভক্তি পন্থ বাখিলন্ত ॥

বাৰ সকাশত   আনন্দে ভকত,
    মুকুত ভাৱে থাকন্ত ।
 বাদল প্ৰসঙ্গ   নকবয় ভঙ্গ,
    তেজস্বী সন্ত অভ্যন্ত ॥
 বজা প্ৰজা দুঃখী   চোৰ সন্ত ভিক্ষি,
    পলু পিম্পবাক লাগি ।
 চিন্তন্ত কুশল   দুঃখী বৎসল,
    ঈশ্বৰত বৰ মাগি ॥
 হেনয় অৰ্জুন   দেবৰ চৰণ,
    সকাশত মোৰ মন ।
 কিঞ্চিতেক মন   ভৈলন্ত প্ৰসন্ন,
    সেৱন্তে তান চৰণ ॥
 প্ৰভু দামোদৰ   দেৱৰ চৰিত্ৰ,
    পদবন্ধে গাৱে ইচ্ছা ।
 মই হেন মুৰ্খ   অধম পাতকী,
    যদি দেখা কথা মিছা ॥
 মিছাক এড়িয়ে   সঁচাক ধৰিয়ে,
    সাধু সভাসদগণ ।
 মোক অন্ন গুণ   ব্যক্ত্য কাৰণে,
    তোমাসাৰ প্ৰয়োজন ॥
 সবাৰ পাৱত   কাৰো দণ্ডত,
    মোহৰ দোষ নধৰি ।
 বামবায় দ্বিজ   সন্ত পাৱে আশ,
    হৌক বোলা হৰি হৰি ॥

শ্ৰীৰাম ষট্ৰমণি ।

গোপাল আতাৰ চৰিত্ৰ ।

দুলড়ী

শুনিয়া যেমন পাতিয়া শ্ৰৱণ,
কথা আতি অনন্তবে ।

ভবানীপুৰক ইচ্ছা এড়িবেক,
ভৈলা দেৱ গোপালৰ ॥

দেৱতা গোপালে ভকত সকলে,
কৰি সবে আলোচন ।

নামে কালঝাৰ গ্ৰাম মধ্যে সাৰ,
যাইবাক কৰিলা মন ॥

যত সন্ত স্থান আছয় আসামে,
নাহিকে যাৰ উপাম ।

নৰনাৰায়ণ নৃপতি পূৰ্বত,
দিলে কালঝাৰ নাম ॥

পোলা যাৰ নাম নদী অমুপম,
বহে দক্ষিণক লাগি ।

তাৰাৰ তীবত আছে লোক যত,
সবে মহা পুণ্যভাগি ॥

অনেক বঢ়িয়া ভটীক বণিয়া,
স্বৰ্গকাৰ কৰ্মকাৰে ।

চূৰ্ণকাৰ মালাকাৰ যেনে সোণা ভেলি,
চৰ্মকাৰ কুস্তকাৰে ॥

দৈবজ্ঞ ত্ৰাঙ্গণ   আন যত যত,
সন্নাৰো বসতি স্থান ।

গোপাল দেৱৰ   সেৱক বিনাই,
নাহিকয় আন তাত ॥

সৰ্বগুণাৱিত   শস্ত্ৰ শস্ত্ৰকুণ্ড,
ৰম্যস্থান বিভোপন ।]

ভক্ত সব সমে   কালঝাৰ গোমে,
কবিলা পাঁছে গমন ॥

কালঝাৰ গোমে   আক লোক যত,
উদ্যোগ সবে কৰিল ।

গোপাল দেৱৰ   থাকিবাব ঘৰ,
তেখনে সাজিয়া দিল ॥

কবি পৰিপাটি   সাজি চাৰি হাটি,
নামঘৰ সাজি দিল ।

ভক্ত সকল   লভিয়া গৃহক,
আনন্দে সবে বঞ্চিত ॥

গোপালে বোলন্ত   একখানি কথা,
লাগে আৰ কৰিবাক ।

এহি নামঘৰে   সাজিবাক লাগে,
এক খানি প্ৰতিমাক ॥

শুনি ভক্ত সৱে   উঠিয়া তেখনে,
কবিলা সবে বিচাৰ ।

সহিগ শুকৰ   ঘৰত আছয়,
পাইলা বাৰ্তা প্ৰতিমাৰ ॥

বাৰ্তা পায় পাঁছে   ভক্ত সকলে,
গোপালত কহিলন্ত ।

এক গোটা ৰূপ   এক জোৰা বস্ত্ৰ,
দিয়া পঠাই খুজিলন্ত ॥

শ্ৰীৰাম দেৱৰ আলক ধবলু,
কৃষ্ণদাস শ্ৰদ্ধা কৰি ।

বৰষে আতাৰ জানিবাহা থাকে,
চক্ৰপাণি আলধৰি ॥

দেৱতা গোপালে নাম প্ৰসঙ্গক,
দিলন্ত দুই জনক ।

গোপালৰ বাক্যে বসিয়া মোততে,
কৰা তিনি প্ৰসঙ্গক ॥

গজলাৰ বাপ থাকন্তে তৰত,
কৰে তৈৰ কৃত্যকাম ।

মুখ্য মুখ্য যত ভকত সকল,
শুনা তাসন্দ্বাৰ নাম ॥

পৰমানন্দ ৰাম — চন্দ্ৰ অনিকঙ্ক,
আক নাৰায়ণ ।

পুৰুষোত্তম ৰামচন্দ্ৰ সনাতন,
এহি মুখ্য ভক্ত জন ॥

গোপাল দেৱক কৰিয়া সেৱন,
ভৈল আসি মহাজন ।

যবনন্দ ওজা বনমালী ওজা,
বাসুদেৱ নাৰায়ণ ॥

হৰিপতি কৃষ্ণ জয় ৰাম ৰাম,
মুৰাৰি হৰি চৰণ ।

নিত্যানন্দ গোপী গুৰু প্ৰাণ হৰি,
ভগৱন্ত সনাতন ॥

জয়ানন্দ গুৰু একাদশ হৰি,
আতাই দুই ৰাম চৰণ ।

গোবিন্দ যে গুৰু হৰিদাস শিশু,
দাস আক নাৰায়ণ ॥

।
 এহি ভক্ত সবে কবয় সন্তত,
 নীম ঘৰে প্ৰসঙ্গক ।
 শ্ৰীৰাম যত্ন— মণিয়ে কবন্ত,
 অনেক ভাবে প্ৰশ্নক ॥
 ভক্ত সকল হয় নিঃশব্দ,
 শুনি থাকে কৰ্ণ পাতি ।
 কবি নিবীক্ষণ থিৰ কবি মন,
 অনুবাগ জন্মি আতি ॥
 গোপাল দেৱত কৰা প্ৰশ্ন যত,
 সিদ্ধান্ত পাস্ত তেঞি ॥
 নানানো দোষণ কতোহো কবন্ত,
 গোপালে কৰা খণ্ডন ॥
 গোপাল দেবক কবিচা সেরন,
 নামত পুৰুষোত্তম ।
 বুঢ়া গুৰু তাক বোলে সৰ্বলোকে,
 বিৰজ্ত সন্তাপ বম ॥
 তান লগে এক কথা লাগিলেক,
 যত্নমণি শ্ৰীৰামৰ ।
 বৈবী বাজাব যোগীৰ গোপীৰ,
 বেদ চাৰি ছন্তৰ ॥
 কিবা সমগতি আৰা সকলৰ,
 আছয় কিবা বিষম ।
 সমানে সে গতি নাহিকে বিষম,
 কহিলা পুৰুষোত্তম ॥
 শুনিয়া শ্ৰীৰাম যত্নমণি বোলে,
 বুলিবা কিয় হেনই ।
 পতি পুত্ৰ এড়ি গোপিকা সকলে,
 কৰিয়া এক নিশ্চয় ॥

কৃষ্ণ দেৱতাৰ   স্মৃথে কুকৰ্ণেত্রে; .

পায়া আছে উপদেশ ।

কিয় হইবে সম   কিন্তু গোপাসব,

আবাত কবি বিশেষ ॥

এহি কথা লাগি   কবা কবি কবি,

গৈলন্তু তিনিয়ো জন ।

গোপালৰ কাছে   কবিলন্তু পাছে,

এহি কথা নিবেদন ॥

শ্ৰীৰাম যত্ন—   মণি বোলে বাপু,

ইটো কথা অঘটন ।

গোপীৰ যোগীৰ   দেবৰ ৰাজাৰ,

হুইবেক সম কেমন ॥

উপদেশ পৰ   গোপিকা সকল,

হুইবেক লাগে বিশেষ ।

শুনিয়া গোপালে   বোলা ষিতো গোপী,

পায়া আছে উপদেশ ॥

সিতো গোপী সম   সবাহাতে শ্ৰেষ্ঠ,

জানিবা নিশ্চয় কবি ।

বৈবী ৰাজা যোগী   বেদ ইতো তিনি,

স্মৃহিকয় সমসৰি ॥

ষিতো গোপী সব   বাক্ৰিয়া দুৱাৰ,

ৰাখিলা পূজন কবি ।

সেহিসে গোপিকা   সফল জানিবা,

এহিস্তেসে সমসৰি ॥

পুকমোন্তমৰ   শুকব লাগিল,

সংশয় কিছু মনত ।

বুলিয়া সমান   কহিলন্তু বাপ,

আপুনি মোত পূৰ্বত ॥

নামে জয় কৃষ্ণঃ   মহাপুণ্ডরিক,
 ধৈর্যোবরন্ত সন্ত শিষ্ট ॥

অসময়া সাহিত্যৰ চানেকি ।

কামদেবের নাম   আউব একজন,
শোভন সর্ব কার্যত ।

দুই হস্তে বড়ুয়া   লভিল আসিয়া
গোপালব চরণত ॥   .

দেবতা গোপালে   জ্ঞান উপদেশ,
কহিল। প্রকট করি।

মহা ভাগৱত   ভৈলা ছুয়ো জন,
গোপালৰ বাক্য ধৰি ।

কবিলম্ব সখি   অনুৰাগ প্ৰীতি,
অতিৰেক দুইহাস্তৰ ।

আসনা গমন   সততে কবন্ত,
থানে দেব গোপালৰ ॥

গোপালৰ মুখে   হৰি কথা শুনি,
থাকা গৈয়া দুয়োজন ।

একোত কহিলা   দেবতা গোপালে,
বলিলা শুনা যেমন ॥

এতেবেলি কিয়   আছা তোৰা সব,
নকৰি গৃহ গমন ।

গধূলিকা বেলা   ড়ৈল আসি হেবা,
বুলিলা শুনি বচন ॥

হইল বড় বড়   পথ আশাসাব,
পারিবো বাপ যাইবাক ।

গোপালে বোলন্ত   তোমাসবে ভাল,
শুনিলা হবি কথাক ॥

হবি কথা শুনি   লব্ধদেয় দিয়া
যাইবাক যদি পাবাহ।

আমাদের ঐত   তোরা সবো কিনো,
হবি কথা শুনিলাহা ।

গোপালৰ বাক্য শুনি তাৰা সবে,
কু ॥ মনে মানিলন্ত ।

লৱড় দিবাক নপাই ভক্ত হৈলে,
হেনমতে দেখাইলন্ত ॥

কামৰূপে ৰাজ্য ভঁজিল আসিয়া,
আনো নানা গ্ৰাম যত ।

আজি ঠৈতে গ্ৰাম কৰিয়া,
ভৈল ভকত ॥

অসম ৰাজ্যৰ যত ভক্ত সব,
কৰিল আসি সেরন ।

তাসম্বাৰ কথা কৰিবেক অন্ত,
কৰিয়া কোনে বৰ্ণন ॥

অসম ৰাজ্যৰ লোক হৰিপতি,
শুক নামে এক জন ।

পুৰুষোত্তম বান্ধৱৰ সঙ্গ,
কৰিল গৈয়া বঞ্চন ॥

তৈব পৰা পাচে কালৰাৰ গ্ৰামে,
গোপালৰ থান গৈলা ।

গোপাল দেৱক কৰিয়া সেরন,
হৰিপতি শুক বৈলা ॥

একদিনা প্ৰতি কৰিলন্ত যতি,
চাহিবাক বান্ধৱক ।

দেৱতা গোপাল ভকত সবক,
বুলিলন্ত ভোজনক ॥

কৰিয়া ভোজন কৰিল গমন,
ভকত সমে গোপাল ।

সেহি সময়ত হৰিপতি শুক,
বুলিলন্ত তৎকাল ॥

শুন হৰিপতি থাকিয়োক তুমি,
যাইবে তুমি নলাগয় ।

তোমাক দেখিলে ঠাকুৰৰ মনে,
কিবা অসন্তোষ হয় ॥

শুন হৰিপতি শুক গোপালক,
বুলিলা কবি বিনয় ।

আপুনাৰ সন্তে যাইবে বহু ইচ্ছা,
মনত ছয়া আছয় ॥

গোপালে বোলন্ত যদি যাবা তুমি,
নযাইবা আগক তান ।

এহি বুলি লড়ি গৈয়া অনন্তবে,
পাইলা ঠাকুৰৰ স্থান ॥

ঠাকুৰৰ গৃহ পাইয়া চোতালত,
বসিলন্ত কঠ পাড়ি ।

ভকত সকলে গোপালৰ কাছে,
বসিলন্ত ছয়া সাৰি ॥

সেহি সময়ত আছা ভিতৰত,
ঠাকুৰে কবি শয়ন ।

বহু বেলি বসি আছন্ত গোপাল,
তথাপি নাহি গমন ॥

ঠাকুৰৰ মাতৃ গোপালক দেখি,
আথেবেথ কবি গৈ ।

উঠ উঠ বাপু কিয় শুতি আছা,
গোপাল আছন্ত বৈ ॥

মাতৃবাক্য মহৎ স্নেহৰ গোপাল,
আমাতো অভ্যন্ত বতি ।

বহু বেলি বসি আছা বাট চাই,
শীঘ্ৰে কৰিয়োক গতি ॥

মাতৃৰ বচনে . . . . . উঠিয়া ঠাকুৰ,
বস্ত্ৰ পৰিধান কৰি ।

গৈলন্তু উঠিয়া . . . . . পুৰ্ণ ভাণ্ডাবক,
লৈলা সক্ষুৰাত ভৰি ॥

সেহি সময়ত . . . . . হৰিপতি গুৰু,
আথেবেথ কৰি ঘাই ।

দ্বাৰ ঘনে মেলি . . . . . বুলিবে লাগিলা,
ঠাকুৰৰ মুখ চাই ॥

শুনিয়ে ঠাকুৰ . . . . . কি কবাহা ঐত,
আচাহা কিয় বসিয়া ।

তোমাসাক চাইবে . . . . . আসিছন্তু আতা,
আছন্তু তৈতে বহিয়া ॥

হৰিপতি গুৰু . . . . . শুনিয়া বচন,
ঠাকুৰ পুৰুষোত্তম ।

বুলিলা বচন . . . . . অত্যন্ত ক্ৰোধত,
উঠিলন্তু অগ্নিসম ॥

শঙ্কৰৰ নাতি . . . . . মোহোক ঠাকুৰ,
বুলিয়া তেঁতে মাতস ।

মাধৱৰ শিষ্য . . . . . গোপালক আতা,
সম্বন্ধ কৰি বোলস ॥

শুনিহেঁৱে শঙ্কৰ . . . . . গোপালক বোলে,
মানিচয় সৰ্ব্বজনে ।

নযাইবোহো নযা— . . . . . ইবোহো কদাচিত,
বুলিলোঁ দৃঢ় বচন-॥

ঠাকুৰৰ মাতৃ . . . . . গোপালক আসি,
বুলিলা মধুৰ বাক্য ।

শুনিয়োক বাপ . . . . . যাউক তোমৰা,
নেদয় আৰ দেখাক ॥

কিবা হেতু মন কষ্ট কৰি নাসে,
যাওক আৰ ইবাৰ ।

শুনিয়া গোপাল উঠি তৈব পৰা,
কবিলন্ত নমস্কাৰ ॥

ইতো বেলা দেখা ঠাকুৰে নেদিলা,
কবন্ত 'অধিক আৰ ।

তথাপি ইহান গৃহক নাহিলে,
নাহিকে দোষ আমাৰ ॥

দেৱতা গোপাল আইলা তমুকাল,
একে। বাক্য মূবুলিয়া ।

আমনাগমন নভৈলেক আৰ,
জানিবা সেহি ধৰিয়া ॥

ভক্তসব সমে কালৰাৰ গ্ৰামে,
সুখতে বঞ্চি আছন্তে ।

কামেশ্বৰ গিৰি নামত সন্তাসী,
আইলা পশ্চিমৰ হন্তে ॥

গাৱে ভস্ম ধূলি কপিনৰ ধল,
জন্টা আশ্র ব্যাশ্র চৰ্ম্ম ।

দেবী উপাসক কেবলে পাষণ্ড,
নাহিকয় কিছু ধৰ্ম্ম ॥

পৰীক্ষিত ৰাজা সিতো সন্তাসীক,
কবিল বহু সৎকাৰ ।

যেই বোলে সিতো তাহাক কবয়,
নকৰে কিছু বিচাৰ ॥

ৰাজাৰ আগত সন্তাসী বোলয়,
শুনিয়োক নবপতি ।

ভোমাৰ ৰাজ্যত অন্তায় ভৈলেক,
যাইব লোক অধোগতি ॥

আশ্বিন মাসত ইতো লোক সবে,
 নুপূজয় অশ্বিকাক ।
 পঞ্চ যজ্ঞ বলি দান নকবয়,
 নুপূজয় দেবতাক ॥
 ভক্ত ভৈলো; বুলি সব ধর্ম্য তেজি,
 নামক করে কর্ত্তন ।
 শুনা মহাবাজা কবিয়ে বিচাৰ,
 নষ্ট ভৈল সর্বজন ॥
 সন্ধ্যাসীৰ বাক্যে বাজা তেতিক্ষণে,
 আদেশিলা দূতগণ ।
 গ্রামে গ্রামে যায় দেবী অশ্বিকাক,
 কবিয়ে সবে পূজন ॥
 মোহাব বচনে দেবীর পূজাক,
 নকবয় যিতো জন ।
 অরশ্য তাহাক কাটিবোহো মই,
 বুলিলঁ দূত বচন ॥
 বাজাব আদেশে দেশে দেশে গৈল,
 অহঙ্কাৰে দূতগণ ।
 দেবতা গোপালে শুনিলন্তু পাছে,
 বাজাব হেন বচন ॥
 শূনি তেতিক্ষণে ভক্ত সব সমে,
 কবিলন্তু আলোচন ।
 ইহাব উপায় নাহিকয় আন,
 কবে সবে পলায়ন ॥
 সেহি সময়ত স্তুতিয়া পঠালে,
 মধুবদাসে কথাক ।
 কি হইবে উপায় কিবা কবে ভাবা,
 কি বোলে বাক্য আমাক ॥

শুনিয়া গোপালে   বোলন্ত উপাই,
আব আন নাহিকয় ।

পলালে সে কাৰ্য্য   এহি সে আমাব,
বুণ্ডতি হয় আছয় ।

শুনিয়া মথুৰা—   দাসে বোলে হিয়া,
পাইলোঁহো তাৰা যেন ।

ইহাতে থাকিবো   কহিকো নযাইবো,
পলাইবো মই কেমন ॥

এহি কথা পাছে   শুনিয়া গোপাল,
বুলিলন্ত বচনক ।

নপলায়া সিতো   গৰ্ব বচনব,
অৱশ্যে পাইবে ফলক ॥

এহি বুলি পাছে   উঠি দ্বৰা কালে,
নামঘৰ ভজাইলন্ত ।

ভকত সবক   ভাঙ্গিয়া ঘৰক,
পলাইবাক বুলিলন্ত ॥

লাগিয়া আমাক   নচাইবাহা বাট,
নলইবা বাট কাহাব ।

যিতো যেন মতে   পাবাহা সম্বৰে,
কৰা কাম পলাইবাব ॥

এহি বুলি দেৱ   গোপাল গৃহক,
যায়া কৰি ভোজনক ।

মধ্যাহ্ন বেলাত   নজনয়া কাত,
কবিলন্ত গমনক ॥

ঘোৰ অবণ্যত   প্ৰবেশিলা তাত,
দেৱতা গোপাল বৈলা ।

অহিঙ শ্ৰীবাম   বহুশি মোহো,
গোপালৰ গৃহে গৈলা ॥

গোপাল দেবক   নেদেখি গৃহভ,
আঁধেবেধে আসিলন্ত ।

সন্যাসী যে গুরু   বড় গুরু সঙ্গে,
তেতিস্কে লড়িলন্ত ॥

লড়ি চাবি জন   কবিলা গমন,
উত্তর দেশক লাই ।

নব নগবব   এক গৃহস্থব,
গৃহক পাইলন্ত যাই ।

সেহি গৃহস্থব   বাড়ীর মধ্যত,
আছে গৃহ একখান ।

গৃহস্থে উঠিয়া   সেহি গৃহে নিয়া,
বহিবাক দিলা স্থান ॥

চাউল চক মৎস্ত   আঞ্জা খাব পাত,
সমস্তকে দিলা নিয়া ।

ভোজনক প্রতি   কবি সবে যুক্তি,
লৈলন্ত কর্ম্ম বান্টিয়া ॥

বড়গুরু মৎস্ত   কবিলা বাচন,
যত্নমণি চায়া পাত ।

সন্যাসী যে গুরু   জল আনি দিয়া,
ত্রীবামে বান্ধন্ত ভাত ॥

বড় আতাপাত   গৈলন্ত চাইবাক,
জল কবি ববি টান ।

প্রভ্যেকে পটুরা   লৈলেক কাটিয়া,
বহিলন্ত একখান ॥

দেখিয়া ত্রীবামে   উঠি তেতিস্কে,
চাহিবাক খবিলন্ত ।

বসি চাবি জন   কবিয়া ভোজন,
শয়নক কবিলন্ত ॥

প্রভাতে উঠিয়া   বসি চাবি'ন্ন,
কবিলন্ত আলোচন ।

কৈক গৈল আতা   নপালো উদ্দিশ্য,
কবোহে কৈক গমন ॥

চত মহাঘর   গ্রামক লাগিয়া,
কিবা আতা গৈছন্ত ।

আমি সবো আসা   তৈকে লাগি যাওঁ,
এহি বুলি লড়িলন্তু ॥

কতো বেলি গৈয়া।   গ্রাম পাই পাছে,
 কবিল। তৈতে বঞ্চন।

এক গৃহস্থ
 গৃহে-গুপ্তভারে,
 বহিলাহা চাৰি জন ॥

শুনিলাহা নব   কথা মনোহর,
গুহতম বিতোপন ।

পবন মঞ্জল   ইতো মহাফল,
বসক যশো শোভন ॥

ଧର୍ମ୍ୟ ଅଧର୍ମ୍ୟର   ବାଦ ଦୁই ଅନ୍ତର,
ଆହୁଁ ସର୍ବ କାଳତ ।

ଧର୍ମ୍ୟ ସେ ବହୟ   ଅଧର୍ମ୍ୟ ନାଶୟ,
ଧର୍ମ୍ୟକ ଧବା ସତତ ।

ধর্ম্য চিবন্তুন   অধর্ম্য পতন,
জানি তাক পরিহরা ।

সভাসদ যত   কবিতা শ্রবণ
অপ্রয়াসে ভবতবা ॥

Library of the
ROYAL ASIATIC SOCIETY OF BENGAL

Call No.....

Accession No.....

Shelf No.....